Optandū est ut sit mens sana in
corpore sano. Juven. S. 10.

Nihil est enim tam occupatū, tam multiforme, tot ac tam varijs affectibus concisum atq; laceratū quam Mala mens.
Quintil. Instit. Orat. l. 12. 1.

Difficile est mutare animū, et si quid est penitus insitum moribus, id subitò evellere. Cic. Ep. s. Lib. 1. ad Quint. Fr.

A.CORN. CELSUS.
EX ICONIBUS A SAMBUCO EDITIS.

AMSTELÆDAMI
Apud JOANNEM WOLTERS. 1713.

AUR. CORN.
CELSI
DE
MEDICINA
LIBRI OCTO

Brevioribus ROB. CONSTANTINI, IS. CASAUBONI ALIORUMque Scholiis ac locis parallelis illustrati.

Cura & Studio

TH. J. AB ALMELOVEEN,
M. D. ET PROFESSORIS.

Editio ultima, auctior & correctior.

AMSTELÆDAMI,
Apud JOANNEM WOLTERS. 1713.

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

ET

MATTH. SLADO

ILLI GALLORUM, HUIC BATAVORUM MEDICORUM PRINCIPIBUS,

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN

S. D.

ANtiquioris Medicinæ parentes nobilissimos licet, atque ob elegan-

 ter

ter fidelissimeque tradita præcepta summopere necessarios, à plurimis nostri seculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proscindi dicteriis, usque adeo percrebruit, Viri Præstantissimi, ut hospes in literis, in Arte quoque nostra plane peregrinus sit oporteat, qui tam nota atque vulgaria se nescire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities desidiaque homines perduxit?) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertissem, quorum nominibus scriptorem hunc,

quem

quem ob innumera translata loca, non immerito quidam Latinum appellare solent Hippocratem, de novo nostra cura prodeuntem, inscribi gratum esset, non ita diu quærere debui, siquidem non alios nisi Vos, Viri eruditionis fama, multisque ac magnis in universam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certissimos antiquissimosque potui eligere, quos ne Celsus ipse quidem, si in vitam ei daretur reditus, scriptorum suorum censores recusaret. Nunc itaque nihil mihi restat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me

in amicitiam Vestram recipere, hancque inscriptionem, tamquam benevolentiæ observantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. xv. Kal. Febr. cIↃ IↃ CXXCVII.

THOED.

THEOD. J. AB ALMELOVEEN

LECTORI BENEVOLO

S. D.

M*Ultos non modo proximi, verum etiam hujus ſeculi eruditione atque fama præſtantiſſimos viros operam in emendandis atque illuſtrandis A. C. CELSI de* Medicina *libris, non vulgarem poſuiſſe, qui ignorat, næ ſcriptorem illum ignoret neceſſe eſt. Quis enim eſt, qui vel primis labris Medicinam guſtaſſe præ ſe ferat, quem Cæſarii, Pantini, Conſtantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronſſeum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audiviſſe ſe auſit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præſtiterit non obſervarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci ſolemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim deſiderio? quod repetita aliquoties lectione non leviter accrevit, adeo ut notare quæ-*

dam ab aliis prætermissa, & hunc Autorem cum aliis conferre scriptoribus subinde cœperim, quod cum vidissent Celsi nostri cultores diligentissimi, operæ pretium me facturum existimarunt, si cum orbe literato hunc nostrum communicarem laborem, promissisque abhinc fere anno datis satisfacerem. Quod cum altius in animum descendisset meum, protinus istis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & si ita loqui liceat, portatilis desiderari, consilium mutavi, satis habens loca duntaxat sive nostri auctoris, sive alterius medici, parallela indicare, scriptoris nostri sententiam quæ aut illustrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis desiderari sciebam editionibus adjecimus, de industria, ne nimiam in molem assurgeret nunquam è manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, *aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis sit, ejusmodi lexicon, quale una cum notis eruditissimis in Celsum à viro fama super æthera*

thera noto, Joanne Rhodio confectum, incendio tristissimo absumptum summopere dolemus, alii editioni subnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Constantini annotationes selectas ex exemplari, alias rarissimo, è Cl. Grævii Bibliotheca deprompto. Scholia eruditorum facile principis Isaaci Casauboni, margini codicis quo fuerat usus, festinantissime illita, quæ ex τȣ πάνυ Isaaci Vossii Gazophylacio secum attulit Gothofredus Thomasius, ὁ χαριέςατος, pro amicitia atque necessitudine, quæ inter nos intercedit non vulgaris, quam benignissime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Autore adaptata, ob religionem tamen, qua summa eum colo, supprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipsi præstiterimus lectione ipsa consequetur H. Lector, quem duo monitum velimus, numerum margini impressum loci paralleli paginam versumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri sæpenumero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.

CLA-

CLARISSIMO VIRO,

DOMINO GUIDONI PATINO BELLOVACO,

DOCTORI MEDICO PARISIENSI,
ET PROFESSORI REGIO,
AMICO SUO MAGNO
SALUTEM.

CLARISSIME VIR,

CICERONIS ista gloriatio est: *Latinos omnia invenisse melius, quam Græcos; aut ab illis accepta fecisse meliora.* Augusta profecto, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quisquis à Romanis posteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad summum: fuere & Philosophiæ studia sic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare est, quod de nostra arte Celsus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Asclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit scribendi de Medicina materiam, hoc ipso fecit meliorem, quod primus eam sic conceperit, ut esset ad discendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod sciam, id laudis datum, quod artem redegerit in systema, & corpus methodo constitu-

tutum. Celſus præſtitit, & res faciendæ medicinæ utiles ac ſolum neceſſarias ita ingenioſe ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digeſſit, haſque ipſas innexuit inter ſe, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipſi jure poſſis anteponere. Neque ad eam laudem refert, ſermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire iſta ſemper neceſſe eſt, quotuſquiſque hodie medicus eſt? Cathedrarios quippe videas medicinæ ſcientiam plerumque ſubtilius, quam ex uſu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri ſcrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæſtui ſerviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, ſed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major eſt, ſufficere credunt ſecreta jactare & his curatorum longas oſtentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis ſibi cognitionem compararunt: ſed transferre ad uſum ſuadet, & fructum eorum, quorum gratia eſt inventa. Saperene putandus eſt, qui lucernam accendit, & ſubter modium ponit? Sapit, & bene de ſe ac proximo meretur, qui accenſam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui ſunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celſo docti ſolent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando ſententiam rogaſti, dicam paucis. Magnum quid medendi ſcientia eſt: majus, prudentia atque ſapientia. illa quippe ſcientiæ oculus; hæc manus eſt. Abſque prudentia ſi eſt, neque tempora luſtrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occaſiones poteſt. Abſque ſapientia ſi eſt, tractare homines ignorat, & ſuo quemque calopodio calceare. Uti vero ſcientia niſi diſcendo, hoc

eſt,

eſt; legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & ſapientia, niſi faciendo & rebus ſe gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis ſcientia Celſus ſi venit æſtimandus, vix perſuaderi poteſt, ut is non habeatur pro Medico, & quidem uſu longo atque exercitatione perfecto, qui ſuis ſcriptis Medicinæ intima penetralia ſubiiſſe, abdita quæque enucleaſſe, penitus abſtruſa rimatum eſſe, ſuam ubique de iis ſententiam interponendo ſe prodit. Quod eſſe judicium noviſti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque ſapientiam ſpectemus, ubi, te quæſo, unum Hippocratem ſi excipias, utriuſque aut ſalubriora præcepta, aut fideliora monita reperiſti? Quæ ſi numquam noſter venit in rem, quemadmodum fuit aſſecutus? Putaſne ſecreta atque arcana artis, hoc eſt intimas & occultas ad ſalutem cujuſque pertinentes rationes ſcire poſſe eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ ſola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejuſque ſectatorum diſcipulum, & exſcriptorem habendum eſſe potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium eſt viri egregie eruditi. Cui per me ſubſcribere, quibus libet, licet. nam à me non impetro. Si rectum tamen, heu! quantos auctores amiſimus! Ex toto quippe Galeni oceano, ſi dicere per invidiam fas eſt, non tot interiora medendi conſilia quis hauſerit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus eſt in Galeno florum, ut & foliorum: ſed fructuum plus in Celſo eſt. Taceo multis locis ſic illum loqui, ut, ſe feciſſe medicinam, liquido ſatis demonſtret: nullo ſic, ut con-

contrarium inde queat liquere. Solum obstare videtur, quod Plinius sua ætate, hoc est centum & viginti præter propter annis post, solam hanc artium Græcarum nondum exercuisse scribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu paucissimos Quiritium attigisse, eosque ipsos statim ad Græcos transfugisse; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non fuisse. Si ex vero ista, sicuti causam non credendi non habemus oculato testi; quei credimus Celsum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobilissima, oriundum, factitasse artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo persuasum, fuisse ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modestinus l. 6. §. 1. ff. de Excusationibus; atque adeo solitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾷν, & ægros visitatum circuire mercedis causa. M. Catonem meminit idem Secundus professum, esse commentarium sibi, quo mederetur filio, servis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuisse Cornelium puto; nec apud alios, nisi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus casibus sit passus se adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuisse Medicum, qualis Cato fuit, aut quales sunt hodieque Regum archiatri. Qui, etsi non omnibus vigilant, miserabilibus tamen personis & ad se, ceu Æsculapium aliquem, confugientibus suam negare opem non sustinent; scientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam salutem hominibus dando. Præter hæc quæ aut dici in eamdem sententiam, aut objici possunt, jam sunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut necesse non sit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas

curis obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noster fuerit, dignissimus est, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non solum qui legatur, sed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius post Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & sæpius relegerim, & numquam sine voto, existeret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatissimum, aut emendandi materiam suppeditaret. Quam tuo tandem beneficio consecutus nobilem & locupletem, statim operi admovi manum; quo & meæ satisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occasione & laudare Cornelium nostrum, & serio commendare sum solitus. Quam autem feliciter mihi res sub manu successerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi causa est, quod Celsum istum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & multis mihi nominibus suspiciendo colendoque consecrarim. In seculi quippe hujus & tam antiquitatis fastidiosi, quam novitatis omnis cupidi, conspectum proditurientem, nec sine patrono ausum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Absque illis certe subsidiis, quæ mihi numquam sine summa laude loquendum studium tuum juvandi publicum tulit, si fuisset, vel animum non applicuissem ad recognitionem Authoris ut eruditissimi, ita & corruptissimi. Quis credat, post Egnatii, Cæsarii, Constantini, Stephani, Pantini, Ronssei, Rubei, tot illustrium virorum diligentissimas curas, fuisse mihi plusquam bis mille locis corrigendum? Quo ipso quia fecisse me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & seculo indignum, etiam hoc ausus sum illi inscribere. quamvis non ignorem multo plura majoraque

que me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir Clarissime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem se gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos soles amplecti, suscipiendum tibi offero, si non industriæ, saltem laboris mei fœtum, testem esse volo, quanti & sim & in perpetuum tibi sim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te sospitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conservet. Dabam Lugduni-Batav. Mense Augusto, anni cIↃIↃCLVII.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propensissimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LECTORI S.

SISTO *tibi, amice Lector,* A. CORN. CELSUM, *authorem latinissimum, medicum sapientissimum, prudentissimumque. Cujus ego amorem tibi si velim commendare, idem fecero, quod hederam qui suspendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non potest non amare ac sequi quisquis ejus pulchritudinem atque pretium novit: ita Celsum nemo non æstimat, nemo non diurna versare manu, versare nocturna studet, quin in succum & sanguinem, quod aiunt, convertere, nisi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta industria atque solertia istos de Re medica libros octo (solos nobis ex pluribus eisque eruditissimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) scripserit, atque ex Hippocrate cumprimis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in consilium aliis, & semper quidem optimis authoribus. Quales omnino necesse est fuisse, si sola confisus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare est agressus. Quod me non credere, jam supra dixi. Scepticos in scribendo sequu-*

quutum, author eſt Quintilianus. Quod ſi de ſermonis ornatu intellexit, concedi poteſt: non facile, ſi de modo doctrinæ. Ita enim ſcripſit, ut qui neutiquam dubitavit, non ſuam modo ſententiam aperte profiteri, ſed & ſummorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quia & neceſſaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo ſcribendoque ſe oſtendebant aberrare, non tam à placitis & à doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Aſclepiades eſſe dicebat, referente noſtro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubique autem ea uſus eſt modeſtia Celſus, ut, etſi numquam tanti putaret authorem, quanti hominum ſalutem, neminem ſua tamen laude fraudaret. Quamquam vero jam ipſius ætate medicina eſſet in tres ſectas, eaſque plurimum inter ſe diſſentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) ſe applicuit adhæſitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis uſus comprobaſſent: dignus vel ipſo propoſito, ut eum penetraſſe cujusvis ſectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congeſſiſſe meliora quæque, credamus. For-

ma

ma operis, ſupra quam noſtrum putat vulgus, ornata eſt, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venuſtus, caſtus, &, quod præcipuum eſt, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore ſcribendi magiſtro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam eſt in utriſque appoſitus ad uſum. Quem ut ſolum Celſus ſpectavit, ita nihil eo non pertinens, non neceſſarium attulit: quin, reſectis omnibus, non dicam ſuperfluis, ſed quæ aliunde & poſſunt & revera debent accipi, eam ſolummodo Medicinæ partem perſecutus eſt, in qua proprie & principaliter ars conſiſtit. Quo de dicerem plura, niſi te diſcere hoc ex ipſo authore mallem. Ego certe, propter quæ dixi, illum mihi ſemper habui familiarem, & dignum, in quo non ſolum verſando ſtudii, ſed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquiſitis in eam rem neceſſariis, quæ quidem potui, hoc in præſenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis ſubſidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognoſces, quam ſi conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ dixi,

dixi, ſæpe mihi fuit Hippocrates adeundus. Quem quanti noſter fecerit, non tam ex ore ipſius, quam opere diſces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde tranſſumta continet, auctori meruit nomen Hippocratis Latini. Quæ cauſa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque, quæ Foëſius in doctiſſimis ſuis ad Hippocratem notationibus pridem obſervavit. Quædam, ſed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & niſi cum res aperte poſtularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingenioſæ ſummorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in ſuſpicione ſaltem relinquere. Quod & eo ſecurius mihi licere putavi, quia Cl. D. Johannem Rhodium, virum inter ſeculi & noſtræ artis primos, à multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatiſſimum &, quem ab Authore habuit, nitori haut dubie reſtitutum ac luculentiſſimis commentariis illuſtratum, penes ſe ſervare ſcio. Quem & rogo (ſi quid veteris ſe amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exſpectationem atque deſiderium eorum, qui & Celſum & Rhodium in pretio & amore magno ſuo merito habent. Gloſſemata offendi plura: nullum tamen,

præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον *ausus sum de medio tollere, quia nullum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita distinctiones uti ab ipso authore esse certum est ex* VI. 12. *&* VIII. 9. *in fine: ita lemmata illis adscripta esse à librariis, & è margine in titulos transsumta, ne locus quidem dubitandi est. unde & aliquid licere mihi in istis putavi. quin, si forma operis sivisset, redire eo, unde venerant authoris injussu, jussissem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quasdam nostras in authorem observationes: sed, præter quam modo retuli, causa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus* ἐυμετακόμιστον *in præsens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi spes est reperturum tanto plures emtores lectoresque, quanto est editio ista cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor sit stimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.*

AUR.

AURELII CORNELII CELSI

VITA

à

Clarissimo Viro

JOANNE RHODIO

Conscripta.

CORNELII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille sexcentis, & quod superat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quisquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illustre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relictâ soli animo gloriâ, temporis diuturnitas posteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixisse Celsum, ipsius, sive ut aliis visum, Scribonii Largi ad J. Callistum Epistola indicio sit: non desunt tamen causæ, cur addubitem, patriâ, an jure civitatis ipsum Romanis

accenseam. Maximeque, quum præter hunc, quidam Julius Celsus Hadriano Imperatori à Consiliis, vel ex aliorum sententia, Alexandri Severi temporibus, Juris scientiâ perhibeatur claruisse. Vid. Spartianum in Hadr. 30. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epist. ad Jac. Modestum. Equidem Celsum Patrem ac Filium Jureconsultis annnumerat Hotomannus in Descriptione Jurisconsultorum, & Juventium Celsum Patrem ad Vespasiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Histor. Jur. Civil. cap. 7. de Jurisconsultorum successione. Idem Celsum Patrem & Filium sub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixisse censet. Verùm & Apulejus Celsus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magister occurrit apud Scribonium Largum de Compos. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apulei Vita mentionem injecit. Nisi fortè cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interposito inciso, Apulejo, Celso, distinctè legendum fuerit. Ita in præfat. Marcell. & Apulejus

& Cel-

& Celſus occurrunt. Volaterranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celſi cujuſdam, qui Philoſophiæ Stoicæ ſectator, Origenis erat adverſarius, magiæ ſcientiâ notus, cui Lucianus Pſeudo-Mantem inſcripſit. Ejuſdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone è Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Auguſtin. Dialogo 5. de Num. Celſus quidam III. Vir. Noſter autem Auguſti ævo floruit, ex quorundam ſententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat. 6. & 7. Ovidii autoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29; aut certè Caji Imp. conjecturâ Sambuci, Viri Antiquitatis notitiâ clariſſimi. Major tamen eruditorum pars ſub Tiberio vixiſſe, vel fortè ipſo imperante natum uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe cenſet; quamvis & ſub Nerone vixiſſe putet Thom. Fienus. Ut uno ſeculo vetuſtior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occaſionem præbet Cæl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Veronen-

nenſes, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celſum quoque ſuum ortu civem agnoſcere. Librorum inſcriptionibus hujuſmodi divinationes ſtabiliri aſſolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim eſt, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuiſſe, vixque veterum quempiam ulli ſuorum Commentariorum quidquam prænotaſſe, referente de ſemet idipſum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubiè iſtius ævi modeſtiâ, quod ingenia admiratione ſuperiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: Ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accreſcente paulatim Librariorum avaritiâ, omnes propè optimorum etiam Autorum præſcriptiones impunè, ad lucroſam cujuſque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celſum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot fermè Inſcriptiones diverſæ. Cæſarii habet,

Au-

Aurelii Cornelii Celsi de Re Medica VIII. Libri eruditissimi. Vulgatæ Lugdunenses omnes, & Leydensis modestius sine phalerato encomio A. C. C. D. M. L. VIII. Horum priorem Cajus sic mutavit: *Aurelii Cornelii Celsi Romani de Re Medica Libb. VIII.* pereruditi. H. Stephanus in suo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto receptæ lectioni subdidit; Operis ab eo scripti Pars Sexta. Vett. Codicum MS. autoritatem secutus, quibus communis hæc inscriptio: *A. Cornelii Celsi Artium Liber VI.* Nihil tamen hic præter consilium & rem ab illo temerè factum. Patriam enim sive Autor ipse sive alius quispiam addiderit, id certè non caret vetustatis exemplo, potissimum apud Græcos, quos inter Celsus sibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum proposuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino sermone reddidit, suam ipse testatus in Epist. ad Pullum Natalem, in hoc studiorum genere diligentiam, longè accuratiorem, quam Largii designationi, qui Epistolâ ad filios se fuisse liberiorem fatetur, quemadmodum notante Corna-

rio

rio in Dedic. Marcelli, in plerisque Hippocratem expressit, ut integras sententiarum periodos ex ipso descriptas subinde in eo videas; imò tota capita nihil aliud quam Hippocratis sententias ad verbum reddunt. Hinc non immeritò Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etsi verò Latini Scriptores Patriam haut usque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus gloriosum fuisse. Quo fortè venditores Autorem nostrum commendare satagebant; sive is meritis & gratiâ civium numero adscriptus esset; sive Româ oriundus. Posterius tamen ut credam, suadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21. textum, Epistola ejusden ad Callistum, & persuadet ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conspicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celsum inter viros illustres & cives enumerat, quicquid ei imposuerit Verderius Cens. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certè paulo superioris, Rei Rust. lib. 1.

cap.

cap. 1. ſic meminit: *Noſtrorum temporum Cornelius Celſus totum corpus Diſciplinæ, quinque libris complexus eſt.* Quem Ruſticam intellexiſſe, vero proximum eſt. Quintiliani ſententia Inſt. Orat. lib. 10. cap. 1. is Vir Eruditus, inter eos Philoſophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui ſcripſit non parum multa, ſcepticos ſequutus, non ſine cultu & nitore. Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejuſdem cenſurâ notatur. Scripta ejus ſigillatim prodidit Volaterranus Anthropol. l. d. Cornelius Celſus mediocri Vir ingenio, non ſolum artem Rhetoricam, ſed de re Militari, & de Ruſticana, deque Medicina libros compoſuit. Quæ omnia J. Douſa æternum gentis & generis ſui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venuſtiſſimè complexus:

Facta urbana tuo res Ruſtica munere, ſcriptis
Nec minus illuſtris eſt Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractaſti commoda Rhetor,
Hoc Martem Muſis jungere, Celſe, fuit.

Sub-

Subjungit Polyhiſtor Italus: *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conſcripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus noſtrâ, ætate Sixti Popmæ ſtudio feruntur emiſſa. Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. & Phil. Ingraſſ. Quæſt. de Veterinar. cap. 9. Herbarium verò ei adſcriptum, Apuleji potius credit in vita Apuleji Elmenhorſtius. Julium quidem Celſum inter rei militaris Scriptores enumerat Rob. Valtur. quemadmodum huic à nonnullis adſcripta ſunt Julii Cæſaris Commentaria. De quibus tamen nihil verè conſtat. Varia ſanè ejus eruditio aliud prodere non poteſt quam Virum ingenuè natum, magna ſeculi felicitate, quod bonarum literarum erat feraciſſimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros ſcientiâ, prudentiâ, ac eloquentiâ ſummos, Tullium, Saluſtium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Muſam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum,

mum, Velleium Paterculum: atque ſi ſe in Claudii imperium ipſius extenderit vita, Quintum Curtium, Perſium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes conſummatiſſimos, in quibus tamen poſtremum nonnulli Celſo Juniorem cenſent. Opinionem meam firmat laudabilis veterum conſuetúdo, qua tria nomina Nobiliorum, Celſo etiam Plinii auctoritate rata, Libertis raró, nec fermè ſine gravi cauſa unquam conceſſa ſcimus, quibus tamen ſemper ſervile nomen remanſit. Nec moror, quod Celſi Epiſtolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen deſit, quo ſoli Romani inſigniebantur. Nomen enim apud bonos Auctores ſæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

Salutaribus itaque diſciplinis Græciſque literis, non levi nobilitatis indicio, rectè inſtitutus, facilè potuit ſeculo tam auguſto ac beato, nihil non (ut ipſe in Epiſtola ad Natalem refert)

dignum ſublimi Romanorum majeſtate de bono Medicinæ Artis ſplendidiſſimè ſcribere, idque perennitati & literis mandare, utilitatis magis quam delectationis cauſâ.

Scio equidem, non deeſſe multæ auctoritatis Viros, qui ex modo adducta Celſi Epiſtola opinantur, ipſum animo in diverſa ſtudia diviſo, Græca duntaxat medicinalia in Latinum convertiſſe, aut Empedoclis & Democriti exemplo non ut merus atque ad quæſtum Medicus, ſed ut ſapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, univerſæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philoſophiæ partem cum ſapientiæ ſtudio conjunxiſſe. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. cenſente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certè agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Remedia quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congeſta digeſſiſſe, ultrò largior, ipſam verò Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu

ductu contextam pro me res ipſa loquitur. Quin ipſum Pharmaca præbuiſſe, non mediocri gloriâ; ex ipſius ad Julium Caliſtum Epiſtola ſatis liquet. Quorum artificioſam miſtionem ſe accuratè intellexiſſe prodit ipſe lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortaſſis inter Pharmaceuticos repoſuit. Imò deditâ operâ ab aliis prætermiſſa proferre ac illuſtrare voluiſſe cenſuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgicá probant, quæ Geſneri in Catalogo Chirurgorum ſententiâ, veterum ſolus Latine ſcripſit, ut verè ipſum inter Chirurgos reponat doctiſſimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & 40. Tantâ verò id fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente Medicus & Chirurgus uſu vel annis nemini ſecundus, in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis ſeſe in ipſius laudes diffuderit: *Mirabilis Celſus in omnibus: quem nocturnâ verſare manu, verſare diurnâ, conſulo.* Nec mirum: quum Celſus eruditiſſimo Manardo Epiſt. Medic. lib. 9. Epiſt. 1. bonus & fidelis

 Hip-

Hippocratis interpres, licet in aliquo verbo quandoque lapsus videatur. Quod Viro in omni literarum genere exercitato vel ipsa πολυγραφία libenter profectò condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipse non pauca se ex aliena quandoque sententia posuisse. Horatio pariter Augenio de Miss. Sanguin. lib. 8. cap. 1. Lommio, Ronsseo Epist. Medic. lib. 8. sect. 3. cap. 7. Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Matamoro, Rod. à Castro, innumerisque præclari judicii Medicis, propter singularem & succinctam cum elegantia doctrinam, Latinus Hippocrates appellatur, in quo Pantini judicio Comment. ad Celsi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationisque docendi discendique, & in summa brevitate mira Artis & Sapientiæ observatio plerunque animadvertatur. Rectè igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celsi*, inquit, *autoritas Medicis nota est, aut saltem esse debet.* Quam elegantissimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. insinuavit: *A. Cornelio Celso versuram faciunt multi. Verùm citra illius*

sen-

ſententiam nihil fermè promunt; perinde ac verba ſint veterum ſacrorum, quæ demutaſſe piaculare flagitium planè cenſeri debeat, quodque hoſtiis majoribus procures. Inde Fernelio, Franciæ Hippocrati, referente Plantio in Vita Fernelii cùm ob orationis puritatem, tum ob ſententiarum pondus, quam chariſſimus fuit. Juriſconſultis procul dubio iiſdem nominibus uſque adeò venerabilis, ut Pandectas ſuas hujus Viri auctoritate muniri voluerint. Verùm, ne nimiis laudibus veriùs is oneretur, quam ornetur, quem mortalium nemo rectè vituperavit: unicum Heurnii judicium, inter cetera graviſſimum, huic Virtutum coronæ lemniſci loco ſatis erit. Ita ille Meth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Medicos primus eſt Cornelius Celſus: ſed prudenter legendus. Nam in multis Aſclepiadem Methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe. Hujus cote ſtylum ſubigemus, & pluris Latinitatem ejus quam Medicinam faciemus.* Unicus itaque Celſus, ut ſcitè idem in Epiſt. ad Ronſſ. Celſo præfixa, Medicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eò protulit, ut

 Me-

Medicina ſuaviſſimo ore eloquentiæ jam ſeſe cultioribus ingeniis meritò commendet.

His quotquot naturæ aſſociavit benignitas, æquos adferte animos, eleganti favete linguæ. Ita Vobis, & verum animi ſermoniſque cultum, & firma valetudinis præſidia parabitis. Tantum eſt.

Optandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano!

LI-

LIBRI

Quibus J. A. van der Linden usus fuit in hoc opere recognoscendo.

M*ss. seu ἀπόγραφον codicis Parisiensis, descriptum anno* CIↃ CXXIV. *Communicavit V. cl. D. Joh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profess. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.*

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. *in* 4. *sed sedulo collatus atque emendatus à V. cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisiensium, nempe Joh. Fernelii, viri incomparabilis, & Joh. Capellani, qui ei in comitina Archiatrῶn anno* CIↃ IↃ LVIII. *successit apud Henricum* II. *Galliarum Regem. Mutuo dedit V. cl. D.*[a] *Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.*

Alius ibidem editus 1549. *in folio cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani;*

a *Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre* CXVI.

toto opere ad marginem adſcriptis non modo lectionibus, ubi à libro, qui erat præ manu, variabant; ſed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. cl. D. [a] *Guido Patinus, ob ſingulare publicum juvandi ſtudium nunquam & nulli non laudandus.*

Alius Lugdini editus apud Joan. Tornæſium 1554. *in* 12. *cui ad oram V. ill. Joſ. Scaliger, ſeculi miraculum, & veteris cujuſdam codicis lectiones & ſuas emendationes atque notas adſcripſit. Quem ipſe teſtamento reliquit V. cl. D. Ælio Everhardo Vorſtio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Profeſſori primario; ego autem uſui acceptum debeo V. cl. D. Adolfo Vorſtio, Parenti optimo in utraque & profeſſione & dignitate ſucceſſori digniſſimo, ac Collegæ meo honorando.*

Variæ lectiones, è Mſ. Codice antiquo Bibl. Regiæ Pariſienſis, qui inſcriptus erat, Medicina antiqua, deſcriptæ anno 1631. *à V. cl. D. Joh. Walæo, Med. Doct. & poſtea Profeſſore inſigni.*

Variæ lectiones è libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, ὁ

μακα-

a *Lettres de Feu Mr. Guy Patin. Lettre* CXVI.

μακαρίτης, Cl. D. Walæi ex ſorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & ſi fata ſiviſſent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectioneſque varias, quarum in epiſtola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) authores obſervarunt. Hoc quoque te ſcire tua intereſſe, Lector amice, putavi. Nunc adi ad auctorem. Quem, ſi cum cura & ſtudio leges, ſpondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

IN-

INDICULUS

Editionum

C E L S I.

In Folio,

Apud

NIcolaum, *Florentiæ* 1478.

Leonardum Pachel Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.

Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.

Philippum Pinzi, *Venet.* 1497.

Aldum ex emendatione Bapt. Egnatii, *Venet.* 1524.

Christ. Wechelum, *Parif.* 1529.

Aldum cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.

Joannem Oporinum cum Notis Guilielmi Pantini, *Basileæ.* 1552.

Henricum Stephanum Tom. III. Medicor. Princip. *Parif.* 1567.

In Quarto,

Francisc. Raphelengium, cum Notis Jerem. Thriverii Brachelii & Balduini Ronssei, *Lugd. Batav.* 1592.

In Octavo,

Aldum & Andr. Asulanum, *Venet.* 1528.

Johan Soterium, cum Notis Joh. Cæsarii, *Hagenoæ* 1528. *Parif.* 1533.

Et *Salingiaci* 1538. *Tiguri* 1540.

——— *Lugd.* 1542.

Matthæum Cerommium cum Notis Thriverii, *Antuerp.* 1539.

Marc. Anton. de Galassis, *Patavii* 1563.

Guilielm. Rovillium cum Annotationibus R. Constantini, *Lugd.* 1566.

Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

Joann.

Joann. Tornæsium, *Lugd.* 1549.

Lugdun. 1592.

Lugdun. 1608.

Joan. Tornæsium & Guilielmum Gazeium, *Lugdun.* 1554.

Lugd. 1587. Epistre Françoise à Monsr. de la Scala, p. 325.

Joann. de Tournes, *Genev.* 1625.

Joann. Elsevirium ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.

Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.

In Bibliotheca Eduardi Bernardi sunt binæ editiones, seu duo exemplaria cum Mss. collata. Exstant No. 7489. seu 143. & 7495. seu 149. *pag.* 227. *Catal. Mss. Angliæ.*

Simon Bevelaqua *Lugdun.* 1516. in 4.

Simon Silvius. Ejus dedicatio exstat in Edit. *Paris.* 1529. Sed est impressus apud Christian. Wechelum in fol.

JODOCI LOMMII Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cornelii Celsi, Medicorum Romanorum longè principis. *Lovanii* apud Anton. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celsi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad universam Medicinam spectant, dilucide & compendiose explicantur. *Venet.* ex Typographia Francisci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amstelædamensis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII, A. C. Celsi explicationes. *Lugd. Bat.* apud Jodocum à Colster A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS scripsit Annotationes in Corn. Celsum, *Basil.* ap. Joan. Oporin. 1547.

PRO-

Franc. Vertunianus in Epistol. Dedicat. in Librum Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

UNum addam, quod tibi ac Asclepiadis omnibus scio fore gratissimum, si à te tuique simillimis hunc primum suum conatum probatum iri animadverterit Scaliger, idem in reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam in non minus eloquenti, quam fido ejusdem Hippocratis interprete Celso, cursim volutando, perfecit, cujus novam editionem, si per otium relegere dignabitur, castæ emendatæque Latinitatis amantibus propediem adornat.

Joannes Tornæsius in Epistolis Gallicis ad Jos. Scaligerum, pag. 325.

J'Imprime *Corn. Celsus* en petit volume, comme autrefois feu mon Pere l'avoit imprimé. Je me sers de ce que je treuve de bon en l'edition de Constantin par Rouillé, & en celle de Henri Estienne. J'ay entendu depuis deux jours que vous avez des Notes sur cet Auteur-là, tant de feu Monsieur vôtre Pere que de vous. Je vous supplie bien fort & avec toute affection, qu'il vous plaise me vouloir faire part de ce que vous avez: je l'imprimeray avec toute la diligence qu'il me sera possible. Vous ferez du bien au public, & je recognoistray le secours que vous m'aurez fait ainsi que le trouverez bon.

Paulo post.

Pour revenir à mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer à Paris au Sire Ambroise Drouard Libraire juré près Saint Benoist ce que vous aurez sur *Celsus*, afin qu'il me le fasse tenir le plus promptement qu'il pourra. &c.

P. Colomesius Galliæ Oriental. pag. 116.

Celsum etiam pollicebatur Joh. Walæus D. M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epistol. Gallicis p. 442. In eundem Authorem notas parabat Ælius Everardus Vorstius apud Leydenses primarius Medicinæ Professor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI. *de la derniere edition.*

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celse) à Padouë, & nous avons ici (à Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de plusieurs manuscrits & revisions qu'il a devers soi. Pour ce dernier, quoi qu'il dise & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu'il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus scripsit commentarium in Celsum *Morhof. Polyhistor. liter. IV. cap.* 12. *pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnensis Medicus scripsit Commentarium in Celsum. *Valer. Andr. Dessel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO.

Quintilian. Instit. Orat. L. XII. C. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri vir ingenio non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus.

Fran-

Franciscus Floridus Sabinus Lection. Subcisiv. lib. I. cap. IV.

Cornelium Celsum ego tam excellentem scriptorem fuisse reor, ut paucos ei anteponendos Latium protulisse censeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illustraverit, quam potuit, qui ingenium sic ad omnes scientias versatile habuit, ut ad id unum à natura formatus videretur, quod vir præstantissimus tractare constituisset. Itaque cum ejus, quæ exstant, lucubrationibus nihil sit pulcrius, nihil elegantius, quam ornate Philosophica explicasse credendus est? de quibus non pauca ab illo Scepticos imitato scripta fuisse, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celso persæpe (ut ejus de Oratoria Institutione libri testantur) adversatus, quæ ad Oratoriam artem spectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium passa non fuissent. Nam & Celsi ingenium latius agnosceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celsum, sed ne ad mediocrem quidem Celsi auditorem esse referendos, tamquam in speculo (ut est in proverbio) conspicaremur.

Claudius Verderius Cension. in Auctores, pag. 144.

Cornelius (Celsus) de Latinitate est tam bene meritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Græcos Theophrastus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo sit Aphorismus quidam Hippocratis, quem ille sic interpretatur lib. II. cap. VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *sanguini atro similis repentina, sive cum febre, sive sine febre perniciosa est.* αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non repentinum, sed spon-

ſpontaneum ſignificat: ut idem alio Aphoriſmo *αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων* eſſe dixit, hoc eſt laſſitudines non quidem repentinas, ſed ſpontaneas, prænuncias & præcones morborum eſſe. Etenim ex repentino motu repentina laſſitudo evenire poteſt, non tamen erit morbi prænuncia, quia cauſam habet motum: deinde vero Celſus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoſcas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo ſanguinis atri ſponte venientes, cum febre ſive ſine febre peſſimæ ſunt, & quo plures ſunt pravi colores eo pejus: ſed ſi ex medicamento tales digeruntur melius eſt, & quæ plures non pravi colores eo melius.* Nec quoque integrum Aphoriſmum vertit Celſus, ſed ſententiam Hippocratis ſecuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, ſic enim tranſtulit Aphoriſmum 79 particulæ IV. *Si quis ſanguinem mingit, & grumos, & guttatim emittit urinam, ac dolorem ad ventrem imum, & pectinem & fœmen, vitiis veſicæ laborat.* Celſus in eundem errorem incidit. *Aut ſi paulatim diſtillat*, ait Celſus, *vel ſi ſanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta ſunt, idque ipſum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in veſica vitium eſt.* Græcum autem Hippocratis, *in veſica*, non habet, ſed *circa veſicam* hoc eſt, *περὶ κύστης*. Celſus lib. II. cap. 2. *Si Auſtri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & ſiccum eſt gravidæ quidem fœminæ, quibus adeſt partus abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & ſi ſeniores ſunt, gravedines atque diſtillationes, male habent.* Hæc ad verbum ex Hippocrate eſſe videntur, niſi quod *συντόμως ἀποθνήσκειν*, male habere non eſt. Magna certe eſt differentia inter male habere

habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: ſed ita ſit, Celſus Hippocratem non bene vertit. Pylorum inteſtinum à Græcis ita dictum eſſe commentatur quod per partes inferiores, tanquam per oſtium, ea quæ in corpore excreſcunt, emittat: cum Pylorum, pugnante è diametro ratione, tale nomen ſortitum eſſe ex Galeno pateat, quia ſcilicet nihil niſi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce uſurpant medici) converſum tamquam bonus janitor exire ſinat, & poſtea ad inferiora inteſtina deducit, non ut dejiciat, ſed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in ſanguinem tranſmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Uſu partium, non τῶν περιττωμάτων, ſed alimentorum ait eſſe inſtrumenta: ideoque à natura flexuoſa facta ut cibus non repente fluat, ſed perſtans concoquatur & nutriat. Apud Celſum deniq; obſervationes quædam ſunt ludicræ: qualis hæc, ſi nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet, ſignum mortis eſſe.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de vulneribus cap. pag. 71.*

Medicorum Deus. *Caſaub. Ep. 29.*

Puriſſimus Scriptor Cornelius Celſus. *Voſſ. de Vitiis Serm. I. c. 16.*

A. CORN.

A. CORN. CELSI MEDICINÆ

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

VT ALIMENTA sanis corporibus Agricultura, sic [a] sanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nusquam quidem non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta est, ac ne apud hos quidem à prima [b] origine, sed paucis ante nos seculis; utpote cum vetustissimus auctor Æsculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, [c] in deorum numerum receptus est. Hujus deinde duo filii, Podalirius & [d] Machaon, bello Trojano ducem Agamemnomem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt.

p. 16, 30.

5 10 15

a De Vet. Med. T. VIII. 22. b De Vet. Med. III. 8. c Orat. Thess. N. 178. d Orat. Thess. 183. Maxim. Tyr. Dissert. XXIX. Plato de Rep. l. III. pag. 407. T. 2. ed. H. Steph. Aristides Oration. in Asclepiada.

lerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse proposuit. Ex quo ap- 5
405, paret, has partes medicinæ solas ab his es-
29. se tentatas, easque esse vetustissimas. Eodemque auctore disci potest, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse; & ab iisdem opem posci solitam. 10
Verique simile est, inter non multa auxilia adversæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neque luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo corpora, prius in 15
Græcia, e deinde apud nos afflixerunt. Ideoque multiplex ista medicina, neque olim, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquot ex nobis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos, de qui- 20
bus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore studio literarum disciplina agitari cœpit, quæ ut animo præcipue omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoque medendi 25
scientia, sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit:
21, 30. scilicet his hanc maxime f requirentibus, qui corporum suorum robora inquieta 30
cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideoque multos ex sapientiæ professoribus peritos ejus fuisse accepimus: clarissimos vero ex his Pythagoram, & Empe-

e Serv. ad Virg. Aen. 1. 641. Isid. Orig L. XIV. c. 111. p. 1162. Suidas V. Αϐροδιαὶ f Cælius Aurelian. Tard. Pass. l. v. c. 9. Hippocrat. Democrit de nat. hom. 13.

Empedoclem, & Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) diſcipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab ſtudio ſapien-
5 tiæ diſciplinam hanc ſeparavit, vir & arte & facundia inſignis. Poſt quem Diocles Caryſtius, deinde Praxagoras & Chryſippus, tum Herophilus & Eraſiſtratus ſic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diverſas
10 curandi vias proceſſerint.

Iiſdem temporibus in tres partes medicina diducta eſt: ut una eſſet, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, ſecun-
15 dam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græce nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clariſſimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ g ſibi cognitionem 13, 11.
20 vendicaverunt, tanquam ſine ea, trunca & debilis medicina eſſet. Poſt quos Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem diſciplinam pertinere ad medicinam, profeſſus, in uſu & experimentis eam poſuit.
25 Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto poſt Heraclides Tarentinus, & alii quoque non mediocris viri ſecuti, ex ipſa profeſſione ſe ἐμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victu curat,
30 medicina diviſa eſt, aliis rationalem artem, aliis uſum tantum ſibi vendicantibus: nullo vero quicquam poſt eos, qui ſupra comprehenſi ſunt, agitante, niſi quod acceperat: donec Aſclepiades medendi ratio-

g De Vet. Med. XXXVI. 18. de Steril. XVIII. 1.

nem magna ex parte mutavit. Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per 11, 7. hos quidem maxime viros salutaris ista nobis professio increvit. 5

Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, ut difficillima, sic etiam clarissima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et, quia prima in ea dissensio est, quod alii sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt: alii, nisi corporum rerumque naturalium ratione comperta, non satis potentem usum esse proponunt: indicandum est, quæ maxime ex utraque parte dicantur, quo facilius nostra quoque opinio interponi possit. 10 15

Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt: Abditarum & morbos continentium causarum notitiam, deinde Evidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, novissime Partium interiorum. Abditas causas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam valetudinem faciat. Neque enim credunt, posse eum scire, quomodo morbos curare conveniat, qui, unde hi sint, [h] ignoret. Neque esse dubium, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principiis vel superans aliquid vel deficiens adversam valetudinem creat; ut quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt: alia, si in humidis omne vitium est; ut Hero- 20 25 30

5, 10. 32, 6, 32. 7, 3, 19.

h De Flatib. II. 3. 4. Pallad. ad Hippocr. Epid. VI. pag. 224.

rophilo visum est: alia, si in spiritu; ut Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem, quam Græci 5 φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque inflammatio talem motum efficit, qualis in febre est; ut Erasistrato placuit: alia, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt; ut Asclepiades 10 contendit. Eum vero recte curaturum, quem prima [i] origo causæ non fefellerit. Neque vero inficiantur, experimenta quoque esse necessaria; sed, ne ad hæc quidem aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratione, 15 contendunt. Non enim quidlibet antiquiores viros ægris inculcasse; sed cogitasse, quid maxime conveniret; & id usu explorasse, ad quod ante conjectura aliqua ducti essent. Neque interesse, an initio ple- 20 raque explorata sint, si à consilio tamen cœperunt. Et id quidem in multis ita se habere. Sæpe vero etiam nova incidere genera [k] morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit, ut ideo necessarium sit 25 animadvertere, unde ea cœperint; ceu sine quo nemo mortalium reperire possit, cur hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc quidem in obscuro positas causas persequuntur. Evidentes vero has appellant, 30 in quibus quærunt, initium morbi calor attulerit, an frigus; fames, an satietas; & quæ similia sunt. Occursurum enim initio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales vero corporis actiones appel-

1620. 139,15. 4,27. 13,27. 4,27. 6,32. 13,4.

i Hippocr. de Art. xx. 4. k Plato de Republ. l. 3. Tom. 2. pag. 405. ed. H. Steph. Lindan. Exercitat. Batav. pag. 754.

appellant, per quas ſpiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque aſſumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare 5 venæ noſtræ modo ſubmittant ſe, modo attollant: quæ ratio ſomni, quæ vigiliæ ſit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc naſcentibus, poſſe. Ex quibus quia 10 quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potiſſimum inſiſtunt; &, duce, alii, Eraſiſtrato l, atteri cibum in ventre contendunt: alii, Pliſtonico Praxagoræ diſcipulo, putreſcere: alii credunt Hippocrati, 15 per calorem cibos concoqui. Acceduntque Aſclepiadis æmuli, qui, omnia iſta vana & ſupervacua eſſe, proponunt. Nihil enim concoqui, ſed m crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omne diduci. Et hæc 20 quidem inter eos parum conſtant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, ſi hoc; alium, ſi illud verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendum eſſe, qui facillime teri poſſit. Si putreſcit, eum, in quo 25 hoc expeditiſſimum eſt. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil concoquitur: ea vero ſumenda, quæ maxime manent, qualia aſſumpta ſunt. Eademque 30 ratione, cum ſpiritus gravis eſt, cum ſomnus aut vigilia urget, eum mederi poſſe arbitrantur, qui prius illa ipſa, qualiter eveniant, perceperit. Præter hæc, cum in interiori-

4, 27.

l Macrob. Satur. VII. 15. m Cælius Aurelian. Acut. Morb. l. I. c. 14.

rioribus partibus & dolores & morborum
varia genera naſcantur, neminem putant
his adhibere poſſe remedia, n quas ipſe i- 4, 27.
gnoret. Neceſſarium ergo eſſe, incidere o 13, 4.
5 corpora mortuorum, eorumque viſcera at-
que inteſtina ſcrutari. Longeque optime fe-
ciſſe Herophilum p & Eraſiſtratum, qui no-
centes homines, à regibus ex carcere acce-
ptos, vivos inciderint, conſiderarintque e-
10 tiamnum ſpiritu remanente, ea, quæ natura 11, 12.
ante clauſiſſet, eorumque q poſituram, co-
lorem, figuram, magnitudinem, r ordinem,
duritiem, mollitiem, lævorem, confra-
ctum: proceſſus deinde ſingulorum & re-
15 ceſſus, ſive quid inſeritur alteri, ſive quid
partem alterius in ſe recipit. Neque enim,
cum dolor intus incidit, ſcire, quid doleat,
eum, qui qua parte quodque viſcus inteſti-
numve ſit, non cognoverit. Neque curari
20 id, quod ægrum eſt, poſſe ab eo, qui, quid
ſit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus vi-
ſcera patefacta ſunt, eum, qui ſanæ cujuſ-
que colorem partis ignoret, neſcire, quid
integrum, quid corruptum ſit; ideo nec ſuc-
25 currere quidem poſſe corruptis: aptiuſque
extrinſecus imponi remedia, compertis
interiorum & ſedibus & figuris, cognitaque
eorum magnitudine: ſimileſque omnia,
quæ propoſita ſunt, rationes habere. Ne-
30 que eſſe crudele, ſicut plerique proponunt,
hominum nocentium, & horum quoque
paucorum, ſuppliciis remedia populis in-
nocentibus ſeculorum omnium quæri.

Contra hi, qui ſe ἐμπειρικὸς ab experien-
tia

n De diæt. I. T. I. Gal. Med. M. l. 2. o Cic T. Q. II. 39. p Tert. de An. c. x. & xxv. Gal. Adm. An. III. 5. q Gal ad Eug. de prop. l. p. 50: T. I. r De Vet. Med. XLI. 25. ſeq. A. Tral. VII. 3.

tia nominant, evidentes quidem causas, ut necessarias, amplectuntur: obscurarum vero causarum & naturalium actionum quæstionem ideo supervacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura 5 sit. Non posse vero comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cum de ista re, neque inter sapientiæ professores, neque inter ipsos medicos conveniat. Cur enim potius aliquis Hippocra- 10 ti credat, quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? Si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Itaque neque dispu- 15 tationi, neque auctoritati cujusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hos faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Dif- 20 ferre f quoque pro natura locorum, genera medicinæ; & aliud opus esse Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod si morbos hæ causæ facerent, quæ ubique eædem essent, remedia quoque ubique eadem 25 esse debuisse. Sæpe etiam causas apparere, ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his patere medicinam. Quod si scientiam hanc non subjiciat evidens causa, multo minus eam posse subjicere, quæ in dubio est. Cum 30 igitur illa incerta incomprehensibilisque sit, à certis potius & exploratis petendum esse præsidium; id est, his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in

18, 33. 119, 15.

f Thessal. orat. 130. Galen. de Simpl. Med. Facult. III. 12. Clem. Alex. Strom. l. VI. Valeriol Enarrat. lib. II. Enar. V.

in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. Ac, nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quo-
5 que disci, quod, qui diversa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diversæ erant;
10 sed ab experimentis: prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus deductam esse medicinam, sed ab t experimentis. Ægrorum enim, qui sine medicis e- 15, 28.
15 rant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidium v abstinuisse, levatumque magis eorum morbum fuisse, qui abstinuerant. Itemque alios in ipsa febre aliquid
20 edisse, alios paulo ante eam, alios post remissionem ejus: optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus usos esse cibo pleniore, alios exiguo;
25 gravioresque eos factos, qui se impleverant. Hæc similiaque cum quotidie inciderent, diligentes homines x notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam or-
30 tam, subinde aliorum salute, y aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse: nec post rationem, medicinam es-

 se

t Diod. Sicul. 1. 82. v Hippocrat. de Arte T. vi. de Vet. Med. x. 17. x Præcept. 11. 26. 27. y Columell. l. 1. c. 1.

ſe inventam; ſed poſt inventam medicinam, rationem eſſe quæſitam. Requirere etiam, ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, ſupervacuam eſſe: ſi aliud, etiam contrariam. Primo tamen remedia exploranda ſumma cura fuiſſe, nunc vero illa explorata eſſe: neque ulla aut nova genera morborum reperiri, aut novam deſiderari medicinam. Quod ſi jam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obſcuris: ſed eum protinus viſurum, cui morbo id proximum ſit; tentaturumque z remedia ſimilia illis, quæ vicino malo ſæpe ſuccurrerint; & per ejus ſimilitudinem opem reperturum. Neque enim ſe dicere, conſilio medicum non egere, & irrationabile animal hanc artem poſſe præſtare; ſed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere, quia non interſit, quid morbum faciat, ſed quid tollat. Neque ad rem pertinere, quomodo, ſed quid optime digeratur, ſive hac de cauſa concoctio intercidat, ſive de illa; & ſive concoctio ſit illa, ſive tantum digeſtio. Neque quærendum eſſe, quomodo ſpiremus, ſed, quid gravem tardumque ſpiritum expediat: neque, quid venas moveat; ſed, quid quæque motus genera ſignificent. Hæc autem cognoſci experimentis. Et in omnibus ejuſmodi cogitationibus in utramque partem diſſeri poſſe. Itaque ingenium & facundiam vincere: morbos autem, non a eloquentia, ſed remediis curari. Quæ ſi quis elinguis uſu diſcre-

z Maxim. Tyrius ſerm. XL. a Lucian. Hippias. pag 503. Tom. II. ed. Bened.

discreta bene norit, hunc aliquanto majorem medicum futurum, quam si sine usu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus est dictum, supervacua esse
5 tantummodo. Id vero, quod restat, etiam crudele; vivorum hominum alvum atque præcordia incidi; & salutis humanæ præsidem artem, non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimam inferre: cum præ-
10 sertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci, alia possint etiam sine scelere. Nam colorem, lævorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia, non esse talia, inciso cor-
15 pore, qualia integro fuerint. Tum quia, corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, & mille aliis mediocribus b affectibus sæpe mutantur. Unde multo magis verisimile,
20 interiora, quibus major mollities & lux ipsa nova est, sub gravissimis vulneribus & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, c quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam
25 mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihilominus aerem contineat, spirante homine posse diduci: simulatque vero ferrum ad præcordia accessit, & discissum transversum septum est, quod membrana qua-
30 dam superiores partes ab inferioribus diducit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animam amittere: itaque demum mortui præcordia & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod neces-

4, 4.

7, 11.

b Quintil declam. VIII. pag. 116. ed. Gron. c Arist. Hist. Anim. III. 2.

necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale vivi fuit. Itaque consequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut sciat, qualia vivi viscera habeamus. Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur; id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita sedem, positum, ordinem, figuram, similiaque cognoscere prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem molientem; idque per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ, etsi non crudelis, tamen fœda sit, cum aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum vero in vivis cognosci potest, ipsa curatio ostendat.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint atque tractentur: subjiciendum est, quæ proxima vero videri possint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diversas sententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, sine ambitione verum scrutantibus, perinde ut in hac ipsa re. Nam quæ demum causæ, vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent; quomodo spiritus, aut cibus,

vel

vel deferatur, vel digeratur, ne sapientiæ
quidem professores scientia comprehen-
dunt, sed conjectura prosequuntur. Cujus
autem rei non est certa notitia, ejus opinio 5, 33.
5 certum reperire remedium non potest. Ve-
rumque est, ad ipsam curandi rationem ni-
hil plus conferre, quam experientiam.
Quanquam igitur multa sint, ad ipsas artes
proprie d non pertinentia, tamen eas adju-
10 vant, excitando artificis ingenium. Itaque
ista quoque naturæ rerum contemplatio, 406.
quamvis non faciat medicum, aptiorem 29.
tamen medicinæ reddit. Profecto verisi-
mile est, & Hippocratem & Erasistratum
15 & quicunque alii, non contenti febres &
ulcera agitare †, rerum quoque naturam ex
aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem
medicos fuisse, verum ideo quoque majo-
res medicos extitisse. Ratione vero opus
20 est ipsi medicinæ, si non semper inter ob-
scuras causas, neque inter naturales actio-
nes, tamen sæpe. Est enim hæc ars e con- 57, 16.
jecturalis, neque respondet ei plerumque
non solum conjectura, sed etiam experien-
25 tia. Et interdum non febris, non cibus,
non somnus subsequitur, sicut assuevit.
Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse 5, 22.
novus est: quem non incidere, manifeste
falsum est; cum ætate nostra quædam, ex
30 naturalibus partibus carne prolapsa & a-
rente, intra paucas horas expiraverit; sic ut
nobilissimi medici neque genus mali, ne-
que remedium invenerint. Quos ideo nihil
tentasse judico, quia nemo in splendida
persona

d Augustin de Doctrin. Chr. II. 39. Hippocrat. Epist. ad Thessal. fil. De decent. Ornat. T. I. II. III.
† i. e. *tradere*. e Hip. Cratev. ep. 7. Plato de leg. XIII. p. 976. T. 2. Arist. Or. Plat. I. p. 364.

persona periclitari conjectura sua voluerit,
283,5. ne occidisse, nisi servasset, videretur. Veri
tamen simile est, potuisse aliquid excogitare, detracta tali verecundia, & fortasse
responsurum fuisse id, quod aliquis esset 5
expertus. Ad quod medicinæ genus, neque semper similitudo aliquid confert; &
si quando confert, tamen idipsum rationabile est, inter multa similia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo po- 10
tissimum medicamento sit utendum. Cum
igitur talis res incidit, medicus aliquid
oportet inveniat, quod non ubique fortasse; sed sæpius tamen etiam respondeat.
Petet autem novum quoque consilium, 15
non ab rebus latentibus (istæ enim dubiæ
& incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari
possunt; id est, evidentibus causis. Interest enim, fatigatio morbum, an sitis; an
frigus, an calor; an vigilia, an fames fece- 20
rit; an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc
27,33. oportet, quæ sit ægri natura: humidum
magis, an magis siccum corpus ejus sit:
validi nervi, an infirmi: frequens adversa 25
valetudo, an rara: eaque, cum est, vehemens esse soleat, an levis; brevis, an longa:
quod is vitæ genus sit secutus; laboriosum,
an quietum; cum luxu, an cum frugalitate.
Ex his enim, similibusque, sæpe curandi 30
nova ratio ducenda est. Quamvis ne hæc
quidem sic præteriri debent, quasi nullam
controversiam recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit; quoniam

niam & alii, & idem alias poſt iſta non fe-
bricitarent.

Et quidam Methodici ſeculi noſtri, ſub
auctore (ut ipſi videri volunt) Themiſone
5 contendunt, nullius cauſæ notitiam quic-
quam ad curationes pertinere: ſatiſque eſſe,
quædam communia morborum intueri,
Et quidem horum tria genera eſſe, unum
adſtrictum, alterum fluens, tertium mix-
10 tum. Nam modo parum excernere ægros,
modo nimium: modo alia parte parum, alia
nimium. Hæc autem genera morborum,
modo acuta eſſe, modo longa; & modo in-
creſcere, modo conſiſtere, modo minui
15 conſueviſſe. Cognito igitur eo quod ex his
eſt, ſi corpus adſtrictum eſt, digerendum
eſſe: ſi profluvio laborat, continendum: ſi
mixtum vitium habet, occurrendum ſubin-
de vehementiori malo. Et aliter acutis
20 morbis medendum, aliter vetuſtis: aliter
increſcentibus, aliter ſubſiſtentibus, aliter
jam ad ſanitatem inclinantibus. Horum
obſervationem medicinam eſſe, quam ita 9, 13.
finiunt, ut quaſi viam quandam, quam
25 μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in
morbis communia ſunt, contemplatricem
eſſe contendant. Ac neque rationalibus ſe,
neque experimenta tantum ſpectantibus
annumerari volunt: cum ab illis eo nomine
30 diſſentiant, quod in conjectura rerum la-
tentium nolunt eſſe medicinam: ab his eo,
quod parum artis eſſe in obſervatione ex-
perimentorum credunt. Quod ad Eraſiſtra-
tum pertinet, primum, ipſa evidentia ejus
opini-

opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim 5 quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per se non tanta, ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis injuriis 10 corpus efficiant. 13, 11. Quod si contemplationem rerum naturæ f (quam non temere Medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob unam causam fieri, sed id pro causa apprehen- 15 di, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id, dum solum est, non movere, quod junctum aliis maxime movet Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem 5, 3. Erasistratus, qui transfuso in arterias san- 20 guine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo disci potest, 25 ut vera sit illa transfusio, tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri; sed cum horum aliquid accesserit.

Themisonis vero æmuli, si perpetua, quæ † promittunt, habent, magis etiam, 30 quam illi rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, prorinus alio novo nomine artis indiget: si modo, quod primum est, non me-

f De Vet. Med. XXXVI. 18. † Horat. *ad medicorum esse promittunt medici.*

memoriæ ſoli, ſed rationi quoque inſiſtit. Sin, quod vero propius eſt; vix ulla † perpetua præcepta medicinalis ars recipit, iidem ſunt, quod ii, quos experimenta ſola ſuſtinent: eo magis, quoniam, ſi compreſſerit aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam imperitiſſimus videt. Quid autem compreſſum corpus reſolvat, quid ſolutum teneat, ſi à ratione tractum eſt, Rationalis eſt medicus: ſin, ut ei, qui ſe rationalem negat, confiteri neceſſe eſt, ab experientia, Empiricus. Et ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra uſum eſt. Neque adjectum quicquam Empiricorum profeſſioni, ſed demtum eſt; quoniam illi multa circumſpiciunt, hi tantum facillima, & non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui pecoribus ac jumentis medentur, cum propria cujuſque ex mutis animalibus noſſe non poſſint, communibus tantummodo inſiſtunt. Et exteræ gentes, cum ſubtilem medicinæ rationem non noverint, communia tantum vident. Et qui ample valetudinarios nutriunt, quia ſingulis ſumma cura conſulere non ſuſtinent, ad communia iſta confugiunt. Neque, hercules, iſtud antiqui medici neſcierunt, ſed his contenti non fuerunt. Ergo etiam vetuſtiſſimus auctor Hippocrates, dixit g mederi oportere, & communia, & propria intuentem. Ac ne iſti quidem ipſi intra ſuam profeſſionem conſiſtere ullo modo poſſunt. Siquidem & compreſſorum & fluentium morborum genera diverſa ſunt; faciliuſ-

(Margin: 119, 25. — 19, 20. 18, 10. 96, 15.)

† De Loc. in Homin. T. L. 2. g Epidem. I. 5. & III. 2.

que id in his, quæ fluunt, inſpici poteſt. Aliud eſt enim ſanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud ſudore digeri, aliud tabe conſumi. Atque in partes 5 quoque humor erumpit, ut oculos, aureſque, quo periculo nullum humanum membrum vacat. Nihil autem horum ſic, ut aliud curatur. Ita protinus in his à communi fluentis morbi contemplatione ad 10 propriam medicina deſcendit. Atque in 96,16. hac quoque rurſus alia proprietatis notitia ſæpe neceſſaria eſt; quia non eadem omnibus, etiam in ſimilibus caſibus, opitulantur. Siquidem certæ quædam res ſunt, 15 112, 17. quæ in pluribus ventrem aut aſtringunt, aut reſolvunt. Inveniuntur tamen, in qui- 405, 17. bus aliter, atque in cæteris, idem eveniat. In his ergo communium inſpectio contraria eſt, propriorum tantum ſalutaris. Et 20 cauſæ quoque æſtimatio ſæpe morbum ſolvit. Ergo etiam ingenioſiſſimus ſeculi noſtri medicus, quem nuper vidimus, Caſſius, febricitanti cuidam & magna ſiti affecto, cum poſt ebrietatem eum premi cœ- 25 piſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſſit. Qua ille epota, cum vini vim miſcendo fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſudore diſcuſſit. Quod auxilium medicus opportune providit, non ex eo, quod aut 30 ſtrictum corpus erat, aut fluebat; ſed ex cauſa, quæ ante præceſſerat. Eſtque etiam 8, 21. proprium aliud h & loci & temporis, iſtis 119, 32. quoque authoribus. Qui, cum diſputant, quem-

h Aphor. 1.2. Orat. Theſſ. filii. 130.

quemadmodum ſanis hominibus agendum ſit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut temporibus magis vitetur frigus, æſtus, ſatietas, labor, libido; magiſque ut conquie-
5 ſcat iiſdem aut locis aut temporibus, ſi quis gravitatem corporis ſentit; ac neque vomitu ſtomachum, neque purgatione alvum ſollicitet. Quæ vera quidem ſunt; à communibus tamen ad quædam propria de-
10 ſcendunt. Niſi perſuadere nobis volunt, ſanis quidem conſiderandum eſſe, quod cœlum, quod tempus anni ſit: ægris vero non eſſe. Quibus tanto magis omnis obſervatio neceſſaria eſt, quanto magis obnoxia
15 offenſis infirmitas eſt. Quinetiam morborum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ proprietates ſunt: &, qui ſecundis aliquando fruſtra curatus eſt, contrariis i ſæpe reſtituitur. Plurimaque in dando cibo diſcrimina 405, 16.
20 reperiuntur: ex quibus contentus uno ero. Nam famem facilius fert k adoleſcens, quam 32, 25. puer: facilius in denſo cœlo, quam in tenui: facilius hieme, quam æſtate: facilius uno cibo, quam prandio quoque aſſuetus: facilius 33, 7.
25 inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæpe autem in eo magis neceſſaria cibi feſtinatio eſt, qui minus inediam tolerat. Ob quæ conjicio, eum, qui propria non novit, communia tantum intueri debere: eumque, qui 17, 30.
30 noſſe propria poteſt, illa quidem non oportere negligere, ſed his quoque inſiſtere. Ideoque, cum par ſcientia ſit, utiliorem tamen medicum eſſe l amicum, quam extraneum. Igitur, ut ad propoſitum meum re-

 deam

i Aphor. II. 22. k Aphor. I. 13. l Plaut. Perſ. IV. 4. 46. Hippocrat. Dionyſ. 29. 30. 31.

deam, rationalem quidem puto medicinam esse debere: instrui vero ab evidentibus causis; obscuris omnibus, non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Incidere autem vivorum corpora, & crudele, & supervacuum est: mortuorum vero, m discentibus necessarium. Nam positum & ordinem nosse debent. Quæ cadavera melius, quam vivus & vulneratus homo, repræsentant. Sed & cætera, quæ in vivis cognosci modo possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius usus ipse monstrabit. His propositis, primum dicam, quemadmodum Sanos agere conveniat: tum ad ea transibo, quæ ad Morbos & curationes eorum pertinebunt.

CAPUT I.

Quemadmodum sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico, neque iatroalipta egere. Hunc oportet a varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere. Siquidem ignavia b corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convictu esse, interdum

m Cicero A. Qu. II. 39. a Cæl. Aurel. de Morb. Acut. I. 14. b De Diæta l. I. T. I. 18. l. II. T. XXXVII. 13. & 28. I. Off. Med. XII. 4. Dion. Chrys. Or. I. p. 5. ed. Cas. Pallad. ad Hipp. l. 6. Epid. p. 252.

dum ab eo se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: * bis die potius, quam semel cibum c capere: & † semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.
5 Sed ut hujus generis exercitationes cibique necessarii sunt; sic athletici supervacui. Nam & intermissus propter aliquas civiles necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more
10 eorum repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotant.

33, 29.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est.
15 Rarus, corpus excitat; frequens, d solvit. Cum autem frequens, non numero sit, sed natura, ratione ætatis, & corporis, scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neque languor, neque dolor sequitur.
20 Idem interdiu pejor, tutior noctu: ita tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor statim sequitur. Hæc firmis servanda sunt: cavendumque, ne in secunda valetudine adversæ præsidia consu-
25 mantur.

CAP. II.

Quæ imbecillis servanda sint.

At imbecillis (quo in numero magna
30 pars urbanorum, omnesque pene cupidi literarum a sunt) observatio major necessaria est: ut, quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detrahit, cura restituat

2, 29.

* Vide Nonn. de Re Cibar. l. 1. c. 4. c De Vet. Med. XVIII. † Casaub. in Athen. 11. 8. d De Gen. 1. 5. 11. Præd. VIII. 15. 16. a Nazian. Orat. Funeb. in Basil. Magn.

ui deniq; semper et somno et cibo / vitam, non in voluptatem ut vescitur / Cibi potionisq; desiderio naturali non voluptate modus finitur Tit. Liv. de Hannib. lib. 21. c. 4

ſtituat. Ex his igitur, qui bene concoxit mane tuto ſurget: qui parum, quieſcere debet; &, ſi mane ſurgendi neceſſitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquieſcere, ac neque labori ſe, neque exercitationi, neque negotio credere. Qui crudum ſine præcordiorum dolore ructat, is ex intervallo aquam frigidam bibere, & ſe nihilominus continere. Habitare vero ædificio lucido, perflatum æſtivum, hibernum ſolem habente: cavere meridianum b ſolem, matutinum & veſpertinum frigus; itemque auras fluminum atque ſtagnorum; minimeque nubilo cœlo, ſoli aperienti ſe committere, ne modo c frigus, modo calor moveat: quæ res maxime gravedines deſtillationeſque concitat. Magis vero gravibus locis iſta ſervanda ſunt, in quibus etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus eſſe, cum quotidie mane urina alba, dein rufa eſt. Illud concoquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Ubi experrectus eſt aliquis, paulum intermittere; deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa aqua frigida debet. Longis diebus meridiari potius ante cibum; ſin minus, poſt eum. Per hiemem potiſſimum totis noctibus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt, non poſt cibum id facere, ſed poſt concoctionem. Quem interdiu vel domeſtica, vel civilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod ſervandum curationi corporis ſui eſt. Prima autem ejus curatio, exercitatio eſt, quæ ſemper antecedere cibum debet: in

b De Diæta. III. x. 6.7.8. c Aphor. III. I. Epidem. VI. 4.41. d Plin. XXVIII. 6.

in eo, qui minus laboravit, & bene concoxit, remissior: in eo, qui assuetus est, & minus concoxit, amplior. Commode vero exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, 38, 26.
5 ambulatio, atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus, cum quadam varietate corpus moveat; nisi tamen id perquam imbecillum est. Melior autem est sub divo,
10 quam in porticu: melior, si caput patitur, in sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa. Exercitationis autem plerumque fi-
15 nis esse debet e sudor, aut certe lassitudo, quæ citra fatigationem sit: idque ipsum, modo minus, modo magis faciendum est. Ac ne his quidem, athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse la-
20 bor debet. Exercitationem recte sequitur, modo unctio, vel in sole, vel ad ignem; modo balneum, sed in conclavi quam maxime & alto & lucido & spacioso. Ex his vero neutrum semper fieri oportet; sed sæpius
25 alterutrum, pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Ubi ad cibum ventum est, nunquam f utilis est nimia 24, 33. satietas: sæpe inutilis nimia abstinentia: sæpe, si qua intemperantia subest, tutior est
30 in potione, quam in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusque rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. * Condita omnia duabus de causis inutilia sunt, quoniam & plus pro-

B 4

e Epid VI. 3. 13. f Aph. II. 51. Vet. Med. XV. 10. 15. Tert. carm. ad Sen. Leon. Imp. nov. Const. 1. Arist. de Mor. II. 2. * Salmas. ad Simplicium p. 21. 22.

propter dulcedinem aſſumitur, & quod modo par eſt, tamen ægrius concoquitur. Secunda menſa bono ſtomacho nihil nocet, in imbecillo coaceſcit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas, pomaque, & ſimi- 5 lia melius primo cibo aſſumit. Poſt multas potiones, quæ aliquantum ſitim exceſſe- 22,6. runt, nihil edendum eſt: poſt ſatietatem, 35,31. nihil agendum. Ubi expletus eſt aliquis, 36,15. facilius concoquit, ſi, quicquid aſſum- 10 38,31. pſit, potione aquæ frigidæ includit, tum pauliſper invigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu ſe implevit, poſt cibum neque frigori, neque æſtui, neque labori ſe debet committere. Neque enim tam faci- 15 le hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de cauſis futura g inedia eſt, labor omnis vitandus eſt.

CAP. III.

Obſervationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & ſexus, & ætates, & tempora anni ſunt. 20

ATQUE hæc quidem pene perpetua ſunt: quaſdam tamen obſervationes 25 deſiderant & novæ res, & corporum genera, & ſexus, & ætates, & tempora anni. Nam neque ex ſalubri loco in gravem, neque ex gravi in ſalubrem tranſitus ſatis tutus eſt. Ex ſalubri in gravem, 30 prima hieme: ex gravi in eum, qui ſalubris eſt, prima æſtate tranſire melius eſt. Ne- 92,20. que vero ex multa fame nimia a ſatietas: ne- 23,27. que ex nimia ſatietate fames idonea eſt. Peri-

g Aphor. I. 16. a Aphor. II. 16.

Periclitaturque &, qui ſemel, &, qui bis die cibum incontinenter, contra conſuetudinem, aſſumit. Item, neque ex nimio labore ſubitum ocium, neque ex nimio ocio ſubi-
5 tus labor, ſine gravi noxa eſt. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit b aſſueſcere. Omnem etiam c laborem facilius vel puer vel ſenex, quam inſuetus homo ſuſtinet. Atque ideo quoque nimis
10 ocioſa vita utilis non eſt; quia poteſt incidere laboris neceſſitas. Si quando tamen inſuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam ſolet, etiam is qui aſſuevit, huic jejuno dormiendum eſt: multo magis, ſi etiam
15 os amarum eſt, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo jejuno eſt, ſed etiam in poſterum diem ita permanendum, niſi cito id quies ſuſtulit. Quod ſi factum eſt, ſur-
20 gere oportet, & lente paululum ambulare. At ſi ſomni neceſſitas non fuit, quia modice magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet. 22, 3.

Communia deinde omnibus ſunt poſt
25 fatigationem cibum ſumpturis, ubi paulum ambulaverunt, ſi balneum non eſt, calido loco, vel in ſole, vel ad ignem ungi, atque ſudare: ſi eſt, ante omnia in tepidario reſidere: deinde, ubi paulum conquieve-
30 runt, intrare & deſcendere in † ſolium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in ſolium deſcendere: poſt hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non eſt. Ergo ſi

 nimium

b Aphor. II. 50. II. De Diæt. xLIV. 2. 3. c Aph. II, 49. † Alveum A. ad Heren. lib. IV, 10.

nimium alicui fatigato pene febris est, huic abunde est, loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum sit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti salis sit adjectum. Post hæc, omnibus fatigatis aptum est, cibum sumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione esse contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque nosse oportet, quod ex labore sudanti frigidæ potio perniciosissima est: atque etiam, cum sudor remisit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum est, quibus alvus facile, nec tuto, resolvitur, quique facile inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, cum potius naturale sit, potione æstuantem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem causa sudanti adhuc frigidam bibendam esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentesque dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua oscitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum est, raroque balneo utendum. Levatque lassitudinem etiam laboris mutatio: eumque, quem novum genus cujusdam laboris pressit, id, quod in consuetudine est, reficit. Fatigato quotidianum cubile d tutissimum est: insolitum con-

209, 19.

d Aphor. II.48.

contra, laſſat. Quod enim contra e conſuetudinem eſt, nocet, ſeu molle, ſeu durum eſt.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui 5 ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipſo quoque itinere frequens frictio: poſt iter, primum ſedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam ſuperiores foveat. Si quis vero exuſtus in 10 ſole eſt, huic in balneum protinus eundum eſt, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in ſolium bene calidum deſcendendum eſt, tum multa aqua per caput infundenda prius calida, deinde frigida eſt. 15 At ei, qui perfrixit, opus eſt in laconico primum involuto ſedere, donec inſudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas aſſumere.

Is vero, qui navigavit, & nauſea preſſus 20 eſt, ſi multam bilem evomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paulum aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, utique ſumere cibum, ſed aſſueto leviorem: ſi ſine vomitu nauſeavit, vel abſtinere, vel poſt ci- 25 bum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currendum, ſed lente ambulandum eſt. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueverunt. Si quis in 30 balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: ſi id non eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta. Ante omnia autem ſcire convenit f naturam corporis: quia alii graciles, alii obeſi ſunt; alii calidi

e. Aphor. II, 50. f Cicero de Orat. II. 44.

calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii ficciores; alios adſtricta, alios reſoluta alvus exercet. Raro quiſquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere ſe debet. plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens ſiccare, ſiccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fuſa: ſolvere is, cui adſtricta eſt. Succurrendumque ſemper parti maxime laboranti eſt. 10

De cauſis quæ implent corpus.

20, 28. Implet autem corpus modica h exercitatio, frequentior quies, unctio, &, ſi poſt prandium eſt, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, ſomnus plenus & 15 non multum nimis longus, molle cubile, animi ſecuritas, aſſumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, &, quantum pleniſſime poteſt digerere. 20

De his, quæ extenuant corpus.

40, 6. Extenuat corpus aqua calida, ſi quis in eam deſcendit, magiſque ſi ſalſa eſt: in jejuno balneum, inurens ſol, & omnis calor, cura, vigilia, ſomnus nimium vel 25 brevis vel longus: lectus, per æſtatem, terra; hieme, durum cubile: curſus, multa ambulatio, omniſque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & auſteræ, & ſemel in die aſſumptæ epulæ, & vini non 30 perfrigidi potio jejuno in conſuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia poſuerim vomitum & dejectionem, de his quoque pro-

g Caſſiodor. Variar. I. Ep. 39.

propria, quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum h in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum
5 est consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes i quoque eodem volumine expulit. Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medica- 85, 7. 118, 10.
10 mentis fiunt. Sed hæc tamen submovenda esse, non est perpetuum: quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quo- 31, 14.
15 que ipse, si quid jam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda.

20 *De Vomitu.* 87.

Vomitus utilior est k hieme, quam æstate nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major subest. † Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus,
25 utilis vero plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, sive plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: sive jam corruptum est, nihil
30 commodius est, quam id, qua via l primum expelli potest, ejicere. * Itaque, ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Idem prodest ei, cui pectus m æstuat

&

h Plin. L. XXVI. 3. i Scribon. Larg. Epist. ad Calist. k De Salubr. diæt. VI. 2. 3. 4. † Aph. IV. 6. l De loc. in Hom. L. V. 11, 12. m Soran. Ephes. Isagog. c. 7. * Aph. IV. 17.

& frequens ſaliva, vel nauſea eſt; aut ſonant aures, aut madent oculi, aut n os amarum eſt. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hiſque, quibus, ſi per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infeſtat. Neque ignoro, inter hæc præcipi quietem, quæ non ſemper contingere poteſt agendi neceſſitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque iſtud luxuriæ cauſa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis cauſa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet aſſumere; ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus eſt, ante bibere mulſum, vel hyſſopum eſſe, aut o radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut ſupra ſcriptum eſt, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, ſtomachum omnia infeſtant. Poſt vomitum, ſi ſtomachus infirmus eſt, paulum cibi, ſed hujus idonei, guſtandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi ſunt, ſiquidem vomitus fauces exaſperavit. Qui vomuit, ſi mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: ſi poſt cœnam, poſtero die lavari, & in balneo ſudare. Huic proximus cibus mediocris utilior eſt: iſque eſſe debet cum pane heſterno, vino auſtero meraco, & carne aſſa, cibiſque omnibus quam ſicciſſimis. Qui vomere bis in menſe vult, melius

n Aphor. IV. 17. Coac. Prænot. 200. o Soran. Epheſ. I Iſag. c. VII.

lius consulet, si biduo p continuarit, quam si post quintum decimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare possunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præstant. Dehinc, si parum illa proficiunt, aloen sumat. Sed purgationes quoque, ut interdum necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit: cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit.

De his, quæ calefaciunt & refrigerant corpus.

Calefaciunt unctio, aqua q salsa, magisque si calida est; omnia salsa, vinum austerum. Contra r refrigerant, in jejuno, amara, carnosa; si post cibum est, balneum, & somnus, nisi nimis longus est, & omnia acida; aqua quam frigidissima; oleum, si aqua miscetur; & lotus.

De his, quæ humidant, & siccant.

Humidant autem corpus labor minor, quam ex consuetudine, frequens balneum; cibus plenior, multa potio; post hanc, ambulatio, & † vigilia. Per se quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercitationi

p De Salubri Diæt. T. VII. 13. q II. De diæt. XXXV. 4. r De diæta XXXV. 7. † Siccare, ait Galenus M. Med. c. 7.

tationi non protinus cibus adjectus; ea genera escæ, quæ veniunt ex locis frigidis, & pluviis, & riguis. Contra siccant immodica exercitatio, fames, unctio, sine aqua calor, sal immodicus, frigida aqua, 5 cibus exercitationi statim subjectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens.

De his, quæ alvum adstringunt & solvunt.

106. 107. Alvum adstringit labor, sedile, creta 10 figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumprus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Con- 15 tra solvit aucta ambulatio atque esca, motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet, 69, 28. quod ventrem vomitus solutum comprimit, compressum solvit. Itemque compri- 20 mit is vomitus, qui statim post cibum est: solvit is, qui tarde supervenit.

De ætatum varietate.

19, 21. Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime sustinent ſ mediæ ætates, minus 25 juvenes, minime pueri & senectute confecti. Quo minus fert facile quisque, eo sæpius debet cibum assumere; maximeque eo eget, t qui increscit. Calida lavatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pue- 30 ris, senibus meracius, neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus juvenibus fluxit alvus v, plerumque in

ſ Aphor. I, 13, 14. t Aphor. I, 14. Cassii Medic. Probl. 46. v Aphor. II, 20. 53.

in ſenectute contrahitur. Quibus in adoleſcentia fuit adſtricta, ſæpe in ſenectute ſolvitur. w Melior eſt autem in juvene fuſior, in ſene adſtrictior.

5 *De varietate temporum.*

Tempus quoque anni conſiderare oportet. Hieme plus eſſe x convenit; minus, ſed meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; ſemel die ci- 19,23.
10 bum capere, niſi ſi nimis venter adſtrictus eſt. Si prandet aliquis, utilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum ſine carne, ſine potione ſumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum eſt, vel calorem
15 moventibus. Venus tum non æque perniciofa eſt. At vere y paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, ſed dilutius tamen bibendum eſt: magis carne utendum, magis oleribus, tranſeundum paula-
20 tim ab elixis ad aſſa. Venus eo tempore anni tutiſſima eſt.

De diæta ciborum potionumque.

Æſtate vero & z potione & cibo ſæpius corpus eget; ideo prandere quoque com-
25 modum eſt. Eo tempore aptiſſima ſunt & caro & olus: potio quam dilutiſſima, ut & ſitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro aſſa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut ſæpius autem cibo utendum, 21, 2.
30 ſic exiguo eſt.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter a cœli varietatem, periculum maximum eſt. Itaque neque ſine veſte, neque ſine calcea- 42,21.

 mentis

w Aph. II. 53. x De Sal. diæt. I. 2. De diæt. III. III. N. II. 12. 13. Aph. I. 15. Orib. Sard. de Vict. rat. Ægin. I. 53. y De Sal. diæt. I. 8. z De Diæt. ſal. I. 17. a Aph. III. 4.

mentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque ſub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo [b] pleniore uti licet; minus, ſed, meracius bibere. Poma [c] nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerumque ſic aſſumuntur, ut ne quid ex denſiore cibo remittatur. Ita non hæc, ſed [d] conſummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa eſt. Sed his uti non ſæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid denſiori cibo, cum hic accedit, neceſſarium eſt demi. Neque [e] æſtate vero, neque autumno utilis venus eſt. Tolerabilior tamen per autumnum: æſtate in totum, ſi fieri poteſt, abſtinendum eſt.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum eſt.

PROXIMUM eſt, ut de his dicam qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum eſt, is ſi bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus ſuis debet; nunquam id, ſi fieri poteſt, veſte velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam [a] vitare, maximeque ante ipſum lunæ ſoliſque concurſum: ſed nuſquam poſt cibum progredi. Si cui capilli ſunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; ſed, ſi licet, neque ſub tecto, neque in ſole: utique autem vitare ſolis ardorem, maximeque poſt cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum venit,

b De Salubr. Diæt. I. 25. c Æginet. I. 53. de Affect. L. I. 3. d Aphor. II. 51. Actuar. M. M. III. 9. e Aëtius Tetrab. I. Serm. III. c. 8. a Macrob Saturn. VII. 16.

venit, ſub veſte primum paulum in tepidario inſudare, ibi ungi, tum tranſire in calidarium: ubi ſudarit, in ſolium non deſcendere, ſed multa calida aqua per caput 5 ſe totum perfundere, tum tepida, dein frigida; diutiuſque ea caput, quam cæteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; noviſſime detergere & ungere. Capiti nihil æque prodeſt atque aqua fri- 36, 5. 10 gida. Itaque is, cui hoc infirmum eſt, per 39, 30. æſtatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu ſubjicere. Semper autem, etiamſi ſine balneo unctus eſt, neque totum corpus refrigerari ſuſtinet, caput ta- 15 men aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua deſcendat; eamque, ne quid oculis, aliiſve partibus noceat, defluentem ſubinde manibus ad hoc regere- 20 re. Huic modicus cibus neceſſarius eſt, quem facile concoquat: iſque, ſi jejuno caput læditur, aſſumendus etiam medio die eſt: ſi non læditur, ſemel potius. Bibere huic aſſidue vinum dilutum lene, quam 25 aquam magis expedit; ut, cum caput gravius eſſe cœperit, ſit, quo confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua ſemper utilia ſunt: medicamentum utrumque eſt, cum invicem aſſumitur. Scribere, legere, 30 voce contendere, huic opus non eſt, utique poſt cœnam: poſt quam nec cogitatio 24, 8. quidem ei ſatis tuta eſt; maxime tamen vomitus alienus eſt.

CAP. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, tonsillisque laborant.

35, 9. NEQUE vero his solis, quos capitis imbecillitas torquet, usus aquæ frigidæ prodest; sed iis etiam, quos assiduæ lippitudines; gravedines, destillationes, tonsillæque male habent. His autem non caput tantum quotidie perfundendum; sed os quoque multa frigida aqua fovendum est: præcipueque omnibus, quibus hoc utile auxilium est, eo utendum est, ubi gravius cœlum Austri reddiderunt. Cumque omnibus inutilis sit post cibum aut contentio, aut fatigatio animi; tum his præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, destillationesque possunt, si quam minime is, qui his opportunus est, aërem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: si post concoctionem jejunus caput radit: si post cibum neque legit, neque scribit.

(Marginal references: 22, 24. — 24. 8. Line numbers: 5, 10, 15, 20, 25)

CAP. VI.

Ad solutam Alvum remedia.

QUEM vero frequenter cita alvus exercet, huic opus est pila similibusque superiores partes exercere; dum jejunus est, ambulare; vitare solis nimium ardorem, continua balnea; ungi

(Line number: 30)

ungi citra sudorem; non uti cibis variis, minimeque jurulentis aut leguminibus, oleribusve his, quæ celeriter descendunt; omnia denique sumere, quæ tarde conco-
5 quuntur. Venatio, durique pisces, & ex domesticis animalibus assa caro maxime 108, 1.
juvant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem; aut dulce; sed austerum, & plenius, neque id ipsum per-
10 vetus. Si mulso uti volet, id ex decocto melle faciendum est. Si frigidæ potiones ventrem ejus non turbant, his utendum potissimum est. Si quid offensæ in cœna sensit, vomere debet; idque postero quo-
15 que die facere: tertio, modici ponderis panem ex vino esse; aut ova fricta ex oleo, vel ex defruto, similibusque aliis: deinde ad consuetudinem redire. Semper autem 24, 8.
post cibum conquiescere, ac neque inten- 22, 28.
20 dere animum, neque ambulatione quamvis leni dimoveri.

CAP. VII.

Remedia ad coli dolorem.

25 AT si laxius intestinum dolere consuevit, quod κόλον nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis; ut lectione, & aliis generibus exerceatur; utatur balneo
30 calido, cibis quoque & potionibus calidis; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare consuevit.

CAP. VIII.

Quæ agenda ſint Stomacho laborantibus.

SI QUIS vero ſtomacho laborat, legere clare debet; poſt lectionem ambulare; 5
tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo ſuperior pars movetur, exerceri. Non aquam, ſed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die aſſumere; ſic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & auſtero; 10
& poſt cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non ſunt, is fir- 15
mi ſtomachi eſt. Neque credendum utique noſtris eſt, qui cum in adverſa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accuſationem non merentis ſtomachi habent. At, 20
qui tarde concoquunt, & quorum ideo, præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu † ſitire conſueverunt, ante quam conquieſcant, duos treſve cyathos per tenuem fiſtulam bibant. Prodeſt 25
etiam adverſus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; aſſidue vinum frigidum bibere; & poſt cibum, magnam potionem, ſed, ut ſupra dixi, per ſiphonem: deinde omnes 30
24, 11. potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus aceſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At ſi cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus

† Aphor. v. 27.

alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

CAP. IX.

Quid observandum sit dolore Nervorum laborantibus.

5

SI CUI vero dolere nervi solent, quod in podagra chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum
10 id est, quod affectum est, objiciendumque labori & frigori: nisi cum dolor increvit; sub quo quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio, sicut in omnibus corporis affectibus, necessaria.
15 Cruditas enim id maxime lædit, & quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus, aliis calor. Quæ sequi quisque pro * habitu
20 corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, a præcordiis, intestinis, 46, 14.
vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, b ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, cere- 75, 34.
bro. Idem summam cutem facit pallidam,
25 aridam, c duram, nigram. Ex hoc horrores tremoresque nascuntur. At prodest d juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Aqua vero frigida
30 infusa, præterquam capiti, etiam stomacho 35, 9.
prodest. * Item articulis doloribusque, qui sunt sine ulceribus. † Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia, quæ frigus infestat: item

 lip-

* Aph. III, 2. a Aph. V, 24. b. Aph. V, 18. c Aph. V, 20. d Aph. V, 21. * Aph. V, 25. † Aph. V, 23.

lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ sunt: nervos * quoque, qui contrahuntur; præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinam movet. Si nimius est, corpus 5
28, 22. e effœminat, nervos † emollit, stomachum solvit. Minime vero aut frigus aut calor tuta sunt, ubi ‡ subita insuetis sunt. Nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua, strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudore 10 digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

CAP. X.

Observatio in Pestilentia. 15

EST etiam observatio necessaria, qua quis in pestilentia utatur adhuc integer, cum tamen securus esse non possit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi 20 id non licet, gestari, ambulare sub divo, ante æstum, leniter; eodemque modo ungi: &, ut supra comprehensum est, vitare
22, 4. fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis se continere. 25 Si qua gravitas in corpore est, tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimeque post cibum, aut balneum: neque jejuno, neque cœnato vomendum est: neque movenda alvus; 30 atque etiam, si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utique si ci-

* Aphor. v. 22. e Aphor. v. 16. † Aphor. v. 22. ‡ Aphor. III. I.

ſi cibus quoque anteceſſit; qui tamen ſemel die tunc commodius aſſumitur; inſuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum eſt. Quibus ſervatis, ex reliqua victus conſuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni peſtilentia facienda ſint, tum in ea maxime, quam Auſtri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem neceſſaria ſunt, ubi gravi tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac ſi cætera res aliqua prohibebit, utique abſtinere debebit: atque ita à vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui ſupra poſitus eſt, modo, tranſitus ei eſſe.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

INSTANTIS autem valetudinis ſigna complura ſunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præſagiſſe fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor ſubſit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempeſtatum genera, quæ partes ætatis, qua-

lia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quoque timeri maxime possit. Non ‡ quod non omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile est scire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna sunt, & quod valetudinis genus in quoque timeri possit.

IGITUR saluberrimum † ver est: proxime deinde ab hoc, hiems: periculosior æstas, autumnus * longe periculosissimus. Ex tempestatibus vero optimæ ‡ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: pessimæ, quæ maxime variant. Quo fit, ut a autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergo, & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, sic quandocunque evenit, noxium est. Ubi æqualitas autem est, saluberrimi sunt b sereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebulosi, nubilive: optimique hieme, qui omni vento vacant: æstate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores

‡ Aph. III. 19. † Aph. III. 9. * Aph. III. 9.
‡ Aph. III, 8. a Aphor. III. 9. b Aphor. III, 15.

briores Septentrionales, quam Subſolani, vel * Auſtri ſunt. Sic tamen hæc, ut interdum regionum ſorte mutentur. Nam fere ventus ubique à mediterraneis regionibus
5 veniens, ſalubris; à mari, gravis eſt. Neque ſolum in bono tempeſtatum habitu certior valetudo eſt; ſed pejores morbi quoque, ſi qui inciderunt, leviores ſunt, & promptius finiuntur. Peſſimum ægro eſt cœ-
10 lum, quod ægrum fecit; adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus eſt, in hoc ſtatu ſalubris † mutatio ſit. Ætas media, tutiſſima eſt: quia neque juventæ calore, neque ſenectutis frigore infeſtatur. Longis morbis
15 ſenectus, acutis adoleſcentia magis patet. 47, 8.
Corpus autem habiliſſimum quadratum eſt, neque gracile, neque obeſum. Nam longa c ſtatura, ut in juventa decora eſt, ſic matura ſenecture conficitur. Gracile cor-
20 pus infirmum: obeſum hebes eſt. Vere tamen maxime, quæcunque d humoris motu novantur, in metu eſſe conſuerunt. Ergo tum lippitudines, puſtulæ, profuſio ‡ ſanguinis, abſceſſus corporis, quæ ἀποςήματα Græ-
25 ci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, inſania, morbus comitialis, angina, gravedines, deſtillationes oriri ſolent. Hi quoque morbi qui in articulis nervisque modo urgent, modo quieſcunt: tum 238, 4.
30 maxime & inchoantur & repetunt. At æſtas e non quidem vacat pleriſque * his morbis; ſed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvei dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, cum in
cæteris

* Galen de Theriac. l. 1. c. 11. p. 945. T. 13. † Aph. III. 3. c Dicæarch. Geogr. c. x. p. 56. Aph. II. 54. ‡ Soran. Epheſ. Iſag. c. 5. d Aph. III, 20. e Aph. III, 21. * Soran. Epheſ. Iſag. c. 5.

cæteris quidem partibus, tum maxime obscœnis; & quicquid sudore hominem resolvit. Vix quicquam ex [f] his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, 5
167. tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ difficultas, στραγγουρίαν quam appellant; tenuioris intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit item lævitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi 10
comitiales. Idemque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate, etiam proxima pressos interimit; & alios novis morbis conficit; & quosdam longissimis implicat, maximeque quartanis, quæ per hie- 15
mem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus pestilentiæ patet, cujuscumque ea generis est; quamvis variis rationibus nocet. Hiems autem [g] capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in * lateribus, 20
in visceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempestatibus, † Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem [h] adstringit, urinam supprimit, horrores excitat, item dolorem lateris & pectoris. Sanum tamen † corpus 25
spissat, & mobilius atque expeditius reddit. Auster [i] aures hebetat, sensus tardat, capitis dolorem movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quo huic vel illi 30
propiores sunt, eo magis vicinos his illisve affectus faciunt. Calor omnis & jecur & lienem inflammat, mentem hebetat, & ut [k] anima deficiat, ut sanguis prorumpat,

f Aph. III. 22. g Aph. III. 23. † Cæl. Aurel. Acut. Morb. II. * Aph. III. 5. h Aph. III. 17. 13. † Aph. III. 17. i Aph. III. 17. k Aph. V. 16.

rumpat, efficit. Frigus modo l nervorum distentionem, modo rigorem infert; illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur: nigrorum in ulceribus, & horrorem in febri-
5 bus excitat. In siccitatibus, * acutæ febres, lippitudines, † tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres, m longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio nervo-
10 rum, quam παράλυσιν Græci nominant. 178.
Neque solum interest, quales dies sint, sed etiam quales ante præcesserint. Si hiems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluvias exhibet, fere
15 subeunt n lippitudines, tormina, febres, maximeque in mollioribus corporibus, præcipue in muliebribus. Si vero, Austri o pluviæque hiemem occuparunt, ver autem frigidum & siccum est, gravidæ qui-
20 dem fœminæ, quibus tum adest partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos, vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt, gravedines atque destillationes male ha-
25 bent. At si à prima hieme Austri ad ultimum ver continuarint, laterum dolores, & insania febricitantium, quam φρενῖτιν appellant, quam celerrime rapiunt. Ubi vero 148.
calor à primo vere orsus æstatem quoque
30 similem p exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas q Aquilones habuit, autumno vero imbres Austrique sunt, tota hieme, quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes

l Aph. V. 17. * Aph. III. 7. † III. 16. m Aph. III. 16. n Aph. III. 11. o Aph. III. 12. p Aph. III. 6. q Aph. III. 13.

tabes oritur. Sin autem autumnus quoque æque ſiccus r iiſdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe propoſui, ſecunda valetudo contingit: durioribus vero inſtare poſſunt, aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile naſcuntur.

ſ Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æſtate prima tutiſſimi ſunt: ſenes æſtate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam ſenectutemque ſunt. Inimicior ſenibus hiems, æſtas adoleſcentibus eſt. Tum ſi qua imbecillitas oritur, proximum eſt, ut infantes, teneroſque adhuc pueros ſerpentia t ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam v dentientium, gingivarum exulcerationes, diſtentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula pleniſſimi cujuſque ſunt, & cui maxime venter adſtrictus eſt. At ubi ætas paulum proceſſit, w glandulæ, & vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, aliquo inclinationes, ſtrumæ, verrucarum quædam genera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appellant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, x ex iiſdem multa, & longæ febres, & ſanguinis ex naribus curſus. Maximeque omnis pueritia, y primum circa quadrageſimum diem, deinde ſeptimo

(Margin: 39, 21. — 386, 10. — 334, 11. Line numbers 5, 10, 15, 20, 25, 30.)

r Aph. III. 4. ſ Aphor. III. 18. t Aphor. III. 24. v Aphor. III. 25. w Aphor. III. 26. x Aph. III. 27. y Aphor. III. 28.

ſeptimo menſe, tum ſeptimo anno, poſtea circa pubertatem periclitatur. Siqua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus,
5 neque in fœmina primis menſtruis finita * ſunt, fere longa ſunt: ſæpius tamen his morbi pueriles, qui diutius manſerunt, terminantur. Adoleſcentia z morbis acutis, item comitialibus, tabique maxime obje-
10 cta eſt: fereque juvenes ſunt, qui ſanguinem exſpuunt. Poſt hanc ætatem a laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, inſania, ſanguinis per quædam etiam velut ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant,
15 profuſio. In ſenectute, b ſpiritus & urinæ difficultas, gravedo, articulorum & renum dolores, nervorum † reſolutiones, malus corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant, nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium,
20 oculorum, etiam narium, præcipueque ſoluta alvus, &, quæ ſequuntur hanc, tormina, vel lævitas inteſtinorum, cæteraque fuſi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, dejectiones, deſtillationes, item viſcerum
25 & laterum dolores fatigant. Obeſi plerunque acutis morbis, & difficultate ſpirandi, ſtrangulantur, ſubitoque c ſæpe moriuntur, quod in corpore tenuiore vix evenit.

172, 17. 43, 15. 62, 12. 401. 494.

30 ## CAP. II.

De ſignis adverſæ valetudinis futuræ.

ANTE adverſam autem valetudinem, ut ſupra dixi, quædam notæ oriuntur; quarum omnium commune eſt,

* Aph. III. 28. z Aphor. III. 29. a Aph. III. 30. b Aphor. III. 31. † Aphor. III. 31. VI. 57. c Aph. II. 44.

est, aliter se corpus habere, atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, a suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eo- 5 dem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi
58, 19. aliquis contra consuetudinem emacuit, &
51, 22. colorem decoremque amisit: quoniam in 10
53, 24. his, quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc, protinus timeri debet, si graviora membra sunt; si crebra ulcera oriuntur; si corpus supra consuetu- 15 dinem * incaluit; si gravior somnus pressit; si tumultuosa somnia fuerunt; si sæpius expergiscitur aliquis, quam assuevit, deinde iterum soporatur; si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem 20 † insudat, maximeque si circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item, si marcet animus: si loqui & moveri piget; si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in 25 plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum est os; si oculi cum dolore vertuntur; si tempora astricta sunt; si membra inhorrescunt; si spiritus gravior est; si circa frontem intentæ venæ moventur; si frequen- 30 tes oscitationes; si genua quasi fatigata sunt, totumve ‡ corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud con-

a Aphor. I. 3. * Aphor. IV. 39. † Aphor. IV. 58. ‡ Aphor. II. 5.

considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine qua- 96,15.
5 rum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit. Ille solicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquam sine custodia
10 sui tuto habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.

UBI vero febris aliquem occupat, scire licet, non periclitari, si in latus aut
15 dextrum aut sinistrum, ut ipsi in usu est, cubat [a], cruribus paulum reductis; qui fere sani quoque jacentis habitus est: si facile convertitur; si noctu dormit, si inter-
20 diu vigilat; si ex facili spirat; si non conflictatur; si circa umbilicum [b] & pubem cutis plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paulo tumidiora sunt, tamen 51,10. 51,16.
25 digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter [c] totum insudat, & cujus febricula [†] eo sudore fini-
30 tur, securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas [d] cibi vel à principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet

a Actuar. M. Med. II. 3. b Aph. II. 35. c De Judicat. I, 3. † Aph. IV. 55. d Aphor. II, 32.

ea febris, quæ eodem die finita eſt: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram acceſſionem ex toto quievit, ſic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus eſſe ex bile & pituita debet: & in urina ſubſidere album, læve e, æquale; ſic ut etiam, ſi quæ quaſi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui à periculo tutus eſt, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quo ſecunda valetudine aſſuevit, modoque convenientia his, quæ aſſumuntur. Pejor cita alvus eſt, ſed ne hæc quidem terrere protinus debet, ſi matutinis temporibus coacta magis eſt, aut ſi procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa eſt, neque f fœditate odoris ſimilem alvum ſani hominis excedit. Ac lumbricos g quoque aliquos ſub fine morbi deſcendiſſe nihil nocet. Si inflatio ſine inflammatione in ſuperioribus partibus † dolorem tumoremque fecit, bonum ſignum eſt ſonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magiſque etiam, ſi ſine difficultate, cum ſtercore exceſſit.

CAP. IV.

Mala ſigna ægrotantium.

54, 28. CONTRA gravis morbi periculum eſt, ubi ſupinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi reſidere vult in ipſo acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamſi interdiu ſomnus

e De Judicat. 1, 8. f De Judicat. 1, 6. g. De Judicat. 1, 7. Prænot. x, 1. Aph. IV. 74.

nus accedit, ex quo tamen pejor eſt, qui inter quartam horam & noctem, quam qui à matutino tempore ad quartam. Peſſimum tamen eſt, ſi ſomnus neque noctu, neque
5 interdiu accedit: id enim fere ſine continuo a delirio eſſe non poteſt. Neque vero 64, 16. ſignum bonum eſt, ſomno ultra b debitum 54, 33. urgeri: pejuſque, quo magis ſopor interdiu, noctuque continuat. Mali etiam mor-
10 bi teſtimonium eſt vehementer & crebro ſpirare, à ſexto c die cœpiſſe inhorreſcere: 49, 20. pus expuere: vix excreare: dolorem habere 56, 3. continuum: difficulter ferre morbum: jactare brachia & crura: ſine voluntate d la- 54, 31.
15 chrymare: habere humorem e glutinoſum 54, 14. dentibus inhærentem; cutem circa f umbi- 49, 21. licum & pubem macram; præcordia g inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta; magiſque, ſi hæc dextra parte quam ſiniſtra
20 ſunt: periculoſiſſimum tamen eſt, ſi venæ quoque ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi ſignum eſt, nimis celeriter 48, 9. emacreſcere: caput & pedes manuſque † frigidas habere, ventre & lateribus calenti-
25 bus; aut frigidas h extremas partes acuto 55, 22. morbo urgente; aut poſt ſudorem i inhor- 285, reſcere; aut poſt vomitum k ſingultum eſſe, 27. vel rubere oculos: aut l poſt cupiditatem cibi, poſtve longas febres hunc faſtidire; 53, 17.
30 aut multum ſudare, maximeque frigido 56, 11. ſudore; aut habere ſudores non per totum 301, corpus æquales, quique febrem non finiant. 24. Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore eodem revertantur; quæve ſemper pares

a Aph. VII, 18. b Aph. II, 3. c Aph. IV, 29. d Aph. IV, 52. VIII, 2. e Aph. IV, 53. f Aph. II, 35. g Aph. II, 28. † Aph. VIII, 12. h Aph. VII, 1. 26. i Aph. VII, 4. k Aph. VII, 3. l Aph. VII, 6.

accessiones habeant, neque [m] tertio quoque die leventur; quæve sic continuent, ut per accessiones increscant, per decessiones tantum molliantur, nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne levatur quidem febris, sed æque concitata continuat. Periculosum est etiam, post arquatum [n] morbum febrem oriri; utique si præcordia dextra parte dura manserunt, aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris leviter terrere nos debet. Neque unquam in acuta [o] febre, aut a somno non est terribilis nervorum distentio. Timere etiam ex somno [p], mali morbi est. Itemque in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrumve aliquod esse resolutum. Ex quo casu quamvis vita redditur, tamen id fere membrum debilitatur. Vomitus etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis; pejorque, si viridis, aut [q] niger est. At mala urina est, in qua subsidunt subrubra aut livida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia atque alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat. Diluta quoque, atque alba, vitiosa est, [r] sed in phreniticis maxime. Alvus autem mala est, ex toto suppressa. Periculosa etiam, quæ inter febres fluens conquiescere hominem in cubili non patitur; utique, si quod descendit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id, quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, læve, album, idemque subpallidum: vel si est

175, 55, 20. 13. — 56, 13. — 296, 10. — 56, 17. — 56, 32.

m Aph. IV, 43. n Aph. IV, 62. o Aph. IV, 66. p Aph. IV, 67. q Aph. IV. 22. r Aph. IV, 72.

eſt aut lividum, aut bilioſum, aut cruentum, aut pejoris odoris, quam ex conſuetudine. Malum eſt etiam, quod poſt febres longas ſincerum eſt. 55,33.

5

CAP. V.

De ſignis longæ valetudinis.

POST hæc indicia, notum eſt longum morbum fieri: ſic enim neceſſe eſt, niſi occidit. Neque ulla alia ſpes in magnis eſt, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præſtet. Protinus tamen ſigna quædam ſunt, ex quibus colligere poſſumus, morbum, etſi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi frigidus a ſudor inter febres non acutas circa caput tantum, & cervices oritur; aut ubi, febre non quieſcente, corpus * inſudat; aut ubi corpus modo b frigidum, modo calidum eſt, & color alius ex alio fit; aut ubi, quod inter febres † aliqua parte abſceſſit, ad ſanitatem non pervenit; aut ubi æger pro ſpacio parum emacreſcit. Item, ſi urina modo liquida & c pura eſt, modo habet quædam ſubſidentia; ſi lævia atque alba rubrave ſunt, quæ in ea ſubſidunt; aut ſi quaſdam quaſi miculas repræſentat; aut ſi bullulas excitat. 56,11. 48,9. 60,31.

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, propoſito metu, ſpes tamen ſupereſt. Ad ultima vero

† Aph. VII. 6. a Aph. IV. 37. Coac. Præn. IV. 8, 39, 40. De Jud. VI, 9. VIII. 2, 3, 4, 5. * Aph. IV. 56. b Aph. VII, 60. † Aph. IV. 51. c De Jud. VI. 1, 2. Aph. VII. 31.

jam ventum esse testantur, [a] nares acutæ, collapsa tempora, [b] oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus; multoque magis, si ita hæc sunt, ut neque [c] vigilia præcesserit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus causis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur. Itaque diutius durans, mortis index est. Si vero in morbo vetere [d] jam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque, si præter hæc oculi quoque lumen [e] refugiunt, & illachrymant; quæque in iis alba esse debent [f] rubescunt; atque in iisdem [g] venulæ pallent; pituitaque in iis innatans, novissime angulis [h] inhærescit; alterque ex his minor est; iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnum [i] palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet; neque id fluens alvus expressit: eædemque palpebræ pallent, & idem [k] pallor labra & nares decolorat: eademque labra, & nares, oculique, & palpebræ, & supercilia, aliquave ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.

Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus [l] cubat, eique genua [m] contracta sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia & [n] crura nudat, & inæqualiter dispergit, neque iis calor subest: ubi hiat [o]: ubi assidue dormit: ubi is, qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet,

51, 15. 72, 18. 50, 30. 51, 14. 51, 7.

5 10 15 20 25 30

a Præn. II, 6. Coac. Præn. I, 104. b Præn II, 7. c Præn. II, 13. d Præn. II, 17. Pl. VII, 51. e Pr. II, 19, 20. f Pr. II, 23. g Id. II, 24. h Id. II, 24. i Aphor. VI, 52. Præn. III, 1, 2. k Aph. IV, 49. l Præn. III, 8. m Id. III, 14. n Id. III, 10. o Id. III, 3.

let, dentibus [p] stridet: ubi ulcus, [q] quod aut 63, 22.
ante, aut in ipso morbo natum est, aridum,
& aut pallidum, aut lividum factum est.
Illa quoque mortis indicia sunt, * ungues, 66, 14.
5 digitique pallidi; frigidus [r] spiritus: aut si
manibus quis in febre, & acuto morbo,
vel insania, pulmonisve dolore, vel capitis,
in veste [s] floccos legit, fimbriasve diducit,
vel in adjuncto pariete, si qua minuta e-
10 minent, carpit. Dolores etiam circa coxas
& inferiores partes orti, si ad viscera tran-
sierunt, subitoque desierunt mortem sub-
esse testantur; magisque, si alia quoque
signa accesserunt. Neque is servari potest,
15 qui sine ullo tumore febricitans, subito
strangulatur, aut devorare salivam suam
non potest: cuive in eodem febris corporis-
que habitu cervix [t] invertitur, sic ut devo-
rare æque nihil possit: aut cui simul & con-
20 tinua febris & ultima corporis infirmitas 52, 6.
est: aut cui, febre non quiescente, exte-
rior pars [v] friget, interior sic calet, ut etiam 51, 25.
sitim faciat: aut qui, febre æque non quies- 90, 23.
cente, simul & [w] delirio & spirandi difficul-
25 tate vexatur: aut qui, epoto [x] veratro, ex-
ceptus distentione nervorum est: aut qui
ebrius obmutuit. Is enim fere [y] nervorum
distentione consumitur, nisi aut febris ac-
cessit, aut eo tempore, quo ebrietas solvi
30 debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravi-
da [z] acuto morbo facile consumitur: & is,
cui somnus dolorem [a] auget: & cui protinus,
in recenti morbo, bilis atra [b] vel infra vel
supra se ostendit: cuive alterutro modo se

 prom-

p Id. IV, 4. q Id. IV, 7, 8. * Aph. VIII, 12. r Id. IV, 9. s Id. IV, 14. t Aph. IV, 35. v Aph. IV, 48. w Aph. IV, 50. x Aph. IV. 16. V, 1. Coac. IV, 24. y Aph. V, 5. z Aph. V, 30. a Aph. II, 1. b Aph. IV, 22.

promsit, cum jam longo morbo corpus
51, 12. ejus esset extenuatum & confectum. Sputum
70, 32. tum etiam c biliosum, & purulentum, sive
71. 2. separatim ista, sive mixta proveniunt, interitus
periculum ostendunt. Ac, si circa 5
septimum diem tale esse cœpit, proximum
est, ut is circa quartumdecimum diem decedat,
nisi alia signa mitiora pejorave accesserint:
quæ quo leviora graviorave
subsecuta sunt, eo vel seriorem mortem, 10
vel maturiorem denunciant. Sudor quoque
301, d frigidus in acuta febre pestiferus est:
24. atque in omni morbo vomitus, qui e varius,
52, 18. & multorum colorum est; præcipueque, si
malus in hoc odor est. Ac sanguinem quo- 15
que in febre f vomuisse, pestiferum est. Urina
52, 21. vero g fulva & tenuis in magna cruditate esse
consuevit; & sæpe, antequam spacio maturescat,
hominem rapit. Itaque si talis diutius
permanet, periculum mortis ostendit. Pes- 20
sima h tamen est, præcipueque mortifera,
nigra, crassa, mali odoris. Atque in viris
quidem & mulieribus talis deterrima est.
In i pueris vero, quæ tenuis & diluta est. Alvus
quoque varia, pestifera est; & quæ 25
strigmentum, sanguinem, bilem, k viride
aliquid, modo diversis temporibus, modo
simul, & in mistura quadam, discreta tamen
repræsentat. Sed hæc quidem potest
paulo diutius trahere. In præcipiti vero 30
jam esse denunciat, quæ liquida, eademque
52, 34. que vel nigra l, vel pallida, vel pinguis est;
53, 2. utique, si magna fœditas m odoris accessit.

Illud interrogari me posse ab aliquo scio:
si cer-

c Aph. IV, 23. d Præn. V, 4. e Præn. XII, 11, 12, 13, 14. f Aph. VII, 37. g De Jud. VII, 5. h Præn. XI, 14, 15. i Plin. XXVIII. 6. k Præn. X, 8, 9. l Vict. Acut. XLVIII, 1. m Præn. X, 6.

ſi certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti à medicis convaleſcant, quoſdamque fama prodiderit in ipſis funeribus revixiſſe? Quinetiam vir
5 jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe, propoſuit, quibus medici crediſſent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Adverſus quod ne il-
10 lud quidem dicam, quod in vicino ſæpe quædam notæ poſitæ, non bonos, ſed imperitos medicos decipiunt (quod Aſclepiades ſciens, funeri obvius inclamavit, eum vivere, qui efferebatur:) [*] nec protinus [n] cri-
15 men artis eſſe, ſi quod profeſſoris ſit. Illa tamen moderatius ſubjiciam. Conjecturalem [o] artem eſſe medicinam, rationemque conjecturæ talem eſſe, ut cum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fal- 13,22.
20 lat. Non itaque, ſi quid vix [p] milleſimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines reſpondeat. Idque non in his tantum, quæ peſtifera ſunt, dico: ſed in his quoque, quæ
25 ſalutaria. Siquidem [q] etiam ſpes interdum fruſtratur, & moritur aliquis, de quo medicus ſecurus primo fuit. Quæque medendi cauſa reperta ſunt, nonnunquam in pejus aliquibus vertunt. Neque id evitare huma- 18, 13. 19, 18.
30 na imbecillitas in tanta varietate corporum poteſt. Sed eſt tamen medicinæ fides, quæ multo ſæpius, perq; multo [†] plures ægros prodeſt. Neq; tamen ignorare oportet, in [r] acutis morbis fallaces magis notas eſſe & ſalutis, & mortis.

* Soran Epheſ. cap. IV. n Hipp. de Arte XV, 6,7. o Sext. Emp. adv. Math. l. I. c. 3. Macrob. Sat. VII, 15. p Cic. de N. D. II, 4. q Quintil. Declam. VIII, p. 110. † Galen. M. Med. LXI. r Aph. II, 19.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni adversa valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. a Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, proximum est, ut aliqua parte profluvium sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color a sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem b pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, mutaturque ei color, nec somnus c accedit, ploratque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descen-

a II. Præd. XXXIX. 1, 2, 3. b II. Præd. XXIX. 7, 8. c Aph. VII, 18.

descendit alvus, docet, aut subitam dejectionem, aut febriculam instare. Ubi pedes tument, & longæ dejectiones sunt, aut dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter 5 cutem instat, sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in d pedibus est, idem- 10 que modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, à jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa e umbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nomi- 15 nant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id 20 membrum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus flu- 25 xit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis * menstrua non proveni- 30 unt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoresque, sine podagra similibusque morbis, oriuntur

d Præn. VIII, 4. e Aphor. IV, 11. * Aph. V. 57.

tur, & desinunt. Utique, si sæpe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, si bonis signis finita est, fere revertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. [f] Urina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si [†] sanguis aut pus[g] in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa carunculas[h] quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si [i] bullat, aut male [k] olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt, & acce-

f Aph. IV, 74. Plin. XXVIII. 6. † Aph. IV. 78, 81.
g Aph. IV, 75. h Aph. IV, 76. i Plin. XXVIII. 6.
k Aphor. IV, 81.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est,
5 aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo levamenti est, alvus vero cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo
10 quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur;
15 paulatimque, interdum etiam sine voluntate, † destillat. Eadem arenosa [l] est. nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam
20 resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinari reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est; atque ea cursu, omnique
25 motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam, si
30 digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At, qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri gravidæ [m] sine modo fusa alvus elidere partum potest. † Eidem si 73,34.
lac

† Aph. v, 80. l Aph. IV, 79. m Aph. v, 34.
† *Solet.* Treverius.

lac n ex mammis profluit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ mammæ, sanum illud esse, testantur. Frequens o singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse, significat. Si p tumores 5 super ulcera subito esse desierunt, idque à tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest: at, si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujusmodi 10 casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alvi sequitur. Si ora q venarum, 47, 14. 401, 17. sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolo- 15 re orta suppuratio intra r quadraginta dies 67, 2. purgari non potuit. At, si longa s tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his aut lienis tumet aut ca- 20 pitis dolores sunt: quos sequitur, ut quædam ante oculos tanquam imagines obversentur. At, quibus magni lienes sunt, his t gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, 25 necesse est in cruribus mala ulcera, & ex 215, 13. his nigræ cicatrices fiant. Quibus causa doloris, neque sensus u ejus est, his mens laborat. Si in ventrem x sanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab infe- 30 rioribus partibus dolor in pectus transit, neque ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua parte dolor, aut prurigo, cum

n Aph.v. 52. o Aph.VII.17. p Aph.v.65. q Aph. VI.12. r Aph.v.15. s Aph.VI.23. t De Int. Aff. XXXIV. 9,10. Æg. de Re. Med. L. III. c. 49. u Aph. II.6. x Aph. VI, 20.

cum rubore & calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parum sano liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.

5 Hæc vero, cum sine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insa-
10 nia timenda est, ubi expeditior alicujus, quam sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut ubi raro quis & vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris &
15 tumentibus. Oculorum [y] quoque frequens motus; & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore substante, somnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel prostratum [z] contra consuetu-
20 dinem corpus in ventrem, sic, ut ipsius alvi dolor id non coegerit; item, robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, &, antequam sputum prodiret, manente
25 adhuc in corpore solita febre, subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris [a] quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, sæpe mentem turbat: & ex eo casu juniores in-
30 terdum intra septimum diem moriuntur; seniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque insaniunt: ita sustinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque [b] sanguine mulie-

55, 1.

y Coac. Præn. III. 331, 332, 333. z Coac. Præn. VI, 104. a Coac. Præn. II. 58. b Aph. V. 40.

mulieris mammæ, furorem venturum esse, testantur. Quibus autem longæ [c] febres sunt, his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instat his nervorum distentio. Si angina subito [d] finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Denique, post alvi longam resolutionem [e] tormina: post hæc, intestinorum lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes [f]. Post lateris [g] dolorem, vitia pulmonum: post hæc, [h] insania. Post magnos [i] fervores corporis, nervorum rigor, aut distentio. Ubi caput [k] vulneratum est, delirium: ubi vigilia [l] torsit, nervorum distentio: ubi vehementer venæ [m] supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.

226, 14. 51, 6. 58, 30.

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantum: nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante [n] diem vigesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem [o] mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt,

c Aph. IV, 44. d Aph. V, 10. Act. Meth. Med. I, 17. e Aph. VII, 23, 75. f De l. in Hom. XXVII, 1. g Aph. VII, 11. h Aph. VII, 12. i Aph. VII, 13. k Aph. VII, 14. l Aph. VII, 18. m Aph. VII, 21. n Coac. Præn. II, 228. o Coac. II, 232.

hæ-

hæretque per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus sit abscessus: ac, si inter ipsa initia sanguis è naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque o-
5 mnis longus tumor ad suppurationem fere spectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre est: & is qui supra umbilicum, quam is qui infra est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in
10 maxillis, vel in articulis aliquid abscedit. † Interdum quoque urina tenuis & cruda sic diu fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerunque infra transversum septum (quod διάφραγμα Græci vocant)
15 fit abscessus. Dolor pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigesimum
20 diem, aut circa tricesimum, aut circa quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ
25 vomicæ modo à pulmone, modo à costarum parte nascuntur. Quod suppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipsumque calidius est: &, si in partem sanam aliquis decubuit,
30 onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest: si febris non dimittit, eaque interdiu levior est, noctu increscit; p multus sudor oritur; cupidi-

† Aph. IV. 31. p De loc. in Hom. XXVIII. 12.

tas tuſſiendi eſt, & pene nihil in tuſſi excreatur; oculi cavi ſunt; malæ rubent; venæ ſub lingua inalbeſcunt; in manibus fiunt adunci ungens; digiti, maximeque ſummi, calent; in pedibus q tumores ſunt; ſpiritus difficilius trahitur; cibi faſtidium eſt; puſtulæ toto corpore oriuntur. Quod ſi protinus initio dolor & tuſſis fuit, & ſpiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigeſimum diem erumpet. Si ſerius iſta cœperint, neceſſe eſt quidem increſcant, ſed quo minus cito adfuerint, eo tardius ſolventur. Solent etiam in gravi morbo pedes cum digitis unguibuſque nigreſcere. quod ſi non eſt mors conſecuta, & reliquum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

55, 6.

CAP. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel ſpem vel pericula oſtendant.

SEQUITUR, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel ſpem, vel periculum oſtendant. Ex veſica dolenti, ſi purulenta a urina proceſſit, inque eo læve & album ſubſedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, ſi ſputo b ipſo levatur dolor, quamvis id purulentum eſt, tamen, ſi æger facile ſpirat, facile excreat, morbum ipſum non difficulter fert, poteſt ei ſecunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, ſi protinus ſputum miſtum eſt rufo quodam ſanguine, dummodo ſtatim ſedetur. Laterum c dolores,

q De loc. in Hom. XXVIII, 8. a Præn. XIX, 11. b Præn. XIII, 16. Præd. II, XII, 2. c Aph. V, 15.

lores, suppuratione facta, deinde intra quadragesimum diem purgata, finiuntur. Si in jocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum d & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus vero hæ tolerabiles sunt, quæ in e exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his, quæ intus f procedunt, hæ leviores, quæ conclusæ cutem non afficiunt, eamque & sine dolore & ejusdem coloris, cujus reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus g quoque, quacumque parte erumpit, si est læve, album & unius modi, sine ullo metu est; &, quo effuso, febris protinus conquievit, desieruntque urgere cibi fastidium & potionis desiderium. Si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumque ejusdem factum pro ruso purulentum est, periculi minus est. At in tabe ejus, qui salvus futurus est, sputum esse debet album, h æquale, totum, ejusdemque coloris, sine pituita: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est, i febrem omnino non esse: secundum est, tantillam esse, ut neque tantulum cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Alvus k in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his, quæ assumuntur, reddit. Corpus id, quod minime tenue, maximeque lati l pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque scapu-

d Aph. VII, 45. e Præn. VII, 3. f Præn. VII, 5. g Præn. VII, 6. h Prædict. II, XII, 2. i Præd. II, XII, 4. k Præd. II, XII, 5. l Præd. II, XII, 7.

ſcapulas dolor manſit, ſubitoque m ſanguis erupit, levari morbus ſolet: nam & tuſſis minuitur, & ſitis atque febriculæ deſinunt. Sed iiſdem n fere, niſi redit ſanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eo melior eſt. 5 Aqua autem inter cutem minime terribilis eſt, quæ nullo antecedente morbo cœpit: deinde, quæ longo morbo ſupervenit; utique, ſi firma o viſcera ſunt; ſi ſpiritus facilis; ſi nullus dolor; ſi ſine calore corpus 10 eſt; æqualiterque in extremis partibus macrum eſt; ſi venter mollis; ſi nulla p tuſſis; nulla ſitis; ſi lingua, ne per ſomnum quidem, inareſcit; ſi cibi cupiditas eſt; ſi venter medicamentis movetur; ſi per ſe * excernit mollia & 15 figurata; ſi non extenuatur; ſi urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur; ſi corpus ſine laſſitudine eſt, & motum facile ſuſtinet: ſiquidem in quo omnia hæc ſunt, is ex toto tutus eſt: in quo plu- 20 ra ex his ſunt, is in bona ſpe eſt. Articulorum vero vitia, ut podagræ chiragræque, ſi juvenes q tentarunt, neque callum induxerunt, ſolvi poſſunt: maximeque r torminibus leniuntur, & ſi quocumque modo ven- 25 ter fluit. Item morbus ſ comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur. Et, in quo ab una parte corporis venientis acceſſionis ſenſus incipit, optimum eſt à manibus pedibuſve initium fieri: deinde, à lateribus: 30 peſſimum inter hæc, à t capite. Atque in his quoque ea maxime proſunt, quæ per dejectiones excernuntur. Ipſa autem dejectio ſine ulla noxa eſt, quæ ſine febre eſt; ſi ce-

(Margin: 161, 5. — 73, 7. — 73, 16. — 73, 25.)

m II. Præd. XIV, 3. n II. Præd. XIV, 6, 7. o II. Præd. XI, 6. p II. Præd. XI, 16. * Aph. VII, 29. q II. Præd. XV. 6. 7. 8. r II. Præd. XV, 4. ſ II. Præd. XVI. 1. Aph. V, 7. t II. Præd. XVI. 7.

si celeriter desinit; si contrectato ventre nullus motus ejus sentitur; si extremam alvum spiritus sequitur. Ac ne tormina quidem periculosa sunt, si sanguis & strigmenta descendunt, dum febris cæteræque accessiones hujus morbi absint: adeo ut etiam gravida v mulier, non solum conservari possit, sed etiam partum reservare. Prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis processit. Contra, intestinorum x lævitas facilius à teneris ætatibus depellitur: utique, si ferri urina, & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodest & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni resolutione nervorum. Ex quibus coxa, si sine torpore est, si leviter friget, quamvis magnos dolores habet, tamen & facile & mature sanatur: resolutumque membrum, si nihilo minus alitur, fieri sanum potest. Oris resolutio etiam, alvo cita finitur. Omnisque dejectio y lippienti prodest. At, varix z ortus vel per ora venarum subita profusio sanguinis vel tormina, insaniam tollunt. Humerorum a dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis solvuntur. Et quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est. Singultus b sternutamento finitur. Longas dejectiones c supprimit vomitus. Mulier sanguinem vomens, d profusis menstruis, liberatur. Quæ menstruis e non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter f partum edit, sternutamento levatur. Cui calor & g tremor est, saluti delirium est.

224. 226. 368, 28. 348, 15. 76, 5. 32, 19, 202, 33.

 Lieno-

v II. Præd. XXX, 14. x II. Præd. XXXI, 12, 15, 16. y Aph. VI, 17. z Aph. VI, 21. a II. Præd. XLIV, 2. b Aph. VI, 13. c Aph. VI, 15. d Aph. V, 32. e Aph. V, 33. f Aph. V, 35. g Aph. VI, 26.

Lienoſis bono h tormina ſunt. Denique, ipſa febris, quod maxime mirum videri poteſt, ſæpe præſidio eſt. Nam & i præcordiorum dolores, ſi ſine inflammatione ſunt, finit; & in jocinoris k dolore ſuccurrit; & nervorum diſtentionem l rigoremque, ſi poſtea cœpit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ morbum tenuioris inteſtini ortum, ſi urinam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, ſanguinis m profuſione, vel fortuita, vel etiam petita, ſummoventur. Si capitis, ac frontis n dolores ex vento, vel frigore, aut æſtu ſunt, gravedine & ſternutamentis finiuntur. Febrem autem o ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, ſubitus horror exolvit. Si in febre aures p obtuſæ ſunt, ſi ſanguis è naribus fluxit, aut venter reſolutus eſt, illud malum deſinit ex toto. Nihil plus adverſus q ſurditatem, quam bilioſa alvus poteſt. Quibus in fiſtula r urinæ minuti abſceſſus, quos φύματα Græci vocant eſſe cœperunt; iis, ubi pus ea parte profluxit, ſanitas redditur. Ex quibus cum pleraque per ſe proveniant, ſcire licet, inter ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum poſſe. Contra, ſi caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum eſt: maximeque id periculum eſt pueris, à ſeptimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo, ſi ſputum primis diebus non fuit, deinde à ſeptimo die cœpit, & ultra ſeptimum manſit, pericu-

(Margin: 139, 38. — 74, 28. — 325, 8. — 56, 3.; line numbers 5, 10, 15, 20, 25, 30)

h Aph. VI, 48. i Aph. VI, 40. k Aph. VII, 52. l Aph. IV, 57. m Aph. VI, 10. II. præd. XXXVI, 5. n II. præd. XXXVI, 8. o Aph. IV, 58. p Aph. IV, 60. q Aph. IV, 28. r Aph. IV, 82.

periculoſum eſt: quantoque magis mixtos, 56, 4.
neque inter ſe diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil pejus eſt, quam ſincerum id edi, ſive rufum eſt, ſive cruen-
5 tum, ſive [s] album, ſive glutinoſum, ſive pallidum, ſive ſpumans: nigrum [t] tamen peſſimum eſt. In eodem morbo periculoſa ſunt, tuſſis, deſtillatio; etiam, quod alias ſalutare habetur, [v] ſternutamentum. Pericu-
10 loſiſſimumque eſt, ſi hæc ſecuta ſubita [x] de- 72, 3.
jectio eſt. Fere vero, quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora ſigna, & aſperiora eſſe conſuerunt. Ex jocinore 67, 3.
ſi pus [y] cruentum exit, mortiferum eſt. At
15 ex ſuppurationibus hæ [z] peſſimæ ſunt, quæ intus tendunt, ſic ut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpit; tum quæ maximæ, quæque planiſſimæ ſunt. Quod ſi, ne
20 rupta quidem vomica, vel pure extrinſecus emiſſo, febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit; item; ſi ſitis eſt, ſi cibi faſtidium, ſi venter liquidus, ſi pus eſt lividum & pallidum, ſi nihil æger ex-
25 creat niſi pituitam ſpumantem, periculum certum eſt. Atque ex his quidem ſuppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere ſenes moriuntur: ex cæteris juniores. At in tabe ſputum mixtum puru-
30 lentum, febris aſſidua, quæ & cibi tempora eripit, & ſiti affligit, in corpore tenui periculum ſubeſſe teſtatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, ubi capilli [a] fluunt; ubi urina quædam [b] araneis ſimilia ſuperfi-

E 4 dentia

[s] Præn. XIII, 6. [t] Præn. XIII, 8. [v] Aph. VI. 16. Coac. Præn. III, 174. Præn. XIII, 10. [x] Aph. V, 12 [y] Aph. VII, 45. [z] Præn. VII. [a] Aph. V, 11. [b] Præn XII, 1. Coac. Præn. V, 49.

168, 5. dentia ostendit; atque in sputis odor c fœdus est; maximeque, ubi post hæc orta
71, 10. dejectio est, protinus moritur: utique, si tempus d autumni est: quo fere, qui cætera parte anni traxerunt, resolvuntur. Item, 5 pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere e desiisse, mortiferum est. Solet etiam in adolescentibus is morbus, ex vomica, fistulave oriri: qui non facile sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subse- 10 cuta sunt. Ex reliquis f vero minime facile sanantur virgines, aut eæ mulieres, quibus supervenit tabes, quod menstrua suppressa sint. Cui vero sano g subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppressit, sic ut 15 stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si, cum
54, 20. alvus cita non antecesserit, palpebræ dormientis non coeunt, sed album oculorum apparet. Quos tamen † ita mors sequitur, si 20 id malum non est febre discussum. At h aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem raro perducitur: utique, si contraria his, quæ supra posita sunt, subsequuntur. Æque in ea quoque tussis i spem 25 tollit: item, si sanguis sursum k deorsumve erupit, & aqua medium corpus implevit. Quibusdam etiam in hoc morbo l tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, 30 quam qui supra comprehensi sunt, si attendunt: sed fere fiducia secundæ valetudinis opprimuntur. Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quædam simul & affligant nostra

c Aph. V, 11. d Aph. III, 10. e Aph. VII, 16, 78. f II. Præd. XIII, 5. g Aph. VI, 51. † *cita* vel *certa*, lego. h Præn. VIII, 1. i Aph. VI, 35. VII, 47. k II. Præd. XI, 30 l II. Præd. XI, 33.

noſtra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam, ſive aqua inter cutem quem implevit, ſive in magno abſceſſu m multum puris coiit, ſimul id omne effudiſſe, æque mortiferum
5 eſt, ac ſi quis ſani corporis vulnere factus exanguis eſt. Articuli vero cui ſi dolent, ut ſuper eos ex callo quædam tubercula 68,23. innata ſint, nunquam liberantur: quæque eorum vitia vel in n ſenectute cœperunt, vel
10 in ſenectutem ab adoleſcentia pervenerunt, ut aliquando leniri poſſunt, ſic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoque comitialis poſt annum quintum & vigeſimum ortus ægre curatur: multoque ægrius 68, 27.
15 is: qui poſt quadrageſimum annum cœpit; adeo ut in ea ætate * aliquid in natura 68,26. ſpei, vix quidquam in medicina ſit. In eodem morbo, ſi ſimul totum o corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venien-
20 tis mali ſenſus eſt, ſed homo ex improviſo 172,9. concidit, cujuſcumque is ætatis eſt, vix ſaneſcit: ſi vero aut mens læſa eſt, aut nervorum facta reſolutio, medicinæ locus non eſt. Dejectionibus p quoque ſi febris acceſſit; 68, 34.
25 ſi inflammatio jocinoris, aut præcordiorum, aut ventris; ſi immodica ſitis; ſi longius tempus; ſi alvus varia; ſi cum dolore eſt, etiam mortis periculum ſubeſt: maximeque, ſi inter hæc tormina vetera eſſe cœ-
30 perunt. Iſque morbus maxime q pueros abſumit uſque ad annum decimum: cæteræ ætates facilius ſuſtinent. Mulier r quoque gravida ejuſmodi caſu rapi poteſt: atque, etiamſi ipſa convaluit, partum tamen perdit. 61, 34.

m in Aph. VI, 27. n II. Præd. XV, 2. *Aph. II, 45. o II. *Præd.* XVI, 4. p II. Præd. XXX, 3, 4. q II. Præd. XXX, 10. r II. Præd. XXX, 14.

dit. Quin etiam tormina [s] ab atra bile orsa mortifera sunt: aut si sub his, extenuato jam corpore, subito nigra alvus profluxit. At intestinorum [t] lævitas periculosior est, si frequens dejectio est; si venter omnibus 5 horis & cum sono & sine hoc profluit; si similiter noctu & interdiu: si, quod excernitur, aut crudum est, aut nigrum, &, præter id, etiam læve, & mali odoris, si sitis urget; si post potionem urina non redditur (quod 10 evenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit;) si os exulceratur; si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur; si venter est quasi fermentatus, pinguis at- 15 que rugosus; si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cum evidens mors sit, multo evidentior est, si jam in longinquum quoque id vitium est: maxime etiam, si in corpore senili est. Si vero in tenuiore intesti- 20 no morbus est, † vomitus, singultus, nervo- 221,29, rum distentio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato [v] durum fieri jecur, perniciosissimum est. Quos lienes [x] male habent, si tormina prehenderunt, deinde conversa sunt 25 vel in aquam inter cutem, vel in intestinorum lævitatem, vix ulla medicina pericu- 70. 7. lo subtrahit. Morbus intestini tenuioris ex urinæ [y] difficultate, nisi febre resolutus est, intra septimum diem occidit. Mulier [z] 30 ex partu, si cum febre vehementibus etiam & assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera con-

s Aph. IV. 24. t II. Præd. XXXI, 2, 3, 4. † Aph. VII. 10. v Aph. VI. 42. x Aph. VI. 43. y Aph. VI. 44. z Aph. V, 55.

continentur, frequenter spirare, signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in cervices ac scapulas transit, rursusque in caput revertitur, aut à capite
5 ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomicam aliquam excitat, sic, ut pus * extussiatur; aut nisi sanguis ex aliqua parte prorumpit; aut nisi in capite multa porrigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt.
10 Æque magnum malum est, ubi torpor [a] atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iisdem ex
15 abscessibus auxilium sit, eo tamen difficilior sanitas est, quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ [b] vero doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non reddit, id-
20 que, quod excernitur, muscosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, nisi aut vere, aut † autumno. Difficilis æque
25 curatio est, in eadem ætate, ubi humerorum dolor [c] vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata est. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod re-
30 solutum est, si neque [d] movetur, & emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetustius [e] id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omnique resolutioni nervorum ad medicinam 39,24.
non

* Cael. Aurelian. Acut. Morb. II. 16. a II. Præd. XXXVII. b II. Præd. XLV. 2. ad 8. † ex Hippocrat. c II. Præd. XLIV. 1, 2. d II. Præd. XLII. 8. e II. Præd. XLIII. 2, 3.

non idonea tempora sunt hiems [f] & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isque morbus mediocris † vix * sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minus medicinæ paret, qui sursum [g] procedit. Mulieri [h] gravidæ si subito mammæ emacuerunt, abortus periculum est. Quæ neque [i] peperit, neque gravida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana [k] æstiva, brevis, autumnalis fere longa est; maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si sanguis [l] profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione nervorum, periculum mortis est. Itemque, si medicamentis [m] purgatum & adhuc inanem, nervorum distentio oppressit: aut si in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam [n] redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Alvus [o] nigra, sanguini atro similis, repentina, sive cum febre, sive etiam sine hac est, perniciosa est.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis. Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solum, sed sanos quoque sustinent, quædam in adversa tantum valetudine adhibentur.

Omne

f II. Præd. XLIII, 4. † Aph. II. 42. Aretæus de Morb. diuturn. I. 7. g II. Præd. XLVI. 9. h Aph. V. 37. i Aph. V, 39. k Aph. II, 25. l Aphor. V, 3. m Aph. V, 4. n Aph. II, 43. o Aph. IV, 21.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulque aut durat, aut mollit.
5 Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis adjuvant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corpo-
10 ris, abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

CAP. X.

De Sanguinis detractione per venas. [a]

15 SANGUINEM, incisa vena, mitti novum non est: sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus est. In pueris [b] vero idem
20 experiri, & in senioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi, mulierem
25 gravidam, quæ ita curata esset, [c] abortum esse facturam. Postea vero usus ostendit, nihil ex his esse perpetuum, aliasque potius observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest
30 enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo, si juvenis imbecillus est: aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet, male sanguis mittitur, emoritur enim vis, siquæ supererat, hoc

a Actuar. M. M. III. 1. b Actuar. M. M. III. 8. c Aph. v. 31.

hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tuto sic curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest: quia fere minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires [d] æstimet, & ex eo colligat, possit nec ne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in una muliere duo corpora simul sustineat. Interest etiam inter valens corpus, & obesum; inter tenue, & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem ejusmodi sustinent: celeriusque eâ, qui nimium est pinguis, affligitur. Ideoque vis corporis melius ex venis, quam ex ipsa * specie æstimatur.

120,8. 131,2.

Neque solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit: utrum superans, an deficiens materia læserit: corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, sanguinis detractionem requirit: item viscerum morbi, † nervorumque resolutio, & rigor, & disten-

178,21. 194,2.

d Scran. Ephes. Isag. c. 23. * Cicero in Oratore c. 2. † Patin. ad Celsum pag. 238.

distentio: quicquid denique fauces diffi- 196, cultate spiritus strangulat; quicquid subito 21. supprimit vocem; quisquis intolerabilis dolor est; & quacumque de causa ruptum 5 aliquid intus atque collisum est: item malus corporis habitus; omnesque acuti morbi, qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent.

Fieri tamen potest, ut morbus quidem 10 id desideret, corpus autem vix pati posse videatur: sed, si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit, qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, 15 quam nulla spes sine sanguinis detractione sit; faterique, quantus in hac ipsa re metus sit: & tum demum, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejusmodi re non oportet. satius est enim anceps auxi- 20 lium experiri, quam nullum. Idque maxime fieri debet, ubi nervi resoluti sunt; ubi 178, 19, 29. subito aliquis obmutuit; ubi angina e stran- 196, gulatur; ubi prioris febris accessio pene 21. confecit, paremque subsequi verisimile est, 25 neque eam videntur sustinere ægri vires posse.

Cum sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. neque enim semper concoctionem res 30 expectat. Ergo, si ex superiore parte aliquis 203, decidit; si contusus est, si ex aliquo subito 20. casu sanguinem vomit, quamvis paulo ante 204, 9. sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat.

e I. Epid. VI, 26.

ſligat. Idemque etiam in aliis caſibus repentinis, qui ſtrangulabunt, dictum erit. At, ſi morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis ſuſpicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptiſſimus adverſæ valetudinis dies ſecundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die ſanguinem mittere neceſſe eſt, ſic nunquam utile poſt diem quartum eſt, cum jam ſpatio ipſo materia vel exhauſta eſt, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere poſſit, non poſſit integrum. Quod ſi vehemens febris urget, in ipſo impetu ejus ſanguinem mittere, hominem jugulare eſt. expectanda ergo intermiſſio eſt: ſi non decedit, cum creſcere deſiit: ſi neque remiſſio ſperatur, tunc quoque, quamvis pejor, ſola tamen occaſio non omittenda eſt.

Fere etiam iſta medicina, ubi neceſſaria eſt, in biduum dividenda eſt. Satius eſt enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam ſimul omni vi effuſa fortaſſe præcipitare. Quod ſi in cura quoque aquæ quæ inter cutem eſt, ita reſpondet; quanto magis neceſſe eſt in ſanguine reſpondeat?

Mitti vero is debet, ſi totius corporis cauſa ſit, ex brachio: ſi partis alicujus, ex ea ipſa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti poteſt, ſed in temporibus, in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quoſdam dicere, quam longiſſime [f] ſanguinem inde, ubi lædit, eſſe mittendum; ſic enim averti materiæ curſum; at illo modo in

[f] De Nat. Hum. XXII, 4. De Venis. XIII, 6.

in id ipsum, quod gravatur, evocari. Sed idipsum falsum est. proximum enim locum primo exhaurit: ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen usus ipse docuisse, si caput † fractum est, ex brachio potius sanguinem mittendum esse: si quod in humero * vitium est, ex altero brachio. credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes injuriæ sunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum sanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. desinit enim fluere qua nolumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem sanguinem cum sit expeditissimum, usum habenti; tamen ignaro difficillimum est. Juncta enim est vena arteriis, his nervi. Ita, si nervum scalpellus attigit, sequetur nervorum g distentio, eaque hominem crudeliter consumit. At arteria h incisa neque coit, neque sanescit: interdum etiam, ut sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoque venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neque sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facillimum est.

Incidenda ad medium vena est. Ex qua cum sanguis erumpit, colorem ejus habitumque

183, 24.

† quidam vir. doctus l. *tactum*. * Aph. VI. 22. De Morb. III, 32. h Aph. VI. 18. 19. I. de Morb. VII, 21.

289, 7. tumque oportet attendere. Nam ſi is craſſus & niger eſt, vitioſus eſt; ideoque utiliter effunditur: † ſi rubet & pellucet, integer eſt; eaque miſſio ſanguinis adeo non prodeſt, ut etiam noceat, protinuſque is ſup- 5 primendus eſt. Sed id evenire non poteſt ſub eo medico, qui ſcit ex quali corpore ſanguis mittendus ſit. Illud magis fieri ſolet, ut æque niger aſſidue primo die profluat. quod quamvis ita eſt, tamen ſi jam ſatis 10 fluxit, ſupprimendus eſt: ſemperque ante finis faciendus eſt, quam * anima deficiat.

Deligandumque brachium ſuperimpoſito expreſſo ex aqua frigida penicillo; & poſtero die adverſo medio digito vena fri- 15 canda, ut recens coitus ejus reſolvatur, iterumque ſanguinem fundat. Sive autem primo, ſive ſecundo die ſanguis, qui craſſus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, ſatis materiæ detractum 20 eſt, atque quod ſupereſt, ſincerum eſt: ideoque protinus brachium deligandum, habendumque ita eſt, donec valens cicatricula ſit; quæ celerrime in vena confirmatur. 25

CAP. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

Cucurbitularum a vero duo genera 30 ſunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clauſa eſt. Cornea, altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum lina- men-

† Caſaub. in Athenæ. Animadv. L. 1. c. 20 pag. 60. * Soran. Epheſius Iſagog. 1. cap. 22. a Proſp. Alpin. de Medic. Ægypt. 11, 13.

mentum ardens conjicitur, ac si os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per se corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum
5 foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cavum id clausum est, æque inhærescit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio recte fit. Ac si cætera defecerunt, cali-
10 culus quoque aut pultarius, oris compressioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæsit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit,
15 illo modo: ubi inflatio, hoc imponi solet.

Usus autem cucurbitulæ præcipuus est, ubi non in toto corpore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum te-
20 stimonium est, etiam scalpello sanguinem, ubi membro succurritur, ab ea potissimum parte, quæ jam læsa est, esse mittendum: quod nemo cucurbitulam diversæ parti imponit, nisi cum profusionem sanguinis 233 à 34.
25 eo avertit; sed ei ipsi, quæ dolet, quæque liberanda est.

Opus esse cucurbitula potest in morbis longis (quamvis & iis jam spacium aliquod accessit) sive corrupta materia, sive spiritu
30 male habente. In acutis quoque quibusdam, si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculosum

 est,

est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena praeceps periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius praesidium esse; nec posse vehementi b malo, nisi aeque vehemens auxilium succurrere.

232, 1.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam aeris, quam λεπίδα χαλκοῦ Graeci vocant; aut lactucae marinae † lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel bubulum, vel caprinum, eique salis paulum adiiciebant, decoquebantque id, &, sublatis his, quae coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant.

241, 25. Sed medicamenta stomachum fere laedunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut saepius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi ubi is morbus sine febre est. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum a tristitia insanientibus, aut iis, quorum nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At, ubi

87, 13. 177, 33.

b De Arte XIII, 16. Erasm. Adag. *malo nodo*. Chrys. ad Genes. cap. 1. Homil. VI. † Patin. pag. 248. a I. Diaet. XXXIII, 10. De Insomn. VI, 5. de victu Acut. LVI.

ubi febres ſunt, ſatius eſt ejus rei cauſa cibos potioneſque aſſumere, qui ſimul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

5 2. *De Alvi ductione.* [b]

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda eſt. quod, ab Aſclepiade [c] quoque ſic vituperatum, ut tamen ſervatum ſit, video plerunque ſeculo noſtro, præteriri. Eſt autem 29, 7.
10 ea moderatio, quam is ſecutus videtur, aptiſſima, ut neque ſæpe † medicina tentetur, & tamen ſemel, vel ſummum bis, non omittatur, ſi caput grave eſt; ſi oculi caligant; ſi morbus majoris inteſtini eſt, quod
15 Græci κόλον nominant, ſi in imo ventre, aut in coxa dolores ſunt; ſi in ſtomachum quædam bilioſa concurrunt, vel etiam pituita eo ſe, humorve aliquis aquæ ſimilis confert; ſi ſpiritus difficilius redditur; ſi
20 nihil per ſe venter excernit; utique, ſi juxta quoque ſtercus eſt, & intus remanet; aut ſi ſtercoris odorem nihil dejiciens æger ex ſpiritu ſuo ſentit; aut ſi corruptum eſt, quod excernitur; aut ſi prima inedia febrem non
25 ſuſtulit; aut ſi ſanguinem mitti, cum opus ſit, vires non patiuntur, tempuſve ejus rei præteriit; aut ſi multum ante morbum aliquis potavit; aut ſi is, qui ſæpe, vel ſponte, vel caſu purgatus eſt, ſubito habet alvum
30 ſuppreſſam. Servanda vero illa ſunt, ne ante diem tertium ducatur: ne ulla cruditate ſubſtante: ne in corpore infirmo, diuque in adverſa valetudine exhauſto: neve in eo, cui ſatis alvus reddit quotidie, qui-

 ve

b Plutarch. de tuend. Valet p. 232. c Plin. XXVI. 3. Craton. Conſilia Med. ex ed. Scholzii.

ve eam liquidam habet: neve in ipso acces-
sionis impetu; quia, quod tum infusum est,
alvo continetur, regestumque in caput,
multo gravius periculum efficit. Pridie
vero abstinere debet æger, ut aptus tali cu- 5
rationi sit. Eodem die ante, aliquot horis, a-
quam calidam bibere, ut superiores ejus par-
tes madescant: tum immittenda in alvum
est, si levi medicina contenti sumus, pura
aqua; si paulo valentiori, mulsa; si leni, 10
aqua, in qua fœnum græcum, vel prisana,
vel malva decocta sit: si reprimendi causa, ex
† verbenis. Acris autem est marina aqua, vel
alia sale adjecto: at utraque decocta com-
modior est. Acrior fit, adjecto vel oleo, 15
vel nitro, vel melle quoque. Si acrior est,
eo plus extrahit, sed minus facile sustine-
tur. Id quod infunditur, neque frigidum
esse oportet, neque calidum; ne alterutro
modo lædat. Cum infusum est, quantum 20
fieri potest, continere se in lectulo debet
æger nec primæ cupiditati dejectionis pro-
tinus cedere: ubi necesse est, tum demum
desidere. Fereque eo modo dempta mate-
ria, superioribus partibus levatis, mor- 25
bum ipsum mollit. Cum vero, quotiens
res coegit, desidendo aliquis se exhausit,
paulisper debet conquiescere; &, ne vires
deficiant, utique eo die cibum assumere.
qui plenior, an exiguus sit dandus, ex ra- 30
tione ejus accessionis, quæ expectabitur,
aut in metu non erit, æstimari oportebit.

CAP.

† pro quavis herba, sic Plin. XXVI. c. 10. *Satyrii* nomine quasvis herbas venerem excitantes nominat.

CAP. XIII.

De Vomitu. a

29,21.

AT vomitus, ut in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est; 5 sic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum qua- 10 dam hilaritate insanientibus; & comitiali 183,10. quoque morbo oppressis necessarius est. Sed, si acutus morbus est, sicut in cholera; si febris est, inter rigores, asperioribus medicamentis opus non est; sicut in dejectio- 15 nibus quoque supra dictum est. Satisque 84. 31. est, ea vomitus causa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui. At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comi- 92, 4. tialis aut insania, veratro quoque albo 20 utendum est. Id neque hieme, neque æstate recte datur: optime, vere: tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus b humidius sit. Illud scire oportet, omne ejusmodi me- 25 dicamentum, quod † potui datur, non semper ægris prodesse, semper c sanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione. a

30 DE frictione vero & gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus, b posuit in eo volumine, quod Communium auxiliorum inscripsit, ut, cum trium tantum faceret mentionem,

F 4 hujus

a Hippocrat. T. 1. pag. 651. III. De Diæt. IV. b Aph. IV, 13. † Vomitui. c Aph. II, 36. IV, 16.
a Oribas. Med. collect. VI. 13, 16, 17, 18, &c. b Plin. XXVI, 3. Mercur. de Arte Gymn. 1, 7.

hujus & vini & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte secuti sunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, authoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit; nihil tamen reperit, quod non à vetustissimo authore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit: qui dixit, Frictione, si vehemens sit, c durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum est.

348, 10. 549, 18.

Quas tamen species, si quis curiosius æstimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutem, digestione quadam relaxatam, penetrat. Diversarum vero rerum in modo causa est.

Inter unctionem autem & frictionem multum interest. Ungi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remissione tamen, &

c III. Diæt. XLII, 9, 10. Oribas. Synops. 1, 4. Plin. XXVIII, 4.

& ante cibum. Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque increſcentibus convenit; præterquam cum phreneticis ſomnus ea quæritur. Amat autem hoc auxi-
5 lium valetudo longa, & jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt
10 enim morbus, etiam qui per ſe finem habiturus eſt, citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de cauſis neceſſarium eſt: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, ire-
15 rum; quamvis levi de cauſa, exaſperetur. Poteſt enim morbus minus gravis eſſe, quam fuerit; neque ideo tamen ſolvi; ſed reliquiis quibuſdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium diſcutiat.
20 Sed ut, levata quoque adverſa valetudine, recte frictio adhibetur; ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente: verum, ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; ſin minus, certe cum ea remiſerit. Ea-
25 dem autem modo in totis corporibus eſſe debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipſa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis [d] longos dolores ipſius
30 frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet: maximeque cum à ſummis, aut à mediis

 parti-

d Aretæus de Diut. Curat. 1, 1.

partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si 5 quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe in 10 puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est 15 quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo 20 summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, c ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, 55,22. ut supra posui. Sed tunc quoque unicum 25 in frictione præsidium est, quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

CAP. XV.

30

De Gestatione. a

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex

c Aph. IV, 48. a Oribas. Coll. Medic. VI, 23.

ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti
5 vehementique, præcipueque ardente febre, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum. Sed id periculose fit; meliusque in quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen [b] experiri volet, sic experiatur, si
10 lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordiis suberit. At ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, sive id in toto, sive in parte est; nisi tamen so-
15 lis nervis dolentibus; neque unquam increscente febre, sed in remissione ejus.

Genera [c] autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum ho-
20 minem nimis digerant, aut humili desint. Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut scamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari † navi. Atque hæ ipsæ & intendi &
25 leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem est, at certe uni pedi lecti fulcimentum subjiciendum est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus Et levia quidem ge-
30 nera exercitationis infirmissimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati sunt; aut his, qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in stomachi

b Oribas. Medic. Coll. VI, 25. c Oribas. Medic. Coll. VI, 23. † Gloss.

machi vitiis, & cum aqua cutem subiit, & interdum in morbo regio fit) aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insa-
87, 18. nia est, sine febre, quamvis diu, manent. In quibus affectibus ea quoque genera 5 exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco †, quo, quemadmodum sani, neque firmi homines se gerere debent, præcepimus.

CAP. XVI. 10

De Abstinentia. a

ABSTINENTIÆ vero duo genera sunt. Alterum, ubi nihil assumit æger: alterum, ubi non nisi quod oportet. 15 Initia morborum primum * famem, sitimque desiderant: ipsi deinde morbi, moderationem, ut neque aliud quam expedit, neque ejus ipsius nimium sumatur. neque
24, 33. enim convenit juxta inediam protinus sa- 20 tietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, ubi aliqua necessitas famem fecit; quanto inutilius est infirmo, nedum ægro? Neque ulla res b magis adjuvat laborantem, quam tempestiva abstinentia. 25 Intemperantes homines apud nos, sibi cibi tempora, modum curantibus dant. Rursus alii, tempora medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum 30 arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt, quasi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in ejus, quod assumitur, vel

† Lib. 1. c. 1, 2. a Soran. Ephes. Isag. cap. x. Hipp. de Vet. M. T. xv. n. 10. b Plin. xxviii, 4.

vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.

De Sudore.

5 SUDOR duobus modis elicitur: aut ſicco calore, aut balneo. Siccus calor eſt, & arenæ calidæ, [a] & laconici, & clibani, & quarundam naturalium ſudationum, ubi
10 à terra profuſus calidus vapor ædificio includitur, ſicut ſuper [b] Batas in murtetis habemus. Præter hæc, ſole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera ſunt, quoties humor intus nocet, iſque di-
15 gerendus eſt. Ac nervorum quoque quædam vitia ſic optime curantur. Et cætera infirmis poſſunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robuſtioribus; qui tamen ſine febre, vel initio morbi, vel etiam non
20 gravibus morbis tenentur. Cavendum autem eſt, ne quid horum vel in [c] febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex uſus eſt. Nam modo, diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris,
25 vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipſam tollit. Fereque adhibetur, ubi ſummam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo ute-
30 bantur: Aſclepiades [d] audacius. Neque terrere autem ea res, ſi tempeſtiva eſt, debet: at ante tempus nocet. Quiſquis febre liberatus eſt, ſimulatque ea uno die non acceſſit, eo, qui proximus eſt poſt tempus acceſſio-

a Aetius Tetr. I. Serm. III, 9. b Alii *Baias*, Horat. Epiſt. xv, l. I. Ovid. de A. A. L. I. Caſſiodor. Var. l. IX, 6. c I. de Morb. Mul. LVIII. 14. d Plin. XXVI, 3.

ceſſionis, tuto lavari poteſt. At ſi circuitum habere ea febris ſolita eſt, ſic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non acceſſit, balneum tutum eſt. Manentibus vero adhuc febribus, ſi hæ ſunt lentæ, 5 lieneſque jamdiu male habent, recte medicina iſta tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura ſint, neve ea tumeant, neve lingua aſpera ſit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus ſit, neve tum 10 febris increſcat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora ſunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex to- 15 to receſſit acceſſio; aut ſi id non ſolet, certe lenita eſt, jamque corpus tam integrum eſt, quam maxime eſſe in eo genere valetudinis ſolet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, 20 vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, pauliſper reſiſtere, experirique, num tempora adſtringantur, & an ſudor aliquis oriatur: illud ſi incidit, hoc non ſecurum eſt, inutile eo 25 die balneum eſt: & perungendus eſt is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abſtinentia utendum. At ſi temporibus integris, primum ibi, deinde alibi ſudor incipit, fovendum os aqua 30 calida; tum in ſolio deſidendum eſt; atque ibi quoque videndum, num ſub primo contactu aquæ calidæ ſumma cutis inhorreſcat, quod vix tamen fieri poteſt, ſi priora

recte

recte accesserunt: certum autem id signum inutilis balnei est.

Ante vero, quam in aquam calidam se demittat, an postea aliquis perungi debeat,
5 ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Fere tamen (nisi ubi nominatim, ut postea, fiat, id præcipietur) moto sudore e leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hic quoque
10 habenda virium ratio est; neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturius is auferendus, curioseque vestimentis involvendus est, ut ne ad eum frigus aspiret: & ibi quoque, antequam ali-
15 quid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, arena: quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum; etiam solum linteum, si minore vi opus est: at si majore,
20 extincti titiones, involutique panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur f utriculi: & in vasa fictilia (quas à similitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur; & sal sacco lineo excipitur, demit-
25 titurque in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fovendum est, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita sunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in siccum salem, & aqua
30 super leviter aspergitur; ubi frigere cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omni-

142, 18.

e I. De Morb. Mul. LVIII, 13. f Diogen. Laert. l. v. vit. Aristot. pag. 117. ed. Lond. Valeriola observ. 1. observ. LI. in uxore partu difficili laborante.

omnibus commune est, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur. 5

CAP. XVIII.

Qui cibi, potionesve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint.

CUM de his dictum sit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum est, quæ 10 nos alunt, id est cibum, & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetque ad rem, 15 omnium proprietates nosse: primum, ut sani sciant, quomodo his utantur: deinde, ut exequentibus nobis morborum curationes, liceat species rerum, quæ assumendæ necessario erunt, subjicere: neque necesse 20 sit subinde singulas eas nominare.

49, 4. 17, 30. 18, 12.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse (valentissimum voco, in quo plurimum alimenti est:) item omne 25 animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales sunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales sunt anser, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus est, quæque 30 his pares sunt: item mel, & caseum. Quo minus mirum est, opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento, adipe melle, caseo a constat. In media vero materia-

a II. Diæt. xxI, 10.

teria numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos assumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes à minimis ad phœnicopterum: item pisces
5 omnes, qui salem non patiuntur, solidive saliuntur. Imbecillissimam vero materiam esse, omne olus, & quicquid in cauliculo * nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia † poma, oleas, cochleas,
10 itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita discreta sint, tamen etiam, quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior est, vel infirmior. Siquidem plus
15 alimenti est in pane, quam in ullo alio. Firmius est [b] triticum, quam milium: idipsum, quam hordeum: & ex tritico firmissima siligo; deinde simila; deinde cui nihil ademptum est, quod [c] αὐτόπυρον Græci vocant: in-
20 firmior est, ex polline: infirmissimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam pisum. Ex [d] oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium numero)
25 quam pastinaca, vel quæ specialiter radicula appellatur. Item firmior brassica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel asparagus. At ex fructibus surculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmu-
30 læ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipsis firmiora, quæ succosa, quam quæ fragilia sunt. Item ex his [e] avibus, quæ in media specie sunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis

 nitun-

* Patin. p.282, 283. & 287. † id. ibid. b II. De Diæt. x, 1. Athen. Deipn. III. 30. p.115. c Ath. Deipn. III. c.28. d II. Diæt. XXIV. e II. Diæt. XVII.

nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores ſunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præſtant, quam quæ natandi ſcientiam non 5 habent. Inter domeſticas vero quadrupedes, leviſſima ſuilla eſt; graviſſima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. f Piſciumque eorum, qui ex media materia 10 ſunt, quamvis maxime utimur, tamen graviſſimi ſunt: tum ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis lacertus eſt; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, corvus, ſparus, ocu- 15 lata; tum plani: poſt quos etiam leviores ſunt, lupi, mullique; & poſt hos, omnes ſaxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis: 20 quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal ſi lactens eſt, minus alimenti præſtat: itemque quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæ- 25 que nondum ſummam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem ſue, ungulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum g caput aliquanto, quam cætera membra, leviora ſunt; adeo 30 ut in media materia poni poſſint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmiſſimis annumerantur. Quod ad ſolum vero pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quam

f II. Diæt. XIIX. g II. Diæt. XXI, 2.

quam campeſtre. Levior [h] piſcis inter ſaxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex ſtagno, vel lacu, vel [i] flumine eadem genera graviora
5 ſint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum [k] animal domeſtico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; re-
10 centia, quam ſalſa; nova, quam vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam aſſa; magis aſſa, quam frixa. Ovum durum valentiſſimæ materiæ eſt; molle, vel ſorbile, imbecilliſ-
15 ſimæ. Cumque panificia omnia firmiſſima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptiſana, vel ex iiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis, imbecilliſſimis annumerari po-
20 teſt.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta eſt, itemque lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis,
25 valentiſſimi generis eſt. At acetum, & id vinum quod † paucorum annorum, vel auſterum, vel pingue eſt, in media materia eſt. ideoque infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecilliſſima eſt. Fir-
30 miorque ex frumento potio eſt, quo firmius fuit ipſum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono ſolo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis ſicco, nimiumque aut frigido,

h II. Diæt. XIIX. 9. Athenæus Deipn. VII, c. 15.
i II. Diæt. XIX, 1. k II. Diæt. XX. † Patin. p. 299.

aut calido natum est. Mulsum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; passum, quo ex ficciore uva est, eo valentius est. † Aqua levissima [l] pluviatilis est; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; posthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; gravissima, ex palude. Facilis etiam, & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius * & calefit & frigescit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero sequitur, ut, quo valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos, media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

CAP. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujusque rei sit, qua vescimur.

NEQUE hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ

† Aquæ bonæ malæve signa enumerantur a Casaubono *in Athenæum Animadv.* L. 11. c. 7. l Pallad. R. R. I. 17. Colum. de R. R. I. 5. *Aph. V. 26.

aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ supprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

CAP. XX.

De his, quæ boni succi sunt.

BONI succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum, tragum, ptisana, [a] lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia sunt: ex majoribus quoque hæ, quas supra nominavimus: medii inter teneros durosque pisces, ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum est: vinum dulce, vel lene, passum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro servatæ sunt: † vulvæ, rostra, * trunculique suum, omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur, ovum sorbile.

CAP. XXI.

De his, quæ mali succi sunt.

MALI vero succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisque caro salsa, omne [a] salsamentum, garum, vetus caseus,

G 3

a Varro R. R. II. 11. † Plin. Ep. l. 1. Ep. 15.
* in Tyron. notis occurrit vox Trunculus pag. 167.
a Athen. Deipn. III. c. 31. pag. 116.

ſeus, ſiſer, radicula, rapa; napi, bulbi, braſſica, magiſque etiam cyma ejus, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, 5
aniſum, lapathum, ſinapi, allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunque acidum vel acerbum eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, * piſces quoque ſaxatiles, omneſque, qui ex tenerri- 10
mo genere ſunt, aut hi, qui rurſus nimium duri viroſique ſunt, ut fere quos ſtagna, lacus, limoſive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

CAP. XXII. 15

Quæ res lenes, quæve acres ſint.

LENES autem ſunt, ſorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt: quod 20
fere quidem in omni, quæ domeſtica, fit, præcipue tamen in ungulis, trunculiſque ſuum, in petiolis capituliſque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibuſque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia no- 25
minantur, defrutum, paſſum; nuclei pinei. Acria ſunt, omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa; & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis, beta, braſſica, aſparagus, ſinapi, radicula, intu- 30
bus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP.

* Refutat Celſum Nonn. de Re Cibar. l. 3. c. 13. p. 319.

CAP. XXIII.

De his, quæ crassiorem, quæve tenuiorem pituitam faciunt.

5 CRASSIOREM autem pituitam faciunt, ova sorbilia, alica, oryza, amylum, ptisana, lac, bulbi, omniaque fere glutinosa. Extenuant eandem, omnia salsa, atque, acria, & acida.

10

CAP. XXIV.

De his, quæ stomacho idonea sunt.

STOMACHO autem apta sunt, quæcunque austera sunt, & quæ acida, quæque contacta sale modico sunt. Item panis sine 15 fermentò, & elota alica, vel oryza, vel ptisana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel assa, vel elixa: ex domesticis animalibus bubula: si quid ex cæteris sumi- 20 tur, macrum potius, quam pingue: ex sue, ungulæ, rostra, aures, vulvæque steriles: ex oleribus, intuba, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser: ex pomis, cerasum, morum, sorbum, pirum fragile, quale cru- 25 stuminum vel nævianum est: item pira, quæ ponuntur, Tarentina, atque Siguina; malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum, apsinthium, murices, purpuræ, cochleæ, 30 uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, [a] oleæ albæ ex [b] dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo, defrutove versatæ sunt: vinum austerum, licet jam

a Mercurial. Var. Lect. 1, 3. b Mercurial. Var. Lect. 11, 26. sed refutatur a L. Nonnio de Re Cibar. l. 3. c. 45. pag. 421.

jam asperum sit, item resinatum: duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potionesque frigidæ, vel fervidæ. 5

CAP. XXV.

Quæ res alienæ stomacho sint.

ALIENA vero stomacho sunt, omnia tepida, omnia salsa, omnia jurulenta, omnia [a] prædulcia, omnia pinguia, 10 sorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garove estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uva recens, ficus & viridis 15 & arida, legumina omnia, quæque inflare consueverunt: item thymum, nepeta, satureia, hyssopum, nasturtium, lapathum, lampsana, juglandes. Ex his autem intelligi potest, non, quicquid boni succi est, pro- 20 tinus stomacho convenire; neque quicquid stomacho convenit, protinus boni succi esse.

CAP. XXVI.

De his, quæ inflant. 25

INFLANT autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, mustum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis accessit: ex 30 oleribus, allium, cepa, brassica, omnesque radices, excepto sisere & pastinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis,

a Calvis. apud Caris. Sosip. Instit. Gram. l. 1.

pineis, lac, omnisque [b] caseus, quicquid denique subcrudum aliquis assumpsit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel sorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant. p. 31.

AT calefaciunt, piper, sal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus arida, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules assumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipueque acetum, sive cibus ex eo, sive potio assumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quam ex tritico est, & omne pistorium opus, lac, mel; itemque lactentia atque teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum; quicquid denique vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

b De Vict. Acut. LIX, 5.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis ſine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri piſces, neque ſolum aurata puta, aut ſcarus, ſed etiam lolligo, locuſta, polypus: 5 item bubula, omniſque dura caro; eademque aptior eſt, ſi macra, ſi ſalſa eſt; omniaque ſalſamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum auſterum, vel reſinatum.

CAP. XXIX. 10

32, 9.

De his, quæ alvum movent.

AT alvum movent, panis fermentatus, magiſque ſi [a] cibarius vel hordeaceus eſt; braſſica, ſi ſubcruda eſt, la- 15 ctuca, anethum, naſturtium, ocimum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, aſparagus, cucurbita, ceraſa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, ſed magis viridis, uvæ 20 recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, ſalſamentum, oſtrea, pelorides, echini, muſculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum; ſaxatiles, & omnes teneri piſces, ſepiarum atramentum; ſi 25 qua caro aſſumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulſum, vinum dulce vel ſalſum, aqua, omnia tenera, tepida, [b] dulcia, pinguia, elixa, jurulen- 30 ta, ſalſa, diluta.

CAP.

a Victor. Variar. Lect. I. 22. b Athen. Deipn. III. 33.

CAP. XXV.

De his, quæ alvum adstringunt. 32, 9.

CONTRA adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila; magis, si sine fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio; & magis, si hæc ante fricta sunt: lenticula cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adjecta est; magisque etiam, si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine, vel * ambubeia fricta; minuta olera, brassica bis decocta; dura ova; magisque si assa sunt: minutæ aves, merula, palumbes; magisque, si in posca decocta est: grus, omnesque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ sevum habent, maximeque bubulum, ac sevum ipsum: a caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in eo transmarino videmus; aut si recens est, ex melle, mulsove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, asperum item defrutum, passum, aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde † putescit, ideoque pluviatilis potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera,

* Salm. Exerc. Plin. pag. 583. a F. ed. Ultraj.
a De Vict. Acut. LIX, 5. † l. putrescit.

ra, tosta, & in eadem carne, assa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent. 5

URINAM autem movent, quæcunque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyssopum, anisum, coriandrum, nasturtium, eruca, feniculum. præter hæc, 10 asparagus, capparis, nepeta, thymum, satureia, lampsana, pastinaca, magisque agrestis, radicula, siser, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinapi, apsinthium, 15 nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quæ ad somnum apta sunt.

SOMNO vero aptum est papaver, lactu- 20 ca, maximeque æstiva, cujus cauliculus jam lacte repletus est, morum, porrum.

De his, quæ sensum excitant.

Sensus vero excitant, nepeta, thymum, 25 satureia, hyssopum, præcipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quæ materiam evocant. 30

EVOCARE vero materiam multa admodum possunt: sed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime constent, aliisque magis, quam quibus ratione victus succur-

succurritur, opitulentur, in præsentia differam: ponam vero ea, quæ prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus sum, apta, corpus erodunt, & sic ex eo,
5 quidquid mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem, semina erucæ, nasturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, sinapis. Salis quoque & fici eadem vis est.

10 *De his, quæ reprimunt.*

Leniter vero simul & reprimunt & molliunt, lana succida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum est; contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua vel aceto decocti.

5 At simul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) serpillum, pulegium, ocimum, herba sanguinalis (quam Græci πολύγονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreo-
10 lique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum (quam στρύχνον Græci vocant) brassicæ folia, intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueque cotonea, lenti-
15 cula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 290, 18. vinum, acetum, & ex horum aliquo madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel 204, 15. lacinia, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum,
20 myrteum, [a] rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum.

Sine

a Patin. p. 328.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas supra proposui, pulvis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces. 5

31,20. 105, 11.

De his, quæ calefaciunt.

Calefacit vero, ex qualibet farina cataplasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, 10 vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, ma- 15 gisque, si vetus est, sal, nitrum, git, piper. quinque folium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefa- 20 ciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine.

His autem omnibus, & simplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, 25 quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

30

LIBER

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De morborum generibus.

PRÆVISIS omnibus, quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diviserunt; aliosque ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alii inter acutos, alii inter longos retulerunt. Ex quo, plura eorum genera esse, manifestum est. Quidam enim breves acutique sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiumque genus eorum est, qui modo acuti, modo longi sunt. idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est; sed in aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos, quartum est; quod neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo plus fortuna sibi vendi- 405, 16.

care

care quam ars: ars, quam natura, poteſt: utpote cum, repugnante [a] natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoſcendum medico eſt parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve 5 ſpacium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius 10 vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quo vetuſtior eſt; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur. 15

Alterum illud ignorari non oportet, 18, 13. quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia ſummi authores, quaſi ſola, venditaverint, prout cuique ceſſerant. Opor- 20 tet itaque, ubi aliquid non reſpondet, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri * aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus, ut facit, ſic 25 etiam ſolvit, non [b] ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit: minus vero removeatur, ſi quid paulum ſaltem juvat; quia profectus tempore expletur.

30

CAP.

a Hippocrat. Lex. T. II. 10. Seneca de Tranq. An. c. VI. † Hipp. de A. T. xx. 6. * Philo Judæus de Joſepho pag. 531. ed. 1631. b Cœl. Aurelian. Tard. paſſ. IV, 3. pag. 454.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcant, an minuantur, & qua ratione ab initio, qui 5 *languere incipit, curari debeat.*

PROTINUS autem inter initia ſcire facile eſt, quis aucutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolum, in quibus ſemper ita ſe habet; ſed in his quoque, in 10 quibus variat. Nam ubi ſine intermiſſionibus acceſſiones & dolores graves urgent, acutus morbus eſt. Ubi lenti dolores, lentæve febres ſunt, & ſpatia inter acceſſiones porriguntur, acceduntque ea ſigna, quæ in 15 priore a volumine expoſita ſunt, longum hunc futurum eſſe, manifeſtum eſt.

Videndum etiam eſt, morbus an increſcat, an conſiſtat, an minuatur: quia quædam remedia increſcentibus morbis, plura 20 inclinatis conveniunt. Eaque, quæ creſcentibus apta ſunt, ubi acutus increſcens urget, in remiſſionibus potius experienda ſunt. Increſcit autem morbus, dum graviores dolores, acceſſioneſque veniunt; 25 hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & poſtea deſinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, ſcire licet, increſcere, ſi ſomnus incertus eſt, ſi deterior concoctio, ſi fœti- 30 diores dejectiones, ſi tardior ſenſus, ſi pigrior mens, ſi percurrit corpus frigus aut calor, ſi id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his ſunt, decedentis ejus notæ ſunt.

H Præ-

a II. c. v.

Præter hæc, in acutis b morbis serius æger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali possit. At, si quando is non in toto corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, in quibus assidue frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento restituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ adversæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur, si quid ex his, quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, † quies & abstinentia: si quid bibendum, aqua; idque interdum uno die fieri satis est; interdum, si terrentia manent, biduo: proximeque abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis causa metus finiatur. per hæc enim sæpe instans gravis morbus discutitur. Plurimique falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. non quod non interdum id incidat,

298, 15. 348, 21.

b Aph. I. 4. & 10. † Liv. 22. c. 18.

dat, aut non decipiat, ſed quod ſæpius fallat; ſolaque abſtinentia ſine ullo periculo medeatur. Cum præſertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, ſi leviora in-
5 dicia fuerunt, ſatis ſit à vino tantum abſtinere; quod ſubtractum plus, quam ſi cibo aliquid dematur, adjuvat: ſi paulo graviora, ſatis ſit, non aquam tantum bibere, ſed etiam cibo carnem ſubtrahere: inter-
10 dum panis quoque minus, quam pro conſuetudine aſſumere, humidoque cibo eſſe contentum, & olere potiſſimum. Satiſque ſit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abſtinere, cum vehementes notæ
15 terruerunt. Neque dubium eſt, quin vix quiſquam, qui non diſſimulavit, ſed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

CAP. III.

20 ### *De Febrium generibus.*

ATQUE hæc quidem ſanis facienda ſunt, tantum cauſam metuentibus. ſequitur vero curatio febrium; quod & in toto corpore, & vulgare maxime mor-
25 bi genus eſt. Ex his una a quotidiana, altera tertiana, altera quartana eſt. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, ſed id raro evenit. In prioribus, & morbi ſunt, & medicina.

30 Ac quartanæ quidem b ſimpliciores ſunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum eſt. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera ſunt. Al-

 terum

a I. Epidem. III, 14. &c. b I. Epidem. III, 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito discrimine, quod unum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in † remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Accessio-

† Est proprium verbum medicorum, Gronov. ad Senec. Epist. 53.

cessiones etiam, modo singulæ singulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt. Ex quo sæpe evenit, ut quotidie plures accessiones remissionesque sint; sic tamen, ut unaquæque alicui priori respondeat.

Interdum vero accessiones quoque confunduntur, sic ut notari neque tempora earum, neque spatia possint. Neque verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. nam, quod evidentes causæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neque de re, sed de verbo controversiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non easdem inordinate redire, sed alias aliasque subinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamsi vere diceretur. Tempora quoque remissionum modo liberalia, modo vix ulla sunt.

CAP. IV.

De Curationum diversis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime talis est. Curationum vero diversa genera sunt, prout authores aliquos habent. Asclepiades officium esse medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum est: sed fere periculosa esse nimia & festinatio & voluptas solet. Qua vero moderatione utendum sit, ut quan-

tum fieri potest, omnia ista contingant, prima semper habita salute, in ipsis partibus curationum considerandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui, 5 medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod [a] cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo sæpius alvum subtrahebant. Asclepiades medica- 10 menta sustulit; alvum non toties, sed fe- (29, 7. 85, 7.) re tamen in omni morbo, subduxit. Febre vero ipsa præcipue se ad remedium uti professus est. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, siti ingenti; sic, ut 15 ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus disciplinam esse concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis 20 vero tortoris vicem exhibuit.

Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, existimo: quo- 25 niam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantum materiam superantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abstinendus à cibo primis diebus est, & in luce habendus 30 æger (nisi infirmus) interdiu, quoniam corpus ista quoque digerit; isque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad sitim vero somnumque pertinet,

[a] Aph. I, 22.

net, moderandum est, ut interdiu vigilet; noctu, si fieri potest, conquiescat: ac neque potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam ejus elui potest, ubi & siccum
5 est, & ipsi fœtet. quamvis id tempus aptum potioni non est. Commodeque Erasistratus dixit, sæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere; neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac
10 primo quidem sic tenendus est.

Optimum vero medicamentum est, opportune cibus datus, qui quando primum dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto,
15 & id fortasse vel in Asia, vel in Ægypto, 8, 22.
cœli ratio patitur. Asclepiades, ubi ægrum triduo per omnia fatigaverat, quartum diem cibo destinabat. At Themison nuper, non, quando cœpisset febris, sed quando desisset,
20 aut certe levata esset, considerabat, &, ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, ubi ea vel desierat, vel, si assidue inhærebat, si certe se inclinaverat, cibum dabat.

25 Nihil autem horum utique perpetuum 17, 2.
est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto; potest post unam accessionem, potest post duas; po-
30 test post plures. Refert enim, qualis morbus sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas, quod tempus anni. Minimeque, in rebus 18, 33.
multum inter se differentibus, perpetuum esse præceptum temporis potest. In mor-

 bo,

bo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est: itemque eo b cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æstate, 5 quam hieme, dari debet. c Unum illud, & semper, & ubique servandum est, ut ægri

78, 13. 131, 21. 295, 22.

vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet; si imbecillitatem vereri cœperit, cibo sub- 10 veniat. Id enim ejus officium est, ut ægrum, neque supervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Erasistratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando cor- 15 pus ipsum exinaniretur, dicendo tamen, hæc esse videnda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere; ne deficerent, consulendum esse. 20

Ex his autem intelligi potest, ab uno medico multos non posse curari: eumque, si artifex est, idoneum esse, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæstui serviunt, quoniam is major ex populo est, li- 25 benter amplectuntur ea præcepta, quæ sedulitatem non exigunt; ut in hac ipsa re. Facile est enim dies vel accessiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident: ille assideat necesse est, qui, quod solum 30 opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consuevit.

Est

b Aph. 1, 15. c Aph. 1, 9.

Est autem alia etiam de diebus d ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum e impares sequebantur, eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους † nominabant. f Hi
5 erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigesimus; ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, 138, 9.
10 ut dierum imparium accessiones expectarent: deinde postea cibum, quasi levioribus accessionibus instantibus, darent: adeo ut Hippocrates, g si alio die febris desisset, recidivam timere sit solitus.

15 Id Asclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve esset ægris vel majus vel minus periculum esse dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius post febrium ac-
20 cessiones cibus datur. Nonnumquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remissior esse consueverat. Atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur.
25 Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendo, quasi potentiorem:
30 plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei, quem septimus

d I. Epidem. III. de Partu septim. VII. VIII. e Julian. Imper. Epist. pag. 207. † Cæl. Aurel. Acut. Morb. I. 14. f Aph. II, 23, 24. g Aph. IV, 61.

timus dies liberaturus sit, quartum esse gravissimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris esse potest, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque efficacissimum apprehendit; id est, quartum, septimum, undecimum, quartumdecimum, decimumseptimum: in quo ab impari ad paris rationem transit. Et ne in hoc quidem propositum conservavit: cum à septimo die undecimus, non quartus, sed quintus sit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum respexerimus, nihil rationis, sub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus sit.

Illud autem magis ad rem pertinet, scire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offerebant. Asclepiades, inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem secutus est: non quod non sit interdum maturius cibus dandus, si mature timetur altera accessio: sed quod scilicet non nisi quam sanissimo dari debeat. * minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis

* Aph. 1. 19.

ris integer futurus esset æger, satius esse tunc dare; ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi à decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an satis sit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus præterire: quamvis, ubi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

CAP. V.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

HÆC magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desiit, eaque vel ex * inguine, vel ex lassitudine; vel ex æstu,

* Malim. *sanguine* vel *ingluvie*, quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein enumerat causas externas, quas inter inguen censeri non potest.

æſtu, aliave ſimili re fuit, ſic, ut interior nulla cauſa metum fecerit, poſtero die, cum tempus acceſſionis ita tranſiit, ut nihil moveret, cibus dari poteſt. At, ſi ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum ſecuta eſt; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam acceſſionem ſecuta integritas eſt: tamen, quia tertiana timeri poteſt, expectandus eſt dies tertius; &, ubi acceſſionis tempus præteriit, cibus dandus eſt, ſed exiguus; quia quartana quoque timeri poteſt. At die quarto demum, ſi corpus integrum eſt, eo cum fiducia utendum. Si vero poſtero, tertiove, aut quarto die ſecuta febris eſt; ſcire licet, morbum eſſe. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora ſunt) expeditior ratio eſt. de quibus ſuo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodiſſime datur; ut alter febrem minuat, alter viribus ſubveniat. Sed is dari debet, ſi quotidiana febris eſt, quæ ex toto deſinat, ſimulatque corpus integrum factum eſt: ſin, quamvis non acceſſiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increſcunt, ſed ſine integritate tamen remittunt, cum corpus ita ſe habet, ut major remiſſio non expectetur: ſi altero die gravior, altero levior acceſſio eſt, poſt graviorem. Fere vero graviorem acceſſionem levior [a] nox ſequitur: quo fit, ut graviorem acceſſionem nox quoque triſtior antecedat.

At,

[a] Aph. II, 13.

At, si continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum necesse est, quando dari debeat, magna dissensio est. Quidam, quia fere * remissius matutinum tem-
5 pus ægris est, tunc putant dandum. Quod si respondet, non quia mane est, sed quia remissio est ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris est, quia hoc ipso pejus id tempus est, quod, cum sua na-
10 tura melius esse debeat, morbi vitio non est, simulque insequitur tempus meridianum, à quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri potest, ne ille magis etiam, quam ex consuetudine, urgeatur. Igitur
15 alii vespere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo † tempore fere pessimi ‡ sint, qui ægrotant, verendum est, ne, si quid tunc moverimus, fiat aliquid asperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurso jam
20 gravissimo tempore, eodemque longissime distante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura sua levissimum est.

25 Si vero febres vagæ sunt: quia verendum est, ne cibum statim subsequantur; quandocunque quis ex accessione levatus est, tunc debet assumere. At, si plures accessiones eodem die veniunt, considerare
30 oportet, pares ne per omnia sint (quod vix fieri potest) an impares. Si per omnia pares sunt: post eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt: consideran-

* Cæl. Aurel. Morb. Chronic. II. 14. p. 427. Buxtorf. Lex. Chald. p 540. † Cæl. Aurel. A.M. l. I. c. 15. p. 48. ‡ Achill. Tatius de Clitophont. pag. 21.

ſiderandum eſt, quo diſtent. Nam, ſi altera gravior, altera levior eſt, poſt graviorem dari debet: ſi altera longior, altera brevior, poſt longiorem: ſi altera gravior, altera longior eſt, conſiderandum eſt, utra magis 5 affligat, illa vi, an hæc tempore, & poſt eam dandus eſt. Sed plane plurimum intereſt, quantæ qualeſque inter eas remiſſiones ſint. Nam, ſi poſt alteram febrem motio manet, poſt alteram integrum cor- 10 pus eſt; integro corpore, cibo tempus aptius eſt.

Si ſemper febricula manet; ſed alterum tamen longius tempus remiſſionis eſt; id potius eligendum eſt: adeo ut, ubi acceſ- 15 ſiones continuantur, protinus, inclinata priore, dandus cibus ſit. Etenim perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt; cibum quam maxime ſemper ab [b] acceſſione futurà reducere: &, hoc ſalvo, dare quam 20 integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, ſed etiam inter plures acceſſiones ſervabitur. Sed, cum ſit aptiſſimum, tertio quoque die cibum dare; tamen, ſi corpus infirmum eſt, quotidie dandus eſt: 25 multoque magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt; quantoque magis corpus affligunt; aut ſi duæ pluresve acceſſiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & à primo die protinus cibus dari quo- 30 tidie debeat, ſi protinus venæ conciderunt: & ſæpius eodem die, ſi inter plures acceſſiones ſubinde vis corpori deeſt. Illud tamen in his ſervandum eſt; ut poſt eas febres

b Aph. 1, 18.

bres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consi-
5 stat, aut finiatur; scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde, cum decessio ejus consistit: tertium, si necesse est, quandocumque decedit: cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmi-
10 tatem necessitas urget, satius esse, consistente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increscente: satius esse, instante, quam incipiente: cum eo tamen ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus.
15 Neque hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; seu supersunt vires, seu desunt, 120, 8. seu quidam mali affectus interveniunt.
20 Cum vero semper ægros securos agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum sumpserunt. Itaque, si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt; optimum
25 est, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ subtrahere: 358, ii. si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum, postque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

CAP. VI.

30 *Quando potiones febricitantibus dari expediat.*

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio est: quoniam sæpe stomachus hunc

hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones misceri novam materiam corruptæ. Illud videndum est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus [a] febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expedi-

[a] Aph. I, 16.

peditissimum scire, quando æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat: sine quibus dispensari illa non possunt. Venis enim maxime credimus, † fallacissimæ rei; quia sæpe istæ lentiores celerioresve sunt, & ætate, & sexu, & corporum natura. Et plerunque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre, subeunt & quiescunt: ut imbecillus is videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra sæpe eas concitat & resolvit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis, quomodo illi se habere videatur, eas moveat. Ob quam causam, a periti medici est, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: sed primum residere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum se habeat; &, si quis ejus metus est, eum probabili sermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conspectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res est, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æstu, labore, somno, metu, solicitudine.

Igitur intueri quidem etiam ista oportet: sed his non omnia credere. Ac protinus quidem scire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporque talis est, qualis esse sanis solet: nec protinus etiam sub calore motuque febrem

† Pancirolæ observ. IV. a De decent. ornatu T. IX. X. Pallad. Sophist. in l. V. Epidem. pag. m. 201. Actuar. de M. M. II, 2.

ſeſe concipere: ſed ita, ſi ſumma quoque arida inæqualiter cutis eſt; ſi calor & in fronte eſt, & ex intimis præcordiis oritur; ſi ſpiritus ex naribus cum fervore prorumpit; ſi color, aut rubore, aut pallore novo mutatus eſt; ſi oculi graves, & aut perſicci, aut ſubhumidi ſunt; ſi ſudor, cum fit, inæqualis eſt; ſi venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam cauſam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet reſidere; ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perſpiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, ſpectare oportet, num tempora, parteſve corporis aliæ paulum madeſcant, quæ ſudorem venturum eſſe teſtentur. Ac ſi qua ejus nota eſt, tunc demum dare potui calidam aquam, cujus ſalubris effectus eſt, ſi ſudorem per omnia membra diffundit. Hujus autem rei cauſa, continere æger ſub veſte ſatis multa manus debet; eademque crura, pedeſque contegere: qua mole plerique ægros in ipſo impetu febris, potiſſimeque ubi ardens ea eſt, male habent. Si ſudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque ſingula membra detergere. At ubi ſudor omnis finitus eſt, aut ſi is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus eſſe cibo æger videtur, ſub veſte leniter ungendus eſt, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

135, 21.

Cibus † autem febricitantibus humidus eſt aptiſſimus, aut humori certe quam proxi-

† 1 Aph. 16.

proximus: utique ex materia quam leviſſima; maximeque † ſorbitio: eaque, ſi magnæ febres fuerunt, quam tenuiſſima eſſe debet. Mel quoque deſpumatum huic recte
5 adjicitur, quo corpus magis nutriatur: ſed id, ſi ſtomachum offendit, ſupervacuum eſt; ſicut ipſa quoque ſorbitio. Dari vero in vicem ejus poteſt, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; ſi firmus eſt ſtoma-
10 chus, & compreſſa alvus, ex aqua mulſa; ſi vel ille languet, vel hæc profluit, ex poſca. Et primo quidem cibo ita ſatis eſt: ſecundo vero aliquid adjici poteſt, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus,
15 vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem increſcunt, hic ſolus idoneus cibus eſt. Ubi vero aut deſinunt, aut levantur, ſemper quidem incipiendum eſt ab aliquo ex materia leviſſima, adjiciendum
20 vero aliquid ex media, ratione habita ſubinde & virium hominis, & morbi. 78, 14.

Apponendi vero ægro varii cibi (ſicut Aſclepiades præcepit) tum demum ſunt, ubi faſtidio urgetur, neque ſatis vires ſufficiunt; 120, 8.
25 ut paulum ex ſingulis deguſtando, famem vitet. At ſi neque vis, neque cupiditas deeſt, nulla varietate ſolicitandus æger eſt; ne plus aſſumat, quam concoquat. Neque verum eſt, quod ab eo dicitur, facilius
30 concoqui cibos varios; eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increſcente b morbo, tutum eſt, ægrum cibo impleri; ſed

† Hippocr. de Vet. M. XI. XII. b Aph. 1, 7. 8.

ubi inclinata jam in melius valetudo est.

Sunt aliæ quoque observationes in febribus necessariæ; atque id quidem videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an adstrictum corpus sit, an profluat. Quorum alterum strangulat, alterum digerit. Nam, si adstrictum est, ducenda alvus est, movenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Utile est etiam ducere in balneum, prius demittere in solium, tum ungere, iterum ad solium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere; uti cibo rarius & serius, tenui, simplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia sunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, musculorumve, aut locustarum: neque danda caro, nisi elixa, est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc, ultra quam sitis coget. Poteritque à balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit semel, aut bis interponi Græcum salsum.

37, 7. 147, 19. Contra vero, si corpus profluet, sudor coercendus, quies adhibenda erit; tenebris, somnoque, quandocunque volet, utendum; non nisi levi gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subveniendum. Nam, si venter fluit, aut si stomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; niſi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus eſt.

Si vero ſudor exercet, duranda cutis eſt, vel nitro, vel ſale; quæ cum oleo miſcentur. At, ſi levius id vitium eſt, oleo corpus ungendum eſt: ſi vehementius, roſa, vel melino, vel myrteo, cui vinum auſterum ſit adjectum.

Quiſquis autem fluore æger eſt, cum venit in balneum, prius ungendus, deinde in ſolium demittendus eſt. Si in cute vitium eſt, frigida quoque, quam calida aqua melius utetur. Ubi ad cibum ventum eſt, dari debet his valens, frigidus, ſiccus, ſimplex, qui quam minime corrumpi poſſit, panis toſtus, caro aſſa, vinum auſterum, vel certe ſubauſterum; &, ſi venter profluit, calidum: ſi ſudores nocent, vomituſve ſunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo peſtilentes febres curari debeant.

DESIDERAT etiam propriam animadverſionem in febribus peſtilentiæ caſus. In hac minime utile eſt, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires ſinunt, ſanguinem mittere optimum eſt; præcipueque, ſi cum ardore febris eſt. Si id parum tutum eſt, ubi febris aut tenuata eſt, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam

in aliis morbis, ducere in balneum opus eſt; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinoſa: inter quæ quoque carnem, generis ejuſdem. Nam quo celerius ejuſmodi tempeſtates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda ſunt. Quod ſi puer eſt, qui laborat; neque tantum robur ejus eſt; ut ſanguis mitti poſſit, cucurbitulis ei utendum eſt; ducenda alvus vel aqua vel priſanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non ſic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum eſt: non facile ſanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia ſiti, non vino curare. Vomitus poſt febrem eliciendus eſt: deinde dandus cibus ex leviſſimis; tum is dormiat: poſtero die, ſi febris manet, abſtineat: tertio, ad ſimilem cibum redeat. Dandaque opera eſt, quantum fieri poteſt, ut inter opportunam abſtinentiam cibo opportuno, omiſſis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio eſt; ſed in ipſis acceſſionibus oleo & aqua refrigerandus eſt: quæ miſcenda manu ſunt, donec albeſcant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aerem trahere poſſit; neque multis veſtimentis ſtrangulandus, ſed admodum levibus tantum velandus eſt. Poſſunt etiam ſuper ſtomachum imponi,

137, 20.

poni, folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidem nimia vexandus est. Alendus maturius est, id est à die tertio, & ante cibum iisdem perungendus. Si pituita in 5 stomacho coit, inclinata jam accessione, vomere cogendus est; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ stomacho conveniunt. Si siccus manet stomachus, protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel 10 oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cum vero in summo incremento morbus est, utique non ante diem quartum, magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, ut bibat etiam 15 ultra satietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, fauſque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; sed ipsa aqua frigida, tantum ad satietatem data, 20 pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum est, multa veste operiendus est, 131, & collocandus, ut dormiat. Fereque post 21. longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem, plenus 25 somnus venit; per quem ingens sudor effunditur, idque præsentissimum auxilium est: sed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmo- 30 ne, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis autem in hujusmodi febre leniter [a] tussit, is neque vehementi siti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; sed eo modo

I 4 curan-

a Aph. IV, 54.

curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

CAP. VIII.

Curatio semitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

AT, ubi id genus tertianæ est, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores accessiones decessionesque, ut aliud morbi genus videri possit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta sex; ut, quod idem est, non idem esse videatur. Et magnopere necessarium est, neque dari cibum, nisi in ea remissione, quæ vera est; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique sub alterutro curantis errore subito moriuntur. Ac, nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus spatium sustineat.

CAP. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ febres sine ulla remissione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus est. In hoc casu medici cura esse debet, ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum sit adjectum, corpus ejus pertractandum est, quoniam interdum sic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium quod-

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, ſequatur etiam remiſſio. In his frictio quoque ex oleo & ſale ſalubris videtur.

5 At, ſi diu frigus eſt, & torpor, & jactatio corporis, non alienum eſt, in ipſa febre dare * mulſi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim ſæpe ex eo febris; & major ortus calor ſimul 10 & priora mala tollit, & ſpem remiſſionis, inque ea curationis oſtendit.

Neque hercule iſta curatio nova eſt, qua nunc quidam traditos ſibi ægros, qui ſub cautioribus medicis trahebantur, in- 15 terdum † contrariis remediis ſanant. Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeque poſt Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis 20 veſtimentis operiebat, ut ſimul calorem ingentem, ſitimque excitaret. Deinde, ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, ſi moverat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrum judicabat: ſi non mo- 25 verat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus ſuillam aſſam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam ſale adjecto, 30 eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

19, 15.

134, 34.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis ſucceſſores non refecerant; quam

I 5 nunc

* *Mulſæ* Rom. Leg. † Senec. de Clem. I. 9.

nunc est his, quos Herophili vel Erasistrati æmuli diu tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non est temeraria ista medicina; quia plures, si protinus à principiis excepit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non possint, fere, quos ratio non restituit, temeritas † adjuvat. Ideoque ejusmodi medici melius alienos ægros, quam suos nutriunt. Sed est circumspecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod est, non recipit, potest recipere id, quod futurum est.

475, 19. — 121, 9.

CAP. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & scabritiem linguæ.

CONSIDERANDUM etiam est, febres ne solæ sint, an alia his quoque mala accedant; id est, num caput doleat, num lingua aspera, num præcordia intenta sint. Si capitis dolores sunt, rosam cum aceto miscere oportet, & id ingerere: deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis, longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto & rosa habere, alterum in fronte; aut intinctam iisdem lanam succidam imponere. Si acetum offendit, pura rosa utendum est. Si rosa ipsa lædit, oleo acerbo. Si ista parum juvant, teri potest vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum, dolorem

† Exemp. vide apud Valleriolam lib. 3. obs. 4.

dolorem minuit; ſed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum roſa, ceruſa, ſpumave argenti. Olfacere quoque vel ſerpillum, vel anethum, non alienum eſt.

At, ſi in præcordiis inflammatio & dolor eſt, primo ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia; ne, ſi calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde, ubi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt; ut ea, quæ remanſerunt, diſcutiant. Notæ vero inflammationis ſunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis erravit Eraſiſtratus, qui febrem nullam ſine hac eſſe dixit. 5, 7.

Ergo, ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt. hunc enim ſtatim ipſa febris ſolvet. At, ſi neque inflammatio, neque febris, ſed tantum præcordiorum dolor eſt; protinus calidis & ſiccis fomentis uti licet. Si vero lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt ex aqua calida: deinde ungenda mixtis inter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulque ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, ubi penicillo deterſa eſt, ungi roſa debet, cui ceræ ſit paulum adjectum. 70, 3.

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem praecedit.

5

SOLET etiam ante febres esse frigus; idque vel molestissimum morbi genus est. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger est: hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius 10 veste multa tegendus est. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta: sic, ut ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoque eæ partes 15 manibus unctis ex vetere oleo sunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, sunt. In harum febrium remissionibus nonnulli tres quatuor 20 sorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt stomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, semel & post febrem datus, prodest. 25

Sed curiose prospiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendum est, quæ etiam im- 30 moratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud satis convenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie parvum cibum dandum:

dum: si impares, post graviorem, cibum; post leviorem, aquam mulsam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

5 HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque a tutissimæ sunt, maximeque curationes admit-10 tunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit: ita fieri potest, ut, si subito vene-15 rit, summa in eo pernicies sit, quod auxilii causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri potest, quam ut primis diebus bene abstineat æger: deinde, sub decessu febris ejus, quæ gravissima est, cibum sumat.

20 At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem, cum b veteraverunt, utilis fames non est. Primis tan-25 tummodo diebus ea pugnandum est: deinde dividenda curatio est, & ante horror, tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam 30 subsalsam, & vomere eum cogere: nam fere talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu æque accessit: sæpe enim sic discutitur. Jamque

a Aph. IV, 43. b *Inveteraverunt*, Rittershus. ad Phædr. 1. Fab. 2.

que, quod genus febris sit, scire licet.

Itaque sub expectatione proximæ accessionis, quæ instare tertia potest, deducendus in balneum est; dandaque opera est, ut per tempus horroris in solio sit. Si ibi 5 quoque senserit, nihilominus idem sub expectatione accessionis quartæ faciat: siquidem eo quoque modo sæpe is discutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante accessionem allium edat, aut bibat calidam 10 aquam cum pipere: siquidem ea quoque assumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum est, antequam inhorrescere possit, operiatur. fomentisque pro- 15 tinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extin-
95, 20. ctis testis & titionibus.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta per- 20 fundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid sit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is sustinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & spiritum ipse contineat. Neque desistendum est, etiam- 25 si horror redit. sæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus est; utendumque eisdem est, donec horror finiatur. Sed 30 præter hæc ducenda alvus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpore prodest. Ultima post hæc auxilia sunt, gestatio & ambulatio. Cibus

autem

autem in ejusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem alvum præstet, ac caro glutinosa. Vinum cum dabitur, austerum sit.

5 CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

HÆc ad omnes circuitus febrium pertinent: discernendæ tamen singulæ 10 sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet; tum cibis, altero quoque die uti. Si res inveteraverit, post febrem experiri balneum, & vinum; 15 magisque, si, horrore sublato, hæc superest.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

20 SI vero tertianæ, quæ ex toto intermittit, aut quartana est; mediis diebus, & ambulationibus uti oportet, aliisque exercitationibus, & unctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in 25 hoc genere morborum, multo ante accessionem, caput ægri multa [a] calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta secutus est Asclepiades, recte tamen præteriit: 30 est enim anceps.

Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit alvum duci oportere: quinto, post horrorem vomitum elicere; deinde post febrem, sicut illi mos erat, adhuc

a Aph. VIJ, 42.

huc calidis dare cibum & vinum: ſexto die, in lectulo detineri: ſic enim fore, ne ſeptimo die febris accedat. Id ſæpe fieri poſſe, veriſimile eſt. Tutius tamen eſt, hoc ipſo ordine tria remedia, vomitus, alvi 5 ductionis, vini potus, per triduum, id eſt, die tertio, & quinto, & ſeptimo tentare: nec vinum, niſi poſt acceſſionem, die ſeptimo bibere.

Si vero primis diebus diſcuſſus morbus 10 non eſt, inciditque in vetuſtatem, quo die febris expectabitur, in lectulo ſe contineat; poſt febrem perfricetur: tum, cibo aſſumpto, bibat aquam; poſtero die, quo à cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tan- 15 tum contentus, conquieſcat. Et id quidem optimum eſt. Si vero imbecillitas urgebit, & poſt febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit aſſumere.

CAP. XV. 20

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda ſunt. Sed cum hæc tarde [a] admodum finiatur, niſi primis diebus diſcuſſa eſt, diligen- 25 tius ab initio præcipiendum eſt, quid in ea debeat fieri. Igitur, ſi cui cum horrore febris acceſſit, eaque deſiit, eodem die & poſtero tertioque continere ſe debet, & aquam tantummodo calidam primo die 30 poſt febrem ſumere; biduo proximo, quantum fieri poteſt, ne hanc quidem: quarto die, ſi cum horrore febris revertitur, [b] vomere; ſicut ante præceptum eſt: deinde poſt

a I. Epidem. III, 17. b De Affect. XIX, 2.

post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus prævenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, si febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere, frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; &, si postea febris accessit, æque perfricari, vinum copiosius bibere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; idque agendum, ut, quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abstinendum in septimum diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, si febris sæpius accesserit concidet. Igitur, si tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdum jam horrore discusso. Horror ipse per eadem, quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari;

cibum & validum, & fortiter aſſumere; vino uti, quanto libebit: poſtero die, cum ſatis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere ſine vino: tertio die abſtinere. 5

Quo die vero febrem expectabit, ante ſurgere, & c exerceri, dareque operam oportet, ut in ipſam exercitationem tempus febris incurrat: ſic enim ſæpe illa diſcutitur. At, ſi in opere occupavit, tum demum ſe recipere. In ejuſmodi valetudine, medicamenta ſunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adſtrictus eſt, ſolvendus eſt. 10

Sed hæc facile validiores faciunt: ſin imbecillitas occupavit, pro exercitatione geſtatio eſt. Si ne hanc quidem ſuſtinet, adhibenda tamen frictio eſt. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum conſiſtendum eſt; dandaque opera eſt, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem † jugulat: ſed, ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri d vel curantis, nunquam fit. 15 20 25

CAP. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

AT, ſi duæ quartanæ ſunt, neque, quas propoſui, exercitationes adhiberi poſſunt: aut ex toto quieſcere opus eſt, aut, ſi id difficile eſt, leniter ambulare, hinc conſidere, diligenter involutis pedibus 30

c Ariſtot. Probl. Sect. II, 58. † Tulpius obſerv. l. 3. cap. 53. d Hippocr. I. Epidem. Sect. III, 4.

bus & capite. Quoties febris acceſſit & deſiit, cibum modicum ſumere, & vinum; reliquo tempore, niſi imbecillitas urget, abſtinere. At, ſi duæ febres pene junguntur, poſt utramque cibum ſumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & poſt unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, niſi vere [a] ſolvatur; utique eo tempore attendendum eſt, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodeſtque in vetere quartana, mutare ſubinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes tranſire: eſſe radicem, deinde vomere: jureve pulli gallinacei ventrem reſolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante acceſſionem ſorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum ſinapis, cum tribus Græci vini ſalſi, vel miſta paribus portionibus; & in aqua diluta, piper, caſtoreum, laſer, myrrham. [37, 7. 132, 27.] Per hæc enim ſimiliaque corpus agitandum eſt, ut moveatur ex eo ſtatu, quo detinetur.

Si febris quievit, diu meminiſſe ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, laſſitudinem. Facile enim revertitur, niſi à ſano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta ſit.

AT, ſi ex quartana, quotidiana facta eſt: cum id initio inciderit, per bidu-

[a] Epidem. VI. Sect. VI, 42.

duum abſtinere oportet, veſpere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die ſæpe fit, ne febris accedat. Sed ſive fuit, ſive non fuit, cibus poſt acceſſionis tempus eſt dandus: &, ſi manet, per biduum abſtinentia, quanta maxima imperari corpori poteſt, & fricatione quotidie utendum eſt.

CAP. XVIII.

De tribus inſaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

ET febrium quidem curatio expoſita eſt. Superſunt vero alii corporis affectus, qui huic superveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus aſſignari poſſunt, protinus jungam. Incipiam ab inſania, primamque hujus ipſius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre eſt. Græci φρενῖτιν appellant.

Illud ante omnia ſcire oportet, interdum in acceſſione ægros deſipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve eſt; neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi, non tamen æque peſtiferum eſt. nam plerunque breve eſſe conſuevit; levatoque acceſſionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud deſiderat, quam quod in curanda febre præceptum eſt.

Phrenitis [a] vero tum demum eſt, cum continua dementia eſſe incipit; aut cum æger, quamvis adhuc ſapiat, tamen quaſ-dam

a Trallian. I. 13. Cœl. Aurelian. Præf. Lib. 1. Acutor. Morb. pag. 7.

dam vanas imagines accipit: perfecta est, ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt: siquidem ex phreniticis alii hilares, alii tristes sunt: alii 5 facilius continentur, & intra verba desipiunt; alii insurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis, alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; summamque speciem sanitatis in ca- 10 ptandis malorum operum occasionibus præbent; sed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare asperioribus coercitionibus su- 15 pervacuum est. Eos vero, qui violentius se gerunt, vincire convenit; ne vel sibi vel alteri noceant. Neque credendum est, si vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, sanum jam se fingat; quamvis pruden- 20 ter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium esset, exterreri; & ad quietem animi tene- 25 bras ipsas conferre aliquid judicabant. At Asclepiades, tanquam ipsis tenebris terrentibus, † in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. repe- 30 riunturque, in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est, b utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi

† Cæl. Aurel. M. A. l. 1. c. 15. p. 40. b. Cæl. Aurel. Acut. Morb. l. 9. Arethæus de Curat. Acut. l. 1.

nullum tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido: ſi non habet, obſcuro continendus eſt.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, ſupervacuum eſt: ſimul enim febris quoque increſcit. Tum itaque nihil niſi continendus æger eſt. Ubi vero res patitur, feſtinanter ſubveniendum eſt. Aſclepiades perinde eſſe dixit, his ſanguinem * mitti, ac ſi c trucidentur: hanc rationem ſecutus, quod neque inſania eſſet, niſi cum febre intenta; neque ſanguis, niſi in remiſſione ejus, recte mitteretur. Ipſe in his ſomnum multa frictione quæſivit. Sed cum & intentio febris ſomnum impediat; & frictio non, niſi in remiſſione ejus, utilis ſit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur eſt? Multa in præcipiti d periculo recte fiunt, aliàs omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etſi non remittit, non tamen creſcit. Eſtque hoc, ut non optimum, ſic ſatis tamen ſecundum remediis tempus. Quod ſi vires ægri patiuntur, ſanguis quoque mitti debet.

Nec minus dubitari poteſt, an alvus ducenda ſit. Tum, interpoſito die, convenit caput ad † cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ ſint ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere: ac noviſſime roſa caput nareſque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere ſternutamenta medicamentis ad id effi-

* V. S. quando & qualis conveniat *Cœl. Aurel. Acut. Morb.* I. *c.* 10. c Cœl. Aurelian. Acut. Morb. I, 25. d Valeriola Obſerv. 1. lib. 1. † Cœl. Aurel. Acut. Morb. I, 10. & c. 15.

efficacibus. Quæ tamen facienda ſunt in his, quibus vires non deſunt. Si vero imbecillitas eſt, roſa tantum caput, adjecto ſerpyllo, ſimilive aliquo, madefaciendum
5 eſt. Utiles etiam in quibuſcumque viribus herbæ duæ ſunt, ſolanum & muralis, ſi ſimul ex utraque, ſucco expreſſo, caput impleatur. Cum ſe febris remiſerit, frictione utendum eſt: parcius tamen in his, qui ni-
10 mis hilares, quam in his, qui nimis triſtes ſunt.

Adverſus omnium autem ſic inſanientium animos gerere ſe pro cujuſque natura neceſſarium eſt. Quorundam enim
15 vani metus levandi ſunt: ſicut in homine prædivite famem timente incidit; cui ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda eſt: ſicut in his fit, in quibus continendis pla-
20 gæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempeſtivus riſus objurgatione & minis prohibendus eſt. Quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes: ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſque profi-
25 ciunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quam repugnandum eſt: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ ſtulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipſius intentio: ut fit in homini-
30 bus ſtudioſis literarum, quibus liber legitur, aut recte, ſi delectantur; aut perperam, ſi id ipſum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogen-

di ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi , qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero ſic affectis ſomnus & difficilis , & præcipue neceſſarius eſt. ſub hoc 5 enim plerique d ſaneſcunt. Prodeſt ad id, atque etiam ad mentem ipſam componendam , crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam ſomnum moliuntur potui dando a- 10 quam , in qua papaver aut hyoſcyamus decocta ſint ; alii mandragoræ mala pulvino ſubjiciunt : alii vel amomum , vel ſycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Græci mo- 15 rum συκάμινον e appellant, cum mori nulla lachryma ſit ? Sic vero ſignificatur lachryma arboris in Ægypto naſcentis , quam ibi συκόμορον appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus , ex ea aqua cum ſpongia os 20 & caput ſubinde fovent.

Aſclepiades ea ſupervacua eſſe dixit : quoniam in lethargum ſæpe convertunt. Præcepit autem , ut primo die , à cibo , potione , ſomno abſtineretur : veſpere ei dare- 25 tur potui aqua : tum frictio admoveretur lenis , ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret : poſtero deinde die , iiſdem omnibus factis , veſpere ei daretur ſorbitio & aqua , rurſuſque frictio 30 adhiberetur. Per hanc enim nos conſecuturos, ut ſomnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo , ut , illo conſitente , nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed

d Aph. II. 2, e Bodæus à Stapel ad Theophraſt. Hiſtor. Plant. IV, 2.

Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis arcessendus est: habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoque necessaria est; ne, quem obdormire
5 volumus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens; vel gestatio * post cibum, & noctu; maximeque lecti suspensi motus.

Neque alienum est, si neque sanguis an-
10 te missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, † occipitio inciso cucurbitulam admovere: quæ quia levat morbum, potest somnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda est: nam neque
15 æger est implendus, ne insaniat: neque jejunio utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeque sorbitionis, & potione aquæ mulsæ, cujus ternos
20 cyathos hieme, æstate vero quatuor dedisse satis est.

Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit; quia fere sine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: &
25 consistit in tristitia, quam videtur bilis f atra contrahere. In hac utilis detractio sanguine est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia: secunda, per album veratrum vomitumque purgatio: post utrumlibet,
30 adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, sine vino, dandus ex me- 155, dia materia est. Quam quoties posuero, 26. scire licet, etiam ex infirmissima dari posse,

 dum

* Cœl. Aurel. A. M. I. 15. p. 46. † Cœl. Aurel. I. c. 11. p. 27. f Aretæus de Morb. Diut. I, 6. Trallian. I, 16.

dum ne ea ſola quis utatur: valentiſſimam tantummodo eſſe removendam. Præter hæc, ſervanda alvus eſt quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona ſpes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis, 5 ludiſque, quibus maxime capi ſanus aſſueverat: laudanda, ſi qua ſunt, ipſius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana triſtitia: ſubinde admonendus, in his ipſis rebus, quæ ſolicitant, cur non 10 potius lætitiæ, quam ſolicitudinis cauſa ſit. Si febris quoque acceſſit, ſicut aliæ febres curanda eſt.

Tertium inſaniæ genus eſt ex his longiſſimum; adeo ut vitam ipſam non impe- 15 diat. quod robuſti corporis eſſe conſuevit. Hujus autem ſpecies duæ ſunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem inſanientem Ajacem vel Oreſtem poetarum fabulæ ferunt: quidam animo deſi- 20 piunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum eſt, triſtes, an hilares ſint. In triſtitia, nigrum veratrum dejectionis cauſa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, ſi in potione non 25 accipit, pani adjiciendum eſt, quo facilius fallat. Nam, ſi bene ſe purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, ſi ſemel datum veratrum parum profecerit, interpoſito tempore iterum dari debet. Ne- 30 que ignorare oportet, leviorem eſſe morbum cum g riſu, quam ſerio inſanientium. Illud quoque perpetuum eſt in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis

g Aph. VI, 53.

aliquid est, h ventrem ejus ante solvendum esse: ubi à superiore, comprimendum.

Si vero consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optime curatur. Ubi
5 perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coercendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur considerare, quid faciat. Subito
10 etiam terreri, & expavescere, in hoc morbo prodest; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens, in quo fuerat, abducta est. Interest etiam, si ipse sine
15 causa subinde rideat, an mœstus demissusque sit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus supra dixi, melius curatur. Si nimia tristitia est, prodest lenis, sed multa bis die frictio: item super caput aqua fri-
20 gida infusa, demissumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia sunt: insanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum
25 assumere; cibis uti post purgationem, ex media materia, quam levissimis, non oportere esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant; mutare debere regiones, &, si mens
30 redit, annua peregrinatione esse jactandos.

153, 32. 170, 26.

Raro, sed aliquando tamen, ex metu delirium nascitur. Quod genus insanientium, specie simile, similique victus genere curandum est: præterquam quod in hoc

h Aph. VII, 70.

hoc insaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

a *De Cardiacis.*

His morbis præcipue contrarium est id genus, quod *καρδιακὸν* à Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum phrenitici transeunt: siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque protinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum; ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri & boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex

a Cœl. Aurelian. Acut. Morb. II, 30, 31. Trallian. VII, 9.

ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus insudet, levi veste debet esse contectus, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perflatus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium est, imbecillitati jacentis cibo vinoque succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue, meraculum, egelidum subinde & liberaliter dandum est; adjecta polenta, si modo is æger parum cibi assumit. Idque vinum esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte, duas vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, plus etiam: si cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum, & post eum sponte vomere oportet; rursusque post vomitum cibum sumere. Si ne is quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora, sumere iterum. Si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est: qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor venisque vis redeat.

Ulti-

Ultimum auxilium est, in alvum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum est, naribus quoque æstuantis admovere, quod reficiat; ut est 5 rosa & vinum: &, si qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ si consequi potuimus, ut & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipsum esse præsi- 10 dio. Ubi esse in tuto videtur, verendum tamen est, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere; donec satis virium corpori redeat. 15

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus est; aliter phrenitico † contrarius. In eo dif- 20 ficilior somnus, prompta ad omnem audaciam mens est: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus acutum est, &, nisi succurritur, ce- 25 leriter jugulat.

Proinde ex eo ægros quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis est pix usta, lana succida, piper, vera- 30 trum, castoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: si non est, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent. Thar-

† Alex. Trall. l. 14. * Cœl. Aur, M. A. l. 11. c. 1. a Trallian. l, 15. Aretæus de Morbor. Acut. Curat. l, 2.

Tharrias vero quidam, acceſſionis eſſe id malum, dixit, levarique, cum ea deceſſit. Itaque eos, qui ſubinde excitant, ſine uſu male habere. Intereſt autem, in deceſſione 5 expergiſcatur æger, an, cum febris levatur, aut, levata quoque ea, ſomnus urgeat. Nam ſi expergiſcitur, adhibere ei, ut ſopito, ſupervacuum eſt. neque enim vigilando melior fit; ſed per ſe, ſi melior eſt, vigi-10 lat. Si vero continens ei ſomnus eſt, utique excitandus eſt; ſed his temporibus, quibus febris leviſſima eſt, ut excernat aliquid, & ſumat. Excitat autem validiſſime repente aqua frigida ſuperinfuſa. Poſt 15 remiſſionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum eſt. Sed hoc utemur, ſi æqualis ægro ſpiritus erit, ſi mollia præcordia. Sin aliter 20 hæc erunt, ea potiora, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Et, quod ad ſomnum quidem pertinet, commodiſſima hæc ratio eſt.

Medendi autem cauſa, caput radendum; deinde poſca fovendum eſt, in qua laurus, 25 aut ruta decocta ſit. Altera vero die imponendum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum roſa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admo-30 tum; & ad morbum ipſum depellendum, capiti frontivi impoſitum ſinapi. Geſtatio etiam in hoc morbo prodeſt: maximeque opportune cibus datus, id eſt, in remiſſione, quanta maxima inveniri poterit. Ap-

tiſſima

tiſſima autem ſorbitio eſt, donec morbus decreſcere incipiat. Si autem quotidie gravis acceſſio eſt, hæc quotidie detur: ſi alternis, poſt graviorem, ſorbitio; poſt leviorem, mulſa aqua. Vinum quoque cum tempeſtivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod ſi poſt longas febres ejuſmodi torpor acceſſit, cætera eadem ſervanda ſunt. Ante acceſſionem autem, tribus quatuorve horis, ſi venter aſtrictus eſt, dandum eſt caſtoreum cum ſcammonea; ſi non eſt, per ſe ipſum caſtoreum cum aqua dandum eſt. Si præcordia mollia ſunt, cibis utendum eſt plenioribus: ſi dura, in iiſdem ſorbitionibus ſubſiſtendum; imponendumque præcordiis, quod ſimul & reprimat & emolliat.

CAP. XXI.

a *De Hydropicis.*

SED hic quidem acutus eſt morbus. Longus vero fieri poteſt eorum, quos aqua inter cutem male habet: niſi enim primis diebus ſuccurritur, in ὕδρωπα, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres ſpecies ſunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu ſpiritus, ſonus eſt: modo corpus inæquale eſt, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conſpici poſſit. Primum, τυμπανίτην: ſecundum, λευκοφλεγματίαν, vel

a Aretæus de Diuturn. Morb. II, 1.

vel ὑπὸ τὴν σάρκα; tertium ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium eſt humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera [b] quidem in his ægris facile ſaneſcunt. Sæpe vero hoc malum per ſe incipit: ſæpe alteri vetuſto morbo, maximeque quartanæ, ſupervenit. 68, 7.

Facilius in ſervis, quam in liberis tollitur. quia, cum deſideret famem, ſitim, & mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis ſuccurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chryſippi diſcipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit poſſe ſanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus ſe ſanaturum polliceretur; reſpondit, illum ad morbum ægri reſpicere; ſe, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum ſumma diligentia non medici tantummodo, ſed etiam regis cuſtodiretur, tamen malagmata ſua devorando, bibendoque ſuam urinam, in exitium ſeſe præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio eſt, ſi imperata ſunt corpori, quies, ſitis, inedia. At ſi malum inveteravit, non ſine magna mole diſcutitur. † Metrodorum tamen, Epicuri diſcipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo neceſſarium ſitim ſuſtineret, ubi diu

L ab-

b Aph. VI. 8. † ejus vitam deſcribit Diogenes Laertius.

abstinuerat, solitum bibere, deinde evomere. Quod, si redditur, quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non est. 5

Sed si febris quoque est, hæc in primis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. 10 Atque hic quoque, quæcumque species est, si nondum nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum aliquando, & superiores maxime partes sic perfricandæ, ut calorem in cu- 15 tem evocet: inter quæ, spiritum ipse contineat. Evocandus est sudor, non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis: maximeque utiles sunt natura- 20 les, & siccæ sudationes; quales super b Baias habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus est. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apsinthii, myrrhæ tertia parte. 25

93, 11. Cibus esse debet ex media d quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non ultra danda est, quam ut vitam sustineat: optimaque est, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius est, quam 30 medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præstant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum,

c Cicero Epist. ad Fam. IX, 12. d Supra II, 18.

dum, crocum, cinnamomum, caſſia, myrrha, balſamum, galbanum, ladanum, œnanthe, e panaces, cardamomum, hebenus, cupreſſi ſemen, uva taminia, quam
5 σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, roſæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, ſtyrax, coſtum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant. quæ quoties poſuero,
10 non quæ hic naſcuntur, ſed, quæ inter aromata afferuntur, ſignificabo. Primo tamen, quæ leniſſima ex his ſunt, id eſt, roſæ folia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt. Vinum quoque utile eſt auſterum, ſed quam te-
15 nuiſſimum.

Commodum eſt etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: poſtero quoque die videre, plenius corpus ſit, an extenue-
20 tur. id enim, quod extenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt, metiri & potionem ejus, & urinam. nam ſi plus humoris excernitur, quam aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Aſcle-
25 piades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, ſe abſtinentia bidui, & frictione uſum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dediſſe, memoriæ prodidit. Hactenus communi-
30 ter de omni ſpecie præcipi poteſt: ſi vehementius malum eſt, diducenda ratio curandi eſt.

Ergo, ſi inflatio, & ex ea dolor creber eſt, utilis quotidianus, aut altero quoque

e Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V. p. 37.

die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut puerilis aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore

teriore eſt; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumque corpus eſt multa geſtatione, atque, ubi inductæ vulneribus cicatrices ſunt, adjiciendum exercitationibus & cibis, donec corpus ad priſtinum ſtatum revertatur. Cibus valens eſſe debet, & glutinoſus, maximeque caro. Vinum, ſi per ſtomachum licet, dulcius. ſed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodeſt etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare naſcitur, ſemen, cum aqua potui datum. Quod ſi valens eſt, qui id accipit, ei ſcilla cocta ſimul ſuper ventrem deligatur. Authoreſque multi ſunt, inflatis veſicis pulſandos tumores eſſe.

Si vero id morbi genus eſt, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, ſed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impoſitum habere; idque ipſum ſuperimpoſito triplici panno, faſcia, non nimium tamen vehementer, aſtringere. quod à Tharria profectum, ſervatum eſſe à pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum eſſe, manifeſtum eſt, ficum pinguem contuſam, adjecto melle, ſuperponere. Si per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abundat, celeriori via ſuccurrere, ut is per ventrem ipſum emittatur. Neque ignoro, Eraſiſtrato diſplicuiſſe hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit: ideoque illud eſſe ſanandum; fruſtraque aquam emitti, quæ,

 vitiato

vitiato illo, ſubinde renaſcantur. Sed primum, non hujus viſceris unius hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſtitit, & jocinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſupervacuus eſt, niſi ſi vires deſunt. In ſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodum eſt. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

CAP.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus speciebus.

DIUTIUS sæpe & periculosius tabes
5 eos male habet, quos invasit. Atque
hujus quoque plures † species sunt.
Una est, qua corpus non alitur, &, naturaliter
semper aliquibus decedentibus, nullis
vero in eorum locum subeuntibus, summa
10 macies oritur; &, nisi occurritur, tollit.
* ἀτροφίαν hanc Græci nominant. Ea duabus
fere de causis incidere consuevit. Aut enim
nimio timore aliquis minus, aut aviditate
nimia plus, quam debet, assumit: ita vel,
15 quod deest, infirmat: vel, quod superat,
corrumpitur.

Altera species est, quam Græci καχεξίαν
appellant: ubi malus corporis habitus est;
ideoque omnia alimenta corrumpuntur.
20 Quod fere fit, cum longo morbo vitiata
corpora, etiamsi illo vacant, refectionem
tamen non accipiunt; aut cum malis medicamentis
corpus affectum est; aut, cum diu
necessaria defuerunt; aut, cum inusitatos &
25 inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve
simile incidit. Huic, præter tabem, illud
quoque nonnunquam accidere solet, ut per
assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis
exasperetur, vel aliquæ corporis partes in-
30 tumescant.

Tertia est, longeque periculosissima species,
quam Græci φθίσιν nominaverunt.
Oritur fere à capite: inde in pulmonem destillat.
Ex hoc exulceratio accidit, & febri-

† Erant apud veteres qui tabem & longos morbos inducere poterant, *Philo Judæus de specialib. leg.* 16. pag. 792. & 1691. * Cœl. Aurel. Morb. Chron. II. 14.

cula lenis fit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tussis est, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem a impositum est, mali odoris est. Itaque, qui de morbo dubitant, hac nota utuntur.

72, I. b Cum hæc genera tabis sint, animadvertere primum oportet, quid sit in quo laboratur. Deinde, si tantum non ali corpus apparet, causam ejus attendere; &, si cibi minus assumsit aliquis quam debuit, adjicere oportet: sed paulatim, ne si corpus insuetum subita multitudine oneraverit, stomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus justo quis assumere solitus est, abstinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad justum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, sole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum, & post eum, sic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec insudet. Prodestque jejuno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur; aut, imposita resina, & abducta, subinde idem facere. Utile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atque in ipso solio recte cibi aliquid assumitur: aut si sine hoc fricatio fuit, post eam protinus. Cibi vero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeque alunt. Ergo vini quoque, sed au-

a Aphor. V, 11. Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II. 14. p. 421. Trallian. V, 2.

austeri, necessarius usus est, movendæ urinæ.

At si malus habitus corporis est, primum abstinendum est; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque ad sudorem. Cibis vero opus est copiosis, variis, boni succi, quique etiam minus facile corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodem modo serventur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, [b] longa navigatione, cœli mutatione sic, ut densius quam id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur, id est ab anno [c] duodevigesimo usque ad annum quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen, sed non longe, vectari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum est: tum à negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ solicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendæ distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id, vitanda cruditas,

b Aretæus de Diuturn. Curat. I, 8. Trallian. VII, 2. Plin. N. H. XXVIII, 4. c Aphor. V, 9. VIII, 7.

ditas, ſimulque & ſol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incurſat, huic interdum abſtinentia, interdum etiam tempeſtivis cibis 5 medendum: eoque tempore bibenda aqua. Lac d quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia ſiti, ac, ſive præcordia tument, ſive biliosa urina eſt, ſive ſanguis fluxit, pro ve- 10 neno eſt; in † phthiſi tamen, ſicut in omnibus longis difficilibuſque febriculis, recte dari poteſt.

Quod ſi febris aut nondum incurſat, aut jam remiſit, decurrendum eſt ad modi- 15 cas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum eſt. Cibus eſſe debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipſum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: 20 deinde lenis ſorbitio ex ptiſana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, ſi nihil aliud eſt, far idem præſtat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum eſt: adjiciendaque quædam 25 ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel piſciculus, & his ſimilia. Farina etiam cum ſevo ovillo caprinove miſta, deinde incocta, pro medicamento eſt. Vinum aſſumi debet leve au- 30 ſterum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa eſt, ac neque febricula, neque tuſſis quieſcit, tenuarique corpus

d Aph. V, 64. † Aph. V, 64.

pus apparet, validioribus auxiliis opus est. Exulcerandus est ferro candenti, uno loco sub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item sub imis ossibus
5 scapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, sic, ne sanescere sinas ulcera, nisi tussis finita fuerit: cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes
10 perfricandæ sunt: thorax leni manu pertractandus; post cibum intermittenda hora & perfricanda crura, brachiaque. Interpositis denis diebus, demittendus æger in solium est, in quo sit aqua calida &
15 oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, si tussis non est, potui frigidum dandum: si vero est, egelidum. Utile est etiam in remissionibus quotidie cibos dari: frictiones gestationesque similiter adhiberi:
20 quarto, aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem ex aceto, vel plantaginem esse. Medicamentum est etiam vel plantaginis succus per se, vel e marrubii, si cum melle sit incoctus; ita ut illius cya-
25 thus sorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter se mista, & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehicu-
30 lum, & navis, & sorbitio. Alvus f cita utique vitanda est. Vomitus in hoc morbo frequens, perniciosus est, maximeque sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adjicere debet exercitationes, frictiones, cibos: 91, 34.

e Trallian. v, 3. pag. 276. f Aph. v, 12, 14. Trallian, 11, 2. p. 313,

bos: deinde ipſe ſe, ſuppreſſo ſpiritu, per-
205, 4. fricare; diu abſtinere à vino, † balneo,
venere.

CAP. XXIII.

[a] *De Comitiali morbo.* 5

INTER notiſſimos morbos eſt etiam is, qui * comitialis, vel major nominatur. Homo ſubito concidit, ex ore ſpumæ 73, 20. moventur, deinde interpoſito tempore ad 10 ſe redit, & per ſeipſum conſurgit. Id genus ſæpius viros, quam fœminas occupat; ac ſolet quidem etiam longum eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſum. Interdum tamen cum recens eſt, hominem 15 conſumit; & ſæpe eum, ſi remedia non ſu- 47, 4. ſtulerunt, in [b] pueris veneris, in puellis menſtruorum initium tollit. Modo cum diſtentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo ſine illa. 20

Quidam hos quoque iiſdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum ſupervacuum eſt: &, quia ne lethargicus quidem his ſanatur; &, quia, cum poſſit ille nunquam expergiſci atque ita fame in- 25 terire, hic ad ſe utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, ſi nulla nervorum diſtentio acceſſit, utique ‡ ſanguis mitti debet: ſi acceſſit, non utique mittendus eſt, niſi alia quoque hortantur. Neceſſarium 30 173, 23. autem eſt, ducere alvum, vel nigro vera- 87, 19. tro purgare, vel utrunque facere, ſi vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum poſt diem tertium,

† Colum. 1. 6. a Aretæus de Diuturn. M. l. 1. c. 4. * Vocatur: *lues deifica, morbus Sacer.* b Aph. II, 45. V, 7 ‡ Valleriol. l. 3. obſ. 7.

tium, ſimul ac tranſiit hora, qua concidit, dare. Neque ſorbitiones his aut alioqui molles, & faciles cibi; neque caro, minimeque ſuilla convenit; ſed mediæ materiæ: nam 96.
5 & viribus opus eſt, & c cruditates cavendæ ſunt. Cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaque calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum, omniumque terrentium,
10 vomitum, laſſitudinem, ſolicitudines, negotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus 87, 10. eſt, intermittere quartum, & invicem alterum quemque; eadem hora cibi ſervata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos
15 ubi morbus exceſſit, acuti vim depoſuit: at ſi manet, curandus jam ut longus eſt.

Quod ſi non, quo die primum is incidit, medicus acceſſit; ſed is, qui cadere conſuevit, poſt ei traditus eſt; protinus eo genere
20 victus habito, qui ſupra comprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur; utendumque tum vel ſanguinis d miſſione, vel ductione alvi, vel nigro veratro, ſicut præ- 172, ceptum eſt. In ſequentibus deinde diebus, 30.
25 per eos cibos, quos propoſui, vitatis omnibus, quæ cavenda dixi, nutriendus eſt.

Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album veratrum; ac 87, 19. ter quoque aut quater eo utendum, non ita
30 multis interpoſitis diebus; ſic tamen, ne iterum unquam ſumat, niſi conciderit. Mediis autem diebus vires ejus erunt nutriendæ; quibuſdam, præter ea, quæ ſupra ſcripta ſunt, adjectis. Ubi mane experrectus,

c Trallian. I, 15. d Cæl. Aurelian. Tard. paſſ. 1, 4. p. 272.

ctus eſt, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: poſt ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, niſi infirmus erit, perfricetur: deinde ſuper caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi aſſumat; conquieſcat; rurſus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, ſic ut neque venter, neque caput contingatur: poſt hæc cœnet, interpoſitiſque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria aſſumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua ſalſa; bibat jejunus ex aqua caſtoreum; nulla aqua, niſi decocta, potionis cauſa utatur. Quidam jugulati e gladiatoris calido ſanguine poto tali morbo ſe liberarunt. Apud quos miſerum auxilium tolerabile miſerius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum eſt, juxta talum, ex utroque crure paulum ſanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua ſumma vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea perniciosus humor evadat. Quibus ſi finitum malum non fuerit, prope eſt, ut perpetuum ſit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibiſque his, qui ſupra comprehenſi ſunt: præcipue-

e Plin. XXVIII, 1. Lang. Epiſt. 14. lib. 1. Minucius Felix. pag. 34. Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium *obſ. l. 4. c. 4.*

cipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.

De Regio morbo.

5 ÆQUE notus est morbus, quem interdum arquatum, † interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem a febricitante
10 ægro supervenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordiis substantibus. Diocles ex toto, si potest febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit, maxime 52, 7.
15 oculorum, in quibus, quod album esse debet, fit luteum. Soletque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus est, spiritus
20 difficultas, membrorumque resolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit.

Primo die abstinere ægrum oportet: secundo ducere alvum: tum, si febris est,
25 eam victus genere discutere: si non est, scammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, apsinthium, anisum, sic, ut pars hujus minima sit. Asclepiades
30 aquam quoque salsam, & quidem per biduum, purgationis causa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt.

Ego

† Plin. H. N. 22. c. 24. a Aph. IV. 62.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Græcum salsum, 5 ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere: deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satietur; omisso Græco vino bi- 10 bere nigrum austerum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, fricatione, &, si hiems est, 15 balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi a cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super præ- 20 cordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

CAP. XXV.

b De Elephantia. 25

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque 30 vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæquali-

a Seren. Sammon. de Regio morbo. b Mercurial. Variar. Lect. I, 2.

qualiter craſſa, tenuis, dura, molliſque, quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur, corpus emacreſcit, os, ſuræ, pedes intumeſcunt. Ubi vetus morbus eſt, digiti in mani-
5 bus pedibuſque ſub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem conſumit.

Protinus ergo inter initia ſanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro
10 venter ſolvi. Adhibenda triduum, quanta ſuſtinere poteſt, inedia eſt: paulum deinde vires reficiendæ & ducenda alvus: poſthæc, ubi corpus levatum eſt, utendum eſt exercitatione, præcipueque curſu: ſudor
15 primum labore ipſius corporis, deinde etiam ſiccis ſudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conſerventur: balneum rarum eſſe debet: cibus ſine pinguibus, ſine
20 glutinoſis, ſine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

25
CAP. XXVI.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens ſtupet.
30 Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His ſanguis mittendus eſt. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Turn adhibendæ fricationes; & ex 84,34.

M media-

media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & à vino abstinendum.

CAP. XXVII.

De Resolutione nervorum. 5

AT resolutio nervorum frequens ubique morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres authores illud a ἀποπληξίαν; hoc παράλυσιν nominaverunt. nunc utrunque 10 παράλυσιν appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi. ac si correpti non sunt, diutius quidem vivunt; sed raro tamen ad sanitatem perveniunt; & plerun- 15 que miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. In partibus vero nonnun- 76, 3. quam acutus, sæpe longus, fere b insanabilis morbus est.

† Si omnia membra vehementer resoluta 20 sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel 78,34. liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit; sæpe mortem tantum differt; vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & 25 motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur.

At, ubi pars resoluta est, pro vi & malo corporis, vel sanguis mittendus est, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque 30 casu facienda sunt. Siquidem vitare præ- 76,1.2. cipue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum est, sic, ut ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum

a Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 5. b Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. † De præservatione Crato apud Schol. consilio 35, 36.

rum imbecillitas prohibet, vel gestetur, 91, 26.
vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, si potest, per se; sin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad
5 consuetudinem suam redeat. Prodest etiam torpentis membri summam cutem exasperasse, vel urticis cæsam, vel imposito sinapi, sic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bul-
10 bique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum est, resina cutem tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro, cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptissimum
15 est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina; vel, si ea non est, tamen salsa, magnopere necessarium est. Ac, si quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales
20 natationes sunt, iis potissimum utendum est; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeque ex venatione:
25 potio, sine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi quarto vel quinto die purgationis causa vinum Græcum salsum potest. Post cœnam utilis vomitus est.

30 *2. De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri solet. In hoc casu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione sudores, ut quidam præcipiunt, expedit.

 pedit.

pedit. Bibenda aqua eſt bis die. In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt; deinde, retento ſpiritu, in ipſa, exercitatione potius ſuperiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum ſubinde peregrinationibus cœlum. Si dolor eſt, ea ipſa pars ſine oleo, nitro ex aqua perungenda eſt; deinde involvenda, & ſubjicienda pruna lenis, & ſulphur; atque ita id ſuffumigandum; idque aliquandiu faciendum, ſed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admovendæ ſunt, pulſanduſque leniter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Utile eſt etiam ſevum miſcere cum cumini & urticæ contritis ſeminibus, ſic, ut omnium par modus ſit, idque imponere: fovere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Utriculi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipſo potiſſimum dolore, utendum geſtatione vehementi eſt. quod in aliis doloribus peſſimum eſt.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentiſque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibuſque, maxime per ſeipſum: pila, ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundum cibum, curis abſtinendum: rariſſima venere uten-

utendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

5 4. *De Suppurationibus internis.*

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis
10 materiæ fiat. deinde, ſi hæc victa ſunt, ut per ea malagmata, quæ digerunt, diſſipetur. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur, ut evocetur: deinde, ut matureſcat. omnis tum vomicæ finis eſt, ut rumpatur. 263.
15 Indiciumque eſt*, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid eſt puris, exeat. Utendum maxime ſorbitionibus eſt, & aqua calida. Ubi pus ferri deſiit, tranſeundum ad faciles
20 quidem, ſed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam ſic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ. Poſtea ſubmoven-
25 dum idipſum, quo maturius induci cicatrix poſſit. Medicamentum eo tempore ulceri eſt, ſuccus aſſumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipſum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non
30 afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione ſaneſcentia ulcera exaſperentur. In hoc enim morbo perniciosſus, ideoque omni modo cavendus ſanguinis vomitus eſt.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus sedibus. 5

HACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in 10 partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi † curationesque in notitiam 7, 2. venient, si prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt, non 15 lingua tantummodo palatoque terminantur, sed etiam, quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ (quas καρωτίδας 20 vocant) sursum procedentes ultra aures 46,26. feruntur. Atque in ipsis cervicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, * asperam arteriam nomi- 25 nant; alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis 30 faucibus lingula est: quæ, cum spiramus, attollitur; cum cibum potionemque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura & cartilaginosa, in gutture assurgit,

† Soran. Ephes. Isagog. cap. XII. * i. e. Gulam. *Mercurial.* Var. Lect. I. c. I.

git; cæteris partibus resīdit. Conſtat ex circulis quibuſdam, compoſitis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in ſpina ſunt. ita tamen, ut ex parte exteriore
5 aſpera; ex interiore, ſtomachi modo lævis ſit. eaque deſcendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is ſpongioſus, ideoque ſpiritus capax, & à tergo ſpinæ ipſi junctus, in duas * fibras, ungulæ
10 bubulæ modo, dividitur. Huic cor annexum eſt, natura a muſculoſum, in pectore ſub ſiniſteriore mamma ſitum; duoſque quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone, tranſverſum ex valida mem-
15 brana ſeptum eſt, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervoſum; multis etiam venis per id diſcurrentibus; à ſuperiore parte, non ſolum inteſtina, ſed jecur quoque lienemque diſcernit. Hæc viſcera pro-
20 xime, ſed infra tamen poſita, dextra ſiniſtraque ſunt. Iecur à dextra parte ſub præcordiis ab ipſo ſepto orſum, intrinſecus cavum, extrinſecus gibberum eſt. quod prominens leviter ventriculo inſi-
25 det, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in ſiniſtra, non eidem ſepto, ſed inteſtino annexus eſt, natura mollis & rarus, longitudinis craſſitudiniſque modicæ; iſque
30 paulum à coſtarum regione in uterum excedens, ex maxima parte ſub his conditur. atque hæc quidem juncta ſunt. Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis inhærent, à parte earum reſimi, ab altera rotundi;

* Hippocr. Coac. Sent. 300. Van der Linden Med. Phyſiol. c. IV. p. 239. a Hippocrat. de Corde T. IV.

tundi; qui & venosi sunt, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia 5 cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus. isque inter lienem & jecur positus est; utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntque etiam 10 membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, junguntur que ei septo, quod transversum esse, supra posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conversa, in summum in- 15 testinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale voca- 20 bulum est, quia nunquam, quod accepit, continet; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est, in sinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas singuli cum 25 interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transverso committi- 30 tur; quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexteriorem non est; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum atque

183, 19.

que ſinuatum, minuſque quam ſuperiora
inteſtina nervoſum, ab utraque parte huc
atque illuc volutum, magis tamen ſiniſte-
riores inferioreſque partes tenens, contin-
5 git jecur atque ventriculum: deinde cum
quibuſdam membranulis à ſiniſtro rene
venientibus jungitur; atque hinc ad dex-
tra recurvatum in ima dirigitur, qua ex-
cernit; ideoque id ibi rectum inteſtinum
10 nominatur. Contegit vero univerſa hæc
omentum, ex inferiore parte læve & ad-
ſtrictum, ex ſuperiore mollius. Cui adeps
quoque innaſcitur; quæ ſenſu, ſicut cere-
brum quoque & medulla, caret. At à re-
15 nibus ſingulæ venæ, colore albæ, ad veſi-
cam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod
per eas inde deſcendentem urinam in ve-
ſicam diſtillare concipiunt. Veſica autem
in ipſo ſinu nervoſa & duplex, cervice ple-
20 na atque carnoſa, jungitur per venas cum
inteſtino, eoque oſſe, quod pubi ſubeſt:
ipſa ſoluta atque liberior eſt; aliter in viris
atque in fœminis poſita. Nam in viris jux-
ta rectum inteſtinum eſt, potius in ſini-
25 ſtram partem inclinata: in fœminis ſuper
genitale earum poſita eſt, &, ſuperne lapſa,
ab ipſa vulva ſuſtinetur. Tum in maſculis
iter urinæ ſpatioſius & compreſſius à cer-
vice hujus deſcendit ad colem: in fœmi-
30 nis brevius & plenius, ſuper vulvæ cervi- 474,
cem ſe oſtendit. Vulva autem in virginibus 20.
quidem admodum exigua eſt: in mulieri- 48, 22.
bus vero, niſi ubi gravidæ ſunt, non multo
major, quam ut manu comprehendatur.

Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde super rectum intestinum progressa, iliis fœminæ latera sua innectit. 5
Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana inclusum; quæ 10 omento jungitur; περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

CAP. II.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite. 15

HIs veluti in conspectum quendam, quatenus scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à ca- 20 pite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillitio tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, alias erit explicandus.

2. *De Capitis dolore.* 25

In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ sunt, † horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox sup- 30 primatur; vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in

† Soran. Ephes. 1. Isag. c. 6.

in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est. Interdum gravior dolor, sed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino,
5 vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo sine hac sunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum sic, ut oris quoque proximam partem ex-
10 crucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod potest longum esse: ubi humor cutem inflat, eaque intumescit, & prementi digito cedit: ὑδροκέφαλον Græci appellant.

15 Ex his id, quod secundo loco positum est, dum leve est, qua sit ratione curandum, dixi a, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia sint capi-
20 tis, ubi cum febre dolor est, eo loco explicitum est, quo febrium curatio exposita est. nunc de cæteris dicendum est. 17, 8. 138, 23.

Ex quibus id, quod acutum est, & id, quod supra consuetudinem intenditur, id-
25 que, quod ex subita causa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet, qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, supervacuum est. Satiusque est, abstinere à cibo;
30 si fieri potest, etiam à potione: si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, alvum ducere, sternutamenta evocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac

a Lib. I. c. 4.

hac ratione discutit, utique, si ex vino vel cruditate origo est.

Si vero in his auxilii parum est, tondere oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si 5 calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit; spongiam concavam imponere, subinde aqua frigida expressam; ungere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliave refrigerantia 10 cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina, vel certe salsa, aut in qua laurus decocta sit; tum caput vehementer perfricare; deinde calido oleo implere & veste velare. 15 quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus vestimentisque onerant, & sic levantur: alios calida cataplasmata adjuvant. Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacien- 20 tia leniant, & his uti, quæ experimentum approbarit.

At si parum causa discernitur, perfundere caput, primum aqua calida, sicut supra præceptum est, vel salsa, vel ex lauro de- 25 cocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare † his, quæ salivam movent, cucurbitulas temporibus 30 & occipitio admovere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora pervellere, & imposito sinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo subjecto, ne

† Soran. Ephes. Isag, c. 6.

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor eſt, ulcera excitare, cibum ſemper modicum cum aqua ſumere: ubi levatus eſt dolor, in balneum ire, ibi 5 multa aqua prius calida, deinde frigida 35, 5. caput perfundi. Si diſcuſſus ex toto dolor eſt, etiam ad vinum reverti; ſed poſtea ſemper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

10 Diſſimile eſt id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem neceſſarium eſt: deinde imponere ſinapi, ſic ut exulceret: ſi id parum profuit, ſcalpello utendum eſt. Illa cum hydropicis 160. 15 communia ſunt, ut exerceatur, inſudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

2.

20 *De morbo, qui circa faciem naſcitur.*

CIRCA faciem vero morbus innaſcitur, quem Græci a κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque 25 nihil aliud eſt, quam diſtortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: ſomnus in promptu eſt.

In hoc ſanguinem mittere optimum eſt. Si finitum eo malum non eſt, ducere 30 alvum. Si ne ſic quidem diſcuſſum eſt, albo veratro vomitum movere. Præter hæc neceſſarium eſt vitare ſolem, laſſitudinem, vinum. Sed ſi diſcuſſum his non eſt, utendum eſt curſu, & fricatione in eo, quod læſum

a Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. Cælius Aurelian. Tard. paſſ. II, 2.

ſum eſt, leni & multa; in reliquis partibus breviore, ſed vehementi. Prodeſt etiam movere ſternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe ſalſa, ſic ut ei quoque ſulphur adjiciatur: poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item ſinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptiſſimus ex media materia eſt.

3.

De Reſolutione linguæ.

AT ſi lingua reſoluta eſt, quod interdum per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic ut ſermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopum, vel nepeta decocta ſit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ ſub mento ſunt, & cervicem vehementer perfricare; laſere linguam ipſam linere; manducare, quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam eſſe radiculam, deinde vomere.

4.

a *De Diſtillatione ac gravedine.*

DISTILLAT autem humor de capite interdum in nares, quod lene eſt; interdum in fauces, quod peius eſt; interdum etiam in pulmonem, quod peſſimum

a Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II, 7.

mum eſt. Si in nares diſtillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo ſentitur, frequentia ſternutamenta ſunt. Si in fauces, has exaſperat, tuſſiculam movet. Si in pulmonem, præter ſternutamenta & tuſſim, eſt etiam capitis gravitas, laſſitudo, ſitis, æſtus, bilioſa urina.

Aliud autem (quamvis non multum diſtans) malum, gravedo eſt. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam movet. Sub eadem vero ſalſa eſt ſaliva, ſonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina eſt. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen ſervari: diſtillationes, κατασταγμοὺς appellari. Hæc communia & brevia; ſed ſi neglecta ſunt, longa eſſe conſuerunt. Nihil peſtiferum eſt, niſi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejuſmodi ſentimus, protinus abſtinere à ſole, à balneo, à venere debemus. Inter quæ unctione, & aſſueto cibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, ſed recta utendum eſt, & poſt eam caput atque os ſupra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut ſi biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, ſi in diſtillatione craſſa facta pituita eſt, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum eſt, multaque aqua prius calida, poſt egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum.

dum. At, si æque tenuis die quarto pituita est, vel nares æque clausæ videntur, assumendum est vinum aminæum, austerum; deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum, & ad consuetudinem revertendum est. 5

Neque tamen ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tamquam ægros agere: sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquam si diutius aliquem, & 10 vehementius ista solicitare consuerunt. huic enim quædam curiosior observatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces distillavit, præter ea, quæ supra retuli, protinus primis diebus multum am- 15 bulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda assueto cibo pars dimidia, sumenda ova, amylum, similiaque, quæ pituitam faciunt cras- 20 siorem, siti, quanta maxima sustineri potest, pugnandum est. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque usus est, adjiciendus est cibo pisciculus, aut caro; sic tamen, ne protinus justus modus cibi suma- 25 tur: vino meraco copiosius utendum est.

At, si in pulmonem quoque destillat, multo magis & ambulatione & frictione opus est, eademque adhibita ratione in cibis. Si non satis illi proficiunt, acrioribus 30 utendum est, magis somno indulgendum est, abstinendumque à negotiis omnibus, aliquando, sed serius, balneum tentandum.

In

In gravedine autem, primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare: postero die surgere, diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, 5 non ultra heminam aquæ assumere: tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere: si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, 10 vomere: ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit utendum erit cibis 15 frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

20

CAP. III.

De Cervicis morbis. a

A CAPITE transitus ad cervicem est, quæ gravibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius impor- 25 tunior b acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci c ὀπισθότονον, se- 30 quentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον d appellant: quamvis minus subtiliter quidam in discretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum e diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

a Galen. Introd. in Med. c. 13. b Aretæus de Morb. Acut. 1, 6. c Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, 6. d Suid. in ead. voce. e Aphor. v, 6.

Eadem omnia ratione curantur; idque convenit. Asclepiades utique [f] mittendum sanguinem credidit. Id quidam utique vitandum esse dixerunt, eo quod maxime tum corpus calore egeret; isque esset in sanguine venarum. Hoc quidem falsum est. neque enim natura sanguinis est, ut utique calet; sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti vero nec ne debeat, ex his intelligi potest, quæ de sanguinis missione præcepta sunt. Utique autem recte datur † castoreum, & cum hoc piper, vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaque plerique aqua calida multa cervices subinde perfundunt. id in præsentia allevat; sed opportuniores nervos frigori reddit. quod utique vitandum est.

Utilius igitur est, cerato liquido primum cervicem perungere; deinde admovere vesicas bubulas vel utriculos [g] oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper cum ficu contusum. Utilissimum tamen est, humido sale ‡ fovere. quod quomodo fieri debeat, jam ostendi. Ubi eorum aliquid factum est, admovere ad ignem, vel si æstas est, in sole ægrum oportet; maximeque oleo vetere; si id non est [h] Syriaco; si ne id quidem est, adipe * quam vetustissima, cervicem, & scapulas, & spinam perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris hominum utilis sit, tum iis præcipue, quæ in col-

f Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 8. † Marcell. de Medic. c. XVIII. p. 320. g Cæl. Aurel. Acut. Morb. III, 8. ‡ Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320. h Plin. N. H. XV, 7. * Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320.

collo ſunt. Ergo die noctequе, interpoſitis tamen quibuſdam temporibus, hoc remedio utendum eſt: dum intermittitur, imponendum † malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus eſſe debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonſum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & ſuperimpoſito pileo velare · nonnunquam etiam in calidum oleum totum deſcendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, & adjecta olei pars tertia. Alvus i quoque ducta ſæpe ſuperiores partes reſolvit.

Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ ſunt, ſic ut cutis incidatur. Eadem aut ferramentis aut ſinapi adurenda. Ubi levatus eſt dolor, moverique cervix cœpit, ſcire licet, cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, k quiſquis mandendus eſt. Sorbitionibus utendum, itemque ovis ſorbilibus, aut è pullis mollibuſve jus aliquod aſſumendum. Id ſi bene proceſſerit, jamque ex toto recte ſe habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quam vinum guſtandum: ſiquidem hujus uſus præcipue periculoſus; ideoque in longius tempus differendus eſt.

† Marcellus de Med: c. XVIII. p. 320.
i Aph. VII, 5. k Cælius Aurelian. Morb. Acut. III, 8.

CAP. IV.

[a] *De Faucium morbis: & primum de Angina.*

UT hoc autem morbi genus circa totam cervicem; ſic alterum, æque peſtiferum acutumque, in faucibus eſſe con- 5 ſuevit. Noſtri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout ſpecies eſt. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; ſed corpus aridum eſt, vix ſpiritus trahitur, membra ſolvuntur. id 10 [b] συνάγχην vocant. Interdum lingua fauceſque cum rubore intumeſcunt, vox nihil ſignificat, oculi vertuntur, facies pallet, ſingultuſque eſt. ὡς συνάγχη vocatur. Illis communia ſunt; æger non cibum devorare, 15 non potionem poteſt; ſpiritus ejus intercluditur. Levius eſt, ubi † tumor tantummodo & rubor eſt, cætera non ſequuntur. id παρασυνάγχην appellant.

Quicquid eſt, ſi vires patiuntur, ‡ ſanguis 20 mittendus eſt, etſi non abundat: ſecundum eſt, ducere alvum. Cucurbitula quoque recte ſub mento, & circa fauces admovetur; ut id, quod ſtrangulat, evocet. Opus eſt deinde fomentis humidis. nam ſicca 25 ſpiritum elidunt. Ergo admovere ſpongias oportet: quæ melius in calidum oleum, quam in calidam aquam ſubinde dimittuntur. Efficaciſſimumque eſt hic quoque, ſalem calidis cum ſaccellis ſuperpone- 30 re. Tum commodum eſt, hyſſopum, vel nepetam, vel thymum, vel apſinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, cum mulſa

79, 1, 22.

95, 25.

a Aretæus de Morb. Acut. I, 7. b Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, c. 1, 2, 3, 4. Æginet. III, 27. D. Hieronym. in Job. cap. VII. † Aphoriſm. VI, 37.
‡ Marcell. de Med. c. XV. p. 303.

ſa decoquere, eaque gargarizare: poſt hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt. Polline etiam piperis recte reſpergitur.

5 Si per hæc parum proficitur, ultimum eſt, incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ ſub † lingua ſunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus ſi 10 non fuerit æger adjutus, ſcire licet, à malo victum eſſe. Si vero his morbus levatus eſt, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recurſus eſt. Atque interdum natura c quoque adjuvat, ſi 15 ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, ſcire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum eſt ab humidis, maximeque aqua mulſa: 20 deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum revertantur. Vulgo audio ‡, ſi quis d pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum 25 ex e ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui detur, infriari, & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poſſit, quam-30 vis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

† Marcell. de Med. c. XV, p. 305. c Aph. VI, 37.
‡ Plin. Hiſtor. N. X. c. 33. d Plin. H. N. XXX, 4.
e Plinius H. N. XXX, 4.

2. *De Difficultate spirandi.*

Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit: sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, f δύσπνοια appellatur: cum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, † ἆσθμα: cum accessit id quoque, ne nisi recta cervice ‡ spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diu aliquem trahere: duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt; quod propter angustias, per quas spiritus evadit, g sibilum elidit; dolor in pectore præcordiisque est, interdum etiam in scapulis, isque modo decedit, modo revertitur; adhæc tussicula accedit.

Auxilium vero est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id satis est, sed lac caprinum calidum jejuno dandum; &, si non febrit, venter solvendus est. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est: thorax fomentis, cataplasmatisque calidis, aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus est; & postea malagma superimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulsa, vel aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel con-

f Cæl. Aurelian. Tard. Passion. III, 1 Æginet. III, 29 † Hieronym. in Job. cap. IX. ‡ *Sublimis spiritus* dicitur Horatio. Vide Not. Dan. Heins. ad Horat. I. 15. ℣. 31. g Trallian. I, 2.

contrita capparis radix ſit. Deligitur etiam
utiliter, aut nitrum, aut [h] naſturtium, allium-
ve frictum, deinde contritum & cum melle
mixtum: ſimulque coquuntur mel, galba-
5 num, reſina, terebinthina: ubi autem coie- 275, 33.
runt, ex his, quod fabæ magnitudinem ha-
bet, quotidie ſub lingua liquatur: aut ſul-
phuris ignem non experti P*. & quadrans,
abrotani P*. in vini cyatho teruntur, idque
10 tepefactum ſorbetur. Eſt etiam non vana
opinio, vulpinum jecur [i], ubi ſiccum & ari-
dum factum eſt, contundi oportere, polli-
nemque ex eo potioni aſpergi; vel ejuſdem
pulmonem quam recentiſſimum aſſum, ſed ſi-
15 ne ferro coctum, edendum eſſe. Præter hæc,
ſorbitionibus & lenibus cibis utendum eſt: in-
terdum vino tenui auſtero: nonnunquam vo-
mitu. Proſunt etiam, quæcumque urinam
movent: ſed nihil magis, quam ambulatio
20 lenta pene uſque ad laſſitudinem; fricatio
multa, præcipue inferiorum partium, vel
in ſole, vel ad ignem, & per ſeipſum, &
per alios, uſque ad ſudorem.

25 3. *De Faucium exulceratione*

In interiore vero faucium parte inter-
dum exulceratio eſſe conſuevit. In hac
plerique extrinſecus cataplaſmatis calidis,
fomentiſque humidis utuntur. Volunt
30 etiam vaporem calidum ore recipi. per
quem molliores alii partes eas fieri dicunt,
opportunioreſque vitio jam hærenti. Sed, ſi
bene ſic vitari morbus poteſt, tuta illa
præſidia: ſi metus ejus eſt, ſupervacua ſunt.
N 4 Uti-

h Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. III, 1. i Scribon. Larg. c. 19. Comp. 76. Plin. H. N. XXVIII, 13.

Utique autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta : quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam supprimi melius est.

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces Græcæ [k] cum tragacantho contritæ & cum passo mixtæ, vel lini semen contritum & cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi vero esse debent, neque nimium acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes : sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt.

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum : curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

4. *De Tussi.*

Tussis vero fere propter faucium exulcera-

k *Amygdalæ.* Vide Rhodii Lexicon Scribonianum. Macrobium Saturn. II, 14.

cerationem molesta est: quæ multis [1] modis contrahitur. Itaque, illis restitutis, ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere: & vix, cum vetus facta est, 5 eliditur. ac modo arida est, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyssopum altero quoque die bibere: spiritu retento currere, sed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; 10 quæ primo impeditur à tussi, post eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quam pinguissimæ ficus uncias tres, super prunam incoctas, esse.

15 Præter hæc, si humida est, prosunt frictiones validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque simul vehementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore 20 faucibus impositum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibusque Græcis & amylo; primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, si sicca tussis est, cum ea vehementis-25 sime urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dum ne amplius id, interposito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laseris quam optimi paululum devorare opus est; porri vel marrubii succum as-30 sumere; scillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, nata-

 tiones.

[1] Trallian. V, 1.

tiones. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque sorbile, sulphure adjecto, sorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

m 5. *De Sanguinis sputo.*

Magis terreri potest aliquis, cum sanguinem expuit. sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio; ita ut nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnumquam autem is à summis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; sed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex hisque sanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc expuunt. Authoresque medici ferunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire,

m Aretæus de Morb. Acutis II, 2. Cæl. Aurelian. Morb. Chronic. Lib. II. c. 9.

exire, n vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναςόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima gravissime. Ac
5 sæpe quidem evenit, uti sanguinem o pus sequatur.

Interdum autem, qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta ulcera sunt, si pus, si tussis est,
10 prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum fiunt. Si vero sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis, quibus fluere p sanguis solet, aut quibus spina
15 dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipsam quoque lassitudinem solvere. Ac ne
20 in eo quidem terribile esse, qui ex superiore loco decidit: si tamen in ejus urina nihil aliud †novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: &
25 ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tussim aut calorem movet. Hæc pertinent ad universum. nunc ad ea loca, quæ proposui, veniam.

30 Si ex gingivis exit, portulacam manducasse satis est. Si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia consumere hominem potest, commodissi-

79,30.

n Cæl. Aurelian. Tard. Pass. II, 9, 10. Aretæus Morb. Acutor. Curat. II, 2. Trallian. VII, 1. o Aph. VII, 78. p Aph. VII, 37. † *Notabit.*

diſſimum eſt, impetum ejus, admota † occipitio cucurbitula, ſic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menſtrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, inciſis inguinibus ejus, admovere. 5

At, ſi ex faucibus interioribuſve partibus proceſſit, & metus major eſt, & cura major adhibenda. Sanguis mittendus eſt; &, ſi nihilominus ex ore proceſſit, iterum tertioque, & quotidie paulum aliquid: protinus autem debet ſorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri ſuccum; imponendaque extrinſecus ſupra id, quod dolet, lana ſuccida ex aceto eſt, & id ſpongia ſubinde refrigerandum. Eraſiſtratus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Aſclepiades adeo non prodeſſe, ut etiam inimicum eſſet, propoſuit. Sed id ſæpe commode reſpondere experimenta teſtantur. 10 15 20

79, 32. 290, 21. 293, 21.

Neque tamen pluribus locis deligari neceſſe eſt: ſed ſat eſt infra inguina, & ſuper talos, ſummoſque humeros, etiam brachia. Tum, ſi febris urget, danda eſt ſorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adſtringunt, decoctum ſit. At, ſi abeſt febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari poteſt potui, vel idem, quod ſupra ſcriptum eſt, vel vinum dulce, vel aqua frigida. ſed ſic bibendum erit, ut ſciamus, huic morbo ſitim prodeſſe. 25 30

Præter hæc neceſſaria ſunt quies, ſecuritas,

† Marcell. de Med. c. X. pag. 288.

ritas, silentium. Caput hujus quoque cubantis sublime esse debet; recteque tondetur. Facies sæpe aqua frigida fovenda est.
5 At inimica sunt vinum, balneum, venus, 172, 2. in cibo oleum, acriora q omnia, item calida fomenta, conclave calidum & inclusum, multa vestimenta corpori injecta, etiam fricationes, nisi ubi bene sanguis conquie-
10 vit. Tum vero incipiendum est à brachiis, cruribusque; à thorace abstinendum. In hoc casu per hiemem, locis maritimis; per æstatem, mediterraneis opus est.

CAP. V.

15 *De Stomachi morbis.*

FAUCIBUS subest stomachus; in quo plura a longa vitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exul-
20 ceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentissimumque est ejus malum, quo resolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diversa autem vitia ejus, sic etiam re-
25 media sunt. Ubi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est; imponendusque pulvis cum oleo; & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui, nisi quod obstat, gelida aqua
30 præstanda.

Si inflatio est, prosunt admotæ † cucurbitulæ; neque incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est.

q Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 24. a Cæl. Aurelian. Tard. Pass. III, 2. Trallian. VII, 3. † sub scapulis, uti duobus exemplis confirmat Aloisius Mundella Epist. 7. pag. 125. & seqq.

eſt. Utilis in jejuno potio eſt apſinthii, aut hyſſopi, aut rutæ. Exercitatio † primo levis, deinde major adhibenda eſt; maximeque, quæ ſuperiores partes moveat. quod genus in omnibus ſtomachi vitiis aptiſſimum eſt. 5 Poſt exercitationem opus eſt unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, ſed rarius; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ; poſt, ubi 10 reſedit inflatio, vini auſteri. Illud quoque in omnibus ſtomachi vitiis præcipiendum eſt, ut, quo modo ſe quiſque æger refecerit, eodem ſanus utatur. nam redit huic imbecillitas ſua, niſi iiſdem defenditur bona valetudo, 15 quibus reddita eſt.

At ſi inflammatio aliqua eſt, quam fere tumor & dolor ſequitur, prima ſunt quies, & abſtinentia; lana ſulphurata circundata; in jejuno apſinthium. Si ardor ſtomachum 20 urget, aceto cum roſa ſubinde fovendus eſt: deinde cibis quidem utendum eſt modicis; imponenda vero extrinſecus quæ ſimul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplaſmatis, quæ 25 reliquias digerant: interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio, & cibus plenior.

At, ſi exulceratio ſtomachum infeſtat, eadem fere facienda ſunt, quæ in faucibus 30 199. exulceratis præcepta ſunt. Exercitatio, fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinoſi cibi, ſed citra ſatietatem. Omnia acria atque acida removenda.

† Equitatio. Plin. XXVIII. 4. in fine.

venda. Vino, si febris non est, dulci, aut, si id inflat, certe leni utendum: sed neque perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita stomachus impletur, ne-
5 cessarius modo in jejuno, modo post cibum vomitus est. Utilis exercitatio, gestatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, nisi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt.

10 Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, & quidem, quod pessimum est, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apsinthio
15 dantur: necessaria gestatio, navigatio, &, si fieri potest, ex nausea vomitus: vitanda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum.

Vulgatissimum vero pessimumque sto-
20 machi vitium est resolutio, id est, cum cibi non [b] tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariæ,
25 item unctiones, fricationésque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est: consistere in
30 frigidis, medicatisque fontibus, quales [c] Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud

b Aretæus de Morb. Diuturn. II, 7. c Plin. II, 95. & XXXI, 2. Vitruvius VIII, 3. Cælius Aurelelian. Tard. Pass. V, 2. p. 518.

aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque avem, neque venationem, neque piscem dari debere, nisi generis durioris. Potui quidem aptissimum est vinum frigidum, 5 vel certe bene calidum meracum, potissimum [d] Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & austerum & resina conditum est: si id non est, quam asperrimum, maximeque [e] Signinum. 10

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus est; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra stomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ 15 sunt. Si simul & vomitus, & dolor est, imponenda supra stomachum est lana succida, vel spongia [f] ex aceto, vel cataplasma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, sed vehementer brachia, & crura, & calefacienda. 20

Si plus doloris est, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum est: protinus dandus panis ex posca frigida. Si non continuit, post vomitum leve aliquid ex 25 his, quæ non aliena stomacho sint. Si ne id quidem tenuit, singuli cyathi vini, singulis interpositis horis, donec stomachus consistat. Valens etiam medicamentum est, radiculæ succus: valentius, acidi puni- 30 ci mali, cum pari modo succi, qui ex dulci punico malo est, adjecto etiam intubi succo, & mentæ, sed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omnibus

d Serv. ad Virgil. II. Georg. 96. Sueton. in August. c. 77. Plin. XIV, 6. e Plin. XIV, 6. f. Trallian. VII, 7.

bus est, aquæ frigidæ quam optime misce-
tur. Id enim plus quam vinum ad compri-
mendum stomachum potest. Supprimen-
dus autem vomitus est, qui per se venit,
5 etsi nausea est.

Sed si coacuit intus cibus, aut compu-
truit, quorum utrumlibet ructus ostendit,
ejiciendus est; protinusque, cibis assumptis
iisdem, quos proxime posui, stomachus re-
10 stituendus. Ubi sublatus est præsens metus,
ad ea redeundum est, quæ supra præcepta
sunt.

CAP. VI.

De Laterum doloribus.

15

STOMACHUS lateribus cingitur; atque
in his quoque vehementes dolores esse
consuerunt. Eorum initium vel ex fri-
gore, vel ex ictu, vel ex nimio [a] cursu,
20 vel ex morbo est. Sed interdum id ma-
lum intra dolorem est: isque modo tarde,
modo celeriter solvitur. interdum ad per-
niciem quoque procedit; oriturque acutus
morbus, qui πλευριτικός à Græcis nomi-
25 natur. Huic dolori lateris, febris [b] & tussis
accedit: & per hanc excreatur, si tolerabilis
morbus est, pituita; si gravis, sanguis. In-
terdum etiam sicca tussis est, quæ nihil
emolitur, idque vitio primo gravius, se-
30 cundo tolerabilius est.

Remedium vero est magni & recentis do-
loris, sanguis [c] missus. At, sive levior, sive
vetustior casus est, vel supervacuum, vel
serum id auxilium est; confugiendumque
O ad

a Aretæus de Morb. Acut. I, 10. Trall. VI, 1. b Cæl. Aur. Acut. Morb. II, 13. c Cæl. Aurel. Acut. Morb. II, 18.

ad cucurbitulas est, ante summa cute incisa. Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec ulcera pustulasque excitet; & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc, circundare 5
483, 3. primum oportet latus hapso lanæ sulphuratæ: deinde, cum paululum inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis uti. Ab
250. his transitus ad malagmata est.
252. Si vetustior dolor remanet, novissime 10
resina imposita discutitur. Utendum cibis potionibusque calidis: vitandum frigus. Inter hæc tamen non alienum est extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si leva- 15
ta tussis est, leni lectione uti: jamque & acres cibos, & vinum meracius assumere. Quæ ita à medicis præcipiuntur. Attamen
324, 18. sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia 20
sunt: plus negotii est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc, præter ea, quæ supra posita sunt, hæc animadvertenda sunt: ut cibus sit quam maxime tenuis & lenis, præcipueque sorbitio, eaque ex ptisa- 25
na potissimum, aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit: idque non nisi tertio die detur: si tamen per vires licebit: potui vero aqua mulsa, in quo hyssopum, aut ruta decocta sit. Quæ quibus tempori- 30
bus danda sint, ex ratione vel adauctæ, vel levatæ febris apparebit, sic, ut in remissione quam maxima dentur: cum eo tamen, ut sciamus, non esse ejus generis tussi aridas

fau-

fauces committendas. sæpe enim, ubi nihil est, quod excreetur, continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere, ut supra præcepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanæ sumendus est. 209, 3.

Ut his autem in ipso morbi fervore sustinendus æger est, sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione vero manserit tussis, intermittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulo plus assumere. At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini cyathos sorbere. sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

CAP. VII.

De Viscerum morbis: & primo, de Pulmone.

A COMPAGINE corporis ad viscera transeundum est; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem περι-πνευμονίαν Græci vocant. Ejus hæc conditio est. [a] Pulmo totus afficitur. hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens; præcordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnæ febres,

 con-

[a] Cælius Aurelian. Acut. Morb. II, 26. 27. Aretæus de Morb. Diut. I, 12.

continua vigilia, cibi fastidium, tabes. b Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem c mittere: sin minores, cucurbitulas 5 sine ferro præcordiis admovere. Quod si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyssopum dare, cum quo ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam, 10 in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Fricatione uti diutissime in scapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere. 15

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neque amaris, neque alvum adstringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum 20 qua recens adeps cocta sit. Cum hac, sorbile ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulsa. Potui danda deinde non solum pura aqua, sed etiam mulsa egelida; aut, si æstas est, etiam frigida; ni- 25 si quid obstat. Hæc autem altero quoque die, increscente morbo dare satis est.

Ubi incrementum constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, 30 adjuvandæ sunt aqua mulsa. Prosuntque adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal bene

b Aph. VII, 11. c Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 29.

bene contritus, cum cerato mistus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma est ex his, quæ ma- 250. 5 teriam trahunt. Neque alienum est, dum 252. premit morbus, clausis fenestris ægrum continere: ubi paulum levatus est, ter aut quater die, fenestris aliquantum apertis, † purum aerem recipere. Deinde in refectio- 10 ne pluribus diebus à vino abstinere; gestatione, fricatione uti; sorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & summa trunculorum, atque pisciculos, sic, ut diu nihil 15 nisi molle & lene sumatur.

CAP. VIII.

De Hepaticis.

ALTERIUS quoque visceris morbus, 20 id est jocinoris, æque modo longus, modo acutus esse consuevit. ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte sub præcordiis vehemens dolor est: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, a humerumque 25 partis ejusdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet: horror validus est. Ubi male est, bilis evomitur: interdum singultus prope strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt. Longioris 30 vero, ubi suppuratio in jocinore est; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura sunt, & tument; post cibum major spiritus difficultas est: accedit maxillarum quædam resolutio. Ubi invete-

†*parvum* vult Rhodius in Lexico Scribon. V. *exiguum vinum*. a Aretæus de Diuturn. Morb. I, 13. Cælius Aurelian. Tard. Pass. III, 4.

ravit malum, venter & crura pedesque intumescunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio sanguinem mittere optimum est: tum venter solvendus est; si non potest aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinsecus cataplasmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apsinthium adjicitur: post hæc, malagma. Dandæ vero sorbitiones sunt, omnesque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amaracum, sesamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per se esse, quædam adjicere vel sorbitioni vel potioni licet; sic tamen, ut parce assumantur. Neque alienum est, apsinthium contritum ex melle & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare. Abstinendum utique est ab omnibus frigidis, neque enim res ulla magis jecur lædit. Fricationibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, jactus, cursus, in hoc inimica sunt. Perfusio corporis multa prodest ex aqua, si hiems est, calida; si æstas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo sudor.

Si

Si vero jecur vomica [b] laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidam etiam ultra id ſcalpello [c] aperiunt, & ipſam vomicam ad-
5 urunt.

CAP. IX.
De Lienoſis. [a]

AT lienis ubi affectus eſt, intumeſcit, ſimulque cum eo pars ſiniſtra; quæ
10 & dura eſt, & prementi renititur; venterque intentus eſt: aliquis etiam cruribus tumor eſt. Ulcera aut omnino non ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, vel curſu, 62, 26.
15 dolor, & quædam difficultas eſt.

Hoc vitium quies auget. itaque exercitatione & labore opus eſt: habita tamen ratione, ne febrem iſta, ſi nimium proceſſerit, excitent. Unctiones [b], frictioneſque, &
20 ſudores neceſſarii ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt: item lac & caſeus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per ſe ſorbere, & magis etiam, quod ſcilla conditum eſt, expedit. Edenda ſunt
25 ſalſamenta, vel oleæ ex muria duræ; lactucæ intinctæ in aceto; intubi † quoque & betæ ex eodem; & ſinapi, armoraciæ, & paſtinacæ: de carnibus vero ungulæ, roſtra, aves macræ, ejuſdemque generis venatio.
30 Potui vero jejuno dari debet apſinthium aquæ incoctum: at poſt cibum aqua [c] à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit. hæc enim vel præcipue

b Aret. de Morb. Diut. Curat. I, 13. c Aph. VII, 45.
a Cæl. Aurel. Tard. Paſſ. III, 4. Aret. de Morb. Diut. I, 14. Marcell. de Medic. cap. XXIII, p. 345. b. Nicol. Myrepſ. de Ung. Sect. III, c. 64. 65. 66. 86. 87. † Nonn. de Re Cib. I. 12. c Scribon. Larg. c. 32. c. 132.

lienem coercet. quod animadversum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. hæc enim inde commodissime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ levent. fit ex unguentariis glandulis, quas μυροβαλάνους [d] Græci

251, 18.

vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi hircini à renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappar aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

250. & seqq.

CAP. X.

De Renum morbis. [a]

AT renes ubi affecti sunt, diu male habent. Pejus vero est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet con-

d Scribon. Larg. c. XXXII. c. 131. a Aretæus de Diut. Morb. II, 3. Curat. Morb. Diut. II, 3 Cælius Aurelian. Tard. Pass. V, 3.

conquiescere: cubare molliter: solvere alvum; si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida: neque cibum, neque † potionem frigidam assumere:
5 abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere consuerunt.

10 Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc ulcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu silvestri quindecim, anisi quod tribus digitis sumi possit; croci paulum, con-
15 trita & in duas mulsi potiones divisa.

Si vero dolor tantum levandus est, ejusdem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data.
20 Ac insuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humori extrahendo sunt. 250.

CAP. XI.

25 *De Intestinorum morbis: & primo de Cholera.*

A VISCERIBUS ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facienda men-
30 tio est choleræ; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio [a] & vomitus est: præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit,

† Plin. de R. M. L. V. C. 32.

a Aretæus de Morb. Acut. II, 5. Cælius Aurelian. Acut. Morb. III, 19.

primum aquæ ſimilis, deinde ut in ea recens caro lota eſſe videatur, interdum alba, nonnumquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ ſupra 5 comprehenſa ſunt, ſæpe etiam crura manuſque contrahuntur; urget ſitis, anima deficit. quibus concurrentibus, non mirum eſt, ſi ſubito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento ſuccurritur. 10

Protinus ergo, ubi iſta cœperunt, aquæ tepidæ [b] quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea ſine vomitu ſumitur: ſed etiamſi non incidit, tamen corru- 128, 24. ptæ miſcuiſſe novam materiam prodeſt; 15 parſque ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſſum. Si id incidit, protinus ab omni potione abſtinendum eſt. Si vero tormina ſunt, oportet frigidis & humidis fomentis ſtomachum fovere: vel, ſi venter dolet, iiſdem 20 egelidis, ſic ut venter ipſe mediocriter calentibus juvetur. Quod ſi vehementer & vomitus, & dejectio, & ſitis vexant, & adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus eſt: aqua, neque 25 ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt. Admovendumque naribus eſt pulegium ex aceto, vel polenta vino aſperſa, vel mentha, vel quod ſecundum naturam eſt.

At cum diſcuſſa cruditas eſt, tum magis 30 verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad [c] vinum. Id eſſe oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto pane;

b Trallian. VII, 14. c Aretæus Acutor. Morb. Curat. II, 4.

pane; quem ipſum quoque aſſumere expedit: quotieſque aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vi-
5 ni guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, ſi ab initio vinum dedit, & metus cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſa fecit: ſi vehementem infirmitatem
10 adjuvari poſſe tribus guttis putavit, erravit.

At ſi inanis eſt homo, & crura ejus contrahuntur, interponenda potio apſinthii eſt. Si extremæ partes corporis frigent, un-
15 gendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paulum ſit adjectum; calidiſque fomentis nutriendæ. Si ne ſub his quidem quies facta eſt, extrinſecus contra ventriculum ipſum cucurbitula admovenda eſt, aut ſinapi ſuper-
20 imponendum. Ubi is conſtitit, dormire oportet: poſtero die utique à potione abſtinere: die tertio in balneum ire: paulatim ſe cibo reficere; ſomnoque, quiſquis facile adquieſcit; vitetque laſſitudinem, & frigo-
25 ra. Si poſt ſuppreſſam choleram febricula manet, alvum duci neceſſarium eſt: tum cibis vinoque utendum eſt. Sed hic quidem morbus & [d] acutus eſt, & inter inteſtina ſtomachumque verſatur ſic, ut, cujus po-
30 tiſſimum partis ſit, non facile dici poſſit.

CAP.

d Hippocrat. VII, Epidem. XL, 20. Trallian. VII, 14.

CAP. XII.

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipſius vero ventriculi porta conſiſtit is, qui & longus eſſe conſuevit, & κοιλιακός à Græcis nominatur. Sub hoc venter indureſcit, dolorque ejus eſt: alvus nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem † tranſmittit: extremæ partes frigeſcunt: difficulter ſpiritus redditur. 10

Commodiſſimum eſt inter initia calida cataplaſmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Poſt cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas ſine ferro ventri & coxis 15 admovere. Ventrem ipſum liquare dato lacte, & vino ſalſo, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; ſic tamen, ne quis aut cibus, aut humor univerſus detur, ſed paulatim. Ergo per intervalla 20 temporis ſat eſt cyathos binos ternoſve aſſumere, & cibum pro portione hujus. commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ miſtus, & ſic datus. Cibique calentes & acres utiliores ſunt: adeo ut lacti quoque 25 recte contritum allium adjiciatur.

Procedente vero tempore, opus eſt geſtari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die ſic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida poſt cibum; dein- 30 de ſinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque ſi corpus durum & virile eſt. paulatim deinde faciendus eſt tranſitus ad ea,

† Planè contrarium dicit Marcellus cap. XXVII. p. 363.

ea, quæ ventrem comprimunt. Aſſa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero pluviatilis aqua decocta; ſed quæ per binos ternoſve cyathos
5 bibatur.

Si vetus vitium eſt, oportet laſer quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere, interdum interpoſito cibo, ſingulos
10 vini cyathos ſorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam; maximeque, ſi dolor in imis partibus remanet.

CAP. XIII.

15 *De Tenuioris inteſtini morbo.*

INTRA ipſa vero inteſtina conſiſtunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore eſt. Prior acutus eſt: inſequens eſſe longus poteſt. Diocles Caryſtius
20 tenuioris inteſtini morbum [a] χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A pleriſque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Sed prior modo ſupra umbilicum, modo ſub umbilico dolorem movet. Fit in
25 alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec ſpiritus [b] infra tranſmittitur. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus: ſi inferior, ſtercus per os redditur: ſi utralibet, metus eſt. Adjicitur periculo, ſi vomitus [c] bilioſus, mali odoris, 74, 20.
30 aut varius, aut niger eſt.

Remedium eſt, ſanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute inciſa: id enim duobus aut tribus locis ſatis eſt: ex cæteris ſpiritum evoca-

a Cæl. Aurelian. Acutor. Morb. III, 17. b Aretæus de Morb. Acut. II, 6. c Aph. VII, 10.

evocare abunde est. Tum animadvertere oportet, quo loco malum sit. solet enim contra id tumere. Et si supra umbilicum est, alvi ductio utilis non est. Si infra est, alvum ducere interdum, ut Erasistrato [d] placuit, optimum est, & sæpe id auxilii in his partibus magnum remedium est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore, cum oleo & melle sic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet supra summum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui necesse est renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, necne alvus sit.

Illa communia sunt: calida cataplasmata admovere, eaque imponere à mammis usque ad inguina, & spinam; ac sæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc consecuti sumus, ut ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. (nam ante magna cura vitandum est, ne quid bibat.) si id commode cessit, adjicere sorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; sed neque inflante, neque valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam sive quid vinolentum sive acidum est, id huic morbo alienum est. Ac

d Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 17. pag. 219, 220.

Ac postea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosque corporis motus. Nam facile id malum redire consuevit; & cum frigus subit, sive aliqua jactatio, nisi bene jam confirmatis intestinis, revertitur.

CAP. XIV.

De Morbo intestini plenioris. a

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, qua cæcum esse proposui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: intestinum verti videtur; quod prope spiritum elidit. In plerisque post frigora cruditatesque oritur, deinde quiescit; & per ætatem sæpe repetens sic cruciat, ut vitæ spatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere sicca & calida fomenta oportet; sed primo lenia, deinde validiora; simulque fricatione ad extremas partes, id est, crura brachiaque materiam evocare. Si discussus non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum ejus rei causa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id se repperisse Cassius gloriabatur. magis prodest potui datum. sed impositum quoque extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem levat.

Nisi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio assumitur. Quo victu sit utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod

a Trallian. X, 1. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 8. Cæl. Aurelian. Tard. Pass. IV. 7.

281, 7. quod κολικὸν nominatur, ex his [b] constat. Costi, anisi, castorei, singulorum P.* III. petroselini P.* IV. piperis longi, & rotundi, singulorum P.*. V. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P.* VI. 5 quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

CAP. XV.

De Torminibus.

69, 3. PROXIMA his inter intestinorum mala 10 tormina esse consueverunt. δυσεντερία Græce vocatur. Intus intestina [a] exulcerantur: ex his cruor manat; isque modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis ex- 15 cernitur; interdum simul quædam † carnosa descendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur: atque eo quoque tormentum intenditur; idque post 20 tempus aliquod levatur, exiguaque requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamsi finitur, excruciat. 25

Oportet inprimis conquiescere; siquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adjecta: imponere cataplasmata super ventrem, quæ repri- 30 munt; quod in superioribus ventris morbis non expedit: quotiesque desedit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint:

b Scrib. Larg. cap. XXIX. Com. 120. Nicol. Myreps. sect. XXXI. de Catapl. c. 5. a Trallian. VIII, 9. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 9. Hippocr. de Affection. XXIV. † Aphor. IV, 26.

ſint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria ediſſe; cibos potioneſque eas, quæ adſtringunt alvum.

Si vetuſtior morbus eſt, ex inferioribus 5 partibus tepidum infundere vel ptiſanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum roſa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini ſemen 10 decoctum ſit; vel, ſi ſomnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua roſæ floris folia cocta ſint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utilia ſunt, ſi cibi quoque ſecutum faſtidium eſt. 15 Themiſon [b] muria dura quam aſperrima ſic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero eſſe debent, qui leniter ventrem adſtringant. At ea, quæ urinam moveant, ſi id conſecuta ſunt, in aliam partem 20 humorem avertendo proſunt: ſi non ſunt conſecuta, noxam augent. itaque niſi in quibus prompte id facere conſuerunt, non ſunt adhibenda. Potui, ſi febricula eſt, aqua pura calida, vel ea, quæ ipſa quoque adſtrin-25 gat, dari debet: ſi non eſt, vinum leve, auſterum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetuſque jam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumpta ulcera adſtringit, & initium ſecundæ valetudinis 30 facit. Sed ubi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem revertendum eſt.

293, 20.

Solet autem interdum etiam putris ſanies, peſſimique odoris deſcendere: ſolet & inter-

b Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. IV, 6. Galen. Meth. Med. XII. c. 1. Joan. Baptiſt. Sylvat. Med. Hiſtor. 62.

interdum purus ſanguis profluere. Si ſuperius vitium eſt, alvus aqua mulſa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Valenſque eſt etiam adverſus cancerem inteſtinorum, minii gleba cum ſalis hemina contrita: ſin minus, miſta his aqua in alvum datur. At, ſi ſanguis profluit, cibi potioneſque eſſe debent, quæ adſtringant. 5

CAP. XVI. 10

De Lævitate inteſtinorum. [a]

64, 10. EX torminibus [b] interdum inteſtinorum lævitas oritur; qua continere nihil poſſunt, & quicquid aſſumptum eſt, 15 inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid inteſtinis vis ſit. Ergo & ſuper pectus ponatur 20 ſinapi; exulcerataque cute, malagma, [c] quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua deſideat; & cibos potioneſque aſſumat, quæ alvum adſtringunt; & frigidis utatur perfuſionibus. 25

Oportet tamen proſpicere, ne, ſimul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari inteſtina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore 30 ventris, tum in hoc præcipue neceſſarium eſt, non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, ut hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.

Alte-

a Hippocr. de Affection. T. XXV. Aretæus de Morb. Diutur. II, 10. b Aphor. VII, 76. c Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. c. 9.

Alterum quoque, quod æque ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime servandum est; ut, cum pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago, & rubi, &
5 quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, sed magis gratum. Exer-
10 citationes & fricationes huic quoque morbo necessariæ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, vomitus [d], ut Hippocrati visum est; etiam albo veratro [e], si cætera parum proficient, evocatus.
15

CAP. XVII.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quo-
20 que occupant alvum, hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore [a] redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores sunt; interdum teretes videmus.

25 Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit; aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum al-
30 lium ederit, vomat. Posteroque die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpositis deinde tribus

 horis,

d Aph. IV, 12. e De Victu Acutor. LVI, 6. Quatenus sc. fluxio ex capire, de Affection. XXV, 6. a Seren. Sam. XXX, 5. Cælius Aurel. Tard. Pass. IV, 8.

horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel muriæ duræ huic adjectæ; tum desideat, subjecta calida aqua in pelve.

103, 31.

Si vero teretes sunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari possunt, & quædam leviora; ut contritum semen urticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha [b] cum eadem, vel apsinthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtii semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest; vel in alvum oleum subter dedisse.

CAP. XVIII.

De Tenesmo.

EST autem aliud levius omnibus proximis, de quibus supra dictum est, quod τεινεσμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile [a] tollatur, neque unquam per se jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens desidendi † cupiditas est; æque dolor, ubi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitæ [b] mucisque similia; interdum etiam leviter subcruenta; sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

Desidere oportet in ‡ aqua calida; sæpiusque ipsum anum nutrire. cui rei plura medicamenta idonea sunt: butyrum [c] cum rosa; acacia ex aceto liquata; emplastrum id, quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosa liquatum; alumen lanæ circundatum, & ita appositum. eademque ex inferiore parte in-

262, 11.

b Seren. Sammon. XXX, 11. a Plin. H. N. XXVIII. 14. † Marcell. de Med. c. XXVIII. p. 372. b Hippocrat. de Affection. T. xxvII. ‡ Hippocrat de Fistul. c Al. Trallian. VIII, 6.

indita, quæ torminum auxilia ſunt: eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. •Alternis vero diebus aqua, alternis leve & auſterum [d] vinum bibendum eſt.
5 Potio eſſe debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina ſupra præcepimus.

CAP. XIX.

De Ventris fluxu.

10

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & ſæpius quam ex conſuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor eſt, interdum gra-
15 viſſimus; idque pejus eſt. Sed uno die fluere alvum ſæpe pro valetudine eſt: atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, &, quod intus læſurum erat,
20 utiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. interdum enim tormina ac febriculas excitat, vireſque conſumit.

Primo die quieſcere ſatis eſt; neque impetum ventris prohibere. Si per ſe deſiit,
25 balneo uti, paulum cibi capere: ſi manſit, abſtinere non ſolum à cibo, ſed etiam à potione. Poſtero die, ſi nihilominus liquida alvus eſt, æque conquieſcere; paululum adſtringentis cibi ſumere. Tertio die in bal-
30 neum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, ſcapulaſque admovere; cibis uti, ſed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si poſtero quoque die fluet, plus ediſſe, ſed

 vomere

d Cæl. Aurelian. Tard. paſſ. IV, 6.

vomere etiam. Ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, ut, post hanc animadversionem, alvus non contrahatur.

Alia via est, ubi velis supprimere, cœnare, deinde vomere: postero die lecto conquiescere, vesperi ungi, sed leviter: deinde panis circa selibram ex vino [a] aminæo mero sumere; tum assum aliquid, maximeque avem; & postea vinum idem bibere aqua pluviatili mixtum, idque usque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem assidue potionem esse debere, contra priores authores Asclepiades affirmavit, & quidem quam frigidissimam. Ego experimentis quemque in se credere debere existimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum, pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere: deinde postero die vesperi tepido loco ungi; cibum modicum assumere, vinum meracum quam asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est, aptissimum est, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt,

a Virgil. Georg. II, 97. Auson. Epist. V. ℣. 13.

ſunt, pira [b] Tarentina viridia, vel Signina, mala [c] Scandiana vel † Amerina, [d] myrrhapia: hiſque adjicienda ſunt cotonea, & cum ipſis corticibus ſuis punica, ſorba, &, qui-
5 bus magis utimur, etiam torminalia, ſic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea muſto implenda eſt; coquendumque id, donec omnia, quæ indita ſunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id guſtui
10 non inſuave eſt: &, quandocunque opus eſt, aſſumptum leniter, ſine ulla ſtomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die ſumpſiſſe, ſatis eſt. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum ex-
15 primere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejuſque cyathum ſorbere. Tertium, quod quandocumque fieri poteſt, malum punicum excavare, exemptiſque omnibus ſeminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt,
20 iterum conjicere: tum infundere cruda ova, rudiculaque miſcere: deinde malum ipſum ſuper prunam imponere; quod, dum humor intus eſt, non aduritur: ubi ſiccum eſſe cœpit, removere oportet, extractumque cochle-
25 ari, quod intus eſt, ediſſe. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, miſcetur-que cum ſale & pipere, eſturque ex his. Edenda eſt pulticula etiam, cum qua pau-
30 lum ex favo vetere coctum ſit. Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto aſſumpta, efficacia ſunt: ut & ea aqua, in qua

b Plin. H. N. XV, 15. c Scribon. Larg. Comp. 104. Plin. H. N. XV, 15. † Gataker. Adverſar. Miſcellan. cap. 5. pag. 35. I. Rhodius ad Scribon. Larg. comp. 64. d *Myrapia* Plin. H. N. XV. 15.

qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ adſtringat. Tritici quoque hemina in vino aminæo auſtero decoquitur; idque triticum jejuno ac ſitienti datur; ſuperque id vinum id ſorbetur. quod jure valentiſſimis medicamentis annumerari poteſt. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel reſinatum auſterum, vel quodlibet auſterum. Contunditurque cum corticibus, ſeminibuſque ſuis punicum malum, vinoque tali miſcetur: idque vel merum ſorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti, niſi in vehementibus malis, ſupervacuum eſt.

230, 8.
84, 9.

CAP. XX.

De Vulvæ morbo.

EX vulva quoque fœminis vehemens malum naſcitur: proximeque ab ſtomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, ut tanquam comitiali [a] morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur: ſopor tantum eſt. Id vitium quibuſdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

Ubi incidit, ſi ſatis virium eſt, [b] ſanguis miſſus adjuvat: ſi parum eſt, cucurbitulæ tamen defigendæ ſunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere conſuevit,

a Aretæus de Morb. Acut. II, 11. b Idem de Curat. Acut. II, 10.

ſuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris eſſe [c] odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ perfuſio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplaſma, naturalibus pube tenus impoſitum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet.

Deinde, ubi ad ſe rediit, circumcidendum vinum eſt in totum annum †, etiamſi caſus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipue vero ventris, & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si durities manet, mollire commode videtur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut ſevum taurinum vel caprinum cum roſa mistum. Dandum potui etiam vel caſtoreum eſt, vel git, vel anethum. Si parum pura eſt, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiat: etiam recens ſuilla adeps, & ex ovis album miſceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum roſa miſtum, adjecto, quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ pulvere. Dolens vero vulva ſulphure ſuffumigari debet.

At, ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ, cute inciſa, inguinibus

c Hippocr. II. de Morb. Muller. LX. 10. 11. Aretæus de Curat. Acut. II. 10. † delet Rittershuſius ad Phædrum L. IV. fab. 20.

83,23. bus [d] vel etiam ſub mammis admotæ. Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt * coercentia. Id faciunt etiam albæ † violæ, nigrum papaver cum melle aſſumptum, & gummi cum trito ſemine apii liquatum, & cum cyatho paſſi datum. 5

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones ſunt, quæ ex odoribus fiunt, id eſt ſpica nardi, croco, cinnamomo, caſia, ſimilibuſque. Idemque etiam decocta lentiſcus præſtat. Si tamen intolerabilis dolor eſt, & ſanguis profluit, etiam ſanguinis detractio apta eſt; aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute inciſa. 10

2. *De Urinæ nimia profuſione.* [e] 15

At cum urina ſuper potionum modum mingitur, & jam ſine dolore profluens maciem & periculum facit, ſi tenuis eſt, opus eſt exercitatione & fricatione, maximeque in ſole, vel ad ignem. Balneum rarum eſſe debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens: vinum [f] auſterum meracum; per æſtatem, frigidum; per hiemem, egelidum; ſed tantum, quantum minimum ſit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda eſt. Si craſſa urina eſt, vehementior eſſe debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus eſt teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia ſunt, quæ urinam movere conſuerunt. 20 25 30

CAP.

d Aphor. V, 50. † Mercurialis Variar. Lect. L. I. c. 3. videtur *olivas* legiſſe, quo loco multa de olivis albis. e Aretæus de Morb. Diuturn. II, 2. Ægin. et. II, 14. & III, 45. Trall. IX, 8. f Aretæus de Curat. Diut. II, 2.

CAP. XXI.

De Seminis nimia ex naturalibus profusione. [a]

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis. quod sine venere, sine nocturnis [b] imaginibus sic fertur, ut, interposito spatio, tabe hominem consumat.

In hoc affectu salutares sunt vehementes fricationes, perfusiones, natationesque quam frigidissimæ: neque cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque ex his assumere, quæ contrahere semen videntur; qualia sunt, siligo, simila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum est, fovere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne supinus dormiat.

CAP. XXII.

De Coxarum morbis. [a]

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter se conferuntur. Initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consuevit: isque hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere post longos [b] morbos vi pestifera

75, 22.

a Aret. de Morb. Diut II, 5. & de Cur Diut. II, 5. Tral. XI, 9. b Cæl. Aurel Tard. pass V, 5. a Equitatio. Plin. XXVIII. cap. 4. in fine. II. Præd. XLV. Aret. de Diut. II, 12. b Aret. de Curat. Diut. II, 12.

fera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat; sic hanc ipsam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece. quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata [c] commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, † cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramenti sit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare: sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquiescat.

CAP.

c N. Myreps. Sect. XXXIV, c. 12. † Aphor. VI, 60.

CAP. XXIII.
De Genuum dolore. a

COXIS proxima genua ſunt. in quibus
5 ipſis nonnunquam dolor eſſe conſue-
vit. In iiſdem autem cataplaſmatis
cucurbituliſque præſidium eſt : ſicut etiam,
cum in humeris, aliiſve commiſſuris do-
lor aliquis exortus eſt. Equitare ei, cui 240, 7.
10 genua dolent, inimiciſſimum omnium eſt.
Omnes autem ejuſmodi dolores, ubi inve-
teraverunt, vix citra uſtionem finiuntur.

CAP. XXIV.
De Manuum & pedum articulorumque vitiis. a

15 IN manibus pedibuſque articulorum vi-
tia frequentiora longioraque ſunt. Quæ
in podagricis chiragriciſve eſſe conſue-
runt, ea raro vel b caſtratos, vel c pueros
ante fœminæ coitum, vel d mulieres, niſi
20 quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant.

Ubi ſentire cœperunt, † ſanguis mitten-
dus eſt. id enim inter initia ſtatim factum,
ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam
valetudinem bonam præſtat. Quidam
25 etiam, cum aſinino lacte poto ex toto ſe
eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſe-
runt. Quidam, cum toto anno à vino, mul-
ſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem
30 totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique
poſt primum dolorem ſervandum eſt,
etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo
ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſe-
curior

a Marcell. de Med. c XXXIV. a Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. V,2. Trall. XI,1. Aret. de Morb. Diut. II, 12. b Aph.VI,28. c Aph. VI,30. d Aph. VI,29. †Cheſneau IV, 1. de Arthrit. pag. 419, 420. Willis cap. 14. de Arthrit.

curior his temporibus, quibus dolor ſe remiſit: majorem vero curam adhibere debent hi, quibus id revertitur. quod fere e vere autumnove fieri ſolet. 43, 28.

Cum vero dolor non urget, mane geſtari debet; deinde ferri, aut inambulatione leni ſe dimovere, & ſi podagra eſt, interpoſitis temporibus exiguis, invicem modo ſedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, ſine balneo, loco calido leniter perfricari, ſudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum ſumere ex media materia,† interpoſitis rebus urinam moventibus, quotieſque plenior eſt, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, intereſt, ſine tumore is ſit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, ſi tumor nullus eſt, calidis fomentis opus eſt. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati poteſt, pedes demittere ſuperque pallam dare, & veſtimento tegere, paulatim deinde juxta labrum ipſum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus deſtituat; ac deinde nocte cataplaſmata f calefacientia imponere, maximeque hibiſci ‡ radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque eſt, utilioraque ſunt refrigerantia, recteque in aqua quam g frigidiſſima articuli continentur; ſed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indureſcant. Imponendum vero eſt cataplaſma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipſo diu permanendum; ſed ad ea tranſ- eun-

e Aphor. VI, 55. † Optime, quia materia feroſa eſt. f Aretæus de Curat. Diut. II, 12. ‡ Plin. H. N. L. XX. c. 4. g Aph. V, 25.

eundum, quæ ſic reprimunt, ut emolliant.

Si major eſt dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miſcendique cum cerato 5 ſunt, quod ex roſa factum ſit: vel ceræ & adipis ſuillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miſcendum, atque ubi, quod ex eo impoſitum eſt, incaluit, detrahendum, & ſubinde aliud imponendum eſt.

10 Si vero tumores etiam obcaluerunt, & dolent, levat ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter ſe miſta, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea 15 manibus pedibuſque [h] malagmata. Quod ſi nihil ſuperimponi dolor patitur, id, quod ſine tumore eſt, fovere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris ſilve-20 ſtris radix decocta ſit; tum inducere articulis crocum cum ſucco papaveris & ovillo lacte. *259, 15.*

At ſi tumor eſt, foveri quidem debet aqua egelida, in qua lentiſcus, aliave ex 25 reprimentibus verbena decocta ſit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex ceruſſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφά-30 γον Græci vocant, exciſus ſic, ut pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentoſque ibi levare conſuevit. Ex quo in Aſſo [i] ſepulchra faciunt. Et lapidi Aſio [k] gratia eſt ad juvandum.

Ubi

h Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. c. X, XI. Scrib. Larg. c. XLI. Comp. 158, 159. i Plin. H. N. XXXVI. 17. k Plin. loco. cit. Oribaſ. Synopſ. II, 56.

Ubi dolor & inflammatio se remiserunt, (quod intra dies [l] triginta fit, nisi vitium hominis accessit) modicis exercitationibus, abstinentia, unctionibus lenibus utendum est sic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est. 5

237,9.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit: & crebriore vomitu, &, si quis ex corpore metus est, vel, alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis [m] expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: cum evidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. 10 15

CAP. XXV.

De Refectione convalescentium à morbo. 20

Ex quocunque autem morbo quis convalescit, si tarde confirmatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero 25 30

l Alii *quadraginta*, Aph. VI,49. m *Libro quo de Podagra scripsit.* Cælius Aurelian. Tard. Pass. II, 2. in fine.

vero ex toto convaluerit, periculoſe vitæ genus ſubito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omiſſis his legibus, eo tranſire, ut arbitrio ſuo vivat.

5

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

10 DIxi de his malis corporis, quibus victus ratio maxime ſubvenit. 3, 29. nunc tranſeundum eſt ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multum 15 antiqui authores tribuerunt, & Eraſiſtratus, & hi qui ſe ἐμπειρικοὺς nominaverunt; præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viri; adeo ut nullum morbi genus ſine his curarent. Multaque etiam de 20 facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia ſunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognominatus eſt. Horum autem uſum ex magna parte Aſclepiades non ſine cauſa ſuſtulit; &, 29, 7. 25 cum omnia fere medicamenta ſtomachum 85, 7. lædant, malique ſucci ſint, ad ipſius victus 84, 25. rationem potius omnem curam ſuam tranſtulit. Verum, ut illud in pleriſque morbis utilius eſt, ſic multa admodum corpori30 bus noſtris incidere conſuerunt, quæ ſine medicamentis ad ſanitatem pervenire non poſſunt. Id ante omnia ſcire convenit, quod omnes medicinæ partes ita connexæ ſunt [a] ut ex toto ſeparari non poſſint; ſed ab eo

a Scribon. Larg. c. 68.

eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet; quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

CAP. I.

De simplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

SANGUINEM supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama † & ferri & æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

CAP. II.

Quæ vulnus glutinent.

GLUTINANT vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum;

† *Et utriusque ferri* legendum dicit Rubeus, p. 193.

muni, bulbi, lini ſemen, naſturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contuſæ cum teſtis ſuis cochleæ, mel coctum, ſpongia vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expreſſa: ex iiſdem lana ſuccida, ſi levis plaga eſt; etiam a aranea.

Reprimunt, alumen & ſciſſile, quod χιστὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum ſutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, coſtus, balſamum, galbanum, propolis, ſtyrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, ſulphur, reſina, ſevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quæ aperiant vulnera. [a]

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναστομοῦν Græce dicitur, cinnamomum, balſamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, reſina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, ſulphur, alumen, rutæ ſemen.

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur (huic autem

a Petron. Sat. c. 58.
a Oribaſ. Synopſ. II, 42, 47.

tem & sandarachæ in omnia eadem vis; sed validius est) squama æris, pumex, iris, balsamum, styrax, thus, thuris cortex, resina, & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti stercus, sanguis columbæ, & 5 palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, potest; sed hoc valentius est) abrotonum, ficus arida, coccum gnidium, a scobis eboris, omphacium, radicula, coa- 10 gulum, sed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, sed utique validior est) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, misy, chalcitis, crocum, uva taminia, spuma 15 argenti, galla, squama æris, lapis hæmatites, minium, costum, sulphur, pix cruda, sevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, ervum.

CAP. VI. 20

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, sed magis rotundum, ærugo, chalcitis, misy, squama æris, sed magis rubri, æs 25 combustum, sandaracha, minium sinopicum, casia, balsamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, resina terebinthina liquida, piper utrunque, sed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, 30 & spuma ejus, apii semen, narcissi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiscus, squama ferri, fel taurinum, scammonea,

a Casaubonus ad Capitolin. in Verum, pag. 436.

monea, uva taminia, cinnamomum, ſtyrax, ruthæ ſemen, reſina, narciſſi ſemen, ſal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum
5 ſutorium, chryſocolla, concharum cinis.

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus, acaciæ ſuccus, hebe-
10 nus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, eruca, ſandaracha, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis,
15 atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & [a] Phrygius, & Aſius, & ſciſſilis,
20 miſy, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant. [a]

25 ADURUNT, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama æris, ſex combuſta myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirun-
30 dinis, piper, coccum gnidium, allium, diphryges, lac utrumque (quod proximo capite ſupra comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaracha, uva taminia, chryſocolla, ochra, alu-

a Plin. H. N. XXXVI, 19.
a Oribaſ. Synopſ. II, 48.

alumen ſciſſile, ovillum ſtercus, œnanthe.

CAP. IX.

Quæ cruſtas ulceribus inducant.

EADEM fere cruſtas ulceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipue chalcitis, utique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & id quoque magis coctum.

CAP. X.

Quæ cruſtas ulceribus reſolvant.

CRUSTAS vero has reſolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum eſt.

CAP. XI.

Quæ diſcutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

AD diſcutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime poſſunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, ſanſucus, cyperus, lac, ſertula campana, ſerpyllum, cupreſſus, cedrus, iris, viola purpurea, narciſſus, roſa, crocum, praſium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, caſia, ammoniacum, cera, reſina, uva taminia, ſpuma argenti, ſtyrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narciſſi ſemen, bitumen, ſordes ex gymnaſio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, ſulphur.

CAP. XII.

Quæ evocent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen 5 rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolii, grossi in aqua cocti, elaterium, 10 lauri baccæ, nitrum, sal.

CAP. XIII.

Quæ exasperata lævent.

LÆVANT id, quod exasperatum est, spo- 15 dium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

20 CARNEM alunt, & ulcus implent, resina pinea, ochra [a] Attice, mel, asteriace, cera, butyrum. 255, 27.

CAP. XV.

25 *Quæ molliant.*

MOLLIUNT, æs combustum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachryma, ammoniacum, bdellium, cera, sevum, adeps, oleum, ficus arida, sesamum, 30 sertula campana, narcissi & radix & semen, rosæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi recrimentum, σκωρίαν μολύβδȣ Græci vocant, 267, 17.

[a] Gorræus Defin. Medic. V. ὤχρα.

cant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, uva taminia, styrax, iris, balsamum, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI. 5

Quæ cutem purgent.

CUTEM purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine. 10

CAP. XVII.

De misturis simplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS simplicibus facultatibus, dicendum est, quemadmodum misceantur, quæque ex his fiant. Miscentur 15 autem varie, neque hujus ullus modus est, cum ex similibus alia demantur, alia adiiciantur; iisdemque servatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia 20 misturarum genera sunt; quæ comprehendi si possent, tamen esset supervacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile est. Itaque con- 25 tentus his ero, quas accepi velut nobilissimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam sic, ut ta- 30 men, quæ magis communia sunt, simul jungam. Si qua singulis, vel etiam paucis commo-

modata sunt, in ipsorum locum differam.

Sed & ante sciri volo, in uncia pondus denariorum septem esse. Unius deinde denarii pondus dividi à me in sex partes, id
5 est sextantes [a], ut idem in sextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν [b] appellant. Is ad nostra pondera [c] relatus paulo plus dimidio scrupulo facit.

2. *Quid* [d] *Malagma, & Emplastrum, &*
10 *Pastillus inter se differant.*

Malagmata vero, atque emplastra, pastillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque
15 etiam surculis, emplastra pastillique magis ex quibusdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem injiciuntur: laboriose vero conteruntur ea, ex quibus em-
20 plastra pastillique fiunt; ne lædant vulnera, cum imposita sunt. Inter emplastrum autem & pastillum hoc interest, quod emplastrum utique liquati aliquid accipit: in pastillo tantum arida medicamenta aliquo
25 humore junguntur. Tum emplastrum hoc modo fit. Arida medicamenta per se teruntur: deinde mistis his instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est; & ea rursus ex eo teruntur.
30 Ea vero, quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur; & si quid olei misceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt,

a Rhod. de Ponderib. p. 24. b Rhod. de Ponderib. p. 27. c Rhod. de Ponderib. p. 24. d Reines. Variar. Lect. II. 8. p. 189.

in unum omnia miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rurſus coacta, inareſcunt: atque, ubi utendum eſt, ejuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur, paſtillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miſcetur. 5

Cap. XVIII. 10

De Malagmatis. a

1. *Malagma adverſus calidas podagras.*

His cognitis, primum malagmata ſubjiciam; quæ fere non ſunt refrigerandi, ſed calefaciendi cauſa reperta. Eſt tamen, quod refrigerare poteſt; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri ſeminis, cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, ſingulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, ſelibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur: pleraque certis partibus membrorum accommodata ſunt. 15 20 25

263, 20.

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

Si materia extrahenda eſt, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abſceſſu, in ſuppuratione quoque mediocri, aptum eſt id, quod habet reſinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, ſingulorum p. *. ceræ p. *. Aut in quo hæc ſunt: æruginis raſæ, thuris, ſingulorum p. II. *. ammoniaci 30

a Ægineta VII, 18. Oribaſ. Synopſ. III.

moniaci ſalis p. VI. *. ſquamæ æris, ceræ, ſingulorum p. VIII. *. reſinæ aridæ. p. XII. *. aceti cyathus. Idem præſtat cumini farina cum ſtruthio, & melle p. II. *.

5 3. *Malagma ad jecur dolens.*

Si jecur dolet, id in quo eſt balſami lachrymæ p. XII. *. coſti, cinnamomi, caſſiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balſami ſeminis, iridis illyricæ, cardamomi, a-10 momi, nardi, ſingulorum. p. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati craſſitudo ſit. Et hujus quidem recentis uſus eſt: ſi vero ſervandum eſt, reſinæ terebinthinæ p. XVI. *. ceræ p. X. *. ex 15 vino leni contunduntur, & cum eo miſcentur.

4. *Malagma ad lienem.*

At, ſi lienis torquet, glandis, quam μυροβάλανοι Græci vocant, cortex & nitrum pa-20 ribus portionibus contunduntur, reſperguntur que aceto quam acerrimo: ubi cerati craſſitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & ſic imponitur, ſupraque farina ordeacea injicitur: 25 ſed manere ibi non amplius ſex horis debet, ne lienem conſumat: ſatiuſque eſt id bis, aut ter fieri. 216, 15.

5. *Malagma commune pluribus.*

Commune autem & jocinori, & lieni, & 30 abſceſſibus, & ſtrumæ, parotidibus, articulis; calcibus quoque ſuppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lyſias compoſuit ex his: opopanacis, galbani, reſinæ, ſingulorum p. II. *. ammonia-

moniaci, bdellii, ceræ, sevi taurini, iridis aridæ p. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis † quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. *Malagma ad laterum dolorem.* 5

Ad laterum autem dolores compositio est a Apollophanis: in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorum p. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: sevi aut vitulini, aut caprini à renibus, visci, singulorum p. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit. 10

7. *Ad idem Andreæ.*

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam resolvit, humorem educit, pus maturat, ubi id maturum est, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodest impositum minutis majoribusque abscessibus: item articulis, & coxis, & pedibus dolentibus: item, si quid in corpore collisum est, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: ossa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor potest. Id habet ceræ p. XI. *. visci, sycamini, quam alias sycomorum vocant, lachrymæ, singulorum p. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, singulorum p. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, spumæ nitri, salis ammoniaci, radicis aristolochiæ Creticæ, cucumeris agrestis radicis, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum 15 20 25 30

† Rhodius de Ponderib. p. 26. a Oribas. Synops. III. Cæl. Aurelian. Acut. M. II. 24. dicitur *Polyarchion* Marcell. de Medic. c. XX. Æginet. VII. 18.

lorum P. XX. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum ſatis eſt ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad reſolvenda, quæ adſtricta*
5 *ſunt; & mollienda, quæ dura ſunt;*
& digerenda, quæ coeunt.

Præcipuum vero eſt ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt, mollienda, quæ dura ſunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Poly-
10 archum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, reſinæ liquidæ, pares portiones.

9. *Aliud malagma ad eadem.*

15 Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quaſi recrementum ejus eſt, P. IV. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, ſingulorum P. XXX. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum roſa liquatur, & tum
20 omnia junguntur.

10. *Malagma Moſchi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moſchi eſſe dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci
25 thymiamatis trientes †, picis aridæ P. II, *. aceti heminas tres

11. *Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.*

Fertur etiam ad digerenda, quæ coeunt, ſub authore Medo: quod habet ceræ P. III.
30 *. panacis P. *. ſemis, ſquamæ æris, aluminis rotundi, item ſciſſilis, ſingulorum P. I. *. plumbi combuſti P. I. *. & ſemis.

12. *Malagma Panthemi ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis. P. *.

† Rhodius de Ponderib. p. 12.

P. *. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum P. I. *. sevi bubuli P. II. *. & semis.

13. *Malagma ad strumas.*

Ad strumam multa malagmata invenio. 5 Credo autem, quo pejus id malum est, minusque facile discutitur, eo plura esse tentata; quæ in personis varie responderunt. Andreas author est, ut hæc misceantur: urticæ seminis P. I. *. piperis rotundi, 10 bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum P. IV. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti, quod *ἄπυρον* vocatur, pares 15 portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis c est: fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, re- 20 sinæ, singulorum P. IV. *. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud Malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem 25 non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris P. I. *. lapidis, quem pyriten vocant, p. IV. *. cumini † acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres. 30

16. *Malagma ad strumam, & phymata.*

Arabis autem cujusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ *φύματα* vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammonia-

c Plin. H. N. XX, 23. *Miƈtionis*, ubi alii *Mycconis*, meminit. † I. Rhodius de Ponderib. p. 34.

moniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, croco magmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτην vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris P. II. *.

5 17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρκινώδη,*

Est etiam proficiens in struma; & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex
10 his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

15 Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδες, id est favi, vel φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P.
20 VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

19. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orien-
25 tem quod φύγεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φῦμα nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisque, dum contunduntur, subinde mel instillatur, donec
30 malagmatis crassitudo sit. 247. 21.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod φῦμα vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *.

I. *. galbani P. II. *. ſalis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex roſa facto.

21. *Malagma ad ſupprimendum omne, quod abſcedit.*

Supprimit quoque omne, quod abſcedit, id, in quo eſt galbani, fabæ freſſæ, ſingulorum P. I. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, ſingulorum P. IV. *. Satiſque omnia abſcedentia digerit murex combuſtus, & bene contritus, aceto ſubinde adjecto.

22. *Malagma ad ſanguinem ſupprimendum.*

At, ſi plus ſatis ſanguis ſubit, recte imponitur, quod adverſus phymata quoque poteſt. Conſtat ex his: bdellii, ſtyracis, ammoniaci, galbani, reſinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentiſci, thuris, iridis, ſingulorum P. II. *.

23, *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, viſci, ammoniaci, reſinæ terebinthinæ ſingulorum P. I. *. ſevi taurini P. *. ſemis, fecis combuſtæ quam maxima portione, dum id ſiccius non faciat, quam eſſe malagma oportet.

24. *Malagma ad faciem contuſam ejuſque livorem.*

Quod ſi facie contuſa livor ſubcruentus eſt, hæc compoſitio nocte & die impoſita tollit. Ariſtolochiæ, thapſiæ, ſingulorum P. II. *. bdellii, ſtyracis, ammoniaci thymiamatis, galbani, reſinæ aridæ, & ex lentiſco liquidæ, thuris maſculi, iridis Illyricæ, ceræ, ſingulorum P. IV. *. Eidem faba quoque impoſita proficit.

25. *Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.*

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale eſt, quod ex his
5 conſtat: piperis longi, ſpumæ nitri, ſingulorum P.II.*. eryſimi P.IV.*. quæ cum melle miſcentur. Idoneaque etiam ſtrumæ aperiendæ ſunt. Ejus generis, vehementiuſque ex his eſt, quod habet calcis P.IV.*.
10 piperis grana ſex, nitri, ceræ, ſingulorum P.X.*. mellis P.III.*. olei heminam. 282.

26. *Miconis Malagma, ad reſolvendum aperiendumque ac purgandum.*

Miconis quoque eſt, quod reſolvit, ape-
15 rit, purgat. Habet alcyonium, ſulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati craſſitudo.

27. *Malagma ad oſſa & nervos.*

20 Ad oſſa autem Ariſtogenis, fit ex his: ſulphuris P. I. *. reſinæ terebinthinæ, nitri ſpumæ, & ex ſcilla partis interioris, plumbi eloti, ſingulorum P.II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguiſſimæ,
25 ſevi taurini, ſingulorum P. VIII. *. ceræ P. XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. ſeſami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit.

28. *Malagma Euthyclei ad articulos, &*
30 *ad omnem dolorem.*

Euthyclei quod eſt, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad veſicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fuligi-

liginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P. *. ceræ P. *. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIV. *. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.

29. *Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Sosagoræ: plumbi combusti, papaveris lachrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30. *Chrysippi Malagma, ad idem valens.*

Est & Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum P. XII. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Ctesiphontis Malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.*

Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singulorum P. *. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, instillata aqua, teritur, & cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest vero ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Aristonis, adversus podagras & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam

eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum P. VIII. *. ſevi caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. 5 *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per xx. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni Malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi 10 à renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii Malagma ad podagram, cæte- 15 roſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. *. reſinæ terebinthinæ 20 P. IV. *. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. VIII. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. XII. *. ceræ P. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

25 36. *Dexii Malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis P. IV. *. ceruſſæ P. VIII. * reſinæ pineæ P. XX. *. 30 piperis grana XXX. ceræ P. II. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.

CAP. XIX.

De Emplastris. a

EX emplastris autem nulla majorem usum præstant, quam quæ cruentis 5 protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, 10 & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαντα à Græcis nominantur.

1. *Barbarum Emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus injicitur.* 15

Optimum ex his est, quod Barbarum b nominatur. Habet enim æruginis rasæ p. XII. *. spumæ argenti p. XX. *. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum p. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti singulæ 20 heminæ.

2. *Choacon Emplastrum nigrum, ad idem valens.*

Alterum ad idem, quod Choacon vocant, habet spumæ argenti p. X. *. resinæ aridæ tantundem. sed spuma prius ex tribus olei 25 heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est. qui fere talis fit, ex pice atque resina: ut ex bitumine nigerrimus; ex ærugine, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus. 30

3. *Basilicon Emplastrum nigrum ad idem.* c

Paucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλικὸν

a P. Ægineta VII, 17. b Scribon. Larg. c. LXXVII. c. 207. c Oribas. Synops. III.

κὸν nominatur. Habet opopanacis p. I. *. galbani p. II. *. picis, & resinæ singulorum p. x. olei dimidium cyathum.

4. Smaragdinum Emplastrum ad idem.

At, quod perviride est, Smaragdinum appellatur. in quo sunt resinæ pineæ p. III. *. ceræ p. I. *. æruginis, p. *. semis, thuris pollinis p. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

5. Emplastrum rufum ad idem. [d]

Est etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris p. I. *. resinæ p. II. *. squamæ æris p. III. *. spumæ argenti p. xx. *. ceræ p. c. *. olei heminam.

6. Παρακολλητικὸν Emplastrum ad idem.

Præterea est, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis p. IV. *. spumæ argenti p. IV. *. & olei veteris hemina.

7. Cephalicum Emplastrum Philotæ, capiti conveniens.

Præterea sunt quædam generis ejusdem, quæ, quia capitibus fractis maxime conveniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, singulorun p. IV. *. myrrhæ, æris combusti, singulorum p. x. *. ichthyocollæ p. VI. *. æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum p. VIII. *. squamæ æris p. xx. thuris masculi p. II. *. ceræ p. I. rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.

R 3 8. *Em-*

[d] Scribon. Larg. c. LXXXIII.

8. *Emplastrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum p. VI. *. misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, 5 singulorum p. VIII. *. ceræ p. VI. olei heminam, aceti quod satis sit.

9. *Tetrapharmacum Emplastrum, ad pus movendum.* e

Puri autem movendo non aliud melius, 10 quam quod expeditissimum est, & † τετραφάρμακον à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, resinæ, sevi taurini; si id non est, vitulini.

10. *Enneapharmacum Emplastrum ad pus movendum, & ad purgandum valens.* 15

Alterum ad idem, ‡ ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Constat ex novem rebus, cera, melle, sevo, resina, myrrha, rosa, medulla vel cervina vel vitulina vel 20 bubula, œsypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miscentur.

11. *Emplastra, quibus utriusque rei facultas est.*

Sunt autem quædam emplastra quibus utriusque rei facultas est. quæ, nisi singula 25 habenda sit, meliora sunt; alias deteriora, nec, nisi cum utraque opus est, aut in singulis singulorum inopia, utenda veniunt: sed in copia rejicienda sunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore 30 opus est, consequuntur. Exempli causa duo proponam.

Attalum Emplastrum ad vulnera.

Est igitur ad vulnera Attalum: quod habet

e Scribon. Larg. cap. LXXXI. c. 211. † Casaub. ad Spartiani Adrianum, c. 21. pag. 192 ‡ Casaub. ad Spartian. Adrian. c. 21. pag. 192. 232.

bet squamæ æris p. VI. ⋆. thuris fuliginis p. XV. ⋆. ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ p. XXV. ⋆. sevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.

Judæi Emplastrum, fracto capiti accommodatum.

At inter ea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum f refertur. Constat ex his: salis p. IV. ⋆. squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum p. XII. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, resinæ aridæ, singulorum p. VI. *. resinæ Colophoniæ, ceræ, sevi vitulini curati, singulorum p. XX. *. additur aceti sesquicyathus, olei minus cyatho †. Quæ τεθεραπευμένα Græci appellant, nos curata vocamus; cum ex sevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ sunt, aut ex alio medicamento. 271, 8.

12. *Emplastra* ἐπισπαστικά. g

Sunt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. quæ ipsa quoque ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale est, quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo est, resinæ terebinthinæ p. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorum p. XX. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequam expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

13. *Aliud* διὰ δαφνίδων, *ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo est. Sevi vitulini, ammoniaci

f Aëtius Tetrab. IV. Serm. III, 14. † Rhodius de Ponderib. & Mensur. p. 35. g Scribon. Larg. c. LXXXVI.

niaci trymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis Emplastrum, ad extrahendum, & pus movendum.* 5

Præter hæc, est Philocratis: quod habet salis ammoniaci p. VII. *. aristolochiæ p. VIII. *. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum p. XV. *. spumæ argenti p. XXXII. *. Quibus, ut pus quoque 10 moveant, iridis p. III. *. galbani p. VI. *. adjiciuntur.

15. *Ῥυπῶδες Emplastrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum est id quod à similitudine sordium ῥυπῶδες 15 Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis scissilis & rotundi, misyos, chalcitidis, atramenti sutorii cocti, opopanacis, salis ammoniaci, visci, singu- 20 lorum p. IV. *. aristolochiæ p. VIII. *. squamæ æris p. XVI. *. resinæ terebinthinæ p. LXXV. *. ceræ, & sevi vel taurini vel hircini singulorum p. C. *.

16. *Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.* 25

Hecatæo quoque authore emplastrum generis ejusdem fit ex his: galbani p. II. *. fuliginis thuris p. IV. *. picis p. VI. *. ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum p. VIII. *. quibus paulum irini unguenti 30 miscetur.

17. *Alexandrinum Emplastrum viride, ad extrahendum.*

Valensque ad idem emplastrum viride Ale-

Alexandrinum eſt. Habet aluminis ſciſſilis p. VIII. *. ſalis ammoniaci, p. VII. *. ſquamæ æris p. XVI. *. myrrhæ, thuris ſingulorum p. XVIII. *. ceræ p. CL. *. reſinæ
5 Colophoniæ aut pineæ p. CXC. *. olei heminam, aceti ſextarium.

18. *De Emplaſtris exedentibus.*

Quædam autem ſunt emplaſtra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale eſt id,
10 quod habet reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum p. II. *. ſquamæ æris p. I. *. ladani p. II. *. aluminis tantundem, ſpumæ argenti p. IV. *.

19. *Emplaſtrum, quod exeſt corpus, oſſa reſolvit,*
15 *& ſupercreſcentem carnem coercet.*

Exeſt etiam vehementer corpus, atque oſſa quoque reſolvit, & ſupercreſcentem carnem coercet id, quod habet ſpumæ argenti, ſquamæ æris, uncias ſingulas; nitri
20 ignem non experti, lapidis Aſii, ariſtolochiæ p. ſextantes †, ceræ, reſinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti ſutorii, ſalis ammoniaci p. ſemis, æruginis raſæ p. ‡ beſſem, aceti ſcillitici heminam, vini ami-
25 næi tantundem.

20. *Emplaſtra adverſus morſus, & alia recentiora vulnera.*

Emplaſtrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adverſus morſus quædam ac-
30 commodata; quale eſt Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, reſinæ pineæ aridæ, ſingulorum p. XX. *. ſpumæ argenti p. C. *. olei § ſextarium. Aut in quo ſunt ſquamæ æris. p. IV. *. ceruſſæ, & æruginis raſæ

† I. Rhodius de Ponderib. p. 13. ‡ I. Rhodius de Ponderib. p. 11, 12. § I. Rhodius de Ponderib. p. 27.

ſingulorum p. VIII. ★. ammoniaci p. XII. ★. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum. p. XXV. ★. ſpumæ argenti p. C. ★. olei ſextarium, Aut in quo ſunt ſquamæ æris p. XIV. ★. galbani p. VI. ★. ceruſſæ, & æruginis raſæ, ſingulorum p. VIII. ★. ammoniaci p. XII. ceræ, reſinæ pineæ ſingulorum p. LV. ★. ex quibus ſpuma argenti concoquitur. 5

21. *Epheſium Emplaſtrum rubrum, ad idem valens.* 10

Rubrum quoque emplaſtrum, quod Epheſium vocatur, huc aptum eſt. Habet reſinæ terebinthinæ p. II. ★. galbani p. IV. ★. minii ſinopici p. VI. ★. thuris fuliginis p. VI. ★. ceræ p. VIII. ★. ſpumæ argenti p. LVI. ★. olei veteris heminam. 15

22. *Aliud Emplaſtrum, ad idem valens.*

Item id, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum p. IV. ★. galbani p. VI. ★. ſalis ammoniaci p. XII. Z. ★. ceræ p. XXV. ★. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur. 20

23. Λευκὰ *Emplaſtra non gravibus vulneribus accommodata, & maxime ſenilibus.* 25

Sunt etiam alba lenia, λευκὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet ceruſſæ p. LII. ★. ſevi vitulini curati, & ceræ, ſingulorum p. LVIII. ★. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitu 30

24. *Elephantinum Emplaſtrum.*[a]

Aliud, quod habet ceruſſæ p. XX. ★. ceræ p. LV. ★.

a Oribaſ. Synopſ. l. III.

p. LV. ★. olei heminam, aquæ ſextarium. Quæ quoties adjiciuntur ceruſſæ vel ſpumæ argenti, ſcire licet, illâ ex his coquenda eſſe. Eſt autem ea percandida compoſitio, quæ ſupra poſita eſt, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia Emplaſtra.*

Lenia quoque quædam emplaſtra ſunt, quæ [b] λιπαρὰ fere Græci nominant; ut id quod habet minii p. IV. ★. ſpumæ argenti p. XXV. ★. ceræ, & adipis ſuillæ ſingulorum p. XXXV. ★. vitellos ovorum quatuor.

26. *Emplaſtrum lene.*

Alia compoſitio generis ejuſdem: ceræ, reſinæ terebinthinæ, ſingulorum p. V. ★. ceruſſæ p. VIII. ★. ſpumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant) 247, 34. ſingulorum p. X. ★. cicini olei, & myrtei, ſingulorum heminæ tertia.

27. *Archagathi Emplaſtrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: miſyos cocti, æris combuſti, ſingulorum p. IV. ★, ceruſſæ coctæ p. VIII. ★. reſinæ terebinthinæ p. X. ★. ſpumæ argenti p. VI. ★.

21. *Emplaſtra ejuſdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejuſdem: ſpumæ argenti, ceræ, adipis ſuillæ, ſingulorum p. XXVII. ★. vitelli cocti, roſæ hemina. Aut compoſitio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis ſuillæ pars quarta, paulum ex plumbi retrimento. Aut hæc compoſitio: ſpumæ argenti † ſelibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera; cocta donec

b Plin. XXIII, 9. & XXXIII, 6. c Rhodius de Ponderib. p. 12.

nec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, sevi, stibii, spumæ argenti, cerussæ.

CAP. XX.

De Pastillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, sanandaque apti sunt.

PASTILLI quoque facultates diversas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda sanandaque apti. Qualis est, qui habet chalcitidis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scissilis modice cocti, singulorum p. I. *. æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum p. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac sic, ubi vulnus glutinandum est, illinere. At, si nervosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic ut illius octo partes, nona hujus sit.

1. *Alius Pastillus ad glutinanda vulnera.*

Alius ad idem. Constat ex his: bituminis, aluminis scissilis, singulorum, p. I. *. æris combusti p. IV. *. spumæ argenti p. XI. *. olei sextario.

2. *De Sphragide Pastillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.*

Sed longe Polyidæ d celeberrimus est: σφραγίς autem nominatur. Qui habet aluminis scissilis p. IV. *. atramenti sutorii p. II. *. myrrhæ p. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, singulorum p. VI. *. quæ contrita vino austero excipiuntur.

3. *Pastil-*

d Cælius Aurelian. de Acut. Morb. III, 3.

3. Pastillus ad ulcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationesque eorum.

Ad ulcera sordida, & nigritiem in auri-
5 bus, naribus, obscœnis partibus, inflammationesque eorum: chrysocollæ p. I. *. atramenti sutorii, aluminis scissilis, singulorum p. II. *. halicacabi corticis p. IV. *. minii p. VI. *. spumæ argenti p. XII. *. ceruſ-
10 sæ p. XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi utendum est, diluuntur.

4. Pastillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.

Andronis [e] vero est ad uvam inflamma-
15 tam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti sutorii, myrrhæ, singulorum p. I. *. aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum p. II. *. capitulorum punici mali p. XXV. *. ex passo coacto-
20 rum & cum usus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium est, cui medendum est.

5. Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum.

25 Proprie autem ad ani fissa, vel ora venarum fundentia sanguinem, vel cancrum valet: æruginis p. II. *. myrrhæ p. IV. *. gummi p. VIII. *. thuris p. XII. *. stibii, lacrymæ papaveris, acaciæ, singulorum p. XVI.
30 quæ ex vino & teruntur, & in ipso usu deliquantur.

6. Pastillus ad expellendum calculum ex vesica.

Expellere autem ex vesica cum urina calculum videtur hæc compositio: cassiæ, croci,

[e] Oribas. Synops. III. Galen. de Comp. Med. secund. loc. III. 3.

croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur; deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant p. I. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur. 5

CAP. XXI.

De Pessis.

HÆc tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, emplastris pastillisque sunt, maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt: ut ea quæ fœminis subjiciunt. πεσσοὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas est: medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur. 10 15

1. *Ad sanguinem evocandum.*

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri p. I. *. aut allii semen conteritur, adjicitur myrrhæ paululum, & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur. 20 25

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum, & rosa, & crocum temperantur. Aut elaterii p. III. *. salis tantundem, uvæ taminiæ p. VI. *. melle excipiuntur. 30

3 *Alia Pessi compositio, ad idem valens.*

Aliud Boetho a authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum p. IV. *. myr-

a Ejus meminit Cicero de Divin. II, 21.

myrrhæ p. III. *. rosæ p. I. *. sevi vitulini p. III. ceræ p. II. *. miscentur.

4. *Ad inflammationes vulvæ Numenii Pessus.*

Optima autem adversus inflammationes
5 vulvæ Numenii compositio est, quæ habet croci p. III. *. ceræ p. I. *. butyri p. VIII. *. adipis anserinæ p. XII. *. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

5. *Ad ejiciendum è vulva infantem mortuum.* 263, 15.

10 Si vero infans intus decessit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum est.

6. *Si mulier vitio locorum concidit, quæ curatione utendum sit.*

15 Si concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum.

7. *Si mulier non comprehendit.*

Si non comprehendit, adeps leonina ex
20 rosa mollienda est.

CAP. XXII.

De Medicamentis, quibus aridis utimur,

1. *Ad carnem supercrescentem exedendam.*

QUÆDAM misturæ medicamentorum
25 sunt, quibus aridis neque coactis utimur sic, ut inspergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale est, ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ æris, fuliginis thuris, sin-
30 gulorum p. I. *. æruginis p. II. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Misy quoque & galla, si paribus portionibus misceantur, corpus consumunt: eaque vel arida insper-

ſpergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. *Ad putrem carnem continendam, ne ultra ſerpat, eamque leniter exedendam, plures compoſitiones.*

Putrem vero carnem continet, neque ultra ſerpere patitur, & leniter exeſt, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item ſertula campana in mulſo cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, ſic ut hujus pars tertia ſit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet ſpumæ argenti p. VI. *. cornu bubuli combuſti p. XII. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his conſtat: floris punici mali, atramenti ſutorii, aloes, ſingulorum p. II. * aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ p. X. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combuſta. Item ſal cum aceto. Vel ea compoſitio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, ſingulorum p. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ. p. X. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Vel cantharidum, ſulphuris, ſingulorum p. I. *. lolii p. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum ſatis eſt ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum reſina & ruta mixta: aut cum eadem reſina diphryges: aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero poſſunt & feces vini combuſtæ, & calcis & nitri pares

pares portiones. Vel aluminis scissilis p. I. thuris, sandarachæ, nitri, singulorum p. I. *. gallæ. p. VIII. *. aristolochiæ p. X. *. mellis quantum satis est.

5

3. Heræ compositio. a

Est etiam Heræ compositio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, singulorum, p. II. *. aloes, thuris, aluminis scissilis, singulorum p. IV. *. aristolochiæ, gallæ immaturæ, singulorum p. VIII. *. malicorii contriti p. XX. *.

10

4. Judæi compositio.

Est & Judæi: in qua sunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia: quæ urina impuberis pueri coguntur, donec strigmenti crassitudo sit. Sed subinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus est.

15

5. Jollæ compositio.

At Jollas, chartæ combustæ, sandarachæ, singulorum p. I. *. calcis p. II. p. auripigmenti tantundem miscebat.

20

6. Ad sanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendam carnem increscentem.

25

Si vero ex membrana, quæ super cerebrum est, profluit sanguis, vitellus combustus & contritus inspergi debet. Si ex alio loco sanguinis profluvium est, auripigmenti, squamæ æris, singulorum p. I. *. sandarachæ p. II. *. marmoris cocti p. IV. *. inspergi debent. Eadem cancro quoque obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum p. II. *.

30

S

a Oribas. Synops. L. III. de *Pastillis.*

p. II.*. calcis p. IV. p. Eadem increſcentem quoque carnem coercent.

7. Timæi compoſitio ad ignem ſacrum vel cancrum.

Timæus autem ad ignem ſacrum, & ad cancrum his utebatur : myrrhæ p. II. *. thuris, atramenti ſutorii, ſingulorum p. III. *. ſandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VI. *. ceruſſæ combuſtæ p. VIII. *. Eadem vel arida inſperſa, vel melle excepta idem præſtant.

8. *Ad ſternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel ſtruthio conjecto in nares excitantur. vel his miſtis : piperis, veratri albi, ſingulorum p. *. III. caſtorei p. I. *. ſpumæ nitri p. II. *. ſtruthii p. III. *.

9. Gargarizationes quibus fieri debeant.

Gargarizationes autem aut lævandi cauſa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptiſanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel roſa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ ſunt. Evocant, ſinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, ſed præcipue interdum neceſſaria ſunt, quia graviſſimis caſibus opitulantur. Ea recte quidem dantur colliſis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viſcerum, late-

laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.
5 1. *Compositio antidoti.*

Unum est, quod habet lacrymæ papaveris p. *. z. acori, malabathri p. v. *. iridis Illyricæ, gummi, singulorum p. II. *. anisi p. III. *. nardi Gallici, foliorum rosæ
10 aridorum, cardamomi, singulorum p. IV. *. petroselini p. *. III. z. trifolii p. v. *. cassiæ nigræ, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum p. *. z. styracis p. *. v. z. myrrhæ, opopanacis, nardi
15 Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum p. VI. *. castorei p. VI. *. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum p. VI. *. z. dulcis radicis p. VIII. *. z. quæ
20 melle vel passo excipiuntur.

2. *Aliud antidotum*, a *Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.*

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam
25 nominasse, ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum p. v. *. piperis albi p. *. z. floris junci rotundi p. II. *. cinamomi p. III. *. cassiæ nigræ p. IV. *. croci Cilicii p. *. IV. z. myrrhæ, quam stacten nominant,
30 p. v. *. nardi Indici p. *. v. z. quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod b Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

S 2 3. *An-*

a Ambrosiæ Junii Crispi meminit Marcellus de Medic. cap. XXIII. p. 345. b Rhodius de Ponderib. p. 25.

3. *Antidotum Mithridatis.* c

Nobilissimum autem est Mithridatis. quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi p. *. z, acori p. v. *. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum p. II. *. anisi p. III. *. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum p. IV. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum p. *. IV. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi, singulorum p. VI. *. styracis p. *. V. z. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum p. VI. *. malabathri folii p. VI. *. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum p. *. V. z. nardi, opobalsami, singulorum p. *. VI. z. thlaspis p. *. VI. radicis Ponticæ p. VII. *. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum p. *. VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adversus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum vel quod d Ægyptiæ fabæ vel ervi magnitudinem impleat, satis est.

CAP. XXIV.

De Acopis. a

1. *Acopum nervis utile.*

ACOPA quoque utilia nervis sunt. Quale est, quod habet floris junci rotundi p. *. II. zz. costi, junci quadrati,

c Plin. H. N. XXIII, 18. d I. Rhodius de Ponderib. p. 26. a Scribon. Larg. cap. CLIV. c. 26.

drati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, ſingulorum p. *. IV. z. myrrhæ, æris combuſti, ſingulorum p. VII. *. iridis Illyricæ, ceræ, ſingulorum p. IV. *. Alexandrini
5 calami, junci rotundi, aſpalathi, xylobalſami, ſingulorum p. XVIII. *. ſevi. p. I. *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum Elodes nervis utile.*

Alterum, quod ἐλαιῶδες vocant, hoc mo-
10 do fit: ceræ p. *. z. olei tantundem, reſinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; ſimul incoquuntur: deinde infuſa in mortario teruntur, inſtillaturque ſubinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini
15 unguenti, & roſæ terni cyathi.

3. *Ἔγχριστα ad ulcera purganda & implenda.*

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale eſt, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos,
20 paribus portionibus inter ſe mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, ſevi vitulini, adipis anſerinæ, ceræ, mellis, reſinæ terebinthinæ, roſæ, olei cicini. Quæ ſeparatim omnia liquantur, deinde liquida miſcentur, & tum ſimul te-
25 runtur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, ſi pro roſa cyprus infunditur.

4. *Ad ſacrum ignem.*

Ad ſacrum ignem: ſpumæ argenti p. VI. *.
30 cornu bubuli combuſti p. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod ſpecialiter [b] ſic vocatur, & myrteum, donec utriuſque terni cyathi conficiantur.

[b] Omnes edit. *Sil.* cujus meminit Plin. H. N. XXXIII, 13. Plura loca congeſſit Rhodius ad Scribon. Larg. cap. XXX. c. 126. & in Lexico.

Cap. XXV.

De Catapotiis.

1. *Catapotium ad somnum accersendum, & levationem doloris, & simul ad coquendum.* 5

Catapotia quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ somno dolorem levant. Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum p. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum p. II. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, satis est devorasse. 10 15

2. *Catapotium valentius ad somnum.*

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandragoræ p. *. z. apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum p. IV. * quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis, quæ supra posita est, abunde est sumpsisse. 20

3. *Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.* 25

Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, sive dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur & obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum p. II. *. castorei, cinamomi, 30

sin-

ſingulorum p. II. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, ſingulorum p. II. *. piperis grana LVI. Hæc per ſe con-
5 trita, rurſus inſtillato ſubinde paſſo, ſimul omnia teruntur, donec craſſitudo ſordium ſiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

10 Quinetiam ſilveſtris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi
15 jam bene manipulus is coctus eſt, ibidem expreſſus projiciatur; & cum eo humore paſſum pari menſura miſceatur, inferveatque, donec craſſitudinem ſordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad noſtræ
20 † fabæ magnitudinem, habentque uſum multiplicem. Nam & ſomnum faciunt, vel per ſe aſſumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ ſucco, ac paſſo: & tormina ſupprimunt ex
25 vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, miſta cerato ex roſa facto, cum paululum his croci quoque acceſſit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

30 5. *Catapotium ad inducendum ſomnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, ſi vulva dolens ſomnum prohibet, croci p. II. *. aniſi, myrrhæ, ſingulorum p. I. *. papaveris lacrymæ p. IV. *. cicutæ
S 4 ſemi-

† Rhodius de Ponder. p. 25.

ſeminis p. VIII. *. miſcentur, excipiunturque vino veteri & quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.

6. *Ad jecur ſanandum.* 5

Ad ſanandum jecur, nitri p. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum p. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. *Ad finiendos dolores lateris.* 10

Ad lateris dolores finiendos piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

8. *Ad thoracis dolores finiendos.*

Ad thoracis, nardi p. I. *. thuris, caſſiæ, ſingulorum p. III. *. myrrhæ, cinnamomi, 15 ſingulorum p. VI. *. croci p. VIII. reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. *Catapotium Athenionis ad tuſſim.*

Ad tuſſim, Athenionis: myrrhæ, piperis, ſingulorum p. I. *. caſtorei, papaveris la- 20 crymæ, ſingulorum p. I. *. Quæ ſeparatim contuſa poſtea junguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. *Catapotium Heraclidis Tarentini* 25
ad tuſſim & ſomnum.

At, ſi tuſſis ſomnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci p. I. *. cinnamomi, caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum p. I. *. myrrhæ, piperis longi, co- 30 ſti, galbani, ſingulorum p. *. z.

11. *Catapotium ad purganda ulcera*
in faucibus tuſſientibus.

Quod ſi purganda ſunt ulcera in faucibus

bus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum p. v. *. galbani p. *. z. hyssopi p. *. z. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, & quod digito excipi potest, devorandum est.

12. *Colice Cassii medici.*

Colice vero Cassii ex his constat: [a] croci, anisi, castorei, singulorum p. III. *. petroselini p. IV. *. piperis & longi, & rotundi, singulorum p. v. *. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum p. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. *Ad infantem mortuum aut secundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci p. I. *. aut cui dictami Cretici p. I. *. adjectum est.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat.*

Ex partu laborantibus, erysimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris p. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. *Adversus difficultatem urinæ.*

Adversus urinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lacrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iridis,

a Forte *costi* uti libro IV. c. 14. sed malim ibi legere *croci*, ita Scribon. Larg. cap. XXIX. cujus descriptio in aliis variat.

dis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, ſingulorum p. I.*. croci p. I.*. piperis † grana xxx. ex paſſi tribus ſextariis decoquuntur, donec mellis craſſitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris ſingulorum p. I. *. conjiciuntur in paſſi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejuſdem paſſi heminæ tres uſque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indureſcat, & adjicitur tritæ caſſiæ p. I.*.

CAP. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

CUM facultates medicamentorum propoſuerim; genera, in quibus noxa corpori eſt, proponam. Ea quinque ſunt. Cum quid extrinſecus læſit, ut in vulneribus. Cum quid intra ſeipſum corruptum eſt, ut in cancro. Cum quid innatum eſt, ut in veſica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumeſcens in varicem convertitur. Cum quid deeſt, aut cum curta pars aliqua eſt. Ex his alia ſunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego, dilatis his, quæ præcipue ſcalpellum ‡ in manum poſtulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, ſicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt: tum de his, quæ certas partes infeſtant. Incipiam à vulneribus.

I. *De vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia ſcire medicus debet,

† p. 252, 257. ‡ *aut* vel *ac.*

debet, quæ inſanabilia ſint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis, primum eum, qui ſervari [b] non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus, ut occiſi, quem ſors ipſius interemit. Deinde, ubi gravis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis, in difficili [c] rem eſſe: ne, ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel fefelliſſe videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: ſic rurſus hiſtrionis eſt, parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur. Obligari æquum eſt confeſſione promptæ rei, quo curioſius etiam circunſpiciat, ne, quod per ſe exiguum eſt, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera inſanabilia ſint.*

[d] Servari non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtomachus, cui jocinoris portæ, cui in ſpina ‡ medulla percuſſa eſt; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut [e] tenuius inteſtinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati ſunt; cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ preciſæ ſunt.

3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant.*

Vix autem ad ſanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris craſſum, aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulva, aut veſica, aut ullum inteſtinum, aut ſeptum tranſverſum vulneratum eſt. Hi quoque in præcipiti ſunt, in quibus uſque ad grandes intuſque

b Hipp. de Arte T. IV, 6. XXIII, 5, 6. Apuleius de Doctr. Platon. L. II. Cicero ad Attic. L. XVI, Ep. 15. Rittershuſ. ad Iſidor. Peluſiot. L. II. Epiſt. 16. c Æginet. VI, 88. d Aph. VI, 18. Coac. Not. III, 387. II. Prædict. XIX, XXII. ‡ Exemplum vide apud Tulpium Obſ. L. III. c. 27. e Aph. VI, 24. Coac. Not. III, 379, 389.

conditas venas in alis vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunque venæ majores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculosque perveniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.

81, 23.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutissimum omnium, quod in [f] carne est. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora sunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum est.

5. *Observationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque est. Nam pejus est, quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est, adeo ut acuto quoque, quam retuso telo, vulnerari commodius sit. Pejus etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est; ex quove caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessima quæque plaga [g] curva est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

6. *Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.*

18, 33. 119, 31.

Quinetiam confert aliquid & ætas, & [h] corpus, & vitæ propositum, & anni tempus quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque

f Hippoc. Coac. Not. III, 390. & I. de Morb. III, 5. g II. Præd. XXIV, 2. Coac. Præn. III, 389. h II. Prædict. XIX. 7.

neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino venerique deditus. Opportunissimumque curationi tempus [i] vernum est; aut certe neque fervens, neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosissimus autumnus est.

42, 17.

33, 33.

7. Signa eorum, quæ intus læsa sunt.

Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen, quia quædam vicina sunt, interestque, vulnus in summa parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere, per quas quid intus ictum sit, scire possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur.

8. Signa percussi cordis. [k]

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremisque partibus frigidis [l] matura mors sequitur.

9. Signa pulmonis icti. [m]

Pulmone icto, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus incli-

i Aph. VI, 47. k Æginet. VI, 88. l Aph. VIII, 12. m Æginet. VI, 88.

inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

10. *Signa jocinioris vulnerati.*

Jocinoris autem vulnerati notæ sunt: multus sub dextra parte præcordiorum 5 profusus sanguis: ad spinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloresque usque ad jugulum, junctumque ei latum scapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiam biliosus 10 vomitus accedit.

11. *Signa percussorum renum.*

Renibus vero percussis, dolor ad inguina testiculosque descendit: difficulter urina redditur; eaque aut est cruenta, aut cruor 15 fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt: sitis ingens ori- 20 tur: dolor ad jugulum, sicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Signa percussæ vulvæ.*

At, cum vulva percussa est, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus est: san- 25 guinis pars per vulnus, pars per naturam descendit: vomitus bilis insequitur. Quædam obmutescunt; quædam mente labuntur; quædam, sui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri se confitentur; 30 morientesque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percussi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit,

accepit, sanguis per nares, quibusdam etiam per aures exit; fereque bilis n vomitus insequitur: quorundam sensus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam 5 trux vultus est: quorundam oculi, quasi resoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi o distenduntur. Ante mortem autem plerique fascias, quibus 10 caput deligatum est, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. Signa stomachi percussi.

Ubi stomachus autem percussus est, singultus, & bilis vomitus insequitur: si quid 15 cibi vel potionis assumptum est, id redditur cito: venarum motus elanguescunt: sudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigescunt.

16. Signa jejuni intestini, & ventriculi vulnerati, & aliorum intestinorum. p

20 Communes vero jejuni intestini & ventriculi vulnerati notæ sunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia indurescunt: nonnunquam bilis per os reddi- 25 tur. Intestino tantum sedes inferior est. Cætera intestina icta vel stercus †, vel odorem ejus exhibent.

17. Signa percussæ medullæ, quæ in spina est.

Medulla vero, quæ in spina est, discissa, 30 nervi resolvuntur, aut distenduntur: sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine voluntate inferiores partes vel semen, vel urinam, vel etiam stercus excernunt.

18. *Si-*

n Aph. VI, 50. Æginet. VI, 88. Hippoc. Coac. Not. III, 383. 384. o Ægin. VI, 90. p Æginet. VI, 88. † Valleriola Obs. L.II. obs. 9.

18. *Signa septi transversi percussi.*

At, si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

19. *Signa vesicæ vulneratæ.*

Vesica vero vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur: pro urina, sanguis; at ex ipso vulnere urina descendit: stomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

20. *De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deteriorave sint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum albidissimumque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus. Pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. Ι'χὼρ q tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Μελίκηρα crassior est, glutinosior, & subalbida, mellique albo subsimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulce-

q Mercurial. Variar. Lect. IV, 12.

ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi
sunt; & inter hæc loca, maxime ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidum, quasi
unguinosum colore, atque pinguitudine
oleo albo non dissimile adparet in magnis
ulceribus sanescentibus. Malus est autem
sanguis, nimium aut tenuis, aut crassus; 82, 1.
colore vel lividus, vel niger; aut pituita
mistus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice crassus, non glutinosus. Itaque protinus ejus vulneris expedita magis
curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit.
Itemque postea spes in his major est, ex quibus melioris generis quæque proveniunt.
Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior
est non multa, modice crassa, subrubicunda, aut subalbida. Ἰχὼρ autem pejor est
multus, crassus, sublividus aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris.
Tolerabilior est subalbidus, quique cætera
omnia contraria prioribus habet. Melicera
autem mala est, multa, & percrassa: melior, quæ & tenuior, & minus copiosa est.
Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque
pejus est, multum, tenue, dilutum; magisque, si ab initio tale est: itemque, si colore
sero simile, si pallidum, si lividum, si fœculentum. Præter hæc, si male olet; nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius
est, quo minus est, quo crassius, quo albidius: itemque, si læve est, si nihil olet, si 321. 20.

æquale eſt. Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum ſolutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλαιῶδες quoque pejus eſt multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque idipſum pinguius, eo melius eſt. 5

21. Curatio adverſus profuſionem ſanguinis in vulneribus. [r]

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus eſt, qui ſervari poteſt, protinus proſpicienda duo ſunt: ne ſanguinis profuſio, neve inflammatio interimat. Si profuſionem timemus (quod ex ſede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis ſanguinis intelligi poteſt) ſiccis linamentis vulnus implendum eſt, ſupraque imponenda ſpongia ex aqua [s] frigida expreſſa, ac manu ſuper comprimenda. Si parum ſic ſanguis conquieſcit, ſæpius linamenta mutanda ſunt. Et, ſi ſicca parum valent, aceto madefacienda ſunt. Id vehemens ad ſanguinem ſupprimendum eſt: ideoque quidam id vulneri infundunt. Sed alius rurſus metus ſubeſt; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem poſtea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipſum inducentibus cruſtam, (quamvis pleraque ex his ſanguinem ſupprimunt) ſit utendum: ſed, ſi ſemel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod ſi illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ ſanguinem fundunt, appre- 10 15 20 25 30

204, 15. 293, 18.

r Æginet. IV, 53. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 51.
s Frigidam potui exhibet Aëtius Tetr. I. Serm. III. c. 145. Celſ. p. 204, 31.

apprehendendæ, circaque id, quod ictum est, duobus locis deligendæ intercidendæque sunt, ut & in se ipsæ coeant, & nihilominus ora præclusa habeant. Ubi ne id quidem
5 res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sic etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque nervus, neque musculus est, utputa in fronte, vel superiore capitis parte, commodissimum est, cucurbitulam
10 admovere adversa parte, ut illuc sanguinis cursus revocetur.

22. *Curationes adversus vulnerum inflammationem.*

Et adversus profusionem quidem in his
15 auxilium est: adversus inflammationem autem, in ipso sanguinis cursu. Ea timeri potest, ubi læsum est vel os, vel nervus, vel cartilago, vel musculus, aut ubi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo
20 quoties quid tale erit, sanguinem mature supprimere non oportebit; sed pati fluere, dum tutum erit, adeo ut, si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, si corpus juvenile, & robustum, &
25 exercitatum est: multoque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. nam percussus, mortiferus est: præcisus, sanitatem recipit.

30 23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel suppresso, si nimius erumpit; vel exhausto, si per se parum fluxit; longe optimum est, vulnus glutinari. Potest autem id, quod vel in cute,

vel etiam in carne eſt; ſi nihil ei præterea mali accedit. Poteſt caro, alia parte dependens, alia inhærens; ſi tamen etiamnum integra eſt, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero, quæ glutinantur, duplex curatio eſt. Nam ſi plaga in molli parte eſt, ſui debet: maximeque, ſi diſciſſa auris ima eſt, vel imus naſus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus eſt, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt: imponendæ vero fibulæ ſunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata poſtea cicatrix ſit.

Ex his autem colligi poteſt, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, ſi alienatum adhuc non eſt, ſuturam, an fibulam poſtulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum eſt: ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditum eſt, inibi relinquendum eſt. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero ſutura, vel fibula, non cutem tantum, ſed etiam aliquid ex carne, ubi ſuberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima eſt ex † *acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori inſideat.

Utra-

† De ea librum ſcripſit Ioan. Rhodius. Turneb. Adverſ. XVII, 21. * H. F. ab Aquapendente, Oper. Chirurg. P. 1. c. 17. pag. 70. Salmaſius Epiſt. 45. & 49.

Utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda eſt. Si nimis rara eſt, non continet: ſi nimis crebra eſt, vehementer afficit; quia, quo ſæpius acus corpus tranſ-
5 ivit, quoque plura loca injectum vinculum mordet, eo majores inflammationes oriuntur; magiſque æſtate. Neutra etiam vim ullam deſiderat: ſed ea hactenus utilis eſt, qua cutis ducentem quaſi ſua ſponte
10 ſubſequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur: ſutura oras jungit, quæ ne ipſæ quidem inter ſe contingere ex toto debent; ut ſi quod intus humoris concreverit, ſit qua emanet. Si quod vulnus neu-
15 trum horum recipit, id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda eſt ſpongia ex * aceto expreſſa. Si ſuſtinere aliquis aceti vim non poteſt, vino utendum 290, 21.
20 eſt. Levis plaga juvatur etiam, ſi ex aqua frigida expreſſa ſpongia imponitur. Sed ea, 204, 16. quocunque modo impoſita eſt, dum madet, prodeſt: itaque, ut inareſcat, non eſt committendum. Licetque ſine peregrinis,
25 & conquiſitis, & compoſitis medicamentis vulnus curare. Sed ſi quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod ſine ſevo compoſitum ſit ex his, quæ cruentis vulneribus apta eſſe propoſui: ma- 268.
30 ximeque ſi caro eſt, Barbarum: ſi nervi, vel 269. cartilago, vel aliquid ex eminentibus, qua- 260. 16. les aures, vel labra ſunt, Polybi ſphragi- 268. dem. Alexandrinum quoque viride ner- 264, vis idoneum eſt: eminentibuſque parti- 32.

 bus

* Maledictam methodum dicit Ettmuller in Comment. ad Schrod. & Morell. pag. 408.

bus ea, quam Græci ῥύπτουσαν vocant.

Solet etiam, colliso corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum est, scapello latius aperire; nisi musculi, nervique juxta sunt, quos incidi non 5 expedit. ubi satis diductum est, medicamentum imponendum est. At, si id, quod collisum est, quamvis parum diductum est, latius tamen aperiri propter nervos aut musculos non licet; adhibenda sunt ea, quæ 10 humorem leniter extrahant; præcipueque ex his, id, quod ῥυπῶδες vocari proposui. 297, 15. Non alienum est etiam, ubicunque vulnus est grave, impositum, quo id juvetur, insuper circumdare lanam succidam ex ace- 15 to & oleo: vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat; si nervosus, aut musculosus, quod emolliat.

24. *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Fascia vero ad vulnus deligandum li- 20 nea aptissima est: eaque lata esse debet, ut semel injecta non vulnus tantum, sed paululum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis recessit, ab ea melius attrahitur; si æque ab utraque, transverse 25 comprehendere oras debet; aut si id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda est, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda est, ut & contineat, nec adstringat. quod non contine- 30 tur; elabitur: quod nimis adstrictum est, 300, 17. cancro periclitatur. Hieme sæpius fascia circuire debet: æstate, quoties necesse est. Tum extrema pars ejus inferioribus acu

assuen-

assuenda est. nam nodus vulnus lædit. nisi tamen longe est.

Porro neminem decipi decet, ut propriam viscera curationem requirant, de
5 quibus supra posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil movendum est; nisi, si quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo depen-
10 deat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta sanabunt, quæ cuique visceri convenire superiore libro proposui.

25. *Quomodo vulnerato agendum sit.*

15 His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isque si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si
20 æstas est, ac neque febris, neque dolor est, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum est, sed semper pro vi corporis æstimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit; tenuem
25 scilicet, & exiguum, qui tantum sustineat. Multique etiam ex profluvio sanguinis intermorientes ante ullam curationem vino * reficiendi sunt; quod alioqui inimicissimum vulneri est.

120,7.
299, 21.

30
26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero [v] intumescere vulnus, periculosum: nihil [x] intumescere, periculosissimum est. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis est. Pro-

* Athen. Deipnos. L. 1. C. 8. p. 10.
v Aph. V, 66.
x II. Epidem. III, 128.

tinusque, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet, mature vulnus sanum fore. At ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa perniciosa est, 5 quæ vel levi vulneri supervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet: vel si nervorum y rigorem aut distentionem, quæ ex vulnere orta est, ea 52, 18. non finit. Vomitus quoque biliosus non 10 287, 2. voluntarius, vel protinus, ut percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorum vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere, non alienum 15 est; præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque jam inflammatione orta, neque cum in superioribus partibus plaga est.

27. *De curationibus vulnerum.* 20

z Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaque sanies ex aqua frigida est, eademque rursus injicienda sunt. Quinto jam die, quinta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus de- 25 tecto vulnere, considerandus color est. Quod si lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger est; scire licet, malum vulnus esse. idque, quandocumque animadversum est, terrere nos potest. Album, aut rubicun- 30 dum esse vulnus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine dolore, tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus,

y Aph. IV, 57. II, 26.
z De Fractur. XXXIII, 5.

vulnus, aut leviter intumuit, eadem ſunt imponenda, quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio eſt, neque glutinandi ſpes eſt, neque movetur, aquæ quoque [a] calidæ neceſſarius uſus eſt, ut materiam digerat; & duritiam emolliat, & pus citet. Ea ſic temperanda eſt, ut manu contingenti jocunda ſit; & uſque eo adhibenda, donec aliquid minuiſſe ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidiſſe videatur. Poſt id fomentum, ſi late plaga non patet, imponi protinus emplaſtrum debet, maximeque, ſi grande vulnus eſt, tetrapharmacum: ſi in articulis, digitis, locis cartilaginoſis, ῥυπώδεις. At ſi latius hiat, idem illud emplaſtrum liquari ex irino unguento oportet, eoque inlita linamenta diſponi per plagam: deinde emplaſtrum ſupra dari, & ſuper id lanam ſuccidam; minuſque etiam, quam primo, faſciæ adſtringendæ ſunt.

294, 12.

28. *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis viſenda ſunt. In quibus ſi præciſi nervi ſunt, qui continebant, debilitas [b] ejus partis ſequitur. Si id dubium eſt, & ex acuto telo plaga eſt, & ea tranſverſa, commodior eſt: & ſi ex retuſo & gravi eſt, nullum in figura diſcrimen eſt: ad videndum eſt, pus ſupra articulum, an infra naſcatur. Si ſub eo naſcitur, albumque & craſſum diu fertur, nervum præciſum eſſe credibile eſt: magiſque, quo majores dolores inflammationeſque, & quo maturius excitatæ ſunt. Quamvis autem non

a Aph. V. 22. b Coac. Præn. III, 385. I. de Morb. III, 2.

non abscissus nervus est; tamen, si circa durus tumor diu permanet, necesse est, & diuturnum ulcus esse, & sanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque est, ut tarde membrum id vel extendatur, vel 5 contrahatur. Major tamen in extendendo 257, mora est, ubi recurvato articulo curatio 33. adhibita est; quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa 10 debet. Si glutinandum est, ut superius sit: si in inflammatione est, ut in neutram partem inclinatum sit: si jam pus profluit, ut devexum sit.

348, 21. Optimum etiam medicamentum, [b] quies 15 est. Moveri, & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen periculosum his est, qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut 20 crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus esse debet. Balneum quoque, dum parum vulnus purum est, inter res infestissimas est. Nam id & tumidum & sordidum reddit. Ex quibus ad cancrum 25 transitus esse consuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; sed his partibus, quæ longe absunt à vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum est.*

Inflammatione finita, vulnus purgan- 30 dum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta: supraque id emplastrum vel 262. *τετραφάρμακον* vel *ἐννεαφάρμακον* dandum est. Tum demum vero purum ulcus est, cum

[b] Hipocrat. de Ulcer. T, II, 3.

cum rubet, ac nimium neque ſiccum, neque humidum eſt. At, quodcumque ſenſu caret, quod non naturaliter ſentit; quod nimium aut aridum aut humidum eſt; quod aut albidum, aut lividum, aut nigrum eſt; id purum non eſt.

30. *Quomodo vulnus implendum eſt.*

Purgato vulnere, ſequitur ut impleatur; jamque calida aqua eatenus neceſſaria eſt, ut ſanies removeatur. Lanæ ſuccidæ ſupervacuus uſus eſt: lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum eſt; ut butyrum cum roſa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem roſa, τετραφάρμακον; aut ex roſa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni ſucci; vitatis omnibus acribus. Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & ſuilla elixa dari poteſt. Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio eſt, alienum eſt: itemque uſque ad cicatricem, ſi nervi, muſculive vulnerati ſunt; etiam, ſi alte caro. At, ſi plaga in ſumma cute generis tutioris eſt, poteſt non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum eſt, quod in nervoſis locis, muſculoſiſque neceſſarium eſt, cerato quoque ſuper vulnus utendum eſt. At, ſi caro ſupercrevit, modice reprimit ſiccum linamentum; vehementius, ſquama æris. Si plus eſt, quod tolli opus eſt, adhibenda ſunt etiamnum vehementiora, quæ corpus

295, 28.

exedant. Cicatricem, post omnia hæc, commode inducit lycium ex passo aut lacte dilutum; vel etiam per se impositum siccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibusque eorum.* 5

Hic ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim vetustas ulcus occupat, induciturque ei callus, & circum oræ 10 crassæ livent. Post quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri supervenit. [531. 411.]

Interdum vel ex nimia inflammatione, 15 vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus adstrictum est, vel quia corpus senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est; nostris vocabulis 20 non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupavit; sed etiam serpit: deinde aliis aliisque signis *discernitur. Nam modo super inflammationem rubor ulcus ambit, isque cum dolore procedit; 25 ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius; etiam in putrescendo intenditur, ubi vulnus humidum est, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, mali- 30 que odoris est, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ resolvuntur, specillumque demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoque vitio non- [294, 31. 533, 23.]

* In principio difficillimè cognoscitur teste Galeno M. M. XIV. Vide Hildan. Observ. Chirurg. Cent. 1. Obs. 1.

nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. 303.

Priora in qualibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id eſt in-
5 ter ungues, & alas, vel inguina; fereque in ſenibus, vel in his, quorum corpus mali habitus eſt. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida eſt, ſed ſicca & arida; proximaque cutis, plerunque ſubnigris puſtulis impletur;
10 deinde ei proxima, vel pallida, vel livida fereque æruginoſa & ſine ſenſu eſt. Deterior in inflammatione eſt, omniaque ea ſimul ſerpunt: ulcus, in locum puſtuloſum: Puſtulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut livor,
15 in id quod inflammatum eſt: inflammatio, in id quod integrum eſt, tranſit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingenſque ſitis: quibuſdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis ſuæ compotes ſunt, balbu-
20 tiendo vix ſenſus ſuos explicant: incipit affici ſtomachus: fit fœdi ſpiritus ipſe odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus inſedit, inſanabile eſt. plurimique ſub frigido ſu- 51, 30.
25 dore moriuntur.

32. Curatio veteris ulceris.

Ac pericula quidem vulnerum hæc ſunt. Vetus autem ulcus ſcalpello circumcidendum eſt, excidendæque ejus oræ, &, quic-
30 quid ſuper eas livet, æque incidendum. Si varicula intus eſt, quæ id ſanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi ſanguis emiſſus, novatumque vulnus eſt, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneri-

neribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus sub eo exesum est, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Erysipelatum.* 5

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non solum vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut [c] caput constitit. 10

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & [d] refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua 15 subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia pa- 20 rum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris P. I. *. cerussæ, croci, singulorum P. X. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut, si durior locus est, solani folia contrita suillæ 25 adipi miscenda sunt, & illinita linteolo superinjicienda.

At, si nigrities est, quæ nequedum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic, 30 ut cætera, nutriendum est. Si magis [e] putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nul-

c Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 59. Æginet. IV. 21.
d Oribas. de Morb. Curat. III. 47. e Aph. VII. 20.

nullus ex eo humor feratur. nam quod ſanum eſt, ſiccum eſt, cum aduritur. Poſt uſtionem putris ulceris, ſuperponenda ſunt, quæ cruſtas à vivo reſolvant; ἀπεσχαρωτικὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & reſina eſt. Sed iis quoque purgari poteſt, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad ſanitatem perducendum eſt,

34. *Curatio Gangrænæ.* [f]

Gangrænam vero, ſi nondum plane tenet, ſed adhuc incipit, curare non difficillimum eſt; utique in corpore juvenili: & magis etiam, ſi muſculi integri ſunt; ſi nervi vel læſi non ſunt, vel leviter affecti ſunt; neque ullus magnus articulus nudatus eſt; aut carnis in eo loco paululum eſt, ideoque non multum quod putreſceret, fuit; conſiſtitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito poteſt. In ejuſmodi caſu primum eſt, ſi vires patiuntur, ſanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum eſt, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, uſque ad ſanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum ſerpit, adhibenda nulla ſunt, quæ pus movere conſuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena ſunt: ſed his quam leviſſimis opus eſt. ſuperque ea, quæ inflammata ſunt, utendum eſt refrigerantibus. Si nihilo magis malum conſtitit, uri id, quod eſt inter integrum ac vitiatum locum, debet. Præ-

f Æginet. IV. 19.

Præcipueque in hoc casu petendum, non à medicamentis solum, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpns adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid collisum est, aut detritum, aut infixum.*

Hæ gravissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collisa; aut ubi derasum, detritumve aliquid est; aut ubi surculus corpori infixus est; aut ubi tenue, sed altum vulnus insedit.

In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem continere, & cerato miscere

ex

ex rosa facto, idque superponere : deinde, ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὰ est. 267, 9.

Deraso vero, detritoque, imponendum
5 est emplastrum τετραφάρμακον, minuendusque cibus & vinum substrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quod si levius
10 id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, si fieri potest, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus est, vel altius descendit,
15 quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est
20 aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utranque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac su-
25 perimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huic Hecatæi empla- 264.
30 strum maxime convenit.

36. *Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.* g

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod per-

V pur-

g Æginet. IV, 45.

purgatis jam, repletisque ulceribus necessarium est) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde cum jam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur: tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix silvestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterii P. I. *. spumæ argenti P. II. *. glandis unguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri crassitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque resina cocta; sive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri potest; sive id ut emplastrum imponitur, quod in aliis partibus commodius est.

At, si vel excrevit cicatrix, vel concava est, stultum est, decoris causa, rursum & dolorem & medicinam sustinere: alioquin res utrique succurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda sunt: super concavam, implentia; donec utrumque ulcus sanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

CAP.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus.

5 DIxi de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum * hominis, [h] interdum simiæ, sæpe canis, nonnumquam ferarum, aut aliorum ani-
10 malium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habent quoddam virus.

Itaque, si vehemens vulnus est, [i] cucurbitula admovenda est: si levius, protinus emplastrum injiciendum, præcipueque
15 Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, quæ adversus morsus proposui. si ea non sunt, viride Alexandrinum: si ne id quidem est, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur.
20 Sal quoque his præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum est, si aridus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. exsaniat enim. Ac salsamentum quoque recte super id vulnus deliga-
25 tur.

265.

264.

2. *Curatio adversus rabiosi canis morsum.* [k]

Utique autem, si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum est. Deinde, si locus neque nervosus, neque
30 musculosus est, vulnus id adurendum est. Si uri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum usto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris ustis sunt. Ei vero, quod expertum ignem non

 est,

* Dom. Panarolus Pentec. 11. Obs. 52. h Seren. Samm. XLV. i Æginet. V, 2. k Æginet. V, 3. Actuar. M. M. VI, 14.

est, ea medicamenta, que vehementer exedunt. Post quæ nullo novo magisterio, sed jam suprapofito vulnus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum 5 mittunt; eumque ibi patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus distillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium est. Id- 10 que cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miserrimum genus mor- 15 bi: in quo simul æger &[l] siti & aquæ metu cruciatur. quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam projicere, &, si natandi scientiam non ha- 20 bet, modo mersum bibere pati, modo attollere; si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua satietur. sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum cor- 25 pus in aqua frigida vexatum, nervorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus

275. est. Antidotum[m] autem (præcipue id, quod primo loco posui; ubi id non est, aliud) si 30 nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est: &, si amaritudine offenditur, mel adjiciendum est: at, si jam is morbus occupavit, per catapotia sumi potest.

3. *Cura-*

l Cassii Problem. 73. m Scribon. Larg. c. XLIII. c. 171.

3. *Curationes communes adversus omnes morsus serpentium.* n

Serpentium quoque morsus non nimium distantem curationem desiderant: 5 quamvis in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in singula anguium genera singula medendi præciperent; aliique alia. sed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis supra vulnus id membrum 10 deligandum est: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum est. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum est, ante scalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam sangui-15 nis extrahatur. Si cucurbitula non est, (quod tamen vix incidere potest) tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo o adhibendus est, qui vulnus exsugat.

20 Neque hercule scientiam præcipuam habent hi, qui *Psylli nominantur; sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, 25 non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipsa tuto estur: ictus ejus occidit. &, si stupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in 30 ejus saliva noxa est. Ergo quisquis, exemplum Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave par-

n Aëtii Tetrab. IV. Serm. 1. c. 1. 2. & seqq. o Ægineт. V. 2. Actuar. M. M. VI, 11. *Vocantur alio nomine *Marsi*. Vide Reines. Variar. Lect. 1. c. 8. p. 26.

te oris ulcus habeat. Poſt hæc is homo loco calido collocandus eſt, ſic, ut id, quod percuſſum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exſugat, neque cucurbitula eſt, ſorbere oportet jus anſerinum, vel vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum ſuper vulnus imponere ſic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnuſve diſciſſus, & calida ejus caro ſtatim ſuper vulnus impoſita. Emplaſtra quoque, quæ ſupra comprehenſa ſunt. Aptiſſimumque eſt, vel Epheſium, vel id quod ei ſubjectum eſt. Præſensque in aliquo antidoto præſidium eſt. Sin id non eſt, neceſſarium eſt exſorbere portionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo eſt, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia ſunt.

4. *Speciales curationes adverſus ictus ſerpentium: & primò adverſus ictum Aſpidis.* p

Hæc adverſus omnes ictus utilia ſunt, communiaque: uſus tamen ipſe docuit, eum, quem * Aſpis percuſſit, acetum potius bibere debere. Quod demonſtraſſe dicitur caſus cujuſdam pueri, qui cum ab hac ictus eſſet, & partim ob ipſum vulnus, partim ob immodicos æſtus ſiti premeretur, ac locis ſiccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte ſecum habebat, ebibit, & [illegible] libera-

p Æginet. V, 18. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 20.
* De Aſpide videatur Ammian. Marcellin. L. XXII. Cap. 15. pag. 338. Ejus morſum ſanari poſſe negat Ælian. de Animal. 1. Cap. 54.

liberatus eſt. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & diſſipandi. Quo fit, ut terra reſperſa eo ſpumet. Eadem ergo vi veriſimile eſt ſpiſſeſ-
5 centem quoque intus humorem hominis ab eo diſcuti, & ſic dari ſanitatem.

5. *Adverſus ictum Scorpionis.* q

In quibuſdam etiam aliis ſerpentibus certa quædam auxilia ſatis nota ſunt. Nam
10 ſcorpio ipſe ſibi pulcherrimum medicamentum eſt. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum ſuper vulnus imponunt. Quidam ſuper prunas eo impoſito, vulnus ſuffumigant,
15 undique veſte circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus ſuper vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ ſolaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) ſemen, vel certe folia ex vino. Super vulnus ve-
20 ro etiam furfures ex aceto, vel ruta ſilvatica recte imponitur, vel cum melle ſal toſtus. Cognovi tamen medicos, qui ab ſcorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio ſanguinem miſerunt.

25 6. *Adverſus Aranei & Scorpionis ictum.*

Ad ſcorpionis etiam, & ad r aranei ictum, allium cum ruta recte miſcetur, ex oleoque contritum ſuperimponitur.

7. *Adverſus *Ceraſtis, & Dipſadis, &*
30 *Hæmorrhoidis ictum.* s

At, ſi ceraſtes, aut dipſas, aut hæmorrhois percuſſit, aſphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in

V 4 duas

q Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 19 r Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 16. Ex eo mors, Dom. Panarolus Pentec. 1. Obſ. 45. * Deſcribitur ab Ælian. de Animal. 1. c. 57. s Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 22. 23.

duas potiones dividendum est sic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Costumque, & cassia, & cinnamomum recte per potionem assumuntur. 5

8. *Adversus Chersydri* t *ictum, & Cerastis.*

Adversus Chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum P. II. *. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Im- 10 ponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem hordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æque valet. 15

9. *Adversus Phalangii ictum.* u

Ubi vero phalangium * nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus 20 ex passi hemina; vel radiculæ semen, aut lolii radix ex vino; & super vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquiescat.

10. *Adversus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.* 25

Verum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt; maxime, quæ æstuosis gignuntur locis. Italia frigidioresque regiones hac quoque parte 30 salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adversus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel

t Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 35. u Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 18. * Salmasius in Notis ad Spartiani Hadrian. C. 20. pag. 190. Ed. Hackian.

vel personata, vel marinæ pastinacæ; si vel singulæ binæve tritæ, & sic potui datæ sunt cum vino, & super vulnus impositæ. Illud ignorare non oportet, omnis serpen-
5 tis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque perniciosissimi sunt, cum incubant: utilissimumque est, ubi ex anguibus metus est, non ante progredi, quam quis aliquid assumpsit.

10 11. *Remedium generale adversus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.*

Non tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt. Primum, quia non protinus sen-
15 tiunt, ut ab angue icti: ideo ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, ubi primum sensit aliquis, protinus oleo
20 multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhausit, bibere antidotum: si id non est, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adversus quædam venena: & primo adversus Cantharidas.* a

25 Sunt tamen quædam remedia propria adversus quædam venena, maximeque leviora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per se debet.

30 13. *Adversus Cicutam.* b

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est; deinde is vomere cogendus: posteaque laser ex vino dandum. Iisque, si febre vacat, in

 cali-

a Æginet. V, 30. Scribon. Larg. LVII. Actuar. M.M. V, 12. b Æginet. V, 41. Scribon. Larg. XLVII. Actuar. M. M. V, 12.

calidum balneum mittendus: si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

14. *Adversus Hyoscyamum.* z

Si hyoscyamum, fervens mulsum bi- 5 bendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

15. *Adversus Cerussam.* a

Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime prosunt. 10

16. *Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coiit.* b

Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coiit, aut passum, aut cum aceto laser. 15

17. *Adversus Fungos inutiles.* c

Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut è posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & cocturæ gene- 20 re idonei * fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

18. *De adustis corporis locis, & quomodo curare debeant* d 25

Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet 30 protinus impositum ad sanitatem perducit.

Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque,

z. Æginet. V, 38. a Scribon. Larg. XLVII. b Æginet. V, 36. Plin. H. N. XXII, 23. c Æginet. V, 54. Scrib. Larg. LXVI. d Ægin. IV, 11. Seren. Samm. LX. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 64. * Alii *sunt*.

que, primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina:
5 vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet λιπαρά. 267.
Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi
10 retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio,
15 donec crustæ cadant: tum ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

20 ## CAP. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo.* e

AB his, quæ extrinsecus incidunt, ad
25 ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent,
30 maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In iis sanies esse videtur; infra color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur.

e Æginet. IV, 25. Actuar. M. M. II, 12. Oribas. Synops. VII, 12.

gitur. Neque in eo loco levari cutis poteſt, ſed inferiori carni quaſi affixa eſt. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium ſubteractis quaſi quibuſdam radicibus ſerpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbeſcit; dein lividum fit; circumque exiguæ puſtulæ oriuntur. Et ſi circa ſtomachum fauceſve incidit, ſubito ſpiritum ſæpe elidit.

Nihil melius eſt, quam protinus adurere. Neque id grave eſt. nam non ſentit; quoniam ea caro mortua eſt. Finiſque adurendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt. Tum deinde ulcus, ſicut cætera aduſta, curandum eſt. Sequitur enim ſub medicamentis erodentibus cruſta: quæ undique à viva carne diducta, trahit ſecum, quicquid corruptum erat; puruſque jam ſinus curari poteſt implentibus. At, ſi in ſumma cute vitium eſt, poſſunt ſuccurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine abhibenda eſt. Quodcunque vero medicamentum impoſitum eſt, ſi ſatis proficiet, protinus à viva corruptam partem reſolvet.

Certaque eſſe fiducia poteſt fere, ſi undique vitioſa caro excidat, qua hujuſcemodi medicamen exeſt: ſi id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad uſtionem properandum eſt. Sed in ejuſmodi caſu abſtinendum à cibo, à vino eſt. Aquam liberaliter bibere expedit. Magiſque ea ſervanda ſunt, ſi febricula quoque acceſſit.

2. De

2. *De Carcinomate.*

Non idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, 5 circa [f] faciem, nares, aures, labra, [g] mammas fœminarum. Et ex jecore, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur: isque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum 10 inflatæ venæ quasi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam sine ulcere durior aut 15 mollior est, quam esse naturaliter debet: nonnunquam iisdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quadam & 20 magnitudine sua. Colorque ejus ruber est, aut lenticulæ similis. Neque tuto secatur. nam protinus aut resolutio nervorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atque ejus anima deficit. Quibus-25 dam etiam, si idipsum pressum est, quæ circa sunt, intenduntur & intumescunt. Namque pessimum id genus est, fereque primum id fit; quod κακόηθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine ulce-30 re est. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

Tolli nihil, nisi κακόηθες, potest: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita est, eo magis quidam usi sunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro ad-

[f] Æginet. III. 22. [g] Scribon. Larg. XXIII.

adusserunt: quidam scalpello exciderunt. neque ulli unquam medicina * profuit: sed adusta, protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem, tamen reverterunt, 5 & causam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectu- 10 tem perveniant, non prohibeantur. Discernere autem cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento. 15

Ergo, ubi primum id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio potest & ad scalpellum, & ad ustionem. Si protinus irrita- 20 tum est, scire licet, jam carcinoma esse; removendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguissimam, aut 264, ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æqua- 25 14. le est, ceratum ex rosa injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contrita testa, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercrevit, tentanda squama æris est (quæ 30 lenissima ex adurentibus est) eatenus, ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbavit: sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. De

* Aphor. VI, 38.

3. *De Theriomate.*

Eſt etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci
vocant. Id & per ſe naſcitur, & interdum
ulceri ex alia cauſa facto ſupervenit. Co-
5 lor eſt vel lividus, vel niger: odor fœ-
dus: multus, & muco ſimilis humor. Idi-
pſum ulcus neque tactum, neque medica-
mentum ſentit: prurigine tantum move-
tur. circa dolor eſt, & inflammatio. Inter-
10 dum etiam febris oritur. Nonnunquam ex
ulcere ſanguis erumpit. Atque id quoque
malum ſerpit. quo omnia ſæpe intendun-
tur. Fitque ex his ulcus, quod [h] ἕρπητα ἐσθιό-
μενον Græci vocant; quia celeriter ſerpen-
15 do, penetrandoque uſque ad oſſa, corpus
vorat. Id ulcus inæquale eſt, cœno ſimile;
ineſtque multus humor glutinoſus; odor
intolerabilis; majorque, quam pro modo
ulceris, inflammatio. Utrumque, ſicut om-
20 nis cancer, fit maxime in ſenibus; vel his,
quorum corpora mali habitus ſunt. 167, 18.

Curatio utriuſque eadem eſt: ſed in ma-
jore malo major vis neceſſaria. Ac pri- 84, 9.
mum, à victus ratione ordinandum eſt: ut
25 quieſcat in lectulo: ut primis diebus à cibo
abſtineat: aquam quamplurimam aſſumat.
Alvus quoque ei ducatur. Dein, poſt in-
flammationem, cibum boni ſucci capiat;
vitatis omnibus acribus: potionis quan-
30 tum volet, ſic, ut interdiu quidem aqua
contentus ſit: in cœna vero etiam vini au-
ſteri aliquid bibat. Non æque tamen fame
in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui
θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit.
Et

h Actuar. M. M. II. 12. Æginet. IV. 20.

Et victus quidem talis necessarius est.

Super ulcus vero inspergenda est arida aloe contrita, &, si parum proficiet, chalcitis. At, si quis nervus, exesa carne, nudatus est, contegendus ante linteolo est, ne sub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, averso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaque, qua tumor ex inflammatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante contectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. *De Sacro igne.*[i]

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore; exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla altera major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper fere pus, & sæpe rubor cum calore est: serpitque id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis pustulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui esse inter

i Æginet IV, 12. Seren. Sammon. XLI. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 59.

ter saniem & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen; mediumque sanescit, extremis procedentibus: ac sæpe id, quod jam sanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt; sed in cruribus maxime.

Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ serpunt; sic prope difficillime tollitur. Medicamentum ejus *fortissimum est, uno die febris, quæ humorem noxium absumat. Pus, quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus est, extrahatur. Sed tamen, si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alvi ductione opus est. In omni vero sacro igni, neque lenibus & glutinosis cibis, neque salsis & acribus utendum est; sed his, quæ inter utrumque sunt: qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aves, exceptoque apro, omnis fere venatio. Si non est febricula, & gestatio utilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse, quam cibus, debet.

289, 33.

X Ipsa

* Edit. Aldi, Steph. aliæque *fortuitum*.

Ipſa autem ulcera, ſi mediocriter ſerpunt, aqua calida: ſi vehementius, vino calido fovenda ſunt. Deinde acu puſtulæ, quæcumque ſunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. 5 Ubi inflammatio ſublata, ulcuſque purgatum eſt, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, poſſunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque 273. 262. contrita: poteſt emplaſtrum vel Heræ, vel 10 τετραφάρμακον; cui quinta pars thuris adjecta ſit; poteſt nigra hedera ex vino auſtero cocta, ac, ſi celeriter malum ſerpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere, quod in ſumma cute eſſe propoſui, ſatis ad 15 ſanitatem eadem lenia medicamenta proficiunt.

5. *De Chironio ulcere.* k

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum eſt, & habet * oras duras, 20 calloſas, tumentes. Exit ſanies non multa, ſed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla eſt inflammatio: dolor modicus eſt. Nihil ſerpit, ideoque nullum periculum adfert; ſed non facile 25 ſaneſcit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcuſque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. 30 Quale ejus rei cauſa fit ex his: ſquamæ æris, plumbi eloti combuſti, ſingulorum P. VI. *. cadmiæ, ceræ, ſingulorum P. VIII. *. roſæ

k Ægin. IV, 46. *Pollux IV. c. 25.

*. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.

5 Fiunt etiam ex frigore hiberno [l] ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, de-
10 inde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major est. Nonnunquam humor exit, sed non multus; qui referre vel pus, vel saniem videtur.

In primis multa calida aqua *fovendum
15 est, in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alu-
20 men, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

25 *7. De Struma.* [m]

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres
30 movent, nec unquam facile maturescunt; &, sive ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius. quibus id quoque accedit, quod

 longo

l Æginet. III, 79. m Aëtius Tetrab. IV. Serm. III. c. 5. Actuar. Meth. Med. II. 12. Ægin. IV, 33. Oribas. Synops. VII, 29.

longo ſpatio detinent. Naſcuntur maxime in cervice; ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe, chirurgus Meges author eſt. 5

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam ſæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel diſſipent; quorum ſupra mentio facta eſt. Adurentibus 10 quoque quidam utuntur, quæ exedunt, cruſtaque eum locum adſtringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi eſt, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum eſt, donec ad 15 cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam 383, 11. ruſticorum experimento cognitum, quem ſtruma male habet, eum, ſi anguem edit, liberari. 20

8. *De Furunculo.* n

Furunculus vero, eſt tuberculum acutum cum *inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus eſt, & exiit pus, ſubter apparet pars carnis in 25 pus verſa, pars corrupta ſubalbida, ſubrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum eſt, etiamſi nulla curatio adhibeatur: matureſcit enim per ſe, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut 30 potior medicina ſit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum eſt. ſed alia quoque ſupra comprehenſa ſunt. Si cætera deſunt, imponi debet, pri-

n Æginet. IV, 23. Seren. Sammon. XXXVIII.
*Edit. Aldi & aliæ *inflatione*.

primum, non pingue emplastrum, ut id reprimat: deinde, si non repressit, quodlibet puri movendo accommodatum. si ne id quidem est, vel resina, vel fermentum. Expresso pure, nulla ultra curatio necessaria est.

9. *De Phymate.* (396, 20.)

Phyma vero nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere consuevit: sed inflammatio dolorque sub eo minores sunt. Ubi divulsum est, pus eodem modo apparet: ventriculus qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Ubi ætas induravit, ne nascitur quidem. Quibus vero medicamentis discuteretur, supra propositum est. (258, 19.)

10. *De Phygethlo.* k

φύγεθλον autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentioque vehemens est, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde maturescit, neque magnopere in pus convertitur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad similitudinem figuræ, nostri vocant. Atque idipsum quo medicamento tolleretur, supra demonstravi. (255.)

k Seren. Samm. XL. Æginet. IV, 22.

11. *De Abscessibus.* 1

Sed cum omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad suppurationem spectans. Idque fere fit aut post febres, aut post do- 5
lores partis alicujus, maximeque eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiusque oculis expositum est, siquidem latius aliquando intumescit ad similitudinem ejus, quod φῦμα vocari proposui, rubetque cum calore, & 10
paulo post etiam cum duritia, magisque nocenter adolescit, & sitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi potest; maximeque, ubi altius pus movetur: sed cum siti vigiliaque 15
sentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de subito durius non est, melius est: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati est. quæ signa jam pure oriente nascuntur: tumor enim ruborque 20
multo ante incipiunt.

Sed, si locus nobilis est, avertendus materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in erysipelate proposui. 25
Si jam durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resolvant: qualis est ficus arida contusa: aut fex mista cum cerato, quod ex adipe suilla coactum sit; aut cucumeris silvestris radix, cui ex farina duæ 30
partes adjectæ sint, ante ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusque adjicere myrrhæ dimidio minus,

1 Æginet. IV, 18. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 32. Oribas. Synops. VII,28.

nus, quam in prioribus singulis erit. Atque emplastra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ supra explicui.

Quod per hæc discussum non est, necesse est, maturescat. Idque quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex aqua cocta, cui & olerum aliquid recte miscetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abscessibus, quorum nomina proprietatesque supra edidi, recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo distat. Crudum est autem, in quo major quasi venarum motus est, & gravitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities; &, si major abscessus est, horror, atque etiam febricula permanet: penitiusque condita suppuratione pro his, quæ alioqui cutis ostendit, punctiones sunt. Ubi ista se remiserunt, jamque is locus prurit, & aut sublividus, aut subalbidus est, matura suppuratio est. Ex qua, ubi vel per se, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum, si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoque partibus, si ima plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non alte penetravit, si febris non est, si valet corpus, æque linamenta supervacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec, nisi magna plaga est, imponi debent. Commode vero mel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per se & mista idonea sunt.

Si qua circa duriora ſunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fœni Græci linive ſemen ex paſſo coctum ſuperdandum eſt. Quicquid deinde impoſitum eſt, non adſtringi, ſed modice deligari debet. Illo 5 neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, expoſita ſunt. 10

412.
413.

12. *De Fiſtulis.* m

Nonnunquam autem ex ejuſmodi abſceſſibus, & ex aliis ulcerum generibus, fiſtulæ oriuntur. Id nomen eſt ulceri alto, anguſto, calloſo. Fit in omni fere parte 15 corporis: habetque quædam in ſingulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fiſtularum plura ſunt. ſiquidem aliæ breves ſunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ mul- 20 toque plures tranſverſæ: aliæ ſimplices ſunt, aliæ duplices tripliceſve; quæ ab uno ore orſæ intus tres fiunt, aut etiam in plures ſinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuoſæ ſunt: aliæ intra carnem deſinunt, 25 aliæ ad oſſa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam inſanabiles reperiuntur. 30

Expedita curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra * carnem. Adjuvatque ipſam corpus, ſi juvenile, ſi firmum eſt. Inimica contraria his ſunt: itemque, ſi fiſtula os, vel

m Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 55. *Hippocr. Coac. Præn. III, 394.

vel cartilaginem, vel nervum, vel muſculos læſit; ſi articulum occupavit; ſi vel ad veſicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriaſve, vel ad
5 maxillas, guttur, ſtomachum, thoracem penetravit. Ad inteſtina quoque eam tendere, ſemper periculoſum, ſæpe peſtiferum eſt. Quibus multum mali accedit, ſi corpus vel ægrum, vel ſenile, vel mali habi-
10 tus eſt.

Ante omnia autem demitti ſpecillum in fiſtulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, ſcire poſſimus. Simul etiam, prorſus humida, an ſiccior ſit: quod extra-
15 cto ſpecillo patet. Id quoque dici poteſt, in oſſe vitium ſit, necne: &, ſi jam eo fiſtula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, ſi molle eſt, quod ultimo ſpecillo contingitur, intra carnem adhuc vitium eſt: ſi ma-
20 gis id renititur, ad os ventum eſt Ibi deinde ſi dilabitur ſpecillum, nondum caries eſt: ſi non dilabitur ſede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis eſt: ſi inæquale quoque & aſperum ſubeſt, vehemen-
25 tius os exeſum eſt. At cartilago ubi ſubſit, ipſa ſedes docet: perventumque eſſe ad eam, ex reniſu patet.

Ex his quidem colliguntur fiſtularum ſedes, ſpatia, noxæ. Simplices vero hæ
30 ſint, an in plures partes diducantur, cognoſci poteſt ex modo puris. Cujus ſi plus fertur, quam quod ſimplici ſpacio convenit, plures ſinus eſſe manifeſtum eſt. Cumque fere juxta ſint caro, & nervus, & ali-

qua nervoſa, quales fere tunicæ membranæque ſunt, genus quoque puris docebit, num plures ſinus intus diverſa corporis genera perroſerint. Siquidem ex carne pus læve, album copioſius fertur: at ex nervoſo loco, coloris quidem ejuſdem, ſed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non diſſimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fiſtulæ penetrarint, quia ſæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam deſierat, iterum incipit; teſtaturque, non ſolum alium ſinum eſſe, ex quo deſcendat, ſed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & ſimplex eſt; ac neque ſinuoſa neque cava ſede; neque in articulo, ſed in eo membro, quod per ſe immobile, non niſi cum toto corpore movetur, ſatis proficiet emplaſtrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel ſalem vel alumen, vel ſquamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius eſt, antecedente demitti oportet in fiſtulam, donec purus ſanguis ſe oſtendat. quæ in omnibus fiſtularum collyriis perpetua ſunt. Idem deinde emplaſtrum in linteolo ſuperimponendum; ſupraque injicienda ſpongia eſt, in acetum ante demiſſa: ſolvique quinto die ſatis eſt. Genus victus adhibendum eſt, quo carnem ali docui.

At,

At, si longius à præcordiis fistula est, ex intervallo jejunum radiculas esse, deinde vomere, necessarium est.

Quum vetustate callosa fit fistula (callus 300, 9. 5 autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaveris lachrymæ P. I. *. gummi P. III. *. cadmiæ P. IIII. *. atramenti suto- 10 rii P. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ P. I. *. æruginis, sandarachæ, aluminis Ægyptii singulorum P. I. *. atramenti sutorii combusti P. II. *. Aut quod constat ex chalciti- 15 de, & è saxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis,[n] æruginis rasæ P. II. *. conte- 20 rere, deinde ammoniaci thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuso æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis est. Sed, ut hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum qui- 25 buslibet adurentibus medicamentis erodere: satisque est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adstrictum eo illinere. Scilla quoque cocta & mixta cum calce, callum exest.

30 Si quando vero longior & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium hujus incidi commodissimum est, & collyrium, * quod volueris demitti.

At si duplicem esse fistulam vel multiplicem

n Oribas. Synops. VII, 30. * Edit. Aldi, Steph. *utrumque*, alii legunt *utrimque*.

cem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque carnem sit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda sunt; vel, si sordidior fistula est, ex mulso; si callosior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum est. Superponenda sunt, quæ refrigerent & reprimant. nam fere, quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est, ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamenta injiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere; si plus puris fertur, vino; si callus durior est, aceto; si jam purgatur, mulso, vel aqua, in qua ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem est, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum sit. Quod ubi contingit, imponenda glutinantia sunt; præcipueque spongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuisse linamentum in modum collyrii compositum & tinctum melle, implendi causa demitti. sed celerius sic glutinantur, quam impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat, adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in unum eos jungat.

13. De

13. *De Ulceris genere, quod κηρίον nominatur.*

Est etiam ulceris genus, quod à favi similitudine κηρίον o Græcis nominatur. Idque duas species habet. Alterum est subalbidum, & furunculo simile; sed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi maturescit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinosus, & purulentus; nec tamen ad justam maturitatem pervenit. Si divisum est, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiusque descendit. Raro fit nisi in capillis.

Alterum est minus, & super caput eminens, durum, latum, subviride, subpallidum, magis exulceratum: siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus, subpallidus, crassitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei: &, si inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo ut acutam quoque febrem movere consuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus exasperatum est, recte imponitur & ficus arida, & lini semen *in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia suprà posui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic ut ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur; & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod si parum in utrolibet genere

o Actuar. M. M. II, 12. & IV, 16. Æginet. III, 3. Trallian. I, 9. * Al. *quod in vino.*

genere medicamenta proficiunt, totum ulcus uſque ad ſanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, ſuper plagam medicamenta danda ſunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent, tum, quæ impleant. 5

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis p ſimilia; quorum diverſa nomina, ut vitia ſunt. 10 Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi ſub cute coit aliquid durius, & interdum paulo aſperius, coloris ejuſdem; infra ad cutem tenue, ſupra latius. Idque modicum eſt, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix 15 unum tantum eodem tempore naſcitur; ſed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam ſubito deſinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. ſunt, quæ etiam in pus convertuntur. 20

Ἀκρόθύμιον q nominatur, quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, ad cutem latius, ſupra tenue, ſubdurum, & in ſummo peraſperum. Id, qua ſummum, colorem floris thymi repræſentat; unde ei nomen eſt; 25 ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum ſanguinis fundit: fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ eſt, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura naſcun- 30 tur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: peſſima tamen in obſcœnis ſunt; maximeque ibi ſanguinem fundunt.

Μυρμήκια r autem vocantur humiliora thymio

p Æginet. IV, 15. VI, 87. q Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 3. Oribaſ. Synopſ. VII, 39. r Actuar. M. M. II, 11. Oribaſ. Synopſ. VII, 43.

thymio durioraque. quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lu-
5 pini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus [s] autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime
10 naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium
15 ſæpe etiam per ſe finiuntur, &, quo minora ſunt, eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acro-
20 thymio clavoque exciſis, ſubrotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem: eaque relicta, idem rurſus exit. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent: ideoque ne excidi quidem ſine magna exul-
25 ceratione poſſunt. Clavum ſubinde radere, commodiſſimum eſt. nam ſine ulla vi ſic molleſcit. at, ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deinde imponit
30 reſinam, cui miſcuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda ſunt. Aliiſque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum

s Æginet. III, 80. VI, 87.

ſimum eſt. Sed ea, quæ circa ſunt, foliis contegi debent, ne ipſa quoque exulcerentur: deinde poſtea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta.

15. *De Puſtularum generibus.*

t At puſtulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera ſunt. Nam modo circa totum corpus partemve aſpredo quædam fit, ſimilis his puſtulis, quæ ex urtica, vel ex ſudore naſcuntur: v ἐξανθήματα Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, ſimiles varis oriuntur, nonnunquam majores. Puſtulæ, lividæ, ſunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: ſubeſtque illis humor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. φλύκταιναι x ἐλκύδεις Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.

Φλυζάκιον autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta. ex qua ipſa quod exprimitur, humidum eſt. Ex puſtulis vero nonnunquam etiam ulcuſcula fiunt, aut aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore, exitque aut pus, aut ſanies, aut utrumque. Maximeque id evenit in ætate puerili: raro, in medio corpore: ſæpe, in eminentibus partibus.

Peſſima puſtula eſt, quæ y ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehe-

t Aphor. III, 20. v Actuar. M.M. II, 11. Trall. I, 5. x Actuar. M.M. VI, 8. y Actuar. M.M, II, 11. Oribaſ. Synopſ. VII, 37. 42.

vehemens inflammatio est; &, cum aperta est, reperitur intus exulceratio mucosa, colore humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est: neque enim ea faba
5 major est. Atq; hæc quoq; oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque à Græcis ei ἐπινυκτὶς est impositum.

In omni vero pustularum curatione primum est, multum ambulare, atque exer-
10 ceri: si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere: abstinere ab omnibus acribus z & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc, is, qui tam robu-
15 stus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet; simulque super eas nitrum inspergere; oleoque vinum miscere, & sic ungi; tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si majus pustularum ge-
20 nus occupavit, imponenda lenticula est; detractaque summa pellicula, ad medicamenta lenia transeundum. Ἐπινυκτὶς post lenticulam, recte herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur.

25 Ulcera vero ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni Græci mixta sic, ut his invicem rosa atque intubi succus adjiciatur, donec mellis crassitudo ei fiat. Proprie ad eas pustulas, quæ infantes
30 male habent, lapidis, quem πυρίτην Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulæ debent, & tum hoc illini.

z Oribas. de Morb. Curat. III, 54.

16. *De Scabie.* a

Scabies vero est durities cutis rubicundior. ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies; fitque ex his continuata 5 exulceratio pruriens; serpitque in quibusdam cito. Atque in aliis quidem ex toto desinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque 10 eam, quæ talis est, ἀγρίαν Græci appellant; id est feram. 340. 14.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ supra, necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est; 15 quod fit ex spodii, croci, æruginis, singulorum P. I.*. piperis albi, omphacii, singulorum P. I.*. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio est, id, quod fit ex sulphuris P. I.*. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemi- 20 na, olei sextariis duobus. quæ simul usque ad crassitudinem mellis incoquuntur. Est etiam, quod ad Protarchum authorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum sextarium, nitri cyathos quatuor, picis liqui- 25 dæ heminam, resinæ humidæ selibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lyrium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miscentur, & ex passo coquuntur. Idque omnem utique scabiem 30 sanat. Ac, si nihil aliud est, amurca ad tertiam partem decocta, vel sulphur pici liquidæ mistum, sicut de pecoribus proposui, hominibus quoque scabie laborantibus opitulantur 255, 16.

17. De

a Oribas. de Morb. Curat. III, 58.

17. *De Impetiginis speciebus.* b

Impetiginis vero species sunt quatuor. Minime mala est, quæ similitudine scabiem repræsentat. nam & rubet, & durior
5 est, & exulcerata, & rodit. Distat autem ab ea, quæ magis exulcerata est, & varis similes pustulas habet; videnturque esse in ea quasi bullulæ quædam, ex quibus interposito tempore quasi squamulæ solvuntur,
10 certioribusque hæc temporibus revertitur.

Alterum genus est pejus & simile papulæ fere, sed asperius rubicundiusque, figuras varias habens: squamulæ ex summa cute decidunt, rosio major est, celerius &
15 latius procedit, certioribusque etiam, quam prior, temporibus & fit, & desinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior est, nam & crassior est, & durior, & magis tumet; in sum-
20 ma cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra est: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut desinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen est.
25 Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore. nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile; squamulasque habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes: quibus
30 demptis, profluit sanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus est, cutis dura atque fissa est, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque un-

b Oribas. de Morb. Curat. III, 59. Synops. VII, 49.

gues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere sub authore Protarcho retuli. Serapion autem, nitri P. II. * sulphuris P. IV. * excipiebat resina copiosa, eoque utebatur.

338, 23. 5

18. *De papulis.*

Papularum vero duo genera sunt. Alterum est, in quo per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde serpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem procedit. Alterum est, quam ἀγρίαν Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

10 338. 11. 15

Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, si jejuna saliva quotidie defricetur, sanescit. Major, commodissime murali herba tollitur, si super eadem trita est. Ut vero ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitii est. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, singulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. *. farinæ lolii sext. III. git cyathi tres, picis crudæ sext. unum.

20 25 30

19. *De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce.* [c]

Vitiligo quoque, quamvis per se nullum periculum adfert: tamen & fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres species sunt. Ἄλφος vocatur, ubi color albus est, fere subasper & non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & umbræ similis. cætera eadem sunt. Λεύκη habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, & altius descendit; in eaque albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt: sed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibusdam variis temporibus oriuntur & desinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam sanescit; ac, si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Utrum autem aliquod horum sanabile sit, an non; experimento facile colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. si sanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest. Itaque ab hoc quidem abstinendum est.

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum sulphure & thure, sic, ut ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cuminum,

c Actuar. M. M. II, 11. VI, 8. Oribas. de Morb. Cur. III, 58. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 132.

num, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur · deinde non ita multo post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, Micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris P, II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero, quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Vitiis singularum corporis partium.

DIXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant. nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consueverunt, orsus à capite.

I. *De Capillis fluentibus.* a

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo *mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluunt. Nam, quo minus caput quibusdam ætate nu-

a Trallian. I, 2. Actuar. M. M. II, 5. IV, 9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 5. * Scil. myrteo. Tū. Priscian. I, 2.

* nudetur, ſuccurri nullo modo poteſt.

CAP. II.

De Porrigine. a

PORRIGO autem eſt, ubi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ ſurgunt, eæque à cute reſolvuntur; & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. Idque evenit, modo ſine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio. Ac neque ſine aliquo corporis vitio naſcitur, neque ex toto inutile eſt. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium eſt, non incommodum eſt, ſummam cutem potius ſubinde corrumpi, quam id, quod nocet, in aliam partem magis neceſſariam verti.

Commodius eſt ergo ſubinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium humore ſequente fieri poteſt; magiſque, ſi is etiam mali odoris eſt) caput ſæpe radendum eſt; dein id ſuper adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus. quale eſt nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut ſciamus, utique in recenti vitio id inutile eſſe.

* Priſcian. I,2 a 'Æginet. III, 3. Trallian. I. 4. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV, 9, 10.

CAP. III.

De Sycosi. [a]

EST etiam ulcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur, quia caro in eo excrescit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera, ulcus durum & rotundum est: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed, id quod callosum & rotundum est, maxime in [b] barba; id vero, quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Areis.

AREARUM quoque duo genera sunt. Commune utrique est, quod, emortua summa pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increscitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus est, quod densam cutem, & subpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία [b] nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba.

a Æginet. III, 3. Actuar. M.M. II, 5. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 52. Trall. I, 5. b Trallian. I. 1. Priscian. L. 1. c. 6.

barba. Id vero, quod à serpentis similitudine ὀφίασις c appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit;
5 quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur.

10 Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combustam. quidam resinam terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quam
15 novacula quotidie radere: quia, cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet desistere, quam frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur,
20 illini atramento sutorio satis est.

CAP. V.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide. a

25 PENE ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex iis autem, quæ supra proposui, vari lenticulæque vulgo notæ sunt; quamvis rarior
30 ea species est, quam φακίαν Græci vocant, cum sit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Ἐφηλὶς vero à plerisque ignoratur: quæ nihil est, nisi asperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non nisi in fa-

 cie:

c Oribas. de loc. Affect. Cur. IV, 42. Actuar. M. M. V, 13. a Æginet. III, 1.

cie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est.

Sed vari commodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quam ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum est, &, interpositis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis & paulum mellis adjectum est. Ad omnia vero ista atque etiam ad colorandas cicatrices, prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, sertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quam amarissimo coguntur, illitumque à vespere usque mane eluitur.

CAP. VI.

De oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur. [a]

SEd hæc quidem mediocria sunt. [b] Ingentibus vero & variis casibus oculi nostri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ simul & usum & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt.

Pro-

a Actuar. M. M. IV, 11. VI, 5. III, 22.
b Trallian. II, 1.

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ ſunt, ex quibus, quid eventurum ſit, colligere poſſimus. Nam, ſi ſimul & lacryma & tumor & craſſa puituita cœperint; ſi ea pituita lachrymæ miſta eſt; neque lachryma calida eſt, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo eſt; longum id ſed ſine periculo, futurum eſt. Idque lippitudinis genus minime cum dolore eſt; ſed vix ante vigeſimum diem tollitur; nonnunquam per duos menſes durat, quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis eſſe incipit; lachrymæque miſcetur, aut, ſi ſimul hæ utrunque oculum invaſerunt, poteſt eſſe brevior, ſed periculum ulcerum eſt. Pituita autem ſicca & arida dolorem quidem movet, ſed maturius deſinit; niſi quid exulceravit.

Tumor magnus ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine ullo periculo eſt: ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejuſdem exulcerationis timor in palpebris pupilliſve eſt; ubi, ſuper magnum dolorem, lachrymæ ſalſæ calidæque eunt; aut etiam ſi, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum eſt, ubi pituita pallida aut livida eſt, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos

los dolor pervenit, nocturna vigilia urget. siquidem sub his oculus plerumque rumpitur, votumque est, ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit, sine auxilio est. 5
Si de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. At, si asperum, & crassum est, etiam post curationem vestigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos sanguinis detractione, medicamento, balneo, fotu, vino, vetustissimus author Hippocrates a memoriæ prodidit. Sed eorum tempora & causas parum explicuit: in quibus Medicinæ summa est. Neque minus in * abstinentia & alvi ductione sæpe auxilii est. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor est; sequiturque pituitæ cursus, nonnunquam copiosior vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior. In ejusmodi casu prima omnium sunt quies & abstinentia. Ergo primo die, loco obscuro cubare debet sic, ut à sermone quoque abstineat: nullum cibum assumere; si fieri potest, ne aquam quidem; sin minus, certe quam minimum ejus.

10 15 [69,21.] 20 [114, 20. 298, 15.] 25

Quod si graves dolores sunt, commodius secundo die; si tamen res urget, etiam primo † sanguis mittendus est; utique si in fronte venæ tument, si firmo corpore materia superest: Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non nisi secundo tertiove die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxi- 30

a Aphor. VI, 31. * Marcell. de Medic. c. 8.
† Idem ibid.

auxilium desiderat: satisque est, uti quiete & abstinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium necessarium est, ne pituita tenuior
5 atque acrior fiat: sed secundo die dari debet id, quod levissimum videri potest ex iis, quæ pituitam faciunt crassiorem; qua- 360.
lia sunt ova sorbilia: si minor vis urget, 15.
pulticula quoque, aut panis ex lacte. In se-
10 quentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibus poterit; sed generis ejusdem: utique ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur; nihil potui præter aquam. Et vi-
15 ctus quidem ratio talis maxime necessaria est.

Protinus autem primo die, † croci P. I. *. & farinæ candidæ quam tenuissimæ P. II. *. excipere oportet ovi albo, donec mellis
20 crassitudinem habeat: idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compressis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Superinun-
25 gi vero oculi debent sic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum passo conterantur, & specillo super oculos indu-
30 cantur. Aliud ad idem: mirrhæ P. I. *. § madragoræ succi P. II. *. papaveris lachrymæ P. II. *. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. III. *. acaciæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. Et hæc quidem interdiu

† Marcell. de Medic. c. 8.
§ Idem ibid.

diu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum est, superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. nam & pituitam reprimit, &, si quid lachrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. 5

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum est; adjiciendumque eo mulsi paulum, idque digito permiscendum; ubi facta unitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superque oculos imponi. Ea res & levis est, & refrigerando pituitam coercet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotonco cocto mixta, commode imponitur Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potissimum uti expresso, si levior impetus est, ex aqua; si major, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant: at hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso ægro commode potest: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, ut somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: satisque est puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum vero oculum primo die, nisi immodica inflammatio est, nihil recte conjicitur: sæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At secundo die, gravi quoque lippitudine per indita medica- 10 15 20 25 30

men-

menta recte ſuccurritur, ubi vel jam ſanguis miſſus, vel alvus ducta eſt; aut, neutrum neceſſarium eſſe, manifeſtum eſt.

2. *De diverſis oculorum collyriis.*

5 Multa autem multorumque collyria ad id apta ſunt; noviſque etiamnum miſturis temperari poſſunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie miſceantur. Ego autem nobiliſſima exe-
10 quar.

3. *Philonis collyrium.*

Eſt igitur Philonis, quod habet ceruſſæ elotæ, ſpodii, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combuſtæ P. I.
15 *. Illud ſcire oportet, hæc quoque omnia medicamenta, ſingula primum per ſe teri, deinde miſta iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quaſdam alias facultates habeat, hoc maxime
20 præſtat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata ſint, neque frientur.

4. *Dioniſii collyrium.*

Dionyſii collyrium eſt: papaveris lachrymæ combuſtæ, donec tenereſcat P. I.
25 *. thuris combuſti, gummi, ſingulorum P. II. *. ſpodii P. IIII. *.

5. *Cleonis collyrium.* [d]

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gum-
30 mi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur roſæ ſuccus. Aliud ejuſdem valentius: ſquamæ ferri, quod στόμωμα † adpellant, P. I. *. croci P. II. *. ſpodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combuſti P. I. *. gummi tantun-

d Oribaſ. Synopſ. LIII, *de Collyriis*. Æginet. VII, 16.
† Vide Sarracenum in Dioſcorid. L. V, c. 90.

tundem. Ejus aliud quoque ad idem est, maxime ubi multa pituita profluit: castorei P.*. I. aloes P.*. I. myrrhæ P.*. II. cadmiæ curatæ P. VIII.*. stibii tantundem, acaciæ succi P. XII. *. quod, cum miscueris, in pixidicula servetur. Theodotus vero huic compositioni adjecit papaveris lachrymæ combustæ P.*. I. æris combusti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combustorum P. X.*. gummi P. XII.*.

e 6. *Theodoti collyrium, Acharistum appellatum.*

At ipsius Theodoti, quod à quibusdam ἀχάριστον nominatur, ejusmodi est: castorei, nardi Indici, singulorum P. I.*. lycii P.*. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ P. II.*. croci, cerussæ elotæ, aloes, singulorum P. III.*. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combusti, singulorum P. VIII.*. gummi P. XVIII.*. acaciæ succi P. XX.*. stibii tantundem; quibus aqua pluvialis adjicitur.

7. *Cythion vel Thephrion collyrium.*

Præter hæc, ex frequentissimis collyriis est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum P. I.*. papaveris lachrymæ P. II.*. cerussæ elotæ P. IV.*. spumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur.

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate nostra maximus fuit * ocularius medicus, utebatur eo, quod ipse composuerat, & τρυγώδες nominabat,

e Æginet. VII, 16. Paulo aliter exstat apud Marcellum de Medic. c. VIII, pag. 267. Ed. Steph. Est & aliud Theodotion Dionysianum pag. 274 eodem capite descriptum, nisi malis hoc referre ad mox antecedens Dionysii. Aliud exstat etiam pag. 281. * Marcell. de Medic. c. 8. p. 267. 274.

nabat. Habet autem hoc, caſtorei P. II. *. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. *. croci, myrrhæ, aloes, ſingulorum P. IV. *. æris combuſti P. VIII. *. cadmiæ, & ſtibii, ſingulorum P. XII. *. acaciæ ſucci P. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio eſt, eo magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At, ſi neque medicus, neque medicamentum præſto eſt, ſæpius utrumlibet horum in oculos penicillo ad idipſum facto infuſum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus eſt, jamque curſus pituitæ conſtitit, reliquias fortaſſe leviores futuras diſcutiunt balneum & vinum. Igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiuſque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi: à balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: poſthæc cibo paulo pleniore, quam ex operum conſuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vinum bibere lene, ſubauſterum, modice vetus; neque effuſe, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen ſomnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, ſi quis in balneo ſenſit majorem oculorum perturbationem, quam attulerat (quod incidere his ſolet, qui, manente adhuc pituitæ curſu, feſtinarunt) quamprimum diſcedere debet: nihil eo die vini aſſumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumprimum

mum satis pituita substitit, iterum ad usum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, sive tempestatum vitio, sive corporis, ut pluribus diebus neque dolor, neque inflamma- 5 tio, & minime pituitæ cursus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim ut in recentibus malis aliena sunt; quia 10 concitare ea possunt, & accendere: sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cessserunt, admodum efficacia esse consuerunt. videlicet hic quoque, ut alibi*, cum secun- 19, 18. da vana fuerint, contrariis adjuvantibus. 15 Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrunque penicillo detergere, & ungere caput irino unguento: continereque in lectulo se; do- 20 nec omnis calor, qui conceptus est, finiatur; desinatque sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum est sic, uti potiones meracæ sint; obtegendumque caput, & 25 quiescendum. Sæpe enim posthæc gravis 348, somnus, sæpe sudor, sæpe alvi dejectio pi- 15. tuitæ cursum finit. Si levatum est malum 368, (quod aliquando serius fit) per plures 28. dies idem fieri oportet, donec ex toto sa- 30 nitas restituatur. Si diebus eisdem alvus nihil reddit, ducenda est; quo magis superiores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens inflamma- tio

* Lib. II. c. 9.

tio tanto impetu erumpit, ut oculos è ſua
ſede propellat. προόπτωσιν id, quoniam ocu-
li procidunt, Græci appellant. His utique,
ſi vires patiuntur, ſanguinem mitti: ſi id
5 fieri non poteſt, alvum duci, longiorem-
que inediam induci, neceſſarium eſt. Opus
autem leniſſimis medicamentis eſt. Ideo-
que Cleonis collyrio quidam, quod ex duo- 351.
bus ante poſitum eſt, utuntur. Sed opti- 27.
10 mum eſt Nilei; neque de ullo magis inter
omnes authores convenit.

9. Nilei collyrium, omnium optimum.

Id habet nardi Indici, papaveris lachry-
mæ, ſingulorum P. *. gummi P. I. *. croci
15 P. II. *. foliorum roſæ recentium P. IV. *.
quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi ſubau-
ſtero coguntur. Neque alienum eſt, mali-
corium, vel ſertulam campanam ex vino
coquere, deinde conterere: aut myrrham
20 nigram cum roſæ foliis miſcere: aut hyoſ-
cyami folia cum ovi vitello cocta: aut fa-
rinam cum acaciæ ſucco, vel paſſo, aut
mulſo. Quibus ſi folia quoque papaveris
adjiciuntur, aliquanto valentiora ſunt. Ho-
25 rum aliquo præparato, penicillo fovere
oculos oportet, ex aqua calida expreſſo, in
qua ante vel myrti vel roſæ folia decocta
ſint: deinde, ex illis aliquid imponi. Præ-
ter hæc, ab occipitio inciſa cute, cucurbi-
30 tula adhibenda eſt.

Quod ſi per hæc reſtitutus oculus in ſe-
dem ſuam non eſt, eodemque modo pro-
lapſus permanet, ſcire oportet, lumen eſſe
amiſſum: deinde futurum, ut indureſcat

is, aut in pus vertatur. Si ſuppuratio ſe oſtendit, ab eo angulo, qui tempori propior eſt, incidi oculus debet; ut, effuſo pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ reſidant, quo minus fœda poſtea 5 facies ſit. Utendum deinde vel iiſdem collyriis ex lacte aut ovo; vel croco, cui album ovi miſceatur. At, ſi induruit, & ſic emortuus eſt, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit 10 ſic, ut hamo ſumma tunica apprehendatur, atque infra id ſcalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iiſdem medicamentis in eo quoque oculo utendum eſt, qui pri- 15 mum procidit, deinde per plura loca fiſſus eſt.

10. *De Carbunculis oculorum.* [f]

Solent etiam carbunculi ex inflammatione naſci, nonnunquam in ipſis oculis, 20 nonnunquam in palpebris: & in his ipſis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc caſu alvus ducenda eſt: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læſerunt, leniantur. Quod ad cataplaſma- 25 ta & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adverſus inflammationes propoſita ſunt. Atque hic quoque Nilei Collyrium optimum eſt. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte eſt, ad cataplaſ- 30 mata aptiſſimum eſt lini ſemen ex mulſo coctum; aut, ſi id non eſt, tritici farina eodem modo cocta.

11. De

f Scribon. Larg. III. c. 25. Marcell. de Medic. C. VIII. Trallian. II, 7.

11. *De Pustulis oculorum.*

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam servanda sunt, quæ de sanguine & quiete supra proposui; sin serius, quam ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus est; quale Nilei, quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum P. IV. *. stibii cocti †, amyli, singulorum P. VI. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum P. VIII. *. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum, & de διὰ λιβάνου collyrio.* *

Ex pustulis ulcera interdum fiunt; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supræ in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod διὰ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ singulorum P. I. *. spodii eloti, thuris, stibii combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel sin-

† Scribon. Largus Comp. XXIII. Rhodius in notis pag. 63. * Trallian. II, 5. Longè aliter describitur à Marcello de Medic. Cap. VIII. pag. 280. Eâdem paginâ paulo interius aliud ejusdem nominis depromitur.

singuli, minores fiant, quam esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere consuerunt: vitandaque omni modo causa, quæ lachrymas excitet, & cura domesticorum. quorum etiam, si quid forte incidit, ejus * notitiæ subtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

127,25.

15. *De Pediculis palpebrarum.* g

Genus quoque vitii est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. id *φθειρίασιν* Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro non ultra procedit: sed fere, tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur; exulceratisque vehementer oculis, aciem quoque ipsam corrumpit.

His alvus ducenda est: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliisque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitandi acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum est. Medicamenta vero intus quidem lenia danda sunt; ne quid acrioris

pitu-

* Hippocr. de Dec. Orn. XI. 15. g Actuar. M. M. II, 7, & IV, 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 65. Oribas. de Loc. Aff. IV, 32.

pituitæ concitent: ſuper ipſos vero pediculos alia, quæ necare eos, & prohibere, ne ſimiles naſcantur, poſſint. Ad idipſum ſpumæ nitri P. I. *. ſandarachæ P. I. *. uvæ
5 taminiæ, P. *. I. ſimul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis craſſitudo ſit.

16. *De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validiori-*
10 *bus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de διὰ κέρατος.*

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia ſunt, quæ diverſam curationem deſi-
15 derant; fere ex inflammationibus nata, ſed finitis quoque his manentia. atque inprimis in quibuſdam perſeverat tenuis pituitæ curſus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda eſt, demendumque aliquid ex
20 cibo. Neque alienum eſt, illini frontem ex compoſitione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. ceruſſæ, ſtibii, ſingulorum P. II. *. ſpumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. ſed ea ſpuma ex aqua pluviatili coquitur; &
25 arida hæc medicamenta ex ſucco myrti conteruntur. His illita fronte, cataplaſma quoque ſuperinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta ſit, cuique aut acaciæ ſuccus, aut cupreſſus adjecta ſit. Curcubi-
30 tula quoque, inciſo vertice, recte accommodatur: aut ex temporibus ſanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet ſquamæ æris, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. *. cervini cornu combuſti & elo-

 ti,

ti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IV. *. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. *Μεμιγμένον, Euelpidis collyrium.*

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. in eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint, qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus.*

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. *Smilion collyrium.*

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulo-

lorum P. XVI. ★. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora ſint, ex aceto terunt.

20. *Phynon collyrium Euelpidis.*

5 Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile eſt: croci P. I. ★. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. II. ★. æris combuſti & eloti, myrrhæ, ſingulorum P. IV. piperis albi P. VI. ★. Sed ante litum, hoc ungendum eſt.

10

21. *Sphærion collyrium Euelpidis.*

Id quoque ejuſdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II. ★. piperis grana ſex, cadmiæ 15 elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. ★. croci P. IV. ★. gummi P. VIII. ★. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22. *Liquidum Euelpidis collyrium.*

20 Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. ★. minii combuſti, atramenti. ſutorii, cinnamomi, ſingulorum P. III, ★. croci, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum 25 P. I. ★. myrrhæ P. II. *. æris combuſti P. III. *. cineris ex odoribus P. IV. *. piperis grana XV. Hæc ex vino auſtero teruntur: deinde cum paſſi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum ſit. Idque medi-30 dicamentum vetuſtate efficacius fit.

23. *De cavis oculorum ulceribus.*

Cava vero ulcera commodiſſime implent ex his, quæ ſupra poſita ſunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem

Sphærion vetuſtis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime ſuccurrit.

24. Hermonis collyrium.

Eſt etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi p. I. Z. *. albi p. *. cinnamomi, coſti, ſingulorum p. I. *. atramenti ſutorii, nardi, caſiæ, caſtorei, ſingulorum p. II. *. gallæ p. V. *. myrrhæ, croci, thuris, lycii, ceruſſæ, ſingulorum p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. aloes, æris combuſti, cadmiæ, ſingulorum p. XVI. *. acaciæ, ſtibii, gummi, ſingulorum p. XXV. *.

25. De cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus factæ ſunt, & de Aſclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut craſſæ ſint. Si cavæ ſunt, poteſt eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod † Aſclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ p. II. *. ſagapeni, opopanacis, ſingulorum p. III. *. æruginis p. IV. *. gummi p. VIII. *. piperis p. XII. *. cadmiæ elotæ, ceruſſæ, ſingulorum p. XVI. *. At, ſi craſſæ cicatrices ſunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrium, quod habet cinnamomi, acaciæ, ſingulorum p. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum p. II. *. piperis albi, thuris, ſingulorum p. III. *. æris combuſti p. IX. *. cum aqua pluviatili

† Marcell. de Medic. Lib. cap. 8. p. 266.

tili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: salis fossilis p. IV. *. ammoniaci thymiamatis p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. cerussæ p. XV. *. piperis albi,
5 croci cilicii, singulorum p. LII. *. gummi p. XIII. *. cadmiæ elotæ p. IX. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi p. III. *. æruginis p. I. *. crocomagmatis p. IV.

10 26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Est etiam genus inflammationis, in qua, si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte mitti necessarium est: multaque aqua calida caput atque
15 oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ supra comprehensa sunt; maximeque eo, quod Sphærion nominatur, 361.
quodque lapidem hæmatiten habet. Atque
20 alia quoque utilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere sequitur; interdum major, interdum
25 levior. Nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, atque ipsam deinde aspritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

30 In hoc genere valetudinis quidam crassas, durasque palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt; versasque quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna

vetu-

vetuſtaque aſpritudine, neque ſæpe facienda ſunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem ſumendi ſunt acres & extenuantes.

27. † *Cæſarianum collyrium*

At medicamentum id, quod Cæſarianum vocatur, habet atramenti ſutorii p. I. *. miſyos p. *. piperis albi p. V. *. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum p. II. *. cadmiæ lotæ p. III. *. ſtibii p. VI. *. Satiſque conſtat, hoc collyrium adverſus omne genus oculorum valetudinis idoneum eſſe; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aſpritudinem poteſt. Habet myrrhæ p. I. *. ammoniaci thymiamatis p. II. *. æruginis raſæ p. IV. *. cum aqua pluviatili. Ad idem idoneum eſt etiam id, quod Canopite, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem compoſita medicamenta non adſunt, felle caprino, vel quam optimo melle ſatis commodo aſpritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Eſt etiam genus aridæ lippitudinis, quod *ξηροφθαλμίαν* h Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, ſed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves ſunt, & palpebræ citra

† Fortè à Cæſare Auguſto ita dictum, ſi illud inde dictum, quod refert Marcell. de Med. c. 8. p. 266. h Actuar. M. M. II, 7. Æginet. III, 22. Aëtius Tetr. II. Serm. III. c. 75, 77.

citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

5 In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaque fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi 10 concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, 15 quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ p. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum p. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum p. II. *. æris combu- 20 sti p. IV. *. Ac Pyxinum quoque eidem accommodatum est.

31. *De Scabris oculis.* i

Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit, potest prodesse 25 Rhinion, id quod supra positum est. Potest similiter prodesse id, quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, singulorum p. II. *. piperis albi, gummi, singulorum p. IV. *. cadmiæ lotæ, 30 cerussæ, singulorum p. VI. *. Nullum tamen melius est, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum p. II. *. gummi p. XIII. *. piperis albi p. IV. *. croci

i Aëtius Tetr. II, Serm. III, c. 76.

croci p. VI. *. psorici p. XIII. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis sub terra reponitur diebus viginti, & rursus sublatum teritur, & sic appellatur psoricum. Verum de basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam, cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic &, si quid prodit humoris, extrahitur; &, si quid juxta est, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id, quod ex crocomagmate fit.

362, 23.

33. *Διὰ κρόκȣ collyrium.* k

Proprie etiam ad id componitur, quod *διὰ κρόκȣ* vocant. Habet piperis p. I. *. croci cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum p. II. *. psorici, gummi, singulorum p. IV. *.

34. De

k Trallian. II. 1.

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.* l

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut ciprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt. 362.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, antequam sudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpositisque aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

35. *De Suffusione eculorum.* m

Suffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, se opponit. Quod si inveteraverit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam certis observationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere; 348, 29. in temporibus venas adurere; gargarizando pituitam evocare; suffumigare; oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.

36. *De resolutione oculorum.*

At ne resolutio quidem oculorum (quam

l Oribas. de Loc. Affect. IV, 16. m Actuar. M.M. II, 7. IV, 11. Aëtius Tetr. II, Serm. III, 49. Æginet. III, 22.

(quam παράλυσιν Græci nominant) alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitii satis est. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione nervorum, qua vehementer ipse oculus convulsus est, ut is neque quoquam intendi possit, neque omnino consistat; sed huc illucve sine ratione moveatur, ideoque ne conspectum quidem rerum præstet.

37. *De Mydriasi oculorum.* n

Non multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, aciesque ejus hebescit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id est paralysi & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorum (366, 21.) præcepta sunt paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum est; oculos vero melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis usi relevatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidissent, repentina * profusione alvi, lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, & recenti re & interposito tempore, medicamentis quoque (69, 21. 354, 27.) moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex

n Coel. Aurel. II, 1. p. 344. Actuar. M. M. II, 7. & IV, 11. Æginet. III, 22. * Aph. VI, 17.

ex qua quidem interdiu satis, o noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine jocinoris (maxime hircini; sin minus, caprini) ubi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum jecur debet. Licet tamen etiam iisdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant. Quidam contrito semine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex specillo distillet, eoque inungunt. Utendum vero est exercitationibus, balneo, & fricationibus.

39. *Ad Oculos, qui extrinsecus offenduntur, & sanguine suffusi sunt.*

Et hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus vero interdum sic ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffundatur. Huic nihil commodius est, quam sanguine vel columbæ, p vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id sine causa fit; cum harum acies extrinsecus læsa, interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine, ut sit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & sibi ipsi, & nobis.

Supra percussum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non est alienum

o νυκτάλωπας vocant Æginet. III, 21. Actuar. M. M. II, 7. IV, 11. Trallian. II, 6. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 46. p Æginet. III, 22.

imponere etiam cataplaſmata. Sed ſal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, ſic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec craſſitudo ſtrigmenti fiat. Id deinde miſcendum eſt cum hordeacea farina, quæ 5 ex mulſo decocta ſit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet poteſt, vix ullum ex iis, quæ ſupra comprehenſa ſunt, oculi vitium eſſe, quod non ſimplicibus 10 quoque, & promptis remediis ſubinde removeri poſſit.

CAP. VII.

De aurium morbis. q 15

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum poſſunt: ideoque ad aures tranſeundum eſt; quarum uſum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto 20 majus periculum eſt. nam vitia oculorum intra ipſos nocent: aurium inflammationes doloreſque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus ſuccurrendum 25 eſt, ne majori periculo locus ſit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis ſenſit, abſtinere & continere ſe debet. Poſtero die, ſi vehementius malum eſt, caput tondere, idque irino unguento calido per- 30 ungere, & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut ſanguis quoque mittatur. Si id aliquæ cauſæ prohibent, alvus ſolvenda eſt. Cataplaſmata quoque calida,

q Seren. Sammon. XII. Æginet. III, 23. Trallian. III, 1. Actuar. M. M. II, 6. IV, 10 Cœl. Aurelian. Tardar. Paſſ. L. II. c. 3.

calida, subinde mutata, proficiunt; sive
fœni græci, sive lini, sive alia farina ex
mulso decocta. Recte etiam subinde admo-
ventur spongiæ, ex aqua calida expressæ.
5 Tum, levato dolore, ceratum circumdari de-
bet ex irino, aut cyprino factum. In quibus-
dam tamen melius, quod ex rosa est, proficit.
Si vehemens inflammatio somnum ex toto
prohibet, adjici cataplasmati debent pa-
10 paveris cortices fricti atque contriti sic, ut
ex his pars dimidia sit; eaque tum simul ex
passo vel mulso decoquuntur. In aurem ve-
ro infundere aliquod medicamentum opor-
tet: quod semper ante * tepefieri convenit,
15 commodissimeque per † strigilem instillatur.
ubi auris repleta est, super lana mollis ad-
denda est, quæ humorem intus contineat.
Et hæc quidem communia sunt.

Medicamentum vero est & rosæ, & ra-
20 dicum arundinum succus, & oleum, in quo
lumbrici cocti sunt, & humor ex amaris nu-
cibus, aut ex nucleo mali persici expressus.
Composita vero ad inflammationem dolo-
remque leniendum hæc fere sunt: casto-
25 rei, papaveris lachrymæ, pares portiones
conteruntur, deinde adjicitur his passum.
Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ
par modus sic teritur, ut invicem modo
rosa, modo passum instilletur. Vel id, quod
30 amarum in ‡ Ægyptia faba est, conteritur,
rosa adjecta. Quibus myrrhæ quoque pau-
lulum à quibusdam miscetur, vel papaveris
lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel
amararum nucum cum rosa succus. Vel ca-
Aa 2 storei,

* Plin. de Re Med. L. 1. c. 9. † Formam exhi-
bet Mercurial. in Art. Gymnast. ‡ Marcell. p. 284.

ſtorei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum paſſo. Vel croci p. I. *. myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miſcentur paſſi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis eſt. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compoſitione uti Themiſonis; quæ habet caſtorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, ſingulorum p. II. *. ſpumæ nitri p. IV. *. quæ contrita paſſo excipiuntur, donec cerati craſſitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi uſus requirit, rurſus id medicamentum, adjecto paſſo, piſtillo teritur. Illud perpetuum eſt, quotieſcunque craſſius medicamentum eſt, quam ut in aurem inſtillari poſſit, adjiciendum eum eſſe humorem, ex quo id componi debet, donec ſatis liquidum ſit.

2. *De Pure & malo odore aurium* [r].

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per ſe infunditur; aut irinum unguentum; aut porri ſuccus cum melle; aut centaureæ ſuccus cum paſſo; aut ſuccus mali punici in ipſius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miſcentur myrrhæ, quam στακτὴν cognominant, p. I. *. croci tantundum, nuces amaræ XXV. mellis ſeſquicyathus. quæ contrita, cum utendum eſt, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati cauſa componuntur, æque ulcera aurium ſanant. Quæ ſi vetuſtiora ſunt, & multa ſanies fluit, apta

[r] Æginet. III, 23. Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 37. Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 83. Plin. de Re Medic. L. I. c. 11;

pta compoſitio eſt, quæ ad authorem Eraſiſtratum refertur. habet piperis, croci, ſingulorum, P. I. *. myrrhæ, miſy cocti, ſingulorum P. II. *. æris combuſti P. II. *.
5 hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur paſſi heminæ tres, & ſimul incoquuntur. Cum vero utendum eſt, adjicitur his mel & vinum. Eſt etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod ha-
10 bet lentiſci, gallæ, ſingulorum P, I. *. omphacii P. I. *. ſuccum punici mali. Eſt & Menophili validum admodum, quod ex his conſtat: piperis longi P. I. *. caſtorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ,
15 nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, ſingulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec craſſitu-
20 do in his paſſi fiat. Eſt & Cratonis: cinnamomi, caſſiæ, ſingulorum P. I. *. nardi, lycii myrrhæ, ſingulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini ſextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; dein-
25 de his alia miſcentur. At ſi multum puris, maluſque odor eſt, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor ſimul incoquuntur, ubi utendum eſt, dulce vinum miſcetur. Aut
30 aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, acaciæ ſucci par pondus miſcetur, hiſque adjicitur hyoſcyami ſucci dimidio minor, quam unius ex ſuperioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per ſe quo-

que hyoſcyami ſuccus ſatis proficit.

3. [§] *Compoſitiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adverſus omnes aurium caſus, jamque uſu comprobatum Aſclepiades compoſuit. In eo ſunt cinnamoni, caſiæ, ſingulorum P. I. *. floris junci rotundi, caſtorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, ſingulorum ſcrupuli duo, thuris maſculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, ſpumæ nitri, ſingulorum p. II. *. Quæ ſeparatim contrita, rurſus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum eſt, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus eſt Polybi ſphragis ex dulci vino liquata. Quæ compoſitio priori libro continetur. 268, 28.

Quod ſi & ſanies profluit, & tumor eſt, non alienum eſt, mixto vino per oricularium clyſterem eluere; & tum infundere vinum auſterum cum roſa mixtum, cui ſpodii paululum ſit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Ulcere ſordido aurium.*

Si ſordida quoque ulcera ſunt, melius mulſo eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ ſupra ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum; & uſque ad laſſitudinem ambulandum, & cibo modico utendum eſt. Si cruor quoque ex ulceribus

§ Scribon. Larg. c. V. Marcell. Empi. Cap. 9.

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua rosa decocta sit, succo aut herbæ sanguinalis, aut acaciæ adjecto.

5 Quod si super ulcera caro t increvit, eaque mali odoris, & sanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama 10 quoque æris cum sandaracha contrita per fistulam recte instillatur.

5. *De Vermibus aurium.* u

Ubi vero vermes orti sunt, si juxta sunt, protrahendi oriculario specillo sunt: si 15 longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne postea nascantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum sit. Sic 20 emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi possunt.

6. *Ad Compressa aurium foramina.*

Si foramen auris compressum est, & intus crassa sanies subest, mel quam optimum 25 indendum est. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis rasæ P. II. *. adjiciendum est, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. 30 Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P. II. *. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum.* x

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

 (quod

t Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 84. u Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 85. de Locis Affect. IV, 40. x Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 79. Plin. de Re Medic. L. I. c. 12.

(quod maxime post longos capitis dolores evenire consuevit) in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulum. Atque, ubi crusta ex auricula procidit, eluenda est aqua tepida; quo facilius ea per se diducta oriculario specillo protrahat. Si sordes eæque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At, si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum est; cumque emollitæ sunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod si capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, sed diu perfricandum est, adjecto vel irino vel laureo oleo, sic ut utrilibet paululum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterque post unctionem aqua calida caput fovendum: cibisque utendum ex imbecillissima & media materia; magisque assumendæ dilutæ potiones: nonnunquam gargarizandum est *. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto & laureo oleo & succo radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus, adjectis rosæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ succus cum rosa instillatus, adversus surditatem satis proficit.

8. *De Sonitu aurium.* y

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, nc exter-

* Aceto scil. Marcellus de Medic. p. 287. y Actuar. M. M. II, 6. IV, 10. Aëtius Tetr. II. Serm. II, c. 77. Trall. III, 3.

ternum ſonum accipiant. Leviſſimum eſt, ubi id ex gravedine eſt: pejus, ubi ex morbo, capitiſve longis doloribus incidit: peſſimum, ubi, magnis morbis venientibus,
5 maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine eſt, purgare aurem oportet, & ſpiritum continere, donec inde humor aliquis exſpumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem,
10 perfuſionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda ſunt: cibis non utendum niſi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ ſuccus cum roſa, vel cum ſucco radicis ex cucumere agreſti, vel caſtoreum
15 ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & deinde collyrium factum in aurem demittitur. Si ſine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem
20 dari debet caſtoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic miſtum caſtoreum cum ſucco nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum roſa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio:
25 eademque facienda ſunt, quæ ſupra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is ſonus finiatur, à vino abſtinendum.

Quod ſi ſimul & ſonus eſt, & inflamma-
30 tio, laureum oleum conjeciſſe abunde eſt, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel caſtoreum, vel myrrham miſcent.

9. Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda. z

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus est, compellendum eo lanæ paululum est; quo ipse si subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliudve animal est, specillum lana involutum in resinam quam glutinosissimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum est. utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendum est, aut hamulo retuso paululum recurvato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, superque eam homo deligatur in id latus versus, cujus auris eo modo laborat, sic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur; atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.

Cap. VIII.

De Narium morbis. a

Nares vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ Id & * spongia expressa atque admota fit, & subjecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum, illinenda ulcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa,

z Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 87. a Trallian. III, 3. Actuar. M.M. VI, 12. Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 90.
* Marcell. de Medic. C. x. pag. 288.

russa, aut argenti spuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat donec mellis crassitudinem fecerit. Sin autem ea
5 ulcera circa os sunt, pluresque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci b ὄζαιναν appellant; sciri quidem debet, vix ei 442, malo posse succurri. Nihilominus tamen hæc 16. tentari possunt; ut caput ad cutem tondea-
10 tur, assidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio sit; cibus modicus, neque acer, neque valentissimus. Tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ
15 conjiciatur (quod specillo quoque involuto lana fit) attrahaturque spiritu is succus, donec in ore gustus ejus sentiatur. Sub his enim crustæ resolvuntur, quæ tum per sternutamenta elidi debent. Puris ulceri-
20 bus vapor aquæ calidæ subjiciendus est: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ, aut marrubii succus; aut atramentum sutorium, quod candefactum,
25 deinde contritum sit; aut interior scillæ pars contrita; sic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars esse debet; in atramento sutorio tanta, ut ea mistura liquida sit; cum scilla
30 utique pars major; involvendumque lana specillum est, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda sunt. Rursusque linamentum involutum & oblon-

b Oribas. de Loc. affect. IV, 45. Aëtius Tetrab. II, Serm. II, 91. Marcellus de Medic. Cap. x. *Odorem gravem* vertit. Vide H. F. ab Aquapendente Oper. Chir. P. I, c. 26.

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æſtatem & autumnum, ter fieri debet. 5

2. De Carnoſis caruncculis narium.

Interdum vero in naribus carunculæ quædam ſimiles muliebribus mammis naſcuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginoſæ ſunt, inhærent. Has curare o- 10 portet medicamentis adurentibus; ſub quibus ex toto conſumuntur. 441, 30. Πολύπους [c] vero eſt caruncula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro 15 per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, ut poſt uvam conſpici poſſit; ſtrangulatque hominem, maxime auſtro aut euro flante; fereque mollis eſt, raro dura; eaque magis ſpi- 20 ritum impedit, & nares dilatat; fereque καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inareſcit, ſi addita in narem per linamentum aut penicillum ea 25 compoſitio eſt, quæ habet minii ſinopici, chalcitidis, calcis, ſandarachæ, ſingulorum P. I. *. atramenti ſutorii P. II. *.

CAP IX. 30

[d] De Dentium dolore.

IN dentium autem dolore, qui ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, vinum ex toto circumcidendum eſt;

c Æginet. III, 24. VI, 25. Actuar. M. M. II, 8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92. d Trallian. III, 10. Cœl. Aurelian. Morb. Chron. II. 4.

eſt: cibo quoque primo abſtinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinſecus admovendus per ſpongiam vapor aquæ ca-
5 lidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum eſt. Quod ſi gravior dolor eſt, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplaſmata ſuper maxillam
10 injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, ſæpiuſque mutatur. Cujus rei cauſa & * quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoſcyami radix vel in poſca, vel in vino mix-
15 to coquitur ſic, ut paululum his ſalis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum eſt, ne, quod hauſtum erit, devoretur. Ex populo
20 quoque alba cortex radicis in hunc uſum in vino mixto recte coquitur, aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulſo, vel in aceto & melle; ex quibus
25 cum ficus diſcocta eſt, is humor percolatur. † Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipſe dens fovetur. Quinetiam quædam quaſi cataplaſmata in dentem ipſum induntur.
30 in quem uſum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei cortices conteritur, miſceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, papaveris

* Marcell. de Medic. C. XII. p. 293. 297.

† Auriſcalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 293.

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ ſine ſeminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum eſt, nihilo minus ſupra maxillam ceratum (quale ſupra poſui) eſſe debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, ſingulorum P. I. *. croci, pyrethri, ficorum, piperis, ſingulorum P. IV. *. ſinapis P. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; ſi is ſuperior eſt, à ſcapulis; ſi inferior, à pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus ſubmovendum eſt.

Si vero exeſus e eſt dens, feſtinare ad eximendum eum, niſi res coegit, † non eſt neceſſe: ſed tum omnibus fomentis, quæ ſupra poſita ſunt, adjiciendæ quædam valentiores compoſitiones ſunt, quæ dolorem levant. quales hæ ſunt, quæ habent papaveris lachrymæ P. I. *. piperis P. II. *. ſoreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circundatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua ſunt, croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, ſingulorum P. IV. *. ſinapis P. VIII. *. Quidam autem miſcent pyrethri, piperis, elaterii, ſingulorum P. I. *. aluminis ſciſſilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, ſulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, ſinapis, ſingulorum P. II. *. Quod ſi dolor eximi eum cogit, piperis ſemen cortice liberatum, & eodem

e Oribaſ. de Loc. Affect. IV. 58. Aëtius Tetrab. II. Serm. IV, c. 33. 34. † Ita ſentit Marcellus de Medic. Cap. XII, p. 293.

dem modo bacca * hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Plani quoque piscis (quem nos pastinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur, quæ denti circundata hunc solvit. Alumen quoque scissile in foramen conjectum dentum citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius est; quia sic & dentem servat, & dolorem levat. Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium experimento cognitum est, cum dens doluerit, herbam † mentastrum cum suis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, supraque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undique veste contectum; tum in pelvem candentes silices demitti, sic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut supra dictum est, undique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

CAP. X.

De Tonsillis. a

SI vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumescunt, caput quoque velandum est, & extrinsecus is locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto sublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo mul-

* Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 296. † Idem eodem cap. p. 293. a Oribas. de Loc. Affect. IV, 70.

mulsove decocta, idem præstat. Leniterque quibusdam medicamentis eas illini non alienum est; quæ hoc modo fiunt. Ex malo [b] punico dulci succus exprimitur, & ejus sextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis crassitudo sit; tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. II. *. per se conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur: aut ejusdem succi sextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum P. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis esse debet, ne exasperet.

Quod si tanta inflammatio est, ut spiritum impediat, in lecto conquiescendum; cibo abstinendum, neque assumendum quicquam præter aquam calidam est: alvus quoque ducenda est: gargarizandumque ex fico & mulso: illinendumque mel cum omphacio. extrinsecus admovendus, sed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea suppurent, & per se aperiantur. Si pure insubstante non rumpuntur hi tumores, incidendi sunt. deinde mulso calido gargarizandum.

At, si modicus quidem tumor, sed exulceratio est, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum est, illi-

b Oribas. de Loc. Affect. IV, 73. Æginet. III 26.

illinendaque ulcera hoc medicamento: passi quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris p. I. *. croci, myrrhæ, singulorum, p. *. iterumque omnia fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.

Cap. XI.

De Oris Ulceribus. a

ULCERA autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ supra posita ex malis punicis fiunt. Continendusque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda est. Prodestque assumtum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus, vacet: inspergique ulcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum.

Si jam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt compotiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. † Habent hæ junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ singulorum p. II. *. iridis, aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum p. IV. *. junci quadrati p. VIII. *. aut gallæ, myr-

a Aëtius Tetrab. II. Serm. IV, c. 22. † Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p. 292. Plin. de Re Med. L. I. c. 31.

myrrhæ, ſingulorum p. II. *. aluminis ſciſſilis p. II. *. roſæ foliorum p. IV. *. Quidam autem croci p. *. aluminis ſciſſilis, myrrhæ, ſingulorum p. I. *. ſandarachæ p. II. *. junci quadrati p. IV. *. miſcent. Priora arida inſperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, ſed etiam tonſillis.

46, 17. Verum ea longe periculoſiſſima ſunt ulcera, quas ἄφθας [b] Græci appellant; ſed in [c] pueris, hos enim ſæpe conſumunt. in viris 10 & mulieribus idem periculum non eſt. Hæc ulcera à gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam fauceſque deſcendunt. quibus obſeſſis, non facile fit, ut puer convaleſcat. ac 15 98, 23. miſerius etiam eſt, ſi lactens adhuc infans eſt; quo minus imperari remedium aliquod poteſt. Sed inprimis nutrix cogenda eſt exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ ſuperiores partes movent: mittenda 20 in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, ſi febricitat puer, aquæ: ſi ſine febre eſt, vini diluti. ac, ſi alvus nutrici 25 ſubſiſtit, ducenda eſt. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipſa ulcera perungenda ſunt melle, cui * rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ ſunt: vel miſtis inter ſe roſæ foliis aridis, nucleis 30 pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum ſuccus eodem modo, quo punici mali, ad mellis

b Æginet. I, 10. Aretæus Morb. Acut I, 9. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M.M. II, 10. IV, 14. Aët. Tetr. II, Serm. I, 39. c Aph. III, 24. * Salmaſ. de Homonym. Hyles Jatric. Cap. 58.

mellis crassitudinem coquitur; eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miscetur. Neque quicquam dandum, à quo humor evocari possit. Si
5 vero jam firmior puer est; gargarizare debet his fere, quæ supra comprehensa sunt. Ac, si leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda sunt ea, quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Valens
10 quoque est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames & abstinentia, quanta maxima imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caseus ex
15 melle recte datur.

Cap. XII.

De Linguæ ulceribus. a

20 LINGUAE quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutissime durant. Videndumque est, num contra dens aliquis acutior sit, qui sanescere
25 sæpe ulcus eo loco non sinit, ideoque limandus est.

Cap. XIII.

a *De Parulidibus & ulceribus gingivarum.*

30 SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρυλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet; aut inter se mixtis sale fossili com-

 busto,

a Actuar. M. M. II, 10. a Oribas. de Loc. Affect. IV, 66. Actuar. M. M. II, 10. IV, 14. Aëtius Tetr. II, Serm. IV, 24. Æginet. VI, 27.

busto, cupresso, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In majore vero inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris suprapo- 5 sita sunt: & mollis linamenti paululum involvendum aliqua compositione ex his, quas
385. ἀνθηρὰς [b] vocari dixi; demittendumque id inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admo- 10 vendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore utendum erit: erit & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Idemque subcrudum in- 15 cidendum, ne, si ibi diutius pus permanserit, os lædat. Quod si major is tumor est, commodius totus exciditur, sic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exemto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquam 20 continere, & extrinsecus fovere eodem vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerun- 25 que oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, sive παρουλὶς fuit, sive non 30 fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus,

b Scribon. Larg. C. XII, ç. 61.

dus, dens eximendus; testa ossis, si qua decessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, supra in aliorum ulcerum curatione compre-
5 hensum est. Si vero à dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Uti- 385.
le est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore
10 retentum potest.

CAP. XVI.

De Uvæ morbo. [a]

UVÆ vehemens inflammatio terrere
15 quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua * garga-
20 rizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla [b], vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Androni-
25 um [c] appellatur. constat ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur, donec his mellis crassitudo
30 sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.

 Quod

a Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 73. * Marcell. de Medic. Cap. XIV. pag. 299. b Scribon. Larg. C. XVII. c. 71. c Scribon. Larg. C. XIII. 63. Longe aliter exstat apud Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292.

Quod ſi minor in ea inflammatio, laſer terere, eique adjicere frigidam aquam ſatis eſt, eamque aquam cochleari exceptam ipſi uvæ ſubjicere. Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo ſubjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque eſt, vel cum laſere, vel ſine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio ſubjecta eſt.

CAP. XV.

De Cancro oris [a]

SI quando autem ulcera oris cancer invaſit, primo conſiderandum eſt, num malus corporis habitus ſit, eique occurrendum: deinde ipſa ulcera curanda. Quod ſi in ſumma parte id vitium eſt, ſatis proficit anthera, humido ulceri arida inſperſa; ſicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combuſtæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum deſcendit, chartæ combuſtæ partes tres, auripigmenti pars quarta: aut pares portiones ſalis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Neceſſarium autem eſt linamentum in roſa tingere, & ſuper adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & ſanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum ſalem conjiciunt, donec tabeſcere deſinat; deinde id acetum coquunt, donec exiccetur; eumque ſalem contritum inſpergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & poſt

a Scribon. Larg. c. XIII.

post os diluendum est vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut *oleæ, aut verbenæ decoctæ sint, sic, ut cuilibet eorum paululum mellis misceatur. Acetum quoque ex scilla retentum ore, satis adversus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto sali, sicut supra demonstratum est, rursus mistum acetum sed & diu continere utrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quod si puer est, cui id incidit, specillum lana involutum in medicamentum demittendum est, & super ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, si dolor in gingivis est, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere commodius est. Et id quidem, æque adustum, atque excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingivarum vero ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum ustione nudantur. neque enim postea caro increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus. a

HÆC in capite fere medicamentis egent. Sub ipsis vero auribus oriri παρωτίδες solent; modo in secunda vale-

* Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292. a Oribas. de Loc. Affect. Cur. c. 44. Trallian. III, 7.

valetudine, ibi inflammatione orta; modo post longas febres, illuc impetu morbi converso. Id abscessus genus est. Itaq; nullam novam curationem desiderat: animadversionem tantummodo hanc habet necessariam, 5 ut, si sine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: si ex adversa valetudine, illud inimicum est, maturarique & quam primum aperiri commodius est. 10

CAP. XVII.

De Umbilico prominente. a

AD umbilicos vero prominentes, ne manu ferroque utendum sit, ante 15 tentandum est, ut abstineant. alvus his ducetur: imponatur super umbilicum id, quod ex his constat; cicutæ & fuliginis, singulorum p. I. *. cerussæ elotæ p. IV. *. plumbi eloti p. VIII. * ovis duobus; quibus 20 etiam solani succus adjicitur. Hoc diutius impositum esse oportet; & interim conquiescere hominem; cibo modico uti, sic ut vitentur omnia inflantia.

CAP. XVIII. 25

De Obscœnarum partium vitiis.

PROXIMA sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se ha- 30 bent, & accepta jam usu sunt; cum in omni fere medicorum volumine atque sermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquen-

a Æginet. VI, 51. Aëtius Tetr. I. Serm. IV, c. 26. & Tetr. IV, Serm. IV, 111. Oribas. de Loc. Affect. IV, c. 117.

quentium [a] commendata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit, simul & pudorem, & artis præcepta servantibus. Neque tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Pri-
5 mum, ut omnia, quæ salutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoscenda est, quæ invitissimus quisque alteri ostendit.

2. *De Colis morbis.*

10 Igitur si ex inflammatione [b] coles intumuit, reducique summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fovendus locus est. Ubi vero glans contecta 472. est, oriculario quoque clystere inter eam 22.
15 cutemque aqua calida inserenda est. si mollita sic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio est: si tumor vicit, imponenda est vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino co-
20 cta, sic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: sursumque coles ad ventrem deligandus est: quod in omni curatione ejus necessarium est: isque homo continere se, & abstinere à cibo debet,
25 & potione aquæ tantum à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum iisdem rationibus aquæ fomentum est, & tum vi quoque experiundum, an cutis sequatur: Eaque, si non parebit, leviter summa scal-
30 pello concidenda erit. nam, cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, sive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis

a Alii *accommodata.* b Aëtius Tetr. IV, Serm. II, 16.

ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccaque sint, aut humida & purulenta. Si sicca sunt, primum aqua calida fovenda sunt: deinde imponendum licium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum. Si tenuis iis humor inest, vino eluenda sunt; tum butyro rosæ & mellis paululum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, eoque utendum. At, si pus ex iis profluit, ante omnia elui mulso calido debent: tum imponi piperis P. I. *. myrrhæ P. II. *. croci, misyos cocti, singulorum P. II. *. quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad idem; piperis P. I. *. myrrhæ P. I. *. croci P. II. *. misyos P. I. *. æris combusti P. II. *. quæ primum ex vino austero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quoque cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ulcera supra comprehensa sunt, curant. At Erasistrati compositio, aut Cratonis, recte super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis scissilis P. IV. *. lycii P. VIII. *. mellis sesquicyathus: ac, si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est; post curationem, dum inflammatio

matio manet, quale ſuprapoſitum eſt, cataplaſma ſuper dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod ſi pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere,
5 elui cremore lenticulæ debet, ſic, ut ei mellis paulum adjiciatur: aut oleæ aut lentiſci folia, vel marrubium decoquendum eſt, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut
10 etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compoſitio Andronis; aut anthera, ſic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum eſt,
15 lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius ſerpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo, aut omphacium cum melle; aut Andronis compoſitio; aut marrubii, myrrhæ, croci,
20 aluminis ſciſſilis cocti, roſæ foliorum aridorum, gallæ, ſingulorum P. I. *. minii ſinopici P. II. *. quæ per ſe ſingula primum teruntur; deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati craſſitudinem
25 habeant tum in æneo vaſe leniter coquuntur, ne ſuperfluant; cum jam guttæ induреſcunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum prout opus eſt, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per
30 ſe etiam ad fiſtulas utile eſt.

Solet etiam interdum ad nervos c ulcus deſcendere; profluitque multa pituita, ſanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ ſimilis, in qua caro recens lota eſt: dolo-

c i. e. cremaſteras pag. 455. l. 30.

doloresque is locus, & punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei 5 misceatur: aut id, quod ex butyro, rosa, resina, melle fit; supra vero à me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum. 10

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam 15 esse servandam, ne considat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, [d] quæ φύματα Græci 20 vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

3. *De Cancro, qui in Cole nascitur.* 25

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie. quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; 30 deinde oræ vulsella prehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid ustum est, id

d Æginet. VI, 57.

id quoque ſequitur, ut imponenda lenticula ſit: deinde, ubi cruſtæ exciderunt, ulcera ſicut alia curentur.

At, ſi cancer ipſum colem occupavit, inſpergenda aliqua ſunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque ſcalpello, quicquid coruptum eſt, ſic, ut aliquid ſecum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum eſt; exciſo cancro, vulnus eſſe adurendum. Sed ſive ex medicamentis, ſive ex ferro cruſtæ occalluerint, magnum periculum eſt, ne his decidentibus, ex cole profuſio ſanguinis inſequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus eſt, donec ex ipſo cruſtæ maturæ leniter reſolvantur. At ſi vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature, cruſtas diduxit, & fluit ſanguis, frigida aqua adhibenda eſt. Si hæc parum valet decurrendum eſt ad medicamenta, quæ ſanguinem ſupprimunt. Si ne hæc quidem ſuccurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo poſtea motu dandus eidem periculo locus eſt.

293. 20.

4. *De Phagedæna in Cole naſcente.*

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri ſolet. In quo minime differendum, ſed protinus iiſdem medicamentis occurrendum eſt; &, ſi parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities eſt, quæ non ſentitur, ſed ſerpit, ac, ſi ſuſtinuimus, uſque

ad

ad veſicam tendit: neque ſuccurri poſtea poteſt. Sed, ſi in ſumma glande circa fiſtulam urinæ eſt, prius in eam tenue ſpecillum demittendum eſt, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: ſi vero alte penetravit, quicquid occupatum eſt, præcidendum eſt. Cætera eadem, quæ in aliis cancris facienda ſunt. 5

5. De Carbunculo, qui in Cole naſcitur.

Occalleſcit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene ſenſu caret. quod ipſum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clyſtere eluendus eſt: deinde ipſe quoque medicamentis [e] urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo ſtercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum eſt, quæ ad oras ulceris componuntur. 10 15 20

6. De Teſticulorum morbis.

In teſticulis vero, ſi qua inflammatio [f] ſine ictu orta eſt, ſanguis ex talo mittendus eſt: à cibo abſtinendum: imponendum, quod eſt ex fabæ farina ex mulſo cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex roſa facto; aut lini ſemen frictum, contritum, & in mulſo coctum; aut tritici farina ex mulſo cocta cum cupreſſo; aut lilii radix contrita. At, ſi iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci ſemen ex mulſo coctum; aut ex cyprino ceratum; aut ſimila ex vino contrita, cui paululum croci ſit adjectum. 25 30

e Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 18. f Æginet. III, 54. Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 21.

adjectum. Si vetustior jam durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, sanguinem mitti ne-
5 cessarium est; magisque, si etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, supraque posita sunt; aut ea compositio, quæ habet nitri cocti P. I. *. resinæ pineæ, cumini, sin-
10 gulorum P. II. *. uvæ taminiæ sine seminibus P. IV. *. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quod si ex ictu testiculus ali quidem desiit, fere quoque pus increscit; neque aliter succurri potest, quam si, inciso scro-
15 to, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

7. *De Ani morbis.*
De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena ma-
20 la recipit, nec à se multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis scinditur; g ῥαγάδια Græci vocant. Id si recens est, quiescere homo debet, & in aqua calida deside- 493, 15.
25 re. Columbina quoque ova coquenda sunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, sic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetra-
30 pharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est; aut œsypum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut resinæ terebinthinæ myrrha; aut

g Scribon. Larg. c. LXXXIX. 223.

aut spumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læsum est, extra est, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum superdandum est, & quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem casu, neque acribus cibis utendum, neque asperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis utile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa, meliora sunt. Vino leni uti nihil prohibet.

494, 5.

8. *De Condylomate.* [h]

Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id ubi ortum est, quod ad quietem, cibos, potionesque pertinet, eadem servari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. sed desidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus: tum recte imponitur lenticula cum exigua mellis parte, sertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis cocta atque contrita, deinde œsypo ac rosa excepta; & ex ea compositione, quæ habet thuris P. I. ★. aluminis scissilis P. II. ★. cerussæ P. III. ★. spumæ argenti P. V. ★. quibus, dum teruntur, invicem rosa & vinum instillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus est, qui

h Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 3. Scribon. Larg. C. XC. Æginet. VI, 80.

qui ad duo capita duas anſas, ab altera vero parte totidem faſcias habet: cumque ſubjectus eſt, anſis ad ventrem datis, à poſteriore parte in eas adductæ faſciæ conjiciuntur, atque, ubi artatæ ſunt, dexterior ſiniſtra, ſiniſterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter ſe noviſſime nodo deligantur. Sed, ſi vetus condyloma jam induruit, neque ſub his curationibus deſiit, aduri medicamento poteſt, quod ex his conſtat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. ſtibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, ſingulorum P. XVI. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi poſſunt etiam vehementius adurentia. Ubi conſumptus eſt tumor, ad medicamenta lenia tranſeundum eſt.

9. *De Hæmorrhoidibus.* [i]

Tertium autem ani vitium eſt, ora venarum tanquam capitulis quibuſdam turgentia, quæ ſæpe ſanguinem fundunt; αἱμορροΐδας Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere conſuevit. Atque in quibuſdam parum tuto ſupprimitur; qui ſanguinis profluvio imbecilliores non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum ſanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viſcera materia, ſubitis & graviſſimis morbis correpti ſunt. Si cui vero id nocet, is deſidere in aqua ex ver-

Cc

[i] Æginet. III, 59. VI, 79. Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 5.

verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum; aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo k subactis: idque, si intus est, digito illinendum; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu iisdem, quibus in prioribus, utendum est. Si ista parum juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At, si jam vetustiora sunt, sub authore Dionysio inspergenda sandaracha est: deinde imponendum, quod ex his constat; squamæ æris, auripigmenti, singulorum P. V. *. saxi calcis P. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est: præterea que & viris, & fœminis, quibus menstrua non proveniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua l curatione utendum sit.*

At, si anus ipse, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet, purum ne id sit, quod provolutum est, an humore mucoso circumdatum. Si purum

k Alii *subacto*. l. Æginet. III, 89. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 8.

purum eſt, in aqua deſidere homo debet, aut ſalſa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino auſtero ſublavandum eſt, illinendumque fece vini combuſta. Ubi utrolibet modo curatum eſt, intus reponendum eſt; imponendaque plantago contrita, vel folia ſalicis in aceto cocta; tum linteolum lana, eaque ſuper deliganda ſunt, cruribus inter ſe devinctis.

11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque ſimile ulcus in eadem ſede naſci ſolet. Id, ſi hiems eſt, egelida; ſi aliud tempus, frigida aqua fovendum eſt; dein ſquama æris inſpergenda, ſupraque ceratum ex myrteo factum, cui paululum ſquamæ, fuliginis, calcis ſit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis ſimilibus, vel vehementioribus, ferro adurendum eſt.

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodiſſime curantur, aut lycio, aut amurca cocta, cum utrilibet vinum adjectum eſt. In iiſdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore conſuevit; πτερύγιον [a] Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare, donec mellis craſſitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miſcere, donec ſimilis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem uſum decoquere

[a] Æginet. IV, 81. VI, 85. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, c. 74.

quere ſimul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miſcuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda ſunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque ſuper medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, ſquama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle; aut chartæ combuſtæ, auripigmenti, ſulphuris ignem non experti par modus cerato miſcetur ex myrteo facto; aut æruginis raſæ P. I. *. ſquamæ æris P. II. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miſcentur, ſaxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impoſitum eſt, tegendum linteolo aqua madefacto eſt. Tertio die digitus reſolvendus, &, ſi quid aridi eſt, iterum excidendum, ſimiliſque adhibenda curatio eſt. Si non vincitur, purgandum eſt ſcalpello, tenuibuſque ferramentis adurendum, &, ſicut reliqua uſta, curandum.

At, ubi ſcabri [e] ungues ſunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum ſuper eos ex hac compoſitione aliquid imponi; ſandarachæ, ſulphuris, ſingulorum P. II. *. nitri, auripigmenti, ſingulorum P. IV. *. reſinæ liquidæ P. VIII. *. tertioque id die reſolvendum eſt. Sub quo medicamento vitioſi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renaſcuntur.

LIBER

[e] Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 79.

LIBER SEPTIMUS.

PRÆFATIO.

5 *De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid hoc in libro describatur.*

TErtiam esse medicinæ partem, quæ 10 manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit; sed manu tamen plurimum præstat. estque ejus effectus inter omnes medicinæ par-15 tes evidentissimus. Si quidem in morbis cum multum [a] fortuna conferat †, eademque sæpe salutaria, sæpe vana sint; potest dubitari, secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus 20 medicamentis maxime utimur, quamvis profectus evidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe, manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest; qui à medicis diu ve-25 xati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars, cum sit vetustissima, magis ta-30 men ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam à prioribus exculta est. Deinde, posteaquam diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoque increvit, Philoxeno maxime authore, qui plu-

18, 13. 19, 18. 111, 34. 112, 17. 2, 7.

a Hippocrat. de Arte. V. † *remedia* quidam adscripsit margini edit. Cæsar.

pluribus voluminibus hanc partem diligentiſſime comprehendit. Gorgias quoque & Soſtratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, ſinguli quædam repererunt. 5 Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximeque nuper * Tryphon pater, & Euelpiſtus Phlegetis filius, &, ut ex ſcriptis ejus intelligi poteſt, horum eruditiſſimus Meges, quibuſdam in melius mu- 10 tatis, aliquantum ei diſciplinæ adjecerunt.

Eſſe autem Chirurgus debet adoleſcens, aut certe adoleſcentiæ propior; manu ſtrenua, ſtabili, nec unquam intremiſcente, eaque non minus ſiniſtra, quam dextra 15 promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, b immiſericors, ſic, ut ſanari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res deſiderat, properet, vel minus, quam neceſſe eſt, ſe- 20 cet: ſed perinde faciet omnia, ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.

Poteſt autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum ſit: quia vulnerum quoque ulcerumque multorum curationes, 25 quas alibi executus ſum, Chirurgi ſibi vendicant. Ego eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare concipio: atque, ubi ſe diviſerunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipſe autem huic parti 30 ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit; & in quibus vulneribus ulceribuſve plus profici manu, quam medicamento, credo: tum, quicquid ad oſſa pertinet.

* Rhod. ad Scrib. Larg. pag. 291. b Theodoret. Græc. Affect. I. pag. m. 4.

tinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, dilatiſque in aliud volumen oſſibus, in hoc cætera explicabo: præpoſitiſque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ 5 proprias ſedes habent, tranſibo.

CAP. I.

De Vexatis. [a]

10 VEXATA igitur in quacunque parte corporis ſint, quamprimum ſic curari debent, ut, qua dolor eſt, ea ſcalpello cutis crebro incidatur, detergeaturque eodem adverſo profluens 15 ſanguis. quod ſi paulo tardius ſubvenitur, jamque etiam rubor eſt; qua rubet corpus: ſi tumor quoque acceſſit, quacunque is eſt, id idem optimum auxilium eſt. Tum ſuperdanda reprimentia 20 ſunt; maximeque lana ſuccida ex [b] aceto & oleo. Quod ſi levior is caſus eſt, poſſunt etiam, ſine ſcalpello, impoſita eadem mederi. Et, ſi nihil aliud eſt, cinis quoque; maxime ex ſarmentis: ſi is non eſt, quili-25 bet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

CAP. II.

De his, quæ per ſe intumeſcunt, quomodo 30 *incidenda, & curanda ſint.*

VERUM hoc quidem promptum eſt. In his autem negotium majus eſt, quæ per ſe, vitio intus orto, intumeſcunt, & ad ſuppurationem ſpectant.

 Ea

a Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 68. b Actuar. M. M. IV, 16.

Ea omnia genera abſceſſuum eſſe alias propoſui, medicamentaque his idonea executus ſum: nunc ſupereſt, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priuſquam indureſcant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæque materiæ coiit, extrahat: idque iterum, tertioque recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas eſt, nihil à cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, ſed raro, ut quicquid abſcedit, velamento ſuo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis nervoſa eſt, dixit, non naſci ſub eo vitio nervum, quo caro conſumeretur, ſed ſubjecto jam vetuſtiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, ſi tunica eſt, idem, ſi callus eſt, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiamſi callus eſt, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum eſſe conſuevit. ideoque, quod ſub ea eſt, extrahi per cucurbitulam non poteſt. ſed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, ſive id incidit, ſive jam durities eſt, in hac auxilii nihil eſt: ſed, ut alias ſcripſi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda eſt. Si priora contigerunt, nihil præterea neceſſarium eſt. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro ſecandum eſt: item ubicunque

que mediocris abſceſſus eſt: item quoties in ſumma cute, vel etiam carne vitium eſt; niſi feſtinare curandi imbecillitas cogit. Satiſque eſt cataplaſmatibus efficere, ut per
5 ſe pus aperiatur. nam fere ſine cicatrice poteſt eſſe is locus, qui expertus ferrum non eſt. Si autem altius malum eſt, conſiderari debet, nervoſuſne is locus ſit, an non ſit. Nam, ſi ſine nervis eſt, candenti ferra-
10 mento aperiri debet. cujus hæc ratio eſt, quod exigua plaga diutius ad pus evocandum pateat, parvaque poſtea cicatrix ſit. At, ſi nervi juxta ſunt, ignis alienus eſt; ne diſtendantur & membrum debilitent: ne-
15 ceſſaria vero opera *ſcalpelli eſt. Sed cætera etiam ſubcruda aperiri poſſunt; inter nervos ultima expectanda maturitas eſt, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quo propius reperiatur. Jamque alia rectam
20 plagam deſiderant, ut in carne: alia vero vehementer cutem extenuant, in quibus tota ea ſuper pus excidenda eſt. Semper autem, ubi ſcalpellus admovetur, id agendum eſt, ut & quam minimæ & quam pauciſſimæ
25 plagæ ſint: cum eo tamen, ut neceſſitati ſuccurramus, & in modo, & in numero. Nam majores ſinus, latius; interdum etiam duabus, aut tribus lineis incidendi ſunt. Dandaque opera, ut imus ſinus exitum habeat;
30 ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet. Eſt etiam in rerum natura, ut cutis latius excidenda ſit. Nam, ubi poſt longos morbos totius corporis habitus vitiatus eſt, lateque ſe ſinus ſuf-

 fudit

* H. F. ab Aquapend. Chirurg. p. 442.

fudit, & in eo jam cutis pallet; ſcire licet, eam jam emortuam eſſe, & inutilem futuram. Ideoque excidere commodius eſt: maxime, ſi circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad ſimilitudinem myrtei folii fiat, quo facilius ſaneſcat. Idque perpetuum eſt; ubicunque medicus & quacunque de cauſa cutem excidit. Pure effuſo, in alis vel inguinibus linamento opus non eſt; ſed ſpongia ex vino imponenda eſt. In cæteris partibus, ſi æque ea linamenta ſupervacua ſunt, purgationis cauſa paulum mellis infundendum; dein glutinantia ſuperdanda: ſi illa neceſſaria ſunt, ſuper ea quoque ſimiliter dari ſpongia eodem modo ex vino expreſſa debet. Quando autem linamentis opus ſit, quando non ſit alias dictum eſt. Cætera eadem, inciſa ſuppuratione, facienda ſunt, quæ, ubi per medicamenta rupta eſt, facienda eſſe propoſui.

CAP. III.

De bonis, maliſve ſignis Suppurationum.

PROTINUS autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut ſperari aut timeri debeat, ex quibuſdam ſignis intelligi poteſt; fereque iiſdem, quæ in vulneribus expoſita ſunt. Nam bona ſigna ſunt, ſomnum capere, facile ſpirare, ſiti non confici, cibum non faſtidire, ſi febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve,

non

non fœdi odoris. Mala ſunt, vigilia, ſpiritus gravitas, ſitis, cibi faſtidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, [a] & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio
5 ſanguinis; aut ſi, antequam ſinus carne impleatur, oræ calloſæ [b] fiunt, illa quoque ipſa carne hebete, nec firma. Deficere tamen animam vel in ipſa curatione, vel poſtea, peſſimum omnium eſt. Quinetiam mor-
10 bus ipſe, ſive ſubito ſolutus eſt, dein ſuppuratio exorta eſt; ſive effuſo pure permanet, non injuſte terret. Eſtque inter cauſas timoris, ſi ſenſus in vulnere rodentium non eſt. Sed ut hæc ipſa fortuna huc illucve
15 diſcernit; ſic medici partium eſt, eniti ad reperiendam ſanitatem. Ergo, quoties ulcus reſolverit, eluere id, ſi reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviatili mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta ſit,
20 debebit: ſi purgandum erit, mulſo, rurſuſque imponere eadem. Ubi jam repreſſus videbitur humor, ulcuſque purum erit, produci carnem conveniet, & foveri ulcus pari portione vini ac mellis, ſuperque im-
25 poni ſpongiam ex vino & roſa tinctam. per quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea eſt, ſolutis jam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum; quotidiana, ſed lenis
30 geſtatio; cibi potioneſque corpori faciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta quoque ſuppuratione rupta, ſequuntur. Sed, quia magno malo vix ſine ferro mederi licet, in hunc locum reſervata ſunt.

300, 10.

CAP.

a Aphor. VII, 44. b Aphor. VI, 4.

CAP. IV.

328.

De Fistulis.

ADVERSUS fistulas quoque, si altius penetrant, ut ad ultimas demitti 5
a collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, majus in manu, quam in medicamentis, præsidium est; minusque operæ est, si sub cute transversæ feruntur, quam si recta intus tendunt. Igitur, si sub 10
cute transversa fistula est, demitti b specillum debet, supraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemque faciendum, si plures se quasi rivuli ostendunt. 15
Ubi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex ea totus callus est, superque fibulæ dandæ, & medicamentum, quo glutinetur. At, si recta subter tendit, ubi, quo maxime ferat, specillo exploratum est; excidi is sinus 20
debet: dein fibula oris cutis injicienda est, eique glutinantia medicamenta superdanda sunt; aut, si corruptius ulcus est (quod interdum osse vitiato fit) ubi id quoque curatum est, pus moventia. 25

2. De Costarum fistulis.

Solent autem inter costas fistulæ subter ire. Quod ubi incidit, eo loco costa ab utraque parte præcidenda † & eximenda est, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent 30
quoque, ubi costas transierunt, septum id, quod transversum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi potest & ex loco, & ex magnitudine doloris,

a Æginet. IV. 49. b Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, c 55. † H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 4.

ris, & quia nonnunquam ſpiritus eò cum
humore quaſi bullante prorumpit, maxi-
meque, ſi hunc ore ille continuit. In eo
medicinæ locus nullus eſt. In cæteris ve-
5 ro, quæ circa coſtas ſanabilia ſunt, pinguia
medicamenta inimica ſunt; cæteris, quæ ad
vulnera accommodantur, uti licet: opti-
me tamen ſicca linamenta, vel, ſi purgan-
dum aliquid videtur, in melle tincta im-
10 ponuntur.

3. *De Ventris fiſtulis.*

Ventri nullum os ſubeſt; ſed ibi pernicio-
ſæ admodum fiſtulæ fiunt: adeo ut Soſtra-
tus inſanabiles eſſe crediderit. Id non ex
15 toto ita ſe habere uſus oſtendit. Et qui-
dem, quod maxime mirum videri poteſt,
tutior fiſtula eſt contra jecur, & lienem, &
ventriculum, quam contra inteſtina: non
quo pernicioſior ibi res ſit, ſed quo alteri
20 periculo locum faciat. Cujus experimento
moti quidam authores parum modum rei
cognoverunt. Nam venter ſæpe etiam telo
perforatur, prolapſaque inteſtina condun-
tur, & oras vulneris ſuturæ comprehen-
25 dunt. quod quemadmodum fiat, mox
indicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fiſtula
abdomen perrupit, excidere eam licet,
ſuturaque oras conjungere. Si vero ea fi-
ſtula intus patuit, exciſa neceſſe eſt latius
30 foramen relinquat, quod niſi permagna
vi ſui non poteſt; utique ab interiore parte,
qua quaſi membrana quædam finit abdo-
men, quam περιτόναιον Græci vocant. Er-
go, ubi aliquis ingredi ac moveri cœpit,

rum-

rumpitur illa ſutura, atque inteſtina ſolvuntur. quo fit, ut pereundum homini ſit. Sed non omnimodo res ea deſperationem habet: ideoque tenuioribus fiſtulis adhibenda curatio eſt. 5

493. 4. *De Ani fiſtulis.* c

Propriam etiamnum animadverſionem deſiderant eæ, quæ in ano ſunt. In has demiſſo ſpecillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet: dein novo foramine ſpe- 10 cillum educi lino ſequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipſum perforatam, conjectum ſit. Ibi linum apprehendendum ligandumque cum altero capite eſt, ut laxe cutem, quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat. Id- 15 que * linum debet eſſe crudum, & duplex triplexve, ſic tortum, ut unitas in eo facta ſit. Interim autem licet negocia agere, ambulare, lavare, cibum capere, perinde atque ſaniſſimo. Tantummodo id linum bis in die, 20 ſoluto nodo, ducendum eſt ſic, ut ſubeat fiſtulam pars, quæ ſuperior fuit. Neque committendum eſt, ut id linum putreſcat: ſed tertio quoque die nodus reſolvendus eſt, & ad caput alterum recens linum alligandum, 25 eductoque vetere, id in fiſtula cum ſimili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ ſupra fiſtulam eſt, incidit: ſimulque & id ſaneſcit, quod à lino relictum eſt; & id, quod ab eo mordetur, inciditur. 30 Hæc ratio curationis longa, ſed ſine dolore eſt.

Qui feſtinant, adſtringere cutem lino debent, quo celerius ſecetur; noctuque ex peni-

c Æginet. VI. 78. H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. I. c. 93. Petr. de Marchettis Obſerv. Medic. Chirurgic. in fine multa. * Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. C. 93.

penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. sed hæc dolorem movent. Adjicitur celeritati, sicut tormento quoque, si & li-
5 num, & id, quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur ex iis, quibus callum exedi proposui. Potest tamen fieri, ut ad scalpelli curationem etiam illo loco veniendum sit, si intus fistula fert, si multi-
10 plex est. Igitur in hæc genera demisso specillo, duabus lineis incidenda cutis est; ut media inter eas habenula tenuis admodum injiciatur, ne protinus oræ coeant; sitque locus aliquis linamentis, quæ quam pau-
15 cissima superinjicienda sunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abcessibus posita sunt. Si vero ab uno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda; ab eo cæteræ, quæ jam patebunt, lino exci-
20 piendæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibs ejusmodi casibus, sive manu, sive medicamentis agetur,
25 dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua. ubi jam caro increscit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

CAP. V.

30
De Telis è corpore extrahendis. [a]

TELA quoque, quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negocio sæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficultates

[a] Æginet. VI. 88.

tates ex generibus eorum; quædam ex his ſedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic viam, qua redeat, ipſum ſibi fecit: hic, à ſcalpello accepit. nam contra mucronem caro inciditur. Sed ſi non alte telum inſedit, & in ſumma carne eſt, aut certe magnas venas & loca nervoſa non tranſit, nihil melius eſt, quam, qua venit, id revellere. Si vero plus eſt, per quod telo revertendum, quam quod perrumpendum eſt; jamque venas nervoſque id tranſiit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, [b] eaque extrahere. nam & propius petitur, & tutius evellitur. Et in majore membro, ſi medium mucro tranſiit, facilius ſaneſcit, quod pervium eſt; quia utrinque medicamento fovetur. Sed, ſi retro telum recipiendum, amplianda plaga eſt; quo facilius id ſequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ major fit, ſi ab illo ipſo telo, dum redit, corpus laniatur. Item, ſi ex alia parte vulnus aperitur, laxius eſſe debet, quam ut telo poſtea tranſeunte amplietur. In ſumma autem utraque parte iſta habenda cura eſt, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum eſt, excipiendum hamo retuſo eſt, abducendumque à ſcalpello. Ubi autem inciſum eſt ſatis, telum eximendum eſt: tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne ſub eo, quod eximitur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda eſſe propoſui.

2. De

b Alii *itaque*.

2. *De Sagittis recipiendis.*

Hæc communia ſunt: præter quæ propria quædam in ſingulis telorum generibus ſunt, quæ protinus ſubjiciam. Nihil
5 tam facile in corpus, quam ſagitta, conditur, eademque altiſſime inſidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipſa anguſta eſt. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda
10 eſt; præcipueque, quia fere ſpiculis cingitur; quæ magis laniant, ſi retro, quam ſi contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento facto ad ſimilitudinem Græcæ literæ ν: deinde, ubi appa-
15 ruit mucro, ſi ei arundo inhæret, propellenda eſt, donec ab altera parte apprehendi & extrahi poſſit. Si jam illa decidit, ſolumque intus ferrum eſt; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi
20 debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit. nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, ſi ineſt, evellenda eſt; aut, ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Quod ſi ſpicula apparue-
25 runt, eaque brevia & tenuia ſunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: ſi ea majora valentioraque ſunt, fiſſis ſcriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, ſic evellenda ſunt.
30 & in ſagittis quidem hæc obſervatio eſt.

3. *De Latis telis educendis.*

Latum vero telum, ſi aliquis intus in carne habuerit, ab altera parte educi non expedit; ne ingenti vulneri ipſi quoque

ingens vulnus adjiciamus. Evellendum est ergo quodam genere ferramenti, quod Διοκλέυς γραφίσκον Græci vocant; quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priscos maximosque medicos fuisse, jam posui. Lamina est ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorsum conversos uncos habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ sinuata est; insuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata est. Hæc juxta telum transversa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum est, paululum torquetur, ut telum foramine suo excipiat: cum in cavo mucro est, illico duo digiti, subjecti partis alterius uncis, simul ferramentum id extrahunt, & telum.

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, est plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod, perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod inest, ea, qua venit, forcipe extrahendum est. Accedit vero aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit. In osse usque eo movendum est, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum est. quæ ratio quoque in dentibus ejiciendis est. Et vix unquam ita telum non sequitur. sed, si morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum est, ubi

 non

non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad speciem literæ » contra telum os excidere sic, ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: eo facto, id ne-
5 cesse est labet, & facile auferatur.

Inter duo vero ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diversas partes diducenda sunt, ut ner-
10 vos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id
15 extrahitur: eadem scilicet ratione, quæ supra posita est.

5. De venenato telo evellendo.

At, si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam
20 festinantius actis, adjicienda curatio est, quæ vel epoto veneno c, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. de qua
25 satis alio loco dictum est. 305

CAP. VI.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, a & Steatomate, capitis tuberculis. 30

HÆc evenire in qualibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula

 oriun-

c Scribon. Larg. C. XLV. c. 175. a Æginet. IV, 34. VI, 36. Actuar. M. M. IV, 16.

oriuntur [b] γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant; aliisque etiamnum vocabulis quædam alii discernunt; quibus ego στεατώματα quoque adjiciam. quæ quamvis & in cervice, & in alis, & in lateribus oriri solent; per se tamen non posui; cum ista omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverso genere curentur. Omnia autem ista & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increscunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereque sine dolore sunt. Quid intus habeant, ut conjectura præsagiri potest; sic ex toto cognosci, nisi cum ejecta sunt, non potest. Maxime tamen in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores esse consueverunt. Fereque ganglia renituntur: atheromati subest quasi tenuis pulticula: meliceridi liquidior humor; ideoque pressu circumfluit: steatomati pingue quiddam, idque latissime patere consuevit, resolvitque totam cutem superpositam sic, ut ea labet; cum in cæteris sit adstrictior. Omnia, derasa ante, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere. ut effundatur, quicquid intus coiit. Sed steatomatis tunica

288, 32.

b Æginet. IV, 16. & VI. 39. Actuar. M. M. II, 11.

ca quoque ſecanda eſt: quia non c facile à cute & ſubjecta carne ea ſeparatur. At in cæteris ipſa tunica inviolata ſervanda eſt. Protinus autem, cum iſta alba & intenta ſe
5 oſtendit, tum ſcalpelli manubriolo diducenda à cute & carne eſt, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ muſculus inhæſit, ne is lædatur, ſuperior pars illius decidenda,
10 alia ibidem relinquenda eſt. Ubi tota exempta eſt, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, & ſuper medicamentum glutinans dandum eſt. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum eſt, pus moven-
15 tia adhibenda ſunt.

CAP. VII.

De Oculorum vitiis, quæ ſcalpello & manu curantur.

20 SED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter ſe multum diſtant: ſic in oculis, quæ manum poſtulant, & ipſa diverſa ſunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in ſuperioribus pal-
25 pebris veſicæ * naſci ſolent, pingues graveſque; quæ vix attollere oculos ſinunt, leveſque pituitæ curſus, ſed aſſiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris naſcuntur. Oportet, compreſſo digitis duobus oculo,
30 atque ita cute intenta, ſcalpello tranſverſa linea incidere, ſuſpenſa leviter manu, ne veſica ipſa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipſa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim ſequi-

 tur.

c Actuar. M. M. IV, 16. * De hiſce agit H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. c. 9.

tur. Dein ſuperinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur: quo pauciſſimis diebus cicatricula inducitur. Moleſtius eſt, ubi inciſa veſica eſt. effundit enim humorem; neque poſtea, quia tenuis admodum eſt, poteſt colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum eſt, quæ puri movendo ſunt.

2. *De Crithe.* a

In eadem palpebra ſuper pilorum locum tuberculum parvulum naſcitur, quod à ſimilitudine * hordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter matureſcit, comprehenſum eſt. Id vel calido pane, vel cera ſubinde calefacta foveri oportet ſic, ne nimius is calor ſit, ſed facile à parte ſuſtineatur. hac enim ratione ſæpe diſcutitur, interdum concoquitur. Si pus ſe oſtendit, ſcalpello dividi debet, &, quicquid intus humoris eſt, exprimi: eodem deinde vapore poſtea quoque foveri, & ſuperinungi, donec ad ſanitatem perveniat.

3. *De Chalazio.* b

Alia quoque quædam in palpebris huic non diſſimilia naſcuntur; ſed neque utique figuræ ejuſdem, & mobilia, ſimulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini ſimilia ſunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, ſi ſub cute ſunt, ab interiore parte; ſi ſub cartilagine, ab interiore: dein ſcalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus ſunt. Ac, ſi intus plaga eſt, inungendum primo lenibus, dein-

a Æginet. III, 22. Actuar. M. M. II, 7. * *Varulus* dicitur Marcell. de Med. C. VIII. pag. 279. b Actuar. M. M. II, 7.

deinde acrioribus· si extra, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

4. *De Ungue oculorum.* c

Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula nervosa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet. Post abstinentiam vero unius diei, vel adversus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic aversus, ut in gremium ejus caput resupinus effundat. Quidam, si in sinistro oculo vitium est, adversum: si in dextro, resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico: sed ab hoc, si ille adversus est, inferiorem; si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, subjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipse, hamulo apprehenso, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut sic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim pericu-

c Æginet. III, 22. VI, 18. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. Cap. 18.

lum eſt; ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abſcindatur, quæ, ſi vehementius unguis ducitur, ſequitur quoque ac decidit. Si abſciſſa eſt, patefit foramen, per quod poſtea ſemper humor deſcendit: [d] ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noſcendus eſt; qui ubi ſatis conſtitit; non nimium adducto ungue ſcalpellus adhibendus eſt; deinde ſic excidenda membranula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum ſuperdandum eſt, ſupraque linteolum, & aut ſpongia aut lana ſuccida: proximiſque diebus diducendus quotidie oculus eſt, ne cicatrice inter ſe palpebræ glutinentur (ſiquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac noviſſime inungendum collyrio, quo ulcera ad cicatricem perducuntur.

Sed ea curatio vere eſſe debet, aut certe ante hiemen. De qua re, ad plura loca pertinente, ſemel dixiſſe ſatis erit. Nam duo genera curationum ſunt: alia, in quibus eligere tempus non licet, ſed utendum eſt eo, quod incidit; ſicut in vulneribus, & fiſtulis: alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutiſſimum & facile eſt; ſicut evenit in iis, quæ & tarde increſcunt, & dolore non cruciant. In his ver expectandum eſt: aut, ſi quid magis preſſit, melior tamen autumnus quam hiems vel æſtas eſt; atque is ipſe medius, jam fra-

ctis

[d] ῥυπάδα alii. Trallian. II, 8.

ctis æstibus, & nondum ortis frigoribus. Quo magis autem necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo subjecta est. & sæpe, quo major plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio servabitur.

5. *De Encanthide.* *

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia nascuntur, quæ ipsa aliis quoque de causis oriri solent. Interdum enim fit in angulo, parum ungue exciso, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: ἐγκανθὶς e Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipso angulo abscindatur. Tum exiguum linamentum respergendum est vel cadmia, vel atramento sutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inferendum, supraque eodem modo deligandum: proximisque diebus similiter nutriendum, ut primo tantum aqua egelida, vel etiam frigida foveatur.

6. *De Ancyloblepharo.* f

Interdum inter se palpebræ coalescunt, aperirique non potest oculus. Cui malo solet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohærescant; scilicet, cum in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. sanescendo enim, quod diduci potuit & debuit, glutinabitur; ἀγκυλοβλέφαρον sub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter se cohærentes, non difficulter diducuntur; sed interdum frustra. nam rursus glutinantur. Experiri tamen oportet;

* Tulpius Observ. lib. 1. cap. 29. H.F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. c. 19. e Æginet. III, 22. Actuar. M. M. IV, 11. f Æginet. III, 22. VI, 15.

tet; quia bene res ſæpius cedit. Igitur † adverſum * ſpecillum inſerendum, diducendæque eo palpebræ ſunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipſius oculi palpebra inhæſit, Heraclides Tarentinus author eſt, adverſo ſcalpello ſubſecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abſcindatur; ac, ſi neceſſe eſt, ex palpebra potius. Poſt hæc, inungatur oculus medicamentis, quibus aſpritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non ſolum ut ulceri medicamentum inducatur, ſed etiam ne inhæreat: ipſique etiam ægro præcipiatur, ut ſæpe eam duobus digitis attollat. Ego ſic reſtitutum eſſe neminem memini. Meges ſe quoque multa tentaſſe, neque umquam profuiſſe, quia ſemper iterum oculo palpebra inhæſerit, memoriæ prodidit.

7. *De Ægilope.* g

Etiamnum in angulo, qui naribus propior eſt, ex aliquo vitio quaſi parva fiſtula aperitur, per quam pituita aſſidue deſtillat: *αἰγίλωπας* Græci vocant. Idque aſſidue male habet oculum: nonnunquam etiam exeſo oſſe, uſque ad nares penetrat. Idque interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ & recurvatæ ſunt, color pallet, cutis dura eſt, & levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes, quæ conjunctæ ſunt, evocat. Ex his eos, qui quaſi carcinoma habent, curare periculoſum eſt. nam mortem quoque ea res ma-

† *Averſum* legendum eſſe conſtat ex H. F. ab Aquap. Chirurg Oper. Part. I, c. 7. qui meretur inſpici. * Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I. c. 7. p. 46. g Actuar. M. M. IV, 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 86. H. F. ab Aquap. Oper. Chirurg. Part. I. c. 21.

maturat. Eos vero, quibus ad nares tendit, ſupervacuum. neque enim ſaneſcunt. At, quibus id in angulo eſt, poteſt adhiberi curatio; cum eo, ne ignotum ſit, eſſe difficilem. quanto autem angulo propius id foramen eſt, tanto difficilior eſt; quoniam peranguſtum eſt, in quo verſari manus poſſit: recenti tamen re mederi facilius eſt. Hamulo autem ſummum ejus foraminis excipiendum; deinde totum id cavum, ſicut in fiſtulis dixi, uſque ad os excidendum; oculoque & cæteris junctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum eſt vehementius. quod ſi jam carie vexatum eſt, quo craſſior huic ſquama abſcedat, quidam adurentia imponunt; ut atramentum ſutorium, vel chalcitidem, vel æruginem raſam. quod & tardius & non idem facit. Oſſe aduſto, curatio ſequitur eadem, quæ in cæteris uſtis.

412, 20.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris ſunt, duabus de cauſis oculum irritare conſueverunt. Nam modo palpebræ ſumma cutis relaxatur, & procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipſum oculum convertantur, quia non ſimul cartilago quoque ſe remiſit: modo ſub ordine naturali pilorum alius ordo ſubcreſcit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes vero hæ ſunt. Si pili nati ſunt, qui non debuerunt, tenuis acus [h] ferrea ad ſimilitudinem ſpathæ lata, in ignem conjicienda eſt: deinde candens, ſublata palpebra ſic, ut ejus pernicioſi pili in conſpectum curantis

[h] Æginet. VI, 13. H. F. ab Aquapend. Operat. Chir. Part. I, c. 12.

rantis veniant, ſub ipſis pilorum radicibus angulo immittenda eſt, ut ea tertiam partem palpebræ tranſvehat: deinde iterum, tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut omnes pilorum radices aduſtæ emoriantur. Tum ſuperimponendum medicamentum eſt, quod inflammationem prohibeat: atque ubi cruſtæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime autem id genus ſaneſcit. Quidam aiunt, acu i tranſſui[i] juxta pilos exteriorem partem palpebræ oportere, eamque tranſmitti duplicem capillum muliebrem ducentem; atque ubi acus tranſiit, in ipſius capilli ſinum, qua duplicatur, pilum eſſe injiciendum, & per eum in ſuperiorem palpebræ partem attrahendum, ibique corpori adglutinandum, & imponendum medicamentum, quo foramen glutinetur. ſic enim fore, ut is pilus in exteriorem partem poſtea ſpectet. Id primum fieri non poteſt, niſi in pilo longiore; cum fere breves eo loci naſcantur. Deinde ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longum tormentum ſit, & toties acus tranſiens magnam inflammationem moveat. Noviſſime, cum humor aliquis ibi ſubſit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, ut gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi abductus eſt, redeat. Ea vero curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, ſive ea ſuperior, ſive inferior eſt, apprehendere

i Æginet. VI, 13.

dere digitis, ac levare. tum considerare, quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumstant: si nimium fuerit ex-
5 cisum, ne contegi oculos non possit; si parum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut inter oram, quæ pilos
10 continet, & propiorem ei lineam, aliquid relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis, scalpellus adhibendus est: &, si superior palpebra est, ante; si inferior, postea propius ipsis pilis in-
15 cidendum: initiumque faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in dextro, ab eo, qui naribus propior est: idque, quod inter duas lineas est, excidendum. deinde oræ vulneris inter se simplici
20 sutura committendæ, operiendusque oculus est: &, si parum palpebra descendet, laxanda utique; si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. Ubi secta est, aliæ su-
25 turæ adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc, in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idque, si levis inclinatio est, etiam solum
30 satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia, ex aqua frigida expressa, super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio, quod inflammatio-

mationes reprimit, ſuperinungendum.

9. *De Lagophthalmo.*[k]

Nonnunquam autem, nimium ſub hac curatione exciſa cute, evenit, ut oculus non contegatur. Idque interdum etiam alia de cauſa fit. λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo ſi nimium palpebræ deeſt, nulla id reſtituere curatio poteſt: ſi exiguum, mederi licet. Paulum infra ſupercilium cutis incidenda eſt lunata figura, cornibus ejus deorſum ſpectantibus. Altitudo eſſe plagæ uſque ad cartilaginem * debet, ipſa illa nihil læſa. nam, ſi ea inciſa eſt, palpebra concidit, neque attolli poſtea poteſt. Cute igitur tantum diducta ſit, ut paululum in ima oculi ora deſcendat; hiante ſcilicet ſuper plaga. in quam linamentum injiciendum eſt, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam creet: quæ ubi eum locum implevit, poſtea recte oculus operitur.

10. *De Eutropio.*[l]

Ut ſuperioris autem palpebræ vitium eſt, quo parum deſcendit, ideoque oculum non contegit: ſic inferioris, quo parum ſurſum attollitur, ſed pendet & hiat, neque poteſt cum ſuperiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex ſimili vitio curationis, interdum etiam ſenectute. ἐκτρόπιον Græci vocant. ſi ex mala curatione eſt, eadem ratio medicinæ eſt, quæ ſupra poſita eſt: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda ſunt. Si ex ſenectute eſt, tenui feramento id

k Æginet. VI, 10. Aëtius Tetr. II. Serm. III, c. 73.
* Vide H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I, c. 14.
l Actuar. M. M. II. 7.

id totum extrinſecus adurendum eſt; deinde melle inungendum à quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

5 11. *De Staphylomate.*

Hæc fere circa oculum in angulis palpebriſque incidere conſueverunt. In ipſo autem oculo nonnunquam ſumma attollitur tunica, ſive ruptis intus membranis aliquibus, ſive
10 laxatis †; & ſimilis figura m acino fit, unde id σταφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex eſt. Altera, ad ipſas radices per medium tranſſuere acu duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex ſuperiore parte, alte-
15 rius ex inferiore adſtringere inter ſe, quæ paulatim ſecando id excidant. Altera, in ſumma parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde ſpodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi
20 lana excipiendum & imponendum; poſteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus eſt.

12. *De Clavis oculorum.*

Clavi autem vocantur calloſa n in albo
25 oculi tubercula; quibus nomen à figuræ ſimilitudine eſt. Hos ad imam radicem perforare acu commodiſſimum eſt, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

30 13. *De Oculorum natura.*

Suffuſionis jam alias feci mentionem; 367, quia cum recens incidit, medicamentis 23. quo-

† H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I. c. 17.
m Æginet. III, 22. VI, 19. Actuar. M.M. II, 7. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 34. 35. Aliud procidentiæ genus obſervavit Tulpius Obſerv. L. 1. cap. 28. n Actuar. M. M. II, 7.

quoque ſæpe diſcutitur· ſed, ubi vetuſtior facta eſt, manus curationem deſiderat. quæ inter ſubtiliſſimas haberi poteſt. De qua antequam dico, paucis ipſius oculi natura indicanda eſt. Cujus cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur ſummas habet duas tunicas: ex quibus ſuperior à Græcis κερατοειδὴς vocatur; eaque, qua parte alba eſt, ſatis craſſa, pupillæ loco extenuatur. Huic interior adjuncta eſt media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipſa quoque plenior. quæ χοροειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, cum interiora oculi cingant, rurſus ſub his coeunt; extenuatæque & in unum coactæ per foramen, quod inter oſſa eſt, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhæreſcunt. Sub his autem, qua parte pupilla eſt, locus vacuus eſt: deinde infra rurſus tenuiſſima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media ſubſidit; eoque cavo continet quiddam, quod, à vitri ſimilitudine, ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum eſt; ſed quaſi concretus humor. Ex cujus colore pupillæ color vel niger eſt, vel cæſius, cum ſumma tota tunica alba ſit. Id autem ſuperveniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris eſt, ovi albo ſimilis: à qua videndi facultas proficiſcitur. κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur.

14. De Suffusione.

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concre- 369, 18.
ſcit humor ſub duabus tunicis*, qua locum
vacuum eſſe propoſui; iſque paulatim in-
5 dureſcens, interiori potentiæ ſe opponit.
Vitii ejus plures ſpecies ſunt, quædam ſana-
biles, quædam quæ curationem non ad-
mittunt. Nam ſi exigua ſuffuſio eſt, ſi im-
mobilis, colorem vero habet marinæ aquæ,
10 vel ferri nitentis, à latere ſenſum aliquem
fulgoris relinquit, ſpes ſupereſt. Si magna
eſt, ſi nigra pars oculi, amiſſa naturali fi-
gura, in aliam ſe vertit, ſi ſuffuſioni color
cœruleus eſt, aut auro ſimilis, ſi labat, &
15 hac atque illac movetur, vix unquam ſuc-
curritur. Fere vero pejor eſt, quo ex gra-
viore morbo, majoribusve capitis dolori-
bus, vel ictu vehementiore orta eſt. Neque
idonea curationi ſenilis ætas eſt; quæ ſine
20 novo vitio, tamen aciem hebetem habet:
ac ne puerilis quidem; ſed inter has media
ætas. Oculus quoque curationi neque exi-
guus, neque concavus, ſatis opportunus
eſt. Atque ipſius quoque ſuffuſionis quæ-
25 dam maturitas eſt. Expectandum igitur eſt,
donec jam non fluere, ſed duritie quadam
concreviſſe videatur.

Ante curationem autem modico cibo
uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab
30 omnibus abſtinere. Poſt hæc in adverſo
ſedili collocandus eſt loco lucido, lumine
adverſo, ſic ut contra medicus paulo altius
ſedeat; à poſteriore autem parte caput ejus,
qui curabitur, miniſter contineat, & im-

 mo-

* Hoc non uſque adeo veritati conſentire putat H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. 1. C. 16.

mobile id præſtet: nam levi motu eripi acies in perpetuum poteſt. Quin etiam ipſe oculus, qui curabitur, immobilior faciendus eſt, ſuper alterum lana impoſita & deligata. Curari vero ſiniſter oculus dextra manu, dexter ſiniſtra debet. Tum acus admovenda eſt, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, ſed recta, eſt per ſummas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tempori propiorem, è regione mediæ ſuffuſionis ſic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda eſt, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum eſt, ne mediocriter quidem peritus falli poteſt; quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum eſt, inclinanda acus ad ipſam ſuffuſionem eſt, leniterque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam tranſiit, vehementius imprimi, ut inferiori parte inſidat. Si hæſit, curatio expleta eſt. Si ſubinde redit, eadem acu magis concidenda, & in plures partes diſſipanda eſt: quæ ſingulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Poſt hæc educenda acus recta eſt, imponendumque eſt lana molli exceptum ovi album, & ſupra, quod inflammationem coerceat, atque ita devinciendum.

348, 21. Poſt hæc opus eſt quiete, abſtinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui poſtero die ſatis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent; deinde, inflammatione finita, tali, qualis in

vul-

vulneribus propoſitus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, neceſſario accedit.

15. *De Pituita oculorum.* 347

De pituitæ quoque tenuis curſu, qui
5 oculos infeſtat, quatenus medicamentis agendum eſt, jam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu poſtulant. Animadvertimus autem quibuſdam nunquam ſiccеſcere oculos, ſed ſemper hu-
10 more tenui madere: quæ res aſpritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infeſtat. Idque in quibuſdam nulla ope adjuvari poteſt, in
15 quibuſdam ſanabile eſt. Quod primum diſcrimen noſſe oportet, ut alteris ſuccurratur, alteris manus non injiciatur.

Ac primum ſupervacua curatio eſt in his, qui ab infantibus id vitium habent;
20 quia neceſſario manſurum eſt uſque mortis diem. Deinde non neceſſaria etiam in his, quibus non multa, ſed acris pituita eſt: ſiquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ craſſiorem
25 pituitam reddit, ad ſanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum intereſt, pituitam emittant venæ, quæ inter calvariam & cutem ſunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam:
30 ſuperiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Poteſt autem adhiberi remedium his, quæ ſupra os fluunt; non poteſt his, quæ ab oſſe. Ac ne his qui-

dem ſuccurritur, quibus pituita utrinque deſcendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infeſtat.

Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, à superciliis uſque ad verticem illini debent: ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere: ſi eſt tumor, ſed levior, duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant; ideoque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, ſed in aliis quoque gentibus celebre eſt: adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quaſque expoſita ſit.

Reperti in † Græcia ſunt, qui novem lineis cutem capitis inciderent: duabus in occipitio rectis, una ſuper eas tranſverſa: dein duabus ſuper aures, una inter eas item tranſverſa: tribus denique inter verticem & frontem rectis. Reperti ſunt, qui à vertice recta eas lineas ad tempora deducerent; cognitiſque, ex motu maxillarum, muſculorum initiis, leviter ſuper eos cutem inciderent, diductiſque per retuſos hamos oris, inſererent linamenta ſic, ut neque inter ſe cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro increſceret, quæ venas, ex quibus ad oculos tranſiret, adſtringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam alteram

† H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurgic. Part. I. c. 4.

teram aurem; deinde à naribus ad verticem: tum ubi lineæ committebantur, ſcalpello inciderunt; & poſt ſanguinem effuſum, os ibidem aduſſerunt. Nihilominus
5 autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio eſt, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in ejuſmodi
10 malo tument: ſed tamen, ut inflentur magiſque ſe oſtendant, cervix ante modice deliganda eſt. Tenuibus autem ferramentis, & retuſis venæ adurendæ; donec in oculos pituitæ curſus conquieſcat. Id enim ſignum
15 eſt quaſi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina eſt, ubi tenues conditæque venæ ſunt, ideoque legi non poſſunt, eodem modo cervice deli-
20 gata †, retentoque ab ipſo ſpiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice reſoluta, qua notæ ſunt, venas incidere, & ſanguinem mittere:
25 ubi ſatis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide: ne ſubjecti muſculi, qui maxillas tenent, ſentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer ſic, ut ſquama ab oſſe recedat.

30 Efficacior tamen etiamnum eſt Afrorum curatio, qui verticem uſque ad os adurunt ſic, ut ſquamam remittat. Sed nihil melius eſt, quam quod in Gallia quoque Comata fit, ubi venas in temporibus & in ſu-

† H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. Part. I. c. 3.

periore capitis parte legunt. Adusta quo modo curanda sint, jam explicui. Nunc illud adjicio; neque ut crustæ decidant, neque ut ulcus impleatur, adustis venis, esse properandum; ne vel sanguis erumpat, vel cito 5 pus supprimatur: cum per hoc siccescere eas partes opus sit; per illud exhauriri opus non sit. Si quando tamen sanguis eruperit, infrianda medicamenta esse, quæ sic sanguinem supprimant, ut ne adurant. 10 Quemadmodum autem venæ deligendæ sint, quidque lectis his faciendum sit, cum venero ad crurum varices, dicam.

CAP. VIII.

De Aurium morbis, qui manu & scalpello curantur. 15

VERUM ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: sic in auribus admodum pauca sunt, 20 quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel à prima natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen [a] in ea nullum sit, ideoque audiendi 25 usu careat. Quod ubi incidit, specillo tentandum est, alte ne id repletum, an in summo tantum glutinatum sit. Nam si alte est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non 30 oportet; ne sine effectus spe oriatur distentio nervorum, & ex ea mortis periculum sit: hoc facile curatur. Nam qua cavum esse debet, vel medicamentum aliquod impo-

[a] Æginet. VI, 23.

imponendum eſt ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam ſcalpello incidendum. Cumque id patefactum, & jam ulcus purum eſt, injicienda eo pinna
5 eſt, illita medicamento cicatricem inducente: circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam ſaneſcat; quo fit, ut ea remota, poſtea facultas audiendi ſit.

10 At ubi aures perforatæ ſunt, & offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu ſatis eſt, ut leniter ejus oræ exulcerentur; aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: poſtea deinde imponere
15 id quod purget; tum quod eum locum repleat, & cicatricem inducat. Quod ſi magnum id foramen eſt, ſicut ſolet eſſe in his, qui majora pondera auribus geſſerunt, incidere, quod ſuper eſt, ad extremum
20 oportet: ſupra deinde oras ſcalpello exulcerare, & poſtea ſuere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium eſt, ſi quid ibi curti eſt, ſarcire. quæ res cum in labris quoque & naribus fieri poſſit,
25 eandem autem curationem habeat, ſimul explicanda eſt.

CAP. IX.

Curta in auribus, labriſque ac naribus,
30 *quomodo ſarciri & curari poſſint.* [a]

CURTA igitur in his tribus, ac ſi qua parte parva ſunt, curari poſſunt: ſi qua majora ſunt, aut non accipiunt curationem, aut ita per hanc ipſam defor-

[a] Æginet. III, 24. VI, 25.

mantur, ut minus indecora ante fuerint. Atque in aure quidem & naribus deformitas ſola timeri poteſt: in labris vero, ſi nimium contracta ſunt, uſus quoque neceſſario jactura fit; quia minus facile & cibus aſſumitur, & ſermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus; ſed ex vicino adducitur. quod etſi in levi mutilatione, & nihil eripere, & fallere oculum poteſt; in magna, non poteſt. Neque ſenile autem corpus, neque quod mali habitus eſt, neque in quo difficulter ulcera ſaneſcunt, huic medicinæ idoneum eſt; quia nuſquam aut celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur.

Ratio curationis ejuſmodi eſt: id quod curtatum eſt, in quadratum redigere; ab interioribus ejus angulis lineas tranſverſas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant; deinde ea, quæ ſic [b] reſolvimus, in unum adducere. Si non ſatis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam converſas immittere, quibus ſumma tantum cutis diducatur: ſic enim fit, ut facilius quod adducitur, ſequi poſſit. quod non vi cogendum eſt; ſed ita adducendum, ut ex facili ſubſequatur, & dimiſſum non multum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis haud omnino adducta deformem, quem reliquit locum, reddit. Hujuſmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda eſt. Ergo neque ex imis auribus, neque ex me-

b Al. *repoſuimus*.

medio naſo imiſve narium partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autem petemus, ſi quid ſummis auribus, ſi quid imis aut me-
5 diis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curtata eſſe conſuerunt: ſed eadem ratio curandi eſt. Si cartilago in eo, quod inciſum eſt, eminet, excidenda eſt: neque enim aut
10 glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri poſſit. Tum junctæ oræ inter ſe ſuendæ ſunt, utrinque cute apprehenſa; & qua
15 priores lineæ ſunt, ea quoque ſuturæ injiciendæ ſunt. Siccis locis, uti naribus illita ſpuma argenti, ſatis proficit. In interiores vero, lunataſque plagas, linamentum dandum eſt; ut caro increſcens vulnus im-
20 pleat. Summaque cura, quod ita ſutum eſt, tuendum eſſe, apparere ex eo poteſt, quod de cancro ſupra poſui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rurſuſque idem medicamentum
25 injiciendum. quo fere ſeptimo die glutinatum eſt. Tum ſuturæ eximi, & ulcus ad ſanitatem perduci debet.

CAP X.

30 *De Polypo.* a 380.

POLYPUM vero, qui in naribus naſcitur, præcipue ferro curari jam alias poſui. Ergo etiam hunc ferramento acuto, in modum * ſpathæ facto, reſolvere

 ab

a Æginet. VI, 25. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I, c. 24. 25. * De hac conſule Rhodium ad Scribon. Largum, pag. 46.

ab osse oportet: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento ulcus purgandum est. Ubi purum est, eo pinna, eodem modo, quo in aure supra positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

439, 5.

CAP. XI.

De Ozæna.

879.

ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit; cum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel subtilem † fistulam, vel enodem scriptorium calamum * in narem esse conjiciendum, donec sursum ad os perveniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os: deinde adustum locum purgandum esse ærugine & melle: ubi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum sui narem debere; & adustum quidem

† *Fictilem* legit H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. P. I. cap. 26. pag. 104. & 106. * Hodierni Chirurgi argenteum habent. H. F. ab Aquap. Oper. Chirur. P. I. c. 26.

dem ulcus eadem ratione curari: ſuturam vero illini vel ſpuma argenti, vel alio glutinante.

CAP. XII.

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

1. *De Dentibus.*[a]

381.

IN ore quoque quædam manu curantur. Ubi in primis dentes nonnunquam moventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marceſcentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter attingat, non ut inſidat. Aduſtæ gingivæ melle illinendæ, & mulſo eluendæ ſunt. Ut pura ulcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infrianda ſunt ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet, eximique eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo * reſolvatur; tum is concutiendus eſt. Eademque facienda, donec bene moveatur. nam dens hærens cum ſummo periculo evellitur, ac nonnunquam maxilla loco movetur †. Idque etiam majore periculo in ſuperioribus dentibus fit; quia poteſt tempora oculoſve concutere. Tum, ſi fieri poteſt, manu; ſi minus, forcipe § dens excipiendus eſt.

At ſi exeſus eſt ante, id foramen vel [b] linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt, ne ſub forcipe confringatur.

Recta

a Æginet. III, 26. *Id ſæpenumero ſufficit teſte Simone Paulo Quadr. Botan. pag. 151. † Imo pars avellitur, quod aliquando ipſe vidi. § Vide figuram apud Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94. b. Æginet VI, 28.

Recta vero forceps ducendus est, ne inflexis radicibus os rarum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum est; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: sæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non possit, aut frustra comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit. 5 10

Protinus autem, ubi plus sanguinis profluit, scire licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo conquirenda est testa, quæ recessit, & vulsella protrahenda est: si non sequitur, incidi gingiva debet, donec labans ossi testa recipiatur. Quod si fractum statim non est, sed intumescit extrinsecus maxilla, ut os hiare non possit, foris imponendum calidum ex farina & fico cataplasma est, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, ossis fracti nota est. Itaque etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læso, fissura fit. quæ eradi debet. 15 20 25

Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusque rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ sit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo casu velandum caput, ambulatione multa, fricatione capitis, cibo non acri utendum est. 30

At, si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi sunt; continendaque ore reprimentia,

mentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta sit. Si quando etiam in pueris ante dens nascitur, quam prior excidat, is, qui
5 cadere debuit, circumradendus & evellendus est; is, qui natus est in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est,
10 protinus ea quoque ad id facto forcipe, quam ῥιζάγραν * Graeci vocant, eximenda est.

2. *De Tonsillis induratis.* 383.

Tonsillas autem, quae post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες autem à Graecis
15 appellantur, cum sub levi tunica sint, oportet digito circumradere & evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinire vulnus medicamento, quo
20 sanguis supprimitur.

3. *De Uva.* 389.

Uva, si cum inflammatione descendit, dolorique est, & subrubicundi coloris, praecidi sine periculo non potest: solet enim
25 multum sanguinem effundere, itaque melius est iis uti, quae alias proposita sunt. Si vero inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea ultra justum modum à pituita diducta est, & tenuis, acuta, alba
30 est, praecidi debet. Itemque, si ima, livida & crassa; summa, tenuis est. Neque quicquam commodius est, quam vulsella apprehendere, sub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum est,

ne

* Vide Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94.

ne plus minusve præcidatur: cum liceat tantum infra vulsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est; idque præcidere, quo longior uva est, quam esse naturaliter debet. Post curationem eadem facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui. 5

387.

4. *De Lingua.*

Lingua vero quibusdam cum subjecta parte à primo natali die juncta est; qui ob 10 id ne c loqui quidem possunt. Horum extrema lingua vulsella apprehendenda est, sub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta sunt, violentur, & profusione sanguinis noceant. 15 Reliqua curatio vulneris in prioribus posita est. Et plerique quidem, ubi consanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, succisa lingua, cum abunde super dentes eam promeret, non tamen loquendi facul- 20 tatem consecutus est. Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod consequi convenit.

5. *De Abscessu sub lingua.* * 25

Sub lingua quoque interdum aliquid abscedit; quod fere consistit in tunica, doloresque magnos movet. Quod si exiguum est, incidi semel satis est: si majus, summa cutis usque ad tunicam excidenda est; dein- 30 de utrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica, undique circundata, liberanda est: magna diligentia per hanc curationem habita, ne qua major vena incidatur.

6. *De*

c Æginet. VI, 29. * H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 36.

6. *De Labris.* [d]

Labra autem ſæpe finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc moleſtiam, quod ſermo prohibetur; qui ſubinde eas 5 rimas cum dolore diducendo ſanguinem citat. Sed has ſi in ſummo ſunt, medicamentis curare commodius eſt, quæ ad ulcera oris fiunt: ſi vero altius deſcenderunt, neceſſarium eſt tenui ferramento adurere. 10 quod ſpathæ ſimile, quaſi tranſcurrere, non imprimi debet. poſtea facienda eadem ſunt, quæ in naribus aduſtis expoſita ſunt.

CAP. XIII.

De Cervicis vitio.

15

AT in cervice, inter cutem & aſperam arteriam, tumor increſcit (βρογχοκήλην [a] Græci vocant) quo, modo caro hebes, modo humor aliquis, melli aquæ-20 ve ſimilis, includitur; interdum etiam minutis oſſibus pili immiſti. Ex quibus quicquid eſt, quod tunica continetur, poteſt adurentibus medicamentis curari. Quibus ſumma cutis cum ſubjecta tunica [b] exuritur. 25 quo facto, ſive humor eſt, profluit; ſive quid denſius, digitis educitur: tum ulcus ſub linamentis ſaneſcit. Sed ſcalpelli curatio brevior eſt. Medio tumor una linea inciditur uſque ad tunicam: deinde vitio-30 ſus ſinus ab integro corpore digito ſeparatur, totuſque cum velamento ſuo eximitur: tum aceto, cui vel ſalem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur; oræque una ſutura junguntur; cæteraque eadem, quæ in aliis ſu-

d Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 56. a Æginet. VI, 38.
b Edit. Aldi, Steph. *exeditur*, Al. *exeritur*.

ſuturis, ſuperinjiciuntur: leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. Si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inſpergenda adurentia, linamentiſque id curandum, & cæteris pus moventibus. 5

CAP. XIV.

392. *De Umbilici vitiis.* a

SUNT etiam circa umbilicum plura vitia; de quibus, propter raritatem, inter authores parum conſtat. Veriſimile eſt autem, id à quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: à nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus eſt, umbilicum indecore prominere. Cauſæ requiruntur? Meges tres has poſuit: modo inteſtinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Soſtratus nihil de omento dixit. Duobus iiſdem adjecit, carnem ibi interdum increſcere, eamque modo integram eſſe, modo carcinomati ſimilem. Gorgias ipſe quoque omenti mentionem omiſit: ſed eadem tria cauſatus, ſpiritum quoque interdum eo dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor poſitis, & omenti mentionem habuit, & ejus, quod ſimul & omentum & inteſtinum habuerit. 10 15 20 25

b Quod autem horum ſit, his indiciis cognoſcitur. Ubi inteſtinum prolapſum eſt, tumor neque durus, neque mollis eſt: omni frigore minuitur; non ſolum ſub omni calore, ſed etiam retento ſpiritu creſcit: ſonat interdum; atque, ubi reſupinatus eſt aliquis, relapſo inteſtino, ipſe deſidit. Ubi vero 30

a Æginet. VI, 51. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 52. b Ald. Steph. *quid.*

vero omentum eſt, cætera ſimilia ſunt, tumor mollior, & ab c ima parte extenuatus in verticem eſt; ſi quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque eſt, indicia quoque mixta ſunt, & inter utrunque mollities. At caro durior eſt, ſemperque etiam reſupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitioſa eſt, eaſdem notas habet, quas in carcinomate expoſui. Humor autem, ſi premitur, circumfluit. At ſpiritus preſſus cedit, ſed protinus redit: reſupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex ſpiritu vitium eſt, medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati ſimilis, cum periculo tractatur. itaque omittenda eſt. Sana excidi debet; idque vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciſo ſummo tumore effundunt, & vulnus iiſdem linamentis curant. In reliquis variæ ſententiæ ſunt. Ac reſupinandum quidem corpus eſſe, res ipſa teſtatur; ut in uterum, ſive inteſtinum, ſive omentum eſt, relabatur. Sinus vero umbilici, tum vacuus, à quibuſdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: à quibuſdam d ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriuſque lini duobus capitibus diverſæ partes adſtringuntur, (quod in uva quoque oculi fit:) nam ſic id, quod ſupra vinculum eſt, moritur. Adjecerunt quidam, ut antequam vincirent, ſummum una linea inciderent; quo

431, 15. 454, 26.

c Ald. una. d Ald. id vitium.

quo facilius digito demiſſo, quod illuc irrupiſſet, depellerent: tum deinde vincirent. Sed abunde eſt, jubere ſpiritum continere, ut tumor, quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat: tum imam baſim ejus atramento notare; reſupinatoque homine, digitis tumorem eum premere, ut, ſi quid relapſum non eſt, manu cogatur: poſt hæc, umbilicum adtrahere, & qua nota atramenti eſt, lino vehementer adſtringere: deinde partem ſuperiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera uſta, ulcus nutrire. Idque non ſolum ubi inteſtinum, vel omentum, vel utrumque eſt; ſed etiam, ubi humor eſt, optime proficit.

Sed ante quædam viſenda ſunt, ne quod ex vinculo periculum ſit. Nam curationi neque infans, neque aut robuſtus annis, aut ſenex aptus eſt; ſed à ſeptimo fere anno ad quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum eſt id, quod integrum eſt: at quod mali habitus eſt, quodque papulas, impetigines, ſimiliaque habet, idoneum non eſt. Levibus quoque tumoribus facile ſubvenitur: at in eorum, qui nimis magni ſunt, curatione periculum eſt. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum eſt. Ver idoneum maxime eſt. Ac prima æſtas non aliena eſt. Præter hæc, abſtinere pridie debet. Neque id ſatis eſt: ſed alvus quoque ei ducenda eſt; quo facilius omnia quæ exceſſerunt, intra uterum conſidant.

CAP.

CAP. XV.

Quomodo Aqua hydropici emittatur. †

AQUAM his, qui hydropici ſunt, emitti oportere, alias [a] dixi. nunc, quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem ſub umbilico, fere quatuor interpoſitis [b] digitis à ſiniſtra parte; quidam, ipſo umbilico perforato, id facere conſueverunt: quidam, cute primum aduſta, deinde interiore abdomine inciſo; quia, quod per ignem diviſum eſt, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale eſſe debet, ut fere tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita eſt, ut membranam quoque tranſeat, qua caro ab interiore parte finitur: eo tum plumbea aut ænea fiſtula injicienda eſt, vel recurvatis in exteriorem partem labris, vel eadem circumcingente quadam remora; ne tota intus delabi poſſit. Hujus ea pars, quæ intra, paulo longior eſſe debet, quam quæ extra; ut ultra interiorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor eſt: atque ubi major pars ejus evocata eſt, claudenda demiſſo linteolo fiſtula eſt; & in vulnere, ſi id uſtum non eſt, relinquenda. Deinde per inſequentes dies circa ſingulas heminas emittendum, donec nullum aquæ veſtigium appareat. Quidam tamen etiam non uſta cute, protinus fiſtulam recipiunt, & ſuper vulnus ſpongiam expreſſam ex aqua frigida, vel ex aceto deligant: deinde poſtero

† H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 54. a Libro III. c. 21. b Æginet. V, 50.

stero die rursus fistulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, si quid humoris superest, emittatur: idque bis ita fecisse contenti sunt.

CAP. XVI.

De Ventre ictu perforato, & Intestinis vulneratis. [a]

NONNUNQUAM autem venter ictu aliquo perforatur; sequiturque, ut intestina evolvantur. Quod ubi incidit, protinus considerandum est, an integra ea sint; deinde, an his color suus maneat. Si tenuius intestinum perforatum est, nihil profici posse, jam retuli. Latius intestinum sui potest: non quod certa fiducia sit; sed quod dubia spes, certa desperatione sit potior. interdum enim glutinatur. Tum, si utrumlibet intestinum lividum, aut pallidum, aut nigrum est, quibus illud quoque necessario accedit, ut sensu careat, medicina omnis inanis est. Si vero adhuc ea sui coloris sunt, cum magna festinatione succurrendum est: momento enim alienantur externo & insueto spiritu circundata. Resupinandus autem homo est, coxis erectioribus; &, si angustius vulnus est, quam ut intestina commode refundantur, incidendum est, donec satis pateat. Ac, si jam licciora intestina sunt, perluenda aqua sunt, cui paululum admodum olei sit adjectum. Tum minister oras vulneris leniter diducere manibus suis, vel etiam duobus hamis, membranæ interiori injectis,

a H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. 1. c. 55.

ctis, debet: medicus priora ſemper inteſtina, quæ poſteriora prolapſa ſunt, condere ſic, ut orbium ſingulorum locum ſervet. Repoſitis omnibus, leniter homo concutiendus eſt. quo fit, ut per ſe ſingula inteſtina in ſuas ſedes reducantur, & in his conſidant. His conditis, omentum quoque conſiderandum eſt: ex quo, ſi quid jam nigri & emortui eſt, forfice excidi debet: ſi quid integrum eſt, leniter ſuper inteſtina reduci: ſutura autem, neque ſummæ cutis, neque interioris membranæ per ſe, ſatis proficit; ſed utriuſque. Et quidem è duobus linis facienda eſt, & ſpiſſior quam alibi; quia & rumpi facilius motu ventris poteſt, & non æque magnis inflammationibus pars ea expoſita eſt. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ; & prius interiori membranæ ſutura injicienda eſt ſic, ut ſiniſtra manus in dexteriore ora, dextra in ſiniſteriore à principio vulneris orſa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab inteſtinis ea pars ſemper acuum longe ſit, quæ acuta; propinqua, quæ retuſa eſt. Semel utraque parte trajecta, permutandæ acus inter manus ſunt, ut ea ſit in dextra, quæ fuit in ſiniſtra, ea veniat in ſiniſtram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per oras immittendæ ſunt: atque ita tertio & quarto, deincepſque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Poſt hæc, eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ, ſimilique ratione ei quoque parti

utraque sutura injicienda; semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut spongiam, aut succidam lanam ex aceto expressam accedere debere, manifestius est, quam ut semper dicendum sit. Impositis his leniter deligari venter debet.

CAP. XVII.

De Interiore membrana abdominis rupta. [a]

INTERDUM tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub gravi fasce, interior abdominis membrana, superiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex utero sæpe evenire consuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, hisque intenta cutis indecora intumescat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis sic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in uva positum est, ut, quicquid super vinculum est, emoriatur. Quidam medium tumorem excidunt, ad similitudinem myrtacei folii (quod semper eodem modo servandum esse jam posui) & tum oras sutura jungunt. Commodissimum est autem, resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia necesse est, ea parte rupta membrana sit; quaque integra

a H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. cap. 53.

gra eſt, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, a incidendæ ſcalpello duæ tunicæ ſunt, ut exciſo medio, interior membrana utrinque recentem plagam habeat; 5 quia, quod vetus eſt, ſutura non coit. Loco patefacto, ſi qua parte membrana non novam plagam, ſed veterem habet, tenuis excidenda habena eſt, quæ tantum oras ejus exulceret. Cætera, quæ ad ſuturam, 10 reliquamque curationem pertinent, ſupra comprehenſa ſunt.

467, 2.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices ſint, quarum quia nulla 15 alia curatio eſt, quam quæ in cruribus eſſe conſuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo.

495, 26.

CAP. XVIII.

20 *De Teſticulorum natura, & morbis* *

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa teſticulos oriri ſolent. quæ quo facilius explicem, prius ipſius loci natura paucis proponenda 25 eſt. Igitur teſticuli ſimile quiddam glandulis habent. nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent: dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab 30 inguinibus per ſingulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant. cum quorum utroque binæ deſcendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervoſa, ſine ſanguine, alba, quæ ἐλυτροειδὴς

a Edit. Ald. Steph. aliæque, *immittendæ ſcalpello duæ lineæ.* Cæſarius legit 1. ſ. d. *tunicæ.* * H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. C. 71.

à Græcis nominatur. Super eam valentior tunica eſt, quæ interiori vehementer ima parte inhæret. δαρτὸν Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eoſque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas ſuperioribus partibus tenues patulæque ſunt. Hactenus propria utrique teſticulo & velamenta & auxilia ſunt. Communis deinde utrique, omnibuſque interioribus ſinus eſt, qui etiam conſpicitur à nobis. ὄσχεον Græci, ſcrotum noſtri vocant. Iſque ab ima parte mediis tunicis leviter innexus, à ſuperiore tantum circundatus eſt.

Sub hoc igitur plura vitia eſſe conſueverunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere propoſui, modo his integris fiunt. ſiquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde poſtea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam inteſtinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes niſum, ſubinde nervoſas tunicas, & ob id, quod dixi patentes diducit. ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant: apud nos indecorum, ſed commune his, herniæ nomen eſt.

398, 22.

Deinde, ſi deſcendit omentum, nunquam in ſcroto tumor tollitur, ſive inedia fuit, ſive corpus huc illucve converſum, aut alio quovis modo collocatum: itemque,

ſi

si retentus est spiritus, non magnopere increscit, tactu vero inæqualis est, & mollis, & lubricus.

At si intestinum quoque descendit, tu-
5 mor is sine inflammatione modo minuitur, modo increscit; estque fere sine dolore &, cum conquiescit aliquis aut jacet, interdum ex toto desidit, interdum sic minuitur, ut in scroto exiguæ reliquiæ
10 maneant: at sub clamore, & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; estque tum scrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod subest, lu-
15 bricum est; si pressum est, ad inguen revertitur; dimissumque, iterum cum quodam quasi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem stercore accepto vastius
20 tumet, retroque compelli non potest: adfertque tum dolorem & scroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam stomachus quoque affectus primum rufam bilem per os reddit, deinde viridem, quibus-
25 dam etiam nigram.

Integris vero membranis interdum eam partem humor distendit. Atque ejus quoque species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in membranis, quæ
30 ibi circa venas & arterias sunt, ubi hæ gravatæ occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, una sedes est. Nam modo inter summam & mediam, modo inter mediam & imam consistit.

Græci communi nomine, quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri vero, scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoque sub eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia sunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus. Humorem subesse discimus, si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum levior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeque in pueris: isque mollis est, si non nimius humor subest; at, si is vehementer increvit, renititur sicut uter repletus & arcte adstrictus: venæ quoque in scroto inflantur; &, si digito premimus, cedit humor, circumfluensque id, quod non premitur, attollit; & tanquam in vitro cornuve per scrotum apparet; isque, quantum in ipso est, sine dolore est. Sedes autem ejus sic deprehenditur. Si inter summam mediamque tunicam est, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens subit: scrotum remissius & albidius est; si ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur: testiculus ea parte neque visu, neque tactu sentitur. At, si sub media tunica est, intentum scrotum magis se attollit, adeo ut superior coles sub tumore delitescat.

Præter hæc æque integris tunicis ramex innascitur. κιρσοκήλην Græci adpellant, cum venæ intumescunt. Hæ quandoque intortæ*, conglomerat æque ad superiorem partem, vel ipsum scrotum implent, vel mediam

* De hac voce vide I. Rhodium de Acia, C. 15. p. 212.

mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica, circa ipſum teſticulum nervumque ejus, increſcunt. Ex is eæ, quæ in ipſo ſcroto ſunt, oculis patent: hæ 5 vero, quæ mediæ imæve tunicæ inſident, ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, ſed tamen etiam viſui ſubjectæ ſunt: præterquam quod & tumoris aliquid eſt, pro venarum magnitudine & modo; & 10 id prementi magis renititur, ac per ipſos venarum toros inæquale eſt; &, qua parte id eſt, teſticulus magis juſto dependet, Cum vero etiam ſuper ipſum teſticulum nervumque ejus id malum increvit, ali- 15 quanto longius teſticulus ipſe deſcendit, minorque altero fit, utpote alimento amiſſo.

Raro, ſed aliquando caro quoque inter tunicas increſcit. σαρκοκήλην Græci vo- 20 cant. 470, 17.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipſe teſticulus, ac febres quoque adfert; & niſi celeriter ea inflammatio conquievit, dolor ad inguina atque ilia perve- 25 nit; parteſque hæ intumeſcunt, & nervus, ex quo teſticulus dependet, plenior fit, ſimulque indureſcit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. βουβωνοκήλην adpel- 30 lant. † 471, 4.

CAP.

† H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 72.

Cap. XIX.

De Testiculorum curationibus communibus: & primo de incisione & curatione Inguinis, vel Scroti.

5

His cognitis, de curatione dicendum est. In qua quædam communia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum 10 desiderant. nam quæ vel sanari non possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ac ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In utraque curatione homo 15 ante per triduum bibere aquam; pridie abstinere etiam à cibo debet: ipso autem die collocari supinus: deinde, si inguen incidendum est, idque jam pube contegitur, ante radendum est: tum, extento scroto, ut 20 cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perveniaturque 25 ad eam, quæ media est. Plaga facta, foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, ut deductis intervenientibus membranulis, sinum laxet. Minister autem, sinistra 30 manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere; primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas,

nulas, quæ super mediam tunicam sunt, si
digito diducere non potest, scalpello ab-
scindat: deinde sine eo, ut is delapsus ipsi
plagæ jungatur, digitoque inde promatur,
5 & super ventrem cum duabus suis tunicis
collocetur. Inde si qua vitiosa sunt, cir-
cuncidenda sunt. In quibus cum multæ
venæ discurrant, tenuiores quidem præci-
di protinus possunt: majores vero ante
10 longiore lino deligandæ sunt; ne periculo-
se sanguinem fundant.

Sin media tunica vexata erit, aut sub ea
malum increverit, excidenda erit sic, ut
alte ad ipsum inguen præcidatur. Infra
15 tamen non tota demenda est: nam quod
ad basin testiculi vehementer cum ima tu-
nica connexum est, excidi sine summo pe-
riculo non potest. itaque ibi relinquen-
dum est.

20 Idem in ima quoque tunica, si læsa est,
faciendum est. Sed non à summa inguinis
plaga, verum infra paululum ea abscinden-
da; ne, læsa abdominis membrana, inflam-
mationes moveat. Neque tamen nimium ex
25 ea rursum relinquendum est; ne postea
sinuetur, & sedem eidem malo præstet.

Purgatus ita testiculus per ipsam pla-
gam cum venis, & arteriis, & nervo suo
leniter demittendus est; videndumque,
30 ne sanguis in scrotum descendat, neve
concretus aliquo loco maneat. Quæ ita
fient, si venis vinciendo medicus pro-
spexerit. Lina, quibus capita earum con-
tinebuntur, extra plagam dependere debe-
bunt.

bunt. quæ, pure orto, sine ullo dolore excident. Ipsi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ sunt; & insuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora necessarium 5 esse aliquid excidi, ut cicatrix major & latior fiat. Quod ubi incidit, linamenta super non fulcienda, sed leviter tantum ponenda sunt; supraque ea, quæ inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana 10 succida, vel spongia: cætera eadem, quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda sunt. At, cum infra incidi oportet, resupinato homine, subjicienda sub scroto sinistra manus est; deinde id vehementer apprehen- 15 dendum, & incidendum; si parvulum est, quod nocet, modice, ut tertia pars integra, ad sustinendum testiculum, infra relinquatur: si majus est, etiam amplius, ut paululum tantummodo ad imum, cui testi- 20 culus insidere possit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus quam levissima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat: tum inclinandus mucro est, ut transversas membranas secet, quæ inter 25 summam mediamque tunicam sunt. At, si vitium in proximo est, mediam tunicam attingi non oportet: si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est; sicut tertia quoque, si illa vitium tegit. Ubicumque 30 autem repertum malum est, ministrum ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet: medicum, digito manubriove scalpelli diducta inferiore parte, tuni-

cam

cam extra collocare; deinde eam ferramento, quod à similitudine corvum vocant incidere sic, ut intrare duo digiti, index & medius possint: his deinde confe-
5 ctis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium.

Quamcunque autem tunicam quis viola-
10 vit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut supra dixi, quam altissime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino summa cura debent; &
15 ejus lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in aliis quoque venis, quæ id requisierint.

Eo facto, testiculus intus reponendus est: oræque scroti suturis inter se com-
20 mittendæ; neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat: tum imponenda
25 glutinantia sunt.

Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidvè concretum ex eo decidit, incidi subter id debet; purgatoque eo spongia, acri aceto madens, circumdari.
30 Deligatum autem vulnus omne, quod ex his causis factum est, si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resolvendum, sed bis die tantum aceto irrroranda, lana vel spongia imposita: si dolor est, ter-

tia

tia die resolvendum; &, ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ; ubi linamentum, id mutandum est; rosaque & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adjiciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle; vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit; vel ex his mixtis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fovendum, donec scrotum ipsum & extenuetur, & rugosius fiat: tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adjecta sit. quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque vitium fuit, si magna inflammatio est, quin ea quæ pus movent, imponenda sint.

Quod si pus in ipso scroto ortum est, paululum id incidi debet, ut exitus detur; linamentumque eatenus imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finita, propter nervos propiore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc proprie ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera, & in curatione, & in victu, similia his esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

CAP. XX.

De Intestini in scrotum devoluti curatione. [a]

HIs propositis ad singulas species veniendum est. Ac, si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum

[a] Æginet. VI, 52, 65.

pellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei causa fit, cui uno loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur: deinde reliqua
5 fasciæ pars arcte circundatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus, si ætas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque do-
10 lores & vomitus (quæ ex stercore, per cruditatem eo delapso, fere accidunt) scalpellum adhiberi sine pernicie non posse, manifestum est: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum
15 est.

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est; si minus, certe pro vi corporis quam longissima. Eodem vero tempore su-
20 perhabendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina injicienda; & ipse demittendus in solium aquæ calidæ; cui oleum quoque adjectum
25 sit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea vero, quæ supra scripta sunt, levato malo, si quando alias dolor reverte-
30 rit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est: non quo excludi à scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit) sed quo

repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim nisi cum periculo læditur, quæ incidenda est; cum intestinum esse, nisi sub ea, non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debebit sic, ne ipse lædatur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

Sin vir robustus est, majusque id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede permanere. Id hoc modo fit Inguen eadem ratione usque ad mediam tunicam scalpello aperitur; eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur sic, ut à sinistro testiculus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum versus scalpello inciditur: sub eaque index digitus sinistræ manus ad imum testiculum demittitur, eumque ad plagam compellit: deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum à superiore tunica diducunt. quod si aliquæ membranulæ prohibent, scalpello resolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica sit. Excisis, quæ excidenda sunt, repositoque testiculo,

culo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine eſt, demenda habenula paulo latior eſt; quo major plaga ſit, & plus creare carnis poſſit.

CAP. XXI.

De Omenti in ſcrotum prolapſi curatione.

AT ſi omentum deſcendit, eodem quidem modo, quo ſupra ſcriptum eſt, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ ſunt. Conſiderandum autem eſt, majorne ejus modus, an exiguus ſit. Nam quod parvulum eſt, ſuper inguen in uterum vel digito vel adverſo ſpecillo repellendum eſt: ſi plus eſt, ſinere oportet dependere, quantum ex utero prolapſum eſt; idque adurentibus medicamentis illinere, donec [a] emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, biniſque ſingulorum capitibus diverſas partes adſtringunt. Sub quo æque, ſed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, ſi omentum ſuper vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec erodunt. σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in parvulo non eſt neceſſarium: ſi majus eſt, poteſt profuſionem ſanguinis facere; ſiquidem omentum quoque venis quibuſdam, etiam majoribus illigatum eſt. Neque vero, ſi diſciſſo ventre id, quod prolapſum eſt, forfice præciditur, cum & emortuum ſit, & aliter tutius avelli non poſſit, inde huc exemplum transferendum eſt.

[a] Aph. VI, 58.

Vulnus autem curari, si reductum omentum est, sutura debet: si id amplius fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est.

458, 2. *2. De Herniæ aquosæ curatione.* b 5

Si vero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem, inguen; nisi in his quoque liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor subest, scrotum. Deinde, si inguen 10 incisum est, eo protractis tunicis humor effundi debet: si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quam humor est effundendus, abscindendæque membranæ sunt, si quæ eum continuerunt; deinde 15 eluendum id ex aqua, quæ vel salem adjectum, vel nitrum habeat: si sub media, imave tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæque sunt.

CAP. XXII. 20

De Ramicis curatione.

458, 31. RAMEX *autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipsis venis infigan- 25 tur; cum eo, ne amplius quam has urant; maximeque, ubi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admovendum est; tum insuper farina ex aqua frigida subacta injicienda est; utendumque eo vinculo, quod 30 idoneum esse ani curationibus posui: tertio 400, 34. die lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda, rosa implenda, & ad cicatricem aridis linamentis

b Æginet. VI, 62. *Hanc vocem exponit Salmasius Epist. 56.

mentis perducenda ſunt. Quibus vero ſuper mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen eſt, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo ſcalpelli ſeparandæ. qua parte vero inhærebunt, & ab ſuperiore & ab inferiore parte lino vinciendæ; tum ſub ipſis vinculis præcidendæ, reponenduſque teſticulus eſt. At, ubi ſupra tertiam tunicam ramex inſedit, mediam excidi neceſſe eſt. Deinde, ſi duæ treſve venæ tument, & ita pars aliqua obſidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum[1], quod ſupra ſcriptum eſt; ut ab inguine, & à teſticulo deligatæ venæ præcidantur, iſque condatur. Sin totum id ramex obſederit, per plagam demittendus digitus index erit, ſubjiciendusque venis ſic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is teſticulus par alteri fiat; tum fibulæ oris ſic injiciendæ, ut ſimul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tum non per ipſam venam, ſed per membranam ejus immittitur, per eamque in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne ſanguinem fundant. Membrana ſemper inter has venas eſt, ac neque periculum affert, & filo comprehenſas illas abunde tenet. itaque etiam ſatis eſt, duas fibulas eſſe. Tum venæ, quæcunque protractæ ſunt in ipſum inguen, averſo ſpecillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, eſt; ut una ſimul & oras & venas cicatrix devinciat.

 Ubi

Ubi vero inter imam tunicam & ipſum teſticulum nervumque ejus ramex ortus eſt, una curatio eſt, quæ totum teſticulum abſcindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, 5 quibuſdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda eſt: idem in ima faciendum; nervuſque, ex quo teſticulus dependet, præcidendus. Poſt id 10 venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abſcindendæ ſunt.

CAP. XXIII.

15

De Carne, quæ inter tunicas teſticulorum concrevit, & de Nervo indurato. a

459, 19.

CARO quoque, ſi quando inter tunicas increvit, nihil dubii eſt, quin eximenda ſit: ſed id, ipſo ſcroto inciſo, 20 fieri commodius eſt.

At, ſi nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento poteſt. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut 25 nigri vomitus: præter hæc, ingens ſitis, & linguæ aſpritudo; fereque à die tertio ſpumans bilis alvo cum roſione redditur. Atque neque aſſumi facile cibus, neque contineri poteſt: neque multo poſt extremæ 30 partes frigeſcunt, tremor oritur, manus ſine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus ſudor, eumque mors ſequitur.

CAP.

a Æginet. VI, 63.

CAP. XXIV.

De Ramice inguinis. a

UBI vero in ipſo inguine ramex eſt, ſi tumor modicus eſt, ſemel incidi; ſi major, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deinde, non extracto teſticulo, ſicut inteſtinis quoque prolapſis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæque; ubi tunicis inhærebunt, & ſub his nodis præcidendæ ſunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit.

CAP. XXV.

Ad tegendam Glandem colis, ſi nuda eſt. *

AB his ad ea tranſeundum eſt, quæ in cole ipſo fiunt. In quo ſi glans nuda eſt, vultque aliquis eam decoris a cauſa tegere, fieri poteſt: ſed expeditius in puero, quam in viro; in eo, cui id naturale eſt, quam in eo, qui quarundam gentium more circumciſus eſt; in eo, cui glans parva juxtaque eam cutis ſpatioſior, brevis ipſe coles eſt, quam in quo contraria his ſunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale eſt, ejuſmodi eſt. Cutis circa glandem prehenditur b & extenditur, donec illam ipſam condat; ibique deligatur: deinde, juxta pubem, in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur; magnaque cura cavetur, ne vel urinæ iter, vel venæ, quæ ibi ſunt, incidantur. Eo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus; tum ſuper eo linamenta dantur, ut caro

a Æginet. VI, 66. Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, 24.
* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. 1. C. 61.
a Æginet. VI, 53. b Æginet. VI, 53.

ro increſcat & id impleat, ſatiſque velamenti ſupra latitudo plagæ præſtet. Sed, donec cicatrix ſit, vinctum eſſe id debet; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere. At in eo, qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia, ſummo ſoluto, diduci deorſum uſque ad pubem manu poteſt; neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplaſtroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiſque diebus abſtinere, donec prope à fame victus ſit, ne forte eam partem ſatietas excitet. Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligari debet à pube uſque circulum: ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito induci. ſic enim fit, ut inferior pars glutinetur; ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat.

2. *Quomodo Glans penis contecta aperiri poſſit.**

393, 13. CONTRA, ſi glans ita contecta eſt, ut nudari non poſſit (quod vitium Græci φίμωσιν [a] appellant) aperienda eſt. Quod hoc modo fit. Subter à ſumma ora, cutis inciditur recta linea uſque ad frenum; atque ita ſuperius tergus relaxatum, cedere retro poteſt. Quod ſi parum ſic profectum eſt, aut propter anguſtias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda eſt ſic, ut vertex ejus ad frenum; baſis in tergo extremo ſit. Tum ſuperdanda linamenta ſunt, aliaque medicamenta quæ

* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 62.
a Æginet. VI, 54.

quæ ad ſanitatem perducant. Neceſſarium autem eſt, donec cicatrix ſit, conquieſcere: nam ambulatio, atterendo ulcus ſordidum reddit.

5 3. *Infibulandi ratio.* *

Infibulare quoque adoleſcentulos interdum valetudinis cauſa quidam conſuerunt: ejuſque hæc ratio eſt. Cutis, quæ ſuper glandem eſt, extenditur, notaturque utrin-
10 que à lateribus atramento, qua perforetur; deinde remittitur. Si ſuper glandem notæ revertuntur, nimis apprehenſum eſt, & ultra notari debet: ſi glans ab his libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt. Tum, qua notæ
15 ſunt, cutis acu filum ducente tranſuitur, ejuſque fili capita inter ſe deligantur, quotidieque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant Ubi hæ confirmatæ ſunt, excepto filo fibula inditur, quæ † quo
20 levior, eo melior eſt. Sed hoc quidem ſæpius inter ſupervacua, quam inter neceſſaria eſt.

CAP. XXVI.

De Urinæ reddendæ difficultate, & curatione. [a]

25

RES vero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur; aut quia ſenectute iter ejus collapſum eſt; aut quia calculus, vel concretum
30 aliquid ex ſanguine intus ſe oppoſuit: ac mediocris quoque inflammatio ſæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idque non in viris tantummodo, ſed in fœminis quoque interdum neceſſarium eſt. Ergo æneæ fiſtulæ

 fiunt:

* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. C. 63. † Rhodius de Acia, Cap. 6. pag. 83. a Æginet. VI. 59.

fiunt: eæque, ut omni corpori, ampliori minorique sufficiant, ad mares, tres; ad fœminas, duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum; media, duodecim; minima, novem: ex mulieribus major, novem; minor, sex. Incurvas vero esse eas paululum, sed magis viriles oportet, lævesque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues.

Homo tum resupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere, sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra vero fistulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamque, urina reddita, recipere. Fœmina brevius urinæ iter, simul & rectius habet, quod carunculæ simile, inter imas oras super naturale positum, non minus sæpe auxilio eget, sed aliquanto minus difficultatis exhibet.

185, 30. 481, 22.

Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest, oportet evellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Sed id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda &, condita glande, lino vincienda est: deinde à latere recta plaga co-

les

les incidendus, & calculus eximendus est: tum cutis remittenda. sic enim fit, ut incisum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

5 2. *Calculosis quæ curatio adhibeatur.* b

Cum vesicæ vero, calculique facta mentio sit; locus ipse exigere videtur, ut subjiciam, quæ curatio calculosis, cum aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam 10 festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum est: sed solo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim 15 excessit; &, si tantum mali subest, ut neque medicamentis vinci possit, neque etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo non interdum etiam temeraria medicina pro- 138,3. 20 ficiat; sed quo sæpius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi sunt. quæ simul cum ipsa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri statutum est, 25 ante aliquot diebus victu corpus præparandum est, ut modicos, ut salubres cibos, ut minime glutinosos assumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad 30 vesicæ cervicem descendat. Quod an inciderit, digitis quoque, sicut in curatione docebo, demissis cognoscitur. Ubi ejus rei fides est, pridie is puer in jejunio continendus est; & tum loco calido curatio adhi-

b Æginet. VI, 60. H.F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P.I.c.59.

adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in sedili alto considit, supinumque eum & aversum, super genua sua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductisque ejus cruribus, ipsum quoque jubet, manibus ad suos poplites datis, eos, quam maxime possit, attrahere; simulque ipse sic eos continet. Quod si robustius corpus ejus est, qui curatur, duobus sedilibus junctis, duo valentes insidunt: quorum & sedilia & interiora crura inter se deligantur, ne diduci possint. Tum is super duorum genua eodem modo collocatur, atque alter, prout consedit, sinistrum crus ejus, alter dextrum, simulque ipse poplites suos attrahit. Sive autem unus, sive duo continent, super humeros ejus suis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia sinus super pubem sine ullis rugis sit extentus, & in angustum compulsa vesica, facilius calculus capi possit. Præter hæc, etiamnum à lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumstantes, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non sinunt.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumcisis, sinistræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, simul in anum ejus demittit; dextræque digitos super imum abdomen leniter imponit; ne, si utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædat. Neque vero festinanter in hac re, ut in plerisque, agendum est; sed ita, ut

quam

quam maxime id tuto fiat. Nam læſa veſica nervorum diſtentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quæritur calculus. ubi repertus, minore negocio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, niſi cum hoc indiciis ſuis cognitum eſt. Si vero aut ibi non fuit, aut receſſit retro, digiti ad ultimam veſicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra tranſlata ſubſequitur.

Atque, ubi repertus eſt calculus (qui neceſſe eſt in manus incidat) eo curioſius deducitur, quo minor læviorque eſt; ne effugiat, id eſt, ne ſæpius agitanda veſica ſit. Ergo ultra calculum dextra ſemper manus ei ſe opponit; ſiniſtra eum compellit deorſum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, ſi oblongus eſt, ſic compellendus eſt, ut ne pronus exeat: ſi planus, ſic, ut tranſverſus ſit: ſi quadratus, ut duobus angulis ſedeat: ſi altera parte plenior, ſic, ut prius ea, qua tenuior ſit, evadat. In rotundo nihil intereſſe, ex ipſa figura patet; niſi, ſi lævior altera parte eſt, ut ea antecedat.

Cum jam eo venit, ut ſuper veſicæ cervicem ſit, juxta anum incidi cutis plaga lunata uſque ad cervicem veſicæ debet, cornibus ad coxas ſpectantibus paululum: deinde ea parte, qua ſtrictior ima plaga eſt, etiamnum ſub cute, altera tranſverſa plaga facienda eſt, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat ſic, ut plaga paulo major, quam calculus ſit. Nam, qui [e] metu fiſtu-

[e] Alii *meatum.*

fiſtulæ (quam illo loco [d] οὐρομυάδα Græci vocant) parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur: quia calculus iter, cum vi promitur, facit, niſi accipit. idque etiam pernicioſius eſt, ſi figura quoque 5 calculi, vel aſpritudo aliquid eo contulit. Ex quo & ſanguinis profuſio, & diſtentio nervorum fieri poteſt. quæ ſi quis evaſit, multo tamen patentiorem fiſtulam habiturus eſt rupta cervice, quam habuiſſet, 10 inciſa.

Cum via perfecta eſt, in conſpectum calculus venit: in cujus corpore multum diſcrimen eſt. Ideo, ſi exiguus eſt, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi 15 poteſt. Si major, injiciendus à ſuperiore ei parte uncus eſt, ejus rei cauſa factus. Is eſt ad extremum tenuis, in ſemicirculi ſpeciem retuſæ latitudinis; ab * interiori parte lævis, qua corpori jungitur; ab inte- 20 riori aſper, qua caculum attingit. Iſque longior potius eſſe debet: nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi injectus eſt, in utrumque latus inclinandus eſt, ut appareat calculus, & teneatur, quia, ſi appre- 25 henſus eſt, ille ſimul inclinatur. Idque eo nomine opus eſt, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum eſſet, jam 30 ſupra propoſui.

Ubi ſatis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus eſt: in utrumque latus; deinde extra, ſic tamen

d Alii χορίαδα vel οὐρίαδα. edit. optimæ οὐρήθραν. anni 1497. *corbyada.* * *anteriori* vel *exteriori.*

tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus eſt, uti intus magis maneat, faciliuſque illum producat. Quod ſi aliquando à ſuperiore parte calculus parum commode comprehenditur, à latere erit apprehendendus. Hæc eſt ſimpliciſſima curatio.

Sed varietas rerum quaſdam etiamnum animadverſiones deſiderat. Sunt enim quidam non aſperi tantummodo, ſed ſpinoſi quoque calculi, qui per ſe quidem delapſi in cervicem, ſine ullo periculo eximuntur. In veſica vero, non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam convulnerarunt, ex diſtentione nervorum mortem maturant; multoque magis, ſi ſpina aliqua veſicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in cervice calculum eſſe; eo, quod cruenta diſtillat, illum eſſe ſpinoſum: maximeque id ſub digitis quoque experiendum eſt, neque adhibenda manus, niſi id conſiſtit. Ac tum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent: tum incidendum. Multi hic quoque ſcalpello uſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtque in aliqua prominentia incidere, inciſoque ſuper illam corpore, qua cavum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterum incidi neceſſe ſit) ferramentum fecit rectum, in ſumma parte labroſum, in ima ſemicirculatum acutum-

tumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, ſuper pollice impoſito ſic deprimebat, ut ſimul cum carne, ſi quid ex calculo prominebat, incideret. Quo conſequebatur, ut ſemel, quantum ſatis eſſet, aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte ſecta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet; nulla propter feſtinationem, vi admota.

3. *Signa calculorum, vel arenoſorum, vel mollium.*

At calculus arenoſus, & ante manifeſtus eſt; quoniam urina, quæ redditur, arenoſa eſt: & in ipſa curatione; quoniam inter ſubjectos digitos neque æque, ſed leniter renititur, & inſuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutiſque, ſed inter ſe parum adſtrictis, compoſitos indicat urina, ſecum trahens quaſdam quaſi ſquamulas. Hos omneis, leniter permutatis ſubinde digitorum vicibus, ſic oportet abducere, ne veſicam lædant, neve intus aliquæ diſſipatæ reliquiæ maneant, quæ poſtmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conſpectum venit, vel digitis, vel unco eximendum eſt.

At, ſi plures calculi ſunt, ſinguli protrahi debent; ſic tamen, ut, ſi quis exiguus ſupererit, potius relinquatur. Siquidem in veſica difficulter invenitur; inventuſque celeriter effugit. Ita longa inquiſitione veſica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non ſecti, cum diu fruſtraque per digitos veſica eſſet agitata,

tata, decesserint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina postea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, 5 nisi rupta cervice, extrahi posse, findendus est. cujus repertor Ammonius, qui ob id λιθοτόμος cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revol- 10 vatur: tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perve- 15 niat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. *De Calculis fœminarum.*

Hæ vero curationes in fœminis quoque similes sunt; de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda sunt. Siquidem in his, ubi 20 parvulus calculus est, scalpellus supervacuus est; quia is urina in cervicem compellitur. quæ & brevior, [e] quam in maribus, & laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, &, si in urinæ itinere, quod est angustius, inhæret, eodem 25 tamen unco sine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subjici digiti tanquam masculo, mulieri per naturalia ejus debent. Tum, virgini quidem, sub ima sini- 30 steriore ora; mulieri vero, inter urinæ iter & os pubis, incidendum est sic, ut utroque loco plaga transversa sit. neque terreri convenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

185, 30. 474, 20.

H h   5. *Qua*

[e] Aëtius Tetrab. IV, Serm. IV, c. 99.

5. *Quæ curatio calculo evulso habenda sit.*

Calculo evulſo, ſi valens corpus eſt, neque magnopere vexatum, ſinere oportet ſanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum eſt, ut excidat, ſi quid intus concreti ſanguinis manſit. Quod ſi per ſe non deſtitit, rurſus, ne vis omnis intereat, ſupprimi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipſa curatione faciendum eſt. Siquidem, ut diſtentione nervorum periclitatur aliquis, dum veſica ejus agitatur; ſic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum ſanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, deſidere is debet in acre acetum, cui aliquantum ſalis ſit adjectum. ſub quo & ſanguis fere conquieſcit, & adſtringitur veſica, ideoque minus inflammatur. Quod ſi parum proficit, agglutinanda cucurbitula eſt, & in genibus, & coxis, & ſuper pubem.

Ubi jam ſatis vel evocatus eſt ſanguis, vel prohibitus, reſupinus collocandus eſt ſic, ut caput humile ſit, coxæ paululum excitentur: ac ſuper vulnus imponendum eſt duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpoſitis duabus horis, in ſolium is aquæ calidæ reſupinus demittendus eſt ſic, ut à genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera veſtimentis circumdata ſint; manibus tantummodo pedibuſque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo ſudor multus oriri ſolet: qui ſpongia ſubinde in facie detergendus eſt.

eſt. Finiſque ejus fomenti eſt, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducenduſque hapſus lanæ 210,6.
mollis, tepido oleo repletus, qui pubem, &
5 coxas, & inguina, & plagam ipſam, contectam eodem ante ſe linteolo, protegat: iſque ſubinde oleo tepido madefaciendus eſt; ut neque frigus ad veſicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplaſmatis
10 calefacientibus utuntur. Ea plus pondere nocent, atque veſicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum neceſſarium eſt.

Proximo die, ſi ſpiritus difficilius red-
15 ditur, ſi urina non exit, ſi locus circa pubem mature intumuit, ſcire licet, in veſica ſanguinem concretum remanſiſſe. Igitur, demiſſis eodem modo digitis, leniter pertractanda veſica eſt, & diſcutienda, ſi
20 qua coierunt: quo fit, ut per vulnus poſtea procedant. Non alienum etiam eſt, oriculario clyſtere acetum nitro mixtum per plagam in veſicam compellere. nam ſic quoque diſcutiuntur, ſi qua cruenta coi-
25 erunt. Eaque facere etiam primo die convenit, ſi timemus, ne quid intus ſit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda ſunt: ut demittatur in ſolium, ut eodem
30 modo panniculus, eodem lana ſuperinjiciatur.

Sed neque ſæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adoleſcens eſt; infirmus, quam valens; levi, quam

 gra-

graviore inflammatione adfectus; is, cujus corpus digeritur, quam is, cujus adſtrictum eſt. Inter hæc vero, ſi ſomnus eſt, & æqualis ſpiritus, & madens lingua, & ſitis modica, & venter imus ſedet, & mediocris eſt cum febre modica dolor, ſcire licet, recte procedere curationem.

At in his inflammatio fere quinto vel ſeptimo die finitur: qua levata, ſolium ſupervacuum eſt. ſupini tantummodo vulnus aqua calida fovendum eſt, ut, ſi quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medicamenta ſunt pus moventia; &, ſi purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, ſi rodet, roſa temperabitur. Huic curationi aptiſſimum videtur ἐννεαφάρμακον emplaſtrum. nam & ſevum habet ad pus movendum, & mel ad ulcus repurgandum: medullam etiam, maximeque vitulinam; quæ in id, ne fiſtula relinquatur, præcipue proficit. Linamenta vero tum ſuper ulcus non ſunt neceſſaria; ſuper medicamentum, ad id continendum, recte imponuntur. At, ubi ulcus purgatum eſt, puro linamento ad cicatricem perducendum eſt.

Quibus temporibus tamen, ſi felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præſagire protinus licet, ſi continua vigilia eſt, ſi ſpiritus difficultas, ſi lingua arida eſt, ſi ſitis vehemens, ſi venter imus tumet, ſi vulnus hiat, ſi tranſiliens urina id non rodit, ſi ſimiliter ante tertium diem quædam livida excidunt, ſi is aut nihil aut tarde reſpondet, ſi vehementes dolores

lores sunt, si post diem quintum magnæ febres urgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem jucundius est. Nihil tamen pejus est distentione nervorum, &,
5 ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia, modicis & tempestivis cibis; inter hæc, fomentis, & quibus supra scripsimus, oportet.

10

CAP XXVII.

De Cancro, qui excisa vesica nascitur.

PROXIMUS cancri metus est. Is co-
15 gnoscitur, si, & per vulnus, & per ipsum colem, fluit sanies mali odoris, cumque ea quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesque carunculæ lanulis similes. præter hæc, si oræ vulne-
20 ris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desinit, eaque in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, &
25 rubet, & tactu dolorem excitat, testiculique intumescunt: si in ipsam vesicam, *ani dolor sequitur, coxæ tumescunt, non facile crura extendi possunt: at, si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresque utrinque easdem notas, sed minores,
30 habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut superior pars semper ea sit, in quam vitium fertur. Ita, si ad colem it,

 supi-

* Tulpius Observat. Lib. IV. Cap. 38.

ſupinus is collocari debet: ſi ad veſicam, in ventrem: ſi in latus, in id, quod integrius eſt. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum ſit, aut cupreſſus, aut myrtus; idemque humor clyſtere intus adigetur: tum ſuperponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta ſint; vel rubus, aut oleæ folia, eodem modo decocta; aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandoſque cancros propoſuimus. ex quibus, ſi qua erunt arida, per ſcriptorium calamum inſpirabuntur.

Ubi ſtare cœperit cancer, mulſo ulcus eluetur. vitabiturque eo tempore ceratum; quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit. potius plumbum elotum cum vino inungetur: ſuper quæ idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perveniri ad ſanitatem poteſt: cum eo tamen, quod non ignoremus, orto cancro ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt: exque eo fieri, ut neque retineatur cibus, neque, ſi quis retentus eſt, concoquatur, neque corpus alatur: ideoque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali poſſit. quæ neceſſario mortem maturant.

Sed ut his ſuccurri nullo modo poteſt, ſic à primo tamen die tenenda ratio curationis eſt. In qua quædam obſervatio, ad cibum quoque potionemque pertinens, neceſſaria eſt. Nam cibus inter principia, non niſi humidus dari debet: ubi ulcus

purga-

purgatum eſt, ex media materia. olera & ſalſamenta ſemper aliena ſunt. Potione opus eſt, non immodica. Nam, ſi parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia urget,
5 & vis corporis minuitur: ſi plus æquo aſſumitur, ſubinde veſica impletur, eoque irritatur. Non niſi aquam autem bibendam eſſe, manifeſtius eſt, quam ut ſubinde dicendum ſit.

10 Solet vero ſub ejuſmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda eſt, in qua vel fœnum Græcum, vel malva decocta ſit. Idem humor roſa mixtus in ipſum vulnus oriculario clyſtere agen-
15 dus, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde, eo ſaneſcente, dividitur, & pars per colem deſcendere incipit, donec ex toto plaga claudatur. Quod inter-
20 dum tertio menſe, interdum non ante ſextum, nonnunquam exacto quoque anno fit.

Neque deſperari debet ſolida glutinatio vulneris, niſi ubi aut vehementer rupta
25 cervix eſt, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, ſimulque nervoſa aliqua exciderunt. Sed, ut vel nulla ibi fiſtula, vel exigua admodum relinquatur, ſumma cura providendum eſt. Ergo, cum jam ad ci-
30 catricem vulnus tendit, extentis jacere feminibus & cruribus oportet; niſi tamen molles arenoſive calculi fuerunt: ſub his enim tardius veſica purgatur. Ideoque diutius plagam patere neceſſarium eſt: & tum

demum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci.

Quod, si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averso specillo diducendum est; ut torquentibus exitus detur. Hisque effusis, cum diutius pura urina descendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda sunt, extendendique, ut supra docui, pedes, quam maxime juncti.

Quod si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est; extentisque cruribus femina talique inter se deliganda sunt, donec, qualis futura est, cicatrix sit.

Cap. XXVIII.

Si Naturalia fœminarum non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat. [a]

Et hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, quod earum naturalia nonnunquam, inter se glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum [b] exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris sanescendo junctis. *Si* ex utero est, membrana ori vulvæ opposita est: si ex ulcere, caro id replevit.

Opor-

a Æginet. VI, 72. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV, c. 96. Hipp. de Steril. XIII, 1. Idem de Natur. Mulieb. VI. Joan. Wierus Obferv. L. 1. p. 935. b Hipp. I. de Morb. Mul. T. LXVIII.

Oportet autem membranam duabus lineis, inter se transversis, incidere ad similitudinem literæ[c] X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam
5 membranam excidere. At, si caro increvit, necessarium est recta linea patefacere: tum ab ora vel vulsella vel hamo apprehensam, tanquam habenulam, excidere: & intus implicitum in longitudinem linamen-
10 tum (λημνίσκον Græci vocant) in aceto tinctum demittere, supraque succidam lanam aceto madentem deligare: tertio die solvere, & vulnus, sicut alia vulnera, curare. Cumque jam ad sanitatem tendet, plum-
15 beam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intus dare: supraque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

20

CAP. XXIX.

Qua ratione partus emortuus ex utero excutiatur.[a]

UBI concepit autem aliqua, si jam prope maturus partus intus emor-
25 tuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est. Quæ numerari inter difficillimas potest. nam & summam prudentiam moderationemque desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vul-
30 væ natura mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoscitur.

Oportet autem ante omnia[b] resupinam mulierem transverso lecto sic collocare, ut

c Chiasmus vocatur ab Æginet. VI, 51, 65. & ab aliis. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 83.
a Æginet. VI, 74. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV, c. 23.
b Hippocr. I. de Morb. Mul. T. XCIV, 4.

feminibus ejus ipsius ilia comprimantur. quo fit, ut & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiscit. Hac occasione usus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rursusque alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cujus rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidissimum esse imum ventrem, & extrema corporis; nequedum inflammationem [c] accepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam, si corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, nisi ægerrime potest; sequiturque sæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum distentio. Verum intus emortuo corpori manus injecta protinus habitum ejus sentit. nam aut in caput, aut in pedes conversum est, aut in transversum jacet: fere tamen sic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo sit.

Medici vero propositum est, ut infantem manu dirigat vel in [d] caput [e], vel etiam in pedes, si forte aliter compositus est. Ac, si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius

c Alii *cepisse*. d Alii *manus*. e Hipocr. I. de Morb. Mul. XCV, 2.

rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, si caput proximum est, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, si compresso vulvæ ore id tentatum est, non emittente eo, infans abrumpitur, & unci acumen in ipsum os vulvæ delabitur, sequiturque nervorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compressa vulva, conquiescere; hiante, leniter trahere oportet; & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; sinistra, intus posita, infantem ipsum, simulque dirigere eum debet.

Solet etiam evenire, ut is infans [f] humore distendatur; exque eo profluat fœdi odoris sanies. Quod si tale est, indice digito corpus illud forandum est, ut, effuso humore extenuetur: tum id leniter per ipsas manus recipiendum est. nam uncus injectus putri corpusculo facile elabitur. in quo quid periculi sit, supra positum.

Sed in pedes quoque conversus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehensis per ipsas manus commode educitur.

Si vero transversus est, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attrahendus est. Sub quo fere cervix replicatur, retroque caput ad reliquum corpus spectat.

[f] Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 23.

ſpectat. Remedio eſt, cervix præciſa; ut ſeparatim utraque pars auferatur. Id unco fit, qui, priori ſimilis, in interiore tantum parte per totam aciem exacuitur. Tum id agendum eſt, ut ante caput, deinde reliqua pars auferatur: quia fere, majore parte extracta, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique ſine ſummo periculo non poteſt.

Si tamen id incidit, ſuper ventrem mulieres duplici panniculo injecto, valens homo, non imperitus, à ſiniſtro latere ejus debet aſſiſtere, & ſuper imum ventrem ejus duas manus imponere, alteraque alteram premere. quo fit, ut illud caput ad os vulvæ compellatur, idque tum eadem ratione, quæ ſupra poſita eſt, unco extrahi poſſit.

At, ſi pes alter juxta repertus eſt, alter retro cum corpore eſt, quicquid prolapſum eſt, g paulatim abſcindendum eſt. Et, ſi clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum retro repellendæ ſunt, conquiſituſque pes ejus adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut, qui ſolidus non exit, conciſus eximi debeat.

Quoties autem infans protractus eſt, tradendus miniſtro eſt. Is eum ſupinis manibus ſuſtinere, medicus deinde ſiniſtra manu leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum ſequi uſque ad eas, quas Secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit: hiſque ultimis apprehenſis, venulas membranulaſque omnes eadem ratione manu diducere à vulva, totumque illud extrahere, &, ſi quid intus

a Hipocrat. l. de Morb. Mul. XCVI.

intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda est, modicum calorem, sine ullo perflatu, habente. Super 5 imum ventrem ejus imponenda lana succida, in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervosis locis sunt, adhibetur.

10 CAP. XXX.

De Ani vitiis.

414.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium de-15 siderant. Ergo, si qua fissa in eo vetustate induruerunt, jamque callum habent, commodissimum est, ducere alvum; tum spongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in con-20 spectu sunt, scalpello singula excidere, & ulcera [a] renovare; deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle; locumque cum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepsque cæte-25 ris, lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse, alias proposui: utique per primos dies sorbitionibus eum sustinere, paulatim deinde cibis adjicere aliquid, generis tamen ejus, quod eo-30 dem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est; ne anus ipse suppuret. Neque tamen ante properandum est. nam, si crudum incisum est, in-

399, 23.

[a] Alii *removere.*

inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus est.

2. *De Condylomatis.* [b] 5

400, 14. 403, 11. At tubercula, quæ κονδυλώματα appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur. Alvus ante omnia ducitur. Tum vulsella tuberculum apprehensum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem 10 sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui: tantummodo, si quid increscit, squama æris coercendum est.

3. *De Hæmorrhoidibus.* [c] 15

401, 22. Ora etiam venarum, fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini, qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut [d] omnia vasa, quasi capitula conspicua sint. 20 Tum, si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur, imponendaque spongia ex aqua calida est, donec id liveat: deinde aut ungue, aut scalpel- 25 lo, supra nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur: interdum etiam urinæ difficultas. Si id majus est, & basis latior, hamulo uno aut altero excipiendum est, paululumque supra 30 basim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum est. quod consequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit.

b Æginet. VI, 80. c Æginet. VI, 79. d Alii, Ronsseus *omnes venæ*.

ducit. Qua incisum est, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave sunt, intimum quodque primum curandum est: si plura, non omnia si-
5 mul; ne tempore eodem undique teneræ cicatrices sint. Si sanguis profluit, excipiendus est spongia: deinde linamentum imponendum, ungenda femina, & inguina, & quicquid juxta ulcus est, ceratumque superdan-
10 dum, & farina hordeacea calida implendus is locus, & sic deligandus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodemque cataplasmate foveri. Ac bis die, & ante curationem, & post eam, coxendices ac femi-
15 na liquido cerato perungenda sunt; tepidoque is loco continendus. Interpositis quinque aut sex diebus, oriculario specillo linamenta educenda, &, si capitula simul non exciderunt, digito promovenda: tum le-
20 nibus medicamentis, iisdemque, quæ alibi posui, ulcera ad sanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, jam alias superius exposui.

CAP. XXXI.

25

De Varicibus. [a]

AB his ad crura proximus transitus est. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum, quæ in capite nocent;
30 & eorum varicum, qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam ubique eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur.
Si

a Æginet. VI, 82.

Si recta; si quamvis transversa, tamen simplex; si modica est, melius aduritur. Si curva est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresve inter se involvuntur, utilius excidere est. 5

Adurendi ratio hæc est. Cutis superinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuso ferramento candente modice premitur; vitaturque, ne plagæ ipsius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile est. Id inter- 10 positis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum superponitur medicamentum, quo adusta sanantur.

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione super venam incisa, hamulo oræ 15 excipiuntur; scalpelloque undique à corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipsa lædatur; eique retusus hamulus subjicitur; interpositoque eodem fere spacio, quod supra positum est, in eadem vena 20 idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoscitur.

Ubi jam idem, quacunque varices sunt, factum est, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proxi- 25 mus hamus est, attrahitur & evellitur; ibique rursus abscinditur. Ac sic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans injicitur. 30

CAP.

CAP. XXXII.

De Digitis cohærentibus, & curvatis.

5 AT, si digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur: dein separatim uterque non pingui emplastro circumdatur: atque ita per se u-
10 terque sanescit.

Si vero fuit ulcus in digito, posteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum est: dein, si id nihil prodest (quod & in veteri
15 cicatrice, &, ubi nervi læsi sunt, evenire consuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis sit. Si nervi est, attingi non debet: neque enim sanabile est. Si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ fere callo-
20 sa efficit, ut extendi digitus non possit. Tum rectus sic ad novam cicatricem perducendus est.

CAP. XXXIII.

25 ### *De Gangræna.*

GANGRÆNAM inter ungues alasque, aut inguina nasci; &, siquando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est.
30 Sed id quoque cum periculo summo fit. 304, 23. nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est.

Igitur inter ſanam vitiatamque partem incidenda ſcalpello caro uſque ad os eſt ſic, ut neque contra ipſum articulum id fiat, & potius ex ſana parte aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ven- 5 tum eſt, reducenda ab eo ſana caro, & circa os ſubſecanda eſt, ut ea quoque parte aliquid oſſis nudetur: dein id ſerrula præcidendum eſt, quam proxime ſanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons oſſis, quam 10 ſerrula exaſperavit, lævanda eſt, ſupraque inducenda cutis. quæ ſub ejuſmodi curatione laxa eſſe debet, ut quam maxime undique os contegat. Quo cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegen- 15 dum, & ſuper id ſpongia ex aceto deliganda. Cætera poſtea ſic facienda, ut in vulneribus, in quibus pus non moveri debet, præceptum eſt. 20

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

De poſitu & figura Oſſium totius humani corporis. 25

SUPEREST ea pars, quæ ad oſſa pertinet. Quæ quo facilius accipi poſſit, prius poſitus figuraſque eorum indicabo. Igitur calvaria 30 incipit ex interiore parte concava, extrinſecus gibba, utrinque lævis, &, qua cerebri * membranam contegit, &, qua cute, capillum gignente, conte-

* Græci μηνίγγας, Macrob. Saturn. L. 7. *Omentum* vocant.

tegitur. Eaque ſimplex, ab occipitio & temporibus; duplex, uſque in verticem à fronte, eſt. Oſſaque ejus, ab exterioribus, dura; ab interioribus, quibus inter ſe connectuntur,
5 molliora ſunt. Interque ea venæ diſcurrunt, quas his alimentum ſubminiſtrare, credibile eſt.

Raro autem calvaria ſolida, ſine * ſuturis eſt: locis tamen æſtuoſis facilius invenitur. & id caput firmiſſimum, atque à dolore
10 tutiſſimum eſt: ex cæteris, quo ſuturæ pauciores ſunt, eo capitis valetudo commodior eſt. neque † enim certus earum numerus eſt, ſicut nec locus quidem. Fere tamen duæ, ſuper aures, tempora à ſupe-
15 riore capitis parte diſcernunt: tertia, ad latera per verticem tendens, occipitium à ſummo capite diducit: quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modo ſub imo capillo deſinit,
20 modo frontem ipſam ſecans inter ſupercilia finitur. Ex his cæteræ quidem ſuturæ in unguem committuntur: hæ vero, quæ ſuper aures tranſverſæ ſunt, totis oris paulatim extenuantur; atque ita inferiora oſſa
25 ſuperioribus leniter ‡ inſidunt. Craſſiſſimum vero in capite os poſt aurem eſt; qua capillus, ut veriſimile eſt, ob idipſum non gignitur. Super hos quoque muſculos, qui tempora § contegunt, os medium, in exte-
30 riorem partem inclinatum, poſitum eſt. At facies ſuturam habet maximam. quæ à tempore incipiens, per medios oculos, nareſque tranſverſa pervenit ad alterum tem-

 pus.

* Nonnumquam tamen obſervatur, uti variis exemplis probat Vertunianus ad Hippocr. de Vulneribus Capitis, pag. 45. † *etiam* leg. Pauw, pag. 6. ‡ *aſſident* leg. Pauw, p. 12. § *connectunt*, Pauw, p. 12.

pus. A qua breves duæ ſub interioribus angulis deorſum ſpectant. Et malæ quoque in ſumma parte ſingulas tranſverſas ſuturas habent. A mediiſque naribus, aut ſuperiorum dentium gingivis, per medium palatum una procedit; aliaque tranſverſa idem palatum ſecat. Et ſuturæ quidem in plurimis hæ ſunt. 5

Foramina autem, intra caput, maxima oculorum ſunt; deinde narium; tum quæ in auribus habemus. Ex his, quæ oculorum ſunt, recta ſimpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina oſſe medio diſcernuntur. ſiquidem hæc primum à ſuperciliis, anguliſque oculorum, oſſe inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilaginem verſa, quo propius ori deſcendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ à ſummis ad intimas nares ſimplicia ſunt, ibi rurſus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad fauces pervia, ſpiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina diſſipantur, per quæ ſenſus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & ſimplex iter procedendo flexuoſum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi eſt. Juxta ea duo parvuli quaſi ſinus ſunt; ſuperque eos finitur os, quod tranſverſum à genis tendens, ab inferioribus oſſibus ſuſtinetur. Jugale appellari poteſt ab eadem ſimilitudine, à qua id 10 15 20 25 30

Græci

Græci ζυγώδεις appellant. Maxilla vero est molle os, eoque una est. Cujus eadem & media, & etiam ima pars, mentum est: à quo utrinque procedit ad tempora; solaque ea movetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes excipit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus, intra latior, vertice ipso tenuatur, longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo sinu, qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit; ibique huc & illuc se inclinans maxillæ * facultatem motus præstat.

Duriores osse dentes sunt: quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi, quia secant, τομικοὶ à Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere 1 maxillares 2 quini sunt, præterquam in iis, in quibus 3 genuini, qui sero gigni solent, 4 non increverunt. Ex his primores singulis radicibus; maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaternisve nituntur. Fereque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est. Ex ea radice in pueris novus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit: interdum tamen supra infrave eum se ostendit.

Caput autem spina exipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in

 cer-

* *Facilitatem* alii, sed malè, Pauw pag. 23. 1. militares i. e. molares vocat Soranus Ephesius, Isag. C. 17. 2. *quaterni.* 3. *ultimi.* 4. *jam*, Pauw, pag. 26.

cervice ſunt, duodecim ad coſtas, reliquæ quinque ſunt proximæ coſtis. Hæ teretes breveſque, ab utroque latere, proceſſus duos 1. exigunt: mediæ perforatæ, qua ſpinæ medulla cerebro commiſſa deſcendit: 2 latera quoque inter duos proceſſus tenuibus cavis pervia, per quæ à membrana cerebri ſimiles membranulæ deducuntur. Omneſque vertebræ (exceptis tribus ſummis) à ſuperiore parte in ipſis proceſſibus parum deſidentes ſinus habent: ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt. Summa igitur protinus caput ſuſtinet, per duos ſinus receptis exiguis ejus proceſſibus. Quo fit, ut caput deorſum 3 parvis tuberibus exaſperetur. Secunda 4 ſuperioris parti 5 inferiori inſeritur. Quod ad circuitum pertinet, pars ſumma anguſtiore orbe finitur. itaque ſuperior ſecundæ circumdata in latera quoque caput moveri ſinit. Tertia eodem modo ſecundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas eſt. Ac, ne ſuſtinere quidem caput poſſet, niſi utrinque recti valenteſque nervi collum continerent, quos καρότας Græci appellant. ſiquidem horum inter omnes flexus alter ſemper intentus ultra prolabi ſuperiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quæ inferiori inſerantur, excipit. Cæteræ proceſſibus deorſum ſpectantibus in inferiores inſinuantur, ac per ſinus, quos utrinque habent, ſuperiores accipiunt, multiſque nervis & multa cartilagine continentur. Ac ſic, uno flexu modico in pronum dato,

1. *exſerunt* legit Pauw, p. 32. 2. *ea* leg. Pauw, p. 32. i. e. ſpinæ medulla. 3. *verſus*, Pauw, p. 64. 4. *Superiori*. 5. *inferioris*, Pauw, p. 64.

dato, cæteris negociis homo & rectus inſiſtit, & alioqui ad neceſſaria opera curvatur.

Infra cervicem vero ſumma coſta contra humeros ſita eſt. Inde ſeptem inferiores uſ-
5 que ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quaſi capitulatæ, vertebrarum tranſverſis proceſſibus, ibi quoque paululum ſinuatis, inhærent: inde lateſcunt, & in exteriorem partem
10 recurvatæ paulatim in cartilaginem degenerant; eaque parte rurſus in interiora leniter flexæ committuntur cum oſſe pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab utroque latere lunatum, & à præcor-
15 diis, jam ipſum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub coſtis vero ſuperioribus quinque (quas νόθας Græci nominant) breves tenuioreſque, atque ipſæ quoque paulatim in cartilaginem verſæ, extremis
20 abdominis partibus inhæreſcunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, niſi cartilago eſt.

Rurſus, à cervice duo lata oſſa utrinque ad ſcapulas tendunt: noſtri ſcutula operta;
25 ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimque lateſcentia ad ſpinam tendunt; &, quo latiora quaque parte ſunt, hoc hebetiora. Atque ipſa quoque, in imo cartilagi-
30 noſa, poſteriore parte velut innatant; quoniam, niſi in ſummo, nulli oſſi inhæreſcunt. Ibi vero validis muſculis nerviſque conſtricta ſunt.

At à ſumma coſta paulo interius,

quam ubi ea media est, os excrescit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiusque est, paululum in interiora curvatum. quod protinus altera verticis parte 5 modice intumescens, sustinet jugulum. Id ipsum recurvum ac inter durissima ossa numerandum, altero capite in eo, quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidit, paululumque motu brachii movetur, & cum 10 lato osse scapularum, infra caput ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus tumidus, mollis, sine medulla, cartilaginosus: medius teres, durus, medul- 15 losus: leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in posteriorem & exteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore est: posterior, quæ ab scapulis: interior, quæ ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit. 20 quod ad omnes articulos pertinere, in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera ossa, de quibus adhuc dixi, verticillati scapularum ossi inseritur, ac majore parte extra id situm 25 nervis deligatur. At inferius duos processus habet: inter quos, quod medium est, magis etiam extremis partibus sinuatur.

Quæ res sedem brachio præstat. quod constat ex ossibus duobus. Radius, quem 30 κερκίδα Græci appellant, superior breviorque, & primo tenuior, rotundo & leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit. quod ibi nervis & cartilagine contine-

tinetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in summo capite duobus quasi verticibus extantibus in sinum humeri, quem inter duos processus ejus esse
5 proposui, se inserit. Primo vero duo, radii & brachii, ossa juncta paulatim dirimuntur, rursusque ad manum coeunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est. Dein ra-
10 dius, in caput cartilaginosum consurgens, in cervicem ejus insinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in carti-
15 laginem desinere, nullum articulum non sic finiri. Neque enim aut moveri posset, nisi lævi innitererur; aut cum carne nervisque conjungi, nisi ea media quædam materia committeret.

20 In manu vero prima palmæ pars ex multis minutisque ossibus constat, quorum numerus incertus est. Sed oblonga omnia, & triangula, structura quadam inter se connectuntur, cum invicem superior alterius
25 planities sit: eoque fit ex his unius ossis paululum in interiora concavi species. Verum ex manu duo exigui processus in sinum radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque ossa recta, ad digitos tendentia,
30 palmam explent. A quibus ipsi digiti oriuntur: qui ex ossibus ternis constant. omniumque eadem ratio est. Interius os in vertice sinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum, nervique ea continent. A qui-

bus orti ungues indurefcunt. Ideoque non offi fed carni magis radicibus fuis inhærent. At fuperiores quidem partes fic ordinatæ funt.

Ima vero fpina in coxarum offe definit; 5 quod tranfverfum longeque valentiffimum, vulvam, veficam, rectum inteftinum tuetur. Idque ab exteriore parte gibbum; ad fpinam, refupinatum; à lateribus, id eft, in ipfis coxis, finus rotundos habet. A quibus oritur 10 os, quod pectinem vocant; idque, fuper inteftina fub pube tranfverfum, ventrem firmat: rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

Inde femina oriuntur. Quorum capita 15 rotundiora etiam, quam humerorum funt; cum illa ex cæteris rotundiffima fint. Infra vero duos proceffus à priore & à pofteriore parte habent. Dein dura, & medullofa, & ab exteriore parte gibba, rurfus ab infe- 20 rioribus quoque capitibus intumefcunt: fuperiora in finus coxæ, ficut humeri in ea offa, quæ fcalpularum funt, conjiciuntur; tum infra introrfus leviter tendunt, quo æqualius fuperiora membra fuftineant. At- 25 que in eo inferiora quoque capita media finuantur, quo facilius excipi à cruribus poffint. Quæ commiffura offe parvo, molli, cartilaginofo tegitur. patellam vocant. Hæc fuper innatans, nec ulli offi inhærens, fed 30 carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipfum autem crus eft ex offibus duobus. Etenim

Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio ſimile eſt: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. quod ab oſſibus incipiens, etiam in carne
5 reſpondet. Verum alterum os ab exteriore parte ſuræ poſitum eſt: quod ipſum quoque ſura recte nominatur. Id brevius, ſupraque tenuius, ad ipſos talos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cùi tibiæ nomen
10 eſt, longius & in ſuperiore parte plenius, ſolum cum femoris inferiore capite committitur; ſicut cum humero cubitus. Atque ea quoque oſſa, infra ſupraque conjuncta, media, ut in brachio, dehiſcunt.

15 Excipitur autem crus infra oſſe ex tranſverſo talorum; idque ipſum ſuper os calcis ſitum eſt. quod quadam parte ſinuatur, quadam exceſſus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in ſinum ejus inſeritur. Idque
20 ſine medulla durum, magiſque in poſteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repreſentat. Cætera oſſa pedis ad eorum, quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plantæ palmis, digiti digitis,
25 ungues unguibus reſpondent.

CAP. II.

Oſſa vitiata & corrupta quibus ſignis cognoſcantur, & qua ratione curentur.

30

OMNE autem os, ubi injuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut de loco movetur. Id, quod vitiatum eſt, pri-

primo fere pingue fit, deinde vel[a] nigrum, vel cariosum. quæ, supernatis gravibus ulceribus aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciso, &, si latius est ejus vitium, quam ulcus fuit, carnem subsecare, donec undique os integrum patefiat: tum id, quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo squama secedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integri ossis nota est. nam necesse est aridum sit id, quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquitur. Deinde, sive os sive cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt, ubi caries, nigritiesve in summo osse est. siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie, manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum est. Si quando autem altius descenderit utrumlibet, dubium est.

In carie quidem expedita cognitio est, si specillum tenue in foramina demittitur; quod magis minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse, testatur. Colligi

a Aph. VII, 2.

Colligi idem poteſt etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria ſunt, illa alte deſcendiſſe non poteſt. Manifeſtior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii eſt, ubi 5 ſcobis nigra eſſe deſiit. Igitur, ſi caries alte deſcendit, per terebram urgenda crebris foraminibus eſt, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta ſunt, donec ſiccum 10 os ex toto fiat. ſimul enim & poſt hæc ſolvetur ab inferiore oſſe, quodcumque vitiatum eſt; & is ſinus carne replebitur; & humor aut nullus poſtea feretur, aut mediocris.

15 Sin autem nigrities eſt, aut ſi caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem oſſis penetrante, fieri poteſt. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum 20 eſt. Si inferior pars integra eſt, eatenus, quod corruptum eſt, excidi debet. Item ſive capitis, ſive pectoris os, ſive coſta carioſa eſt, inutilis uſtio, ſed excidendi neceſſitas eſt. Neque audiendi ſunt, qui oſſe 25 nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os detegendum, & omni vitio liberandum eſt. Longeque pernicioſiſſimum 30 eſt, quod in oſſe pectoris eſt: quia vix, etiamſi recte ceſſit curatio, veram ſanitatem reddit.

CAP.

CAP. III.

Quomodo os excidatur; & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

EXCIDITUR vero os duobus modis. Si parvulum est, quod læsum est, * modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: si spatiosius, terebris. Utriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, est, imis oris serratum: per quod medium clavus, ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera sunt: alterum simile ei, quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter sursum procedit.

Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. At, si caries subest, medius clavus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut, eo insistente, circumactus modiolus delabi non possit: deinde his habena quasi terebra, convertitur. Estque † quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, si leviter imprimitur, parum proficit; si graviter, non movetur. Neque alienum est, instillare paululum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod ipsum tamen, si copiosius est, aciem ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiolo impressum est, medius clavus educitur, & ille per

* Vide Francisc. Vertunian. Comment. in Hipocr. Lib. de cap. vulner. p. 89. 90. H F. ab Aquapend Oper. Chirurg. P. 1. c. 2. † Quid in premendi modo, Pauw. p. 85.

per se agitur. deinde, cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus removetur.

* At, si latius vitium est, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi ossis atque integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus est, his cavis cinctus sit. atque ibi quoque, quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium est, excidit; ac si ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero id circumductum est, idem excisorius scalper, & in osse corrupto planus, summam quamque testam [a] lævet, donec integrum os relinquatur.

Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria est. Id quoque vitii specillo significatur. quod depressum in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius descendens inter os & membranam, nihil oppositum invenit, educiturque siccum: non quo non subsit aliqua vitiosa sanies; sed quoniam ibi, ut in latiore sede, diffusa sit.

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, sive caries, quam specillum ostendit, os transit, modioli quidem usus fere supervacuus est; quia latius pateat necesse est, quod tam

* Leg. *Ac sic*, Pauw, p. 87. a Al. *lævigat, leviget*, Pauw, p. 87.

tam alte processit. Terebra vero ea, quam secundo loco posui, utendum; eaque, ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidam demittenda est. Sed tum majore cura agendum est; cum jam aut simplex os dimidium perforatum est; aut in duplici superius. illud spatium ipsum; hoc sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaque magis sinistra manus est, & saepius attollenda, & foraminis altitudo considerada, ut, quandocunque os perrumpitur, * sentiamus, neque periclitemur, ne mucrone cerebri membrana laedatur: ex quo graves inflammationes, cum periculo mortis b oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media septa, sed multo circumspectius, excidenda sunt; ne forte angulus scalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem membranae custos immittatur. μηνιγγοφύλακα Graeci vocant. lamina autem aenea est, firma, paululum resima, ab exteriore parte laevis. Quae demissa sic, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subinde ei subjicitur, quod scalpro discutiendum est: ac, si excipit ejus angulum, ultra transire non patitur: eoque & audacius, & tutius, scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec excisum undique os, eadem lamina levetur, tollique sine ulla noxa cerebri possit. Ubi totum os ejectum est, cicumradendae laevandaeque sunt orae, & si quid scobis membranae insedit, colligendum. Ubi, superiori parte sublata, inferior relicta est, non

* *Periclitemur*, hoc est probemus, Vertunian. p. 92.
b Aph. VI, 18.

non oræ tantum, ſed os quoque totum lævandum eſt; ut ſine noxa poſtea cutis increſcat, quæ aſpero oſſi innaſcens protinus non ſanitatem, ſed novos dolores movet.

5 Patefacto cerebro, qua ratione agendum ſit, dicam, cum ad fracta oſſa pervenero. Si baſis aliqua ſervata eſt, ſuperimponenda ſunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur; ſu-
10 praque imponenda lana ſuccida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus proceſſit, ab ipſo oſſe caro increſcit, eaque factum manu ſinum complet. Si quod etiam os aduſtum eſt, à parte ſana recedit; ſubitque inter in-
15 tegram atque emortuam partem caruncula, quæ, quod abſceſſit, expellat. eaque fere, quia teſta tenuis & anguſta eſt, λεπὶς, id eſt ſquama, à Græcis nominatur.

Poteſt etiam evenire, ut ex ictu neque fin-
20 datur os, neque perfringatur; ſed ſummum tantum collidatur, exaſpereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari ſatis eſt. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoque oſſibus communia ſunt: ut,
25 ubicunque idem incidet, eodem remedio ſit utendum. At, cum ea fracta, fiſſa, forata, colliſa ſunt, quaſdam proprias in ſingulis generibus, quaſdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus proti-
30 nus dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

CAP. IV.

De Calvaria fracta. [a]

IGITUR, ubi calvaria [b] percuſſa, protinus requirendum eſt, * num bilem is homo vomuerit; num † oculi ejus obcæcati ſint; num obmutuerit; num per nares aureſve ſanguis ei effluxerit; num conciderit; num ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc enim non niſi oſſe fracto eveniunt. Atque, ubi inciderunt, ſcire licet, neceſſariam, ſed difficilem curationem eſſe. Si vero etiam torpor ‡ acceſſit; ſi mens non conſtat, ſi nervorum vel reſolutio vel diſtentio ſecuta eſt; veriſimile eſt, etiam cerebri membranam eſſe violatam: eoque in anguſto magis ſpes eſt. At, ſi nihil horum ſecutum eſt, & jam poteſt dubitari, an os fractum ſit; & protinus conſiderandum eſt, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percuſſum ſit, & hoc ipſo lævi an aſpero, mediocri an vaſtiore, vehementer an leviter. quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei reſtitiſſe credibile eſt. Sed nihil tamen melius eſt, quam certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga eſt, demitti ſpecillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quoſdam naturales ſinus inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtra faciat: neque nimis plenum; ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi ſpecillum ad os venit, ſi nihil niſi læve & lubricum occurrit, integrum id videri poteſt: ſi quid aſperi eſt, utique qua ſuturæ non ſint, fractum os eſſe teſtatur. A ſu-

a Æginet. VI, 90. b Omnes edit. *pertuſa.* * Plura quæ Recentiores adjiciunt, ſigna enumerat Vertunianus in Comment. ad Hippocr. Lib. de Cap. vulnerib. p. 68, 69. † Malè, potius, *ſi oculi obtenebrarint*, ex Hippocrate. Vertunian. ibid. p. 68. ‡ Græcis *κάρος*. Idem pag. 71.

A ſuturis ſe deceptum eſſe, c Hippocrates memoriæ tradidit, more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil ha-
5 bent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio; præcipueque in eo miniſterio, quod utilitatis cauſa poſteris traditur; ne qui decipiantur ea-
10 dem ratione, qua quis ante deceptus eſt. Sed hæc quidem alioquin memoria magni profeſſoris, uti interponeremus, effecit.

Poteſt autem ſutura eo nomine fallere, quia æque aſpera eſt; ut aliquis hanc eſſe,
15 etiamſi rima eſt, exiſtimet eo loco, quo ſubeſſe hanc veriſimile eſt. Ergo eo nomine decipi non oportet: ſed os deoperire tutiſſimum eſt. Nam neque utique certa ſedes, ut ſupra poſui, ſuturarum eſt: & poteſt idem & natu-
20 raliter commiſſum & ictu fiſſum eſſe, juxtave aliquid fiſſum habere. Quin aliquando etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt. At, ſi ne tum quidem rima mani-
25 feſta eſt, inducendum ſuper os atramentum ſcriptorium eſt, deinde ſcalpro id deradendum, nigritiem enim continet, ſi quid fiſſum eſt.

* Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, ſi gra-
30 viter aliquis percuſſus eſt, ſi mala indicia ſubſecuta ſunt, neque ea parte, qua cutis diſciſſa eſt, rima reperitur; non incommo-

 dum

c Quintil. Inſtitut. Orator. III, 6. ad quem locum plura dabimus exempla. * Hic quintus fracturarum cranii modus ἀπήχημα dictus deſcribitur, de quo vide Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. vulner. pag. 63, & ſeq.

dum eſt, parte altera conſiderare, num quis locus mollior ſit, & tumeat; eumque aperire: ſiquidem ibi fiſſum os reperietur. Nec tamen magno negocio cutis ſaneſcit, etiamſi *fruſtra ſecta eſt. Os [d] fractum niſi ſuccurſum eſt, gravibus [e] inflammationibus afficit, difficiliuſque poſtea tractatur.

Raro, ſed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis mittat; iſque ibi concretus magnos dolores moveat, † & oculos quibuſdam obcæcet. Sed fere contra id dolor eſt, &, eo loco cute inciſa, pallidum os reperitur. ideoque id quoque os excidendum eſt. Quacumque autem de cauſa curatio hæc neceſſaria eſt, ſi nondum ſatis cutis patefacta eſt, latius aperienda eſt, donec, quicquid læſum eſt, in conſpectu ſit. In quo ipſo videndum eſt, ne quid ex ipſa membranula, quæ ſub cute calvariam cingit, ſuper os relinquatur: ſiquidem hæc ſcalpro terebriſve lacerata vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius eſt ex toto ab oſſe deduci. Plagam, ſi ex vulnere eſt, talem neceſſe eſt habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda eſt, ea fere commodiſſima eſt, quæ duabus tranſverſis lineis literæ x figuram accipit, ut deinde à ſingulis procedentibus [f] angulis cutis ‡ſubſecetur.

489.

Inter quæ, ſi ſanguis fertur, ſpongia ſubinde

* *In fruſta deſecta.* Ita legendum cenſet Scaliger apud Vertunian. in Comment. in Hippoc. de Cap. Vulner. pag. 63. d Aph. VII, 14, 24. e Æginet. VI, 90. † *& oculos &c.* lege *oculoſque pus obcæcet.* Scaliger apud Vertunian. p. 64. f Edit. *lingulis*, aliæ, *ligulis.* ‡ *Subſequatur.* Scalig. apud Vertunian. p. 90.

inde in aceto tincta cohibendus est, occupandusque objectis linamentis, & caput altius g excitandum. Neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora con-
5 tinent, adfert: sed ibi quoque nihil tutius fit.

In omni vero fisso fractove osse, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius est, ante emplastra experiri, quæ calvariæ causa
10 componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per se super fissum fractumve os imponere: deinde super id, aliquanto latius quam vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam
15 lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie resolvere; similiterque curare usque ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod si caruncula
20 increscere cœperit, & febricula aut soluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedat, in eodem medicamento erit perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum,
25 adjecto cerato ex rosa facto; quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpe rimæ callo quodam implentur; estque ea ossis velut cicatrix. & latius fracta ossa, si qua inter se non
30 cohærebunt, eodem callo glutinantur. estque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciso osse increscit. Si vero sub prima curatione febris intenditur, brevesque somni, & iidem per

 som-

g Ita Seneca, *excitare ædificium.* Flor. L. 1. *excitare urbem.*

somnia tumultuosi sunt, ulcus madet, neque * alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibique super hæc fastidium increscit; tum demum ad manum scalprumque veniendum est. 5

Duo vero sub ictu calvariæ † pericula sunt; ne vel findatur vel medium desidat. Si fissum est, possunt oræ esse compressæ: vel quia altera super alteram excessit; vel etiam, quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum vero non habeat; ac sic eam irritet, & graves inflammationes moveat. 10

At ubi medium os desedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, ut tamen quam minimum ex osse dematur. Ergo, si ora alteri insedit, satis est id, quod eminet, plano scalpro excidere. Quo sublato, si rima hiat aliquantum, curationi satis est. At, si oræ inter se comprimuntur, à latere ejus, interposito digiti spatio, terebra foramen faciendum est: ab eoque scalper duabus lineis ad rimam agendus, ad similitudinem literæ A; sic, ut vertex ejus à foramine, basis ad rimam sit. 15 20 25

Quod si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit: & ita nihil latere sub eo osse confractum potest, abundeque exitus datur intus h lædentibus. Ne si fractum quidem os desedit, totum excidi necesse est: sed, sive totum 30

* i. e. *coalescit*. Scaligerana prima, pag. 7. † H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. C. 2. h Alii *latentibus*.

tum perfractum est, & ab alio ex toto recessit, sive circumpositæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter se habet, scalpro dividendum est. Deinde in eo,
5 quod desedit, juxta rimam, quam fecimus, foramina facienda sunt, si in angusto noxa est, duo; si latius patet, tria; septaque eorum excidenda: & tum scalper utrinque ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum
10 faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua [i] labant, & ex facili removeri possunt, forcipe ad id facto colligenda sunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infe-
15 stant. Si id ex facili fieri non potest, subjicienda lamina est, quam custodem ejus membranæ esse, proposui: & super eam, quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est. eadem lamina, quicquid
20 deorsum insedit, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut, qua parte fracta ossa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamentis tempore excidant, spaciumque in-
25 ter hæc satis illis magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plusque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciso.

512, 21.

His factis, ea membrana acri aceto re-
30 spergenda est; ut, sive aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur, sive intus concretus cruor remanet, discutiatur: tum idem medicamentum eodem modo, qui supra positus est, mollitum, ipsi membranæ imponen-

[i] Al. *lædunt.*

ponendum est: cæteraque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam succidam pertinent: collocandusque is loco intepido: & curandum quotidie vulnus; bis etiam, æstate. 5

Quod si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si usque eo tumebit, ut super ossa quoque emineat, coercebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti 10 vel butyro, vel adipe anserino mixta: cervixque [k] molliri debebit liquido cerato, ex irino facto. At, si parum pura membrana videbitur, par modus ejus emplastri & mellis miscendus erit; idque superinfun- 15 dendum; ejusque continendi causa unum aut alterum linamentum injiciendum; & super linteolo, cui emplastrum illitum sit, contegendum. Ubi satis pura membrana est, eadem ratione adjiciendum emplastro 20 ceratum, ut carnem producat.

Quod ad abstinentiam vero, & primos ulterioresque cibos potionesque pertinet, eadem, quæ in vulneribus præcepi, servanda sunt: eo magis, quo periculosius hæc 25 pars afficitur. Quinetiam, cum jam non solum sustineri, sed ali cibis quoque *oportebit, tamen erunt vitanda, quæcunque mandenda sunt: item fumus, & quicquid excitat sternutamentum. Spem vero cer- 30 tam faciunt, membrana [l] mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala signa sunt, membrana immobilis, nigra, vel livida,

295, 15.

k Alii *illiniri.* * Pantin. Edit. *adparebunt.* l Al. *mollis.*

da, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera, quæ ad somnum, 5 cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana; vel, si os eo loco duplex est, inde 10 quoque caro increscens id, quod inter ossa vacuum est, replet: nonnunquam etiam super calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, ut id reprimat & cohibeat, eaque carni superdanda, 15 quæ ad cicatricem perducant. Omnibusque ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, ut * non per omnem ætatem sit exul- 20 ceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit. Illa utique, capite fracto, servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

25

CAP. V.

De Naso fracto. a

IN naribus vero, & os, & cartilago frangi solet, & quidem modo adversa, modo à late- 30 re. Si adversa fracta sunt, alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. Si à latere os fractum est, is locus cavus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quic-

* Deest Edit. Pantin. a Æginet. VI, 91. Hippocrat. de Articul. T. XXX. XXXI. Vectar. T. V. Petr. de Marchettis Observat. Medico-Chirurg. Observ. 26. 27. exempla refert.

Quicquid è cartilagine concedit, excitandum leniter est, aut subjecto specillo, aut duobus digitis utrinque compressis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumsutaque, intus injicienda sunt; aut eodem modo compositum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circumdata, quæ desidere cartilaginem non sinunt. Sed, si adversa ea fracta est, æqualiter utraque naris implenda est. Si à latere, id, quod inseritur, crassius esse debet. ab ea parte, in quam nasus jacet, ab altera tenuius. Extrinsecus autem circumdanda habena est mollis, medio illita mixtis inter se simila & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda est. id enim corpori quasi gluten inhærescit, &, cum induruit, nares commode continet. Sin, quod intus inditum est, lædit; sicut maxime fit, ubi interior cartilago perfracta est, exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ sunt: deinde, post quatuordecim dies idipsum demendum est. Resolvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus est.

Sin os fractum est, id quoque digitis in suam sedem reponendum est: atque ubi adversum id ictum est, utraque naris implenda est; ubi à latere, ea, in quam os impulsum est: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum est; quia callus eo loco non ad sanitatem tantummodo

modo, ſed etiam ad tumorem increſcit. à tertio die fovendum id aqua calida eſt, tantoque magis, quanto propius eſſe ſanitati debet. Quod ſi plura erunt fragmenta, 5 nihilominus intrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinſecus eadem habena, & ſuper eam ceratum; neque ultra faſcia adhibenda eſt.

10 At, ſi quod fragmentum undique reſolutum cum cæteris non glutinabitur intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur; vulſella vero extrahetur: finitiſque inflammationibus, imponetur ali- 15 quod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Pejus eſt, ubi aut oſſi aut cartilagini fractæ cutis quoque vulnus acceſſit. id admodum raro fit. Si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in ſuas 20 ſedes excitanda ſunt: cuti vero ſuperimponendum emplaſtrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata ſunt: ſed inſuper nullo vinculo deligandum eſt.

25

CAP. VI.
De Auribus fractis. a

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago. Quod ſi incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medi- 30 camentum eſt. ſæpe enim ſuppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac & in naribus ignorari non oportet; non quidem cartilaginem ipſam glutinari, circa tamen carnem increſcere, ſolidarique eum

a Æginet. III, 23. Hipocr. de Articul. T. XXXV. Veſtar. VI.

eum locum. Itaque, si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinque suitur. Nunc autem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur. In ea vero si jam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contra 5 lunata plaga excidenda est: deinde utendum est medicamento leniter sanguinem supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat: tum imponendum linteolum cum emplastro, sic, ut 10 pingue omne vitetur; & à parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ, quod est inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda est; & à tertio die, vapore, ut in naribus posui, fovenda. Atque in 15 his quoque generibus abstinentia primis temporibus necessaria est, donec inflammatio finiatur.

CAP. VII.

20

De Maxilla fracta, & quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. a

AB his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius 25 eadem dicenda sint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur transversum; interdum obliquum: atque id ipsum nonnunquam retusa habet capita, nonnunquam 30 acuta. quod genus pessimum est: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut musculum. Quinetiam

a Æginet. VI, 92.

etiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in aliis quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit: Maxillæ vero semper aliqua, parte etiam
5 vexata, ossa inter se cohærent.

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & à mento, omnia ossa in suam sedem compellenda sunt: deinde, si maxilla transversa fracta est (sub quo
10 casu fere dens super proximum dentem excidit) ubi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes, aut si hi labant, ulteriores inter se * seta deligandi sunt. id in alio genere fracturæ supervacuum est. cætera
15 eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, superinjiciendum est, cumque eo simila & thuris fuligo: deinde aut fascia, aut mollis habena, medio in longitudinem incisa, ut utrinque mentum 522, 16.
20 complectatur; & inde capita ejus supra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit; famem primum esse necessariam: deinde, à die tertio, humidum cibum;
25 sublata inflammatione, paulo pleniorem, eumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus esse alienum. Deinde tertio die resolvi debere; foverique per spongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant,
30 superdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel septimo fere solvitur: ea sublata, rursus ossa esse tractanda, ut, si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. neque id esse sol-

* Rhodius de Acia, C. 15. p. [illegible]

solvendum, nisi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque ossa conservent, transierunt.

Fere vero inter quartumdecimum & unum & vigesimum diem sanescunt, maxilla, 5 malæ, jugulum, pectus, latum os scapularum, costæ, spina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigesimum & trigesimum diem, crura brachiaque: inter septimum & vigesimum & quadragesimum, 10 humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum est, quod humidus cibus diu assumendus sit. Atque etiam, cum tempus processit, in lagano similibusque aliis perseverandum 15 est, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit. Itemque, primis utique diebus, habendum silentium.

Cap. VIII. 20

De Jugulo fracto.

Jugulum vero, si transversum fractum est, nonnunquam per se recte coit, &, nisi movetur, sanari sine vinctura potest: 25 nonnunquam vero, maximeque ubi motum est, elabitur; fereque id, quod à pectore est, super id, quod ab humero est, in posteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio est, quod per se non movetur; sed cum 30 humeri motu consentit. Itaque, eo consistente, super id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni professores nunquam

quam se vidisse memoriæ mandaverint. Sed locuples tamen ejus rei author Hippocrates est.

Verum, ut dissimilis uterque casus est, 5 sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextra manu plana propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus conversum est, ipsum 10 quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est: ac, si is inferior est, non id, quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est; sed humerus ipse attollendus: sin autem superior 15 est, id, quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet; & ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retusa ossa commit- 20 tenda sunt; &, si quod ab aliqua parte eminet, opponendum est triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne fascia 25 diducatur. quæ jugulo composito circumdanda est sæpius potius, quam valentius. quod ipsum quoque in omnibus fractis perpetuum est. A dextro vero jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram; à sinistro, ad 30 dexteram, rursusque sub ala sua fascia dari debet: post hæc, si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est: supinusque homo collocandus. cætera eadem

dem facienda, quæ ſupra comprehenſa ſunt.

2. De diverſis oſſium curis.

Sunt vero plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, ut malæ, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio eſt. Si ſupra vulnus eſt, id ſuis medicamentis nutriendum eſt. quo ſaneſcente, rimas quoque oſſis, aut, ſi quod foramen eſt, callus implet. Si cutis integra eſt, & os læſum eſſe, ex dolore colligimus, nihil aliud, quam quieſcendum; imponendumque ceratum eſt, & leniter deligandum, donec ſanitate oſſis dolor finiatur.

CAP. IX.

De Coſtis fractis. [a]

PROPRIE tamen quædam de coſtis dicenda ſunt; quia juxta viſcera ſunt, & gravioribus periculis is locus expoſitus eſt. Coſta igitur interdum ſic finditur, ut ne ſummum quidem os, ſed interior pars ejus, quæ rara eſt, lædatur: interdum ſic, ut eam totam is caſus perruperit. Si tota fracta non eſt, nec ſanguis expuitur, nec febricula ſequitur, nec quicquam ſuppurat, niſi admodum raro, nec dolor magnus eſt; tactu tamen is locus leviter indoleſcit: ſed abunde eſt eadem, quæ ſupra ſcripta ſunt, facere; & à media faſcia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno vero & vigeſimo die,

a Æginet, VI, 96.

die, quo utique os esse debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus est; ut corpus quam plenissimum fiat, quo melius os vestiat: quod illo loco tenerum adhuc 5 injuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis, vitandus clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tussim vel sternutamentum 10 movet: ne spiritum quidem magnopere continere expedit.

At, si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graves inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ peri- 15 culum sequitur, & sanguis spuitur. Ergo, si vires patiuntur, ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguis mittendus est: si non patiuntur, alvus, tamen sine ullo acri, ducenda est; diutiusque inedia pugnan- 20 dum. Panis vero ante septimum diem non assumendus; sed una sorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque resina adjecta sit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino 253. 25 & rosa & oleo; superque imponenda lana succida mollis; & duæ fasciæ à mediis orsæ, minimeque adstrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ supra posui; adeo, ut ne spiritus quidem sæpius movendus 30 sit. Quod si tussis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stœchade, vel ex cumino & pipere. Gravioribus vero doloribus urgentibus, cataplasma imponi quoque con-

 veniet.

veniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars ſit adjecta. Et id quidem interdiu ſuperjacebit: noctu vero idem aut ceratum, aut malagma, aut panni; quia poteſt cataplaſma decidere. Ergo 5 quotidie quoque reſolvetur, donec jam cerato aut malagmate poſſimus eſſe contenti. Et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus; ab undecimo vero ali incipiet. 10 ideoque etiam laxior, quam primo, faſcia ſit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad quadrageſimum diem perveniet.

Sub qua ſi metus erit ſuppurationis, plus malagma, quam ceratum ad digerendum proficiet. Si ſuppuratio vicerit, neque per 15 quæ ſupra ſcripta ſunt, diſcuti potuerit; omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: ſed, qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nuſ- 20 quam tumor ſe oſtendit, ubi maxime pus ſubſit, ſic intelligemus. creta cimolia totum locum illinemus, & ſiccari patiemur: quo loco maxime humor intus perſeverabit, ibi pus proximum erit; eoque uri de- 25 bebit. Si latius aliquid abſcedet, duobus aut tribus locis erit perforandum; demittendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod ſummum lino ſit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, 30 quæ in cæteris aduſtis, facienda ſunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, pernicioſa futura, id malum ſubſequatur. Nonnunquam etiam, levius ipſo oſſe affecto,

affecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam muco similis, intus coit; mollescitque contra cutis. In qua simili ustione utendum est.

2. *De spina fracta.* a

In spina quoque est, quod proprie notemus. Nam si quid ex vertebra excidit, aut aliquo modo fractum est, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo sentiuntur: quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. quo fit, ut homo in anteriorem partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei causa sunt. Medicamentis vero iisdem opus est, quæ prima parte hujus capitis exposita sunt.

CAP. X.

De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulsorum, communibus curationibus.

SIMILES rursus ex magna parte casus curationesque sunt humeris & femoribus. Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: siquidem ea minime periculose media franguntur: at, quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo pejor est. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis est simplex, eaque transversa: pejor, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: pessima, ubi eadem acuta sunt. Nonnunquam autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent· multo sæpius excidunt, aliudque super aliud effer-

a Æginet. VI, 98.

tur. idque ante omnia considerari debet: & sunt notæ certæ. Si suis sedibus sunt mota, resima, punctionesque sensum repræsentant, & tactu inæqualia sunt. Si vero non adversa, sed obliqua junguntur (quod fit, 5 ubi loco suo non sunt) membrum id altero latere brevius est, & musculi ejus tument.

Ergo, si hoc deprensum est, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi 10 musculique, intenti per ossa, contrahuntur: neque in suum locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculose, 15 vis nervis adhibetur. nam distentionem nervorum vel* cancer sequitur; vel certe, cum mitissime agitur, pus. itaque, si ante reposita ossa non sunt, post eam reponenda sunt. Intendere autem digitum vel aliud quod- 20 que membrum, si adhuc tenerum est, etiam unus homo potest; cum alteram partem dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diversa contendant. Si firmiores nervi sunt, ut in vi- 25 ris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis fasciis utrinque capita articulorum deliganda, & per plures & in diversa ducenda sunt. Ubi vero paulo longius, quam 30 naturaliter esse debet, membrum vis fecit; tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt: indiciumque ossis repositi est dolor sublatus. At membrum alteri æqua-

* Tulpius Observ. L. 4. Cap. 13.

æquatum, involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos esse, commodius est.

Fere vero fasciis sex opus est. Prima brevissima adhibenda: quæ circa fracturam ter
5 voluta sursum versum feratur, & quasi in cochleam serpat; satisque est, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior ea: quæ, si qua parte os eminet, ab
10 ea, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsumque tendere; atque iterum ad fracturam reversa, in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has injicien-
15 dum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Ac, si qua parte os eminet, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaque, sic, ut semper in-
20 sequens priori adversa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore [a] finiant: quia satius est sæpius circuire, quam adstringi: siquidem id, quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est. Arti- 294, 31.
25 culum autem quamminime vincire opus est: 300, 17.
sed, si juxta hunc os fractum est, necesse est.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum est. Eaque vinctura ta-
30 lis esse debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior; tertio jam pene resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est, iterumque

[a] Al. *feriant*.

que quinto resolvendum est, & tum sex fasciis involvendum, sic, ut tertia & quinta infra, cæteræ supra finiantur. Quoticscunque autem solvitur membrum, calida aqua fovendum est. Sed, si juxta articulum fra- 5
ctura est, diu instillandum vinum est, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio solvatur, vel tenuius quoque, quam ex consuetudine, id membrum fiat. quod si septimus 10
dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime ossa tractantur.

Rursus ergo, si parum commissa sunt, committi debent: si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponenda sunt: deinde 15
eodem modo membrum deligandum, ferulæque superaccommodandæ sunt, quæ fissæ circumpositæque ossa in sua sede contineant: &, in quam partem fractura inclinat, ab eo latior valentiorque ferula im- 20
ponenda est. Easque omnes circa articulum esse oportet resimas, ne hunc lædant, nec ultra adstringi, quam ut ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis suis coartari; ac, si 25
nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere, donec duæ partes ejus temporis, quo os quodque conservet, compleantur: postea levius aqua calida fovere; quia primo digeri materiam opus est, tum evocari. Er- 30
go cerato quoque liquido id [b] leniter est ungendum, perfricandaque summa cutis est; laxiusque id deligandum est. Tertio quoque die solvendum, sic, ut remota calida aqua,

b Al. *pleniter.*

aqua, cætera eadem fiant; tantummodo singulæ fasciæ, quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

2. *De Humero fracto.* c

5 Hæc communia sunt: illa propria. Siquidem humerus fractus est, non sic, ut membrum aliud, intenditur: sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore adversus. Una autem fascia, bra-
10 chium amplexa, ex cervice ipsius, qui læsus est, id sustinet: altera, ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum: tertia, vincto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter se vinctis.
15 Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia, quam secundo loco posui, porrecto, si dexter humerus ducendus est, dextro, si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina ejus, qui curatur, baculum tenet:
20 medicus super eam fasciam, de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, si sinister, sinistram, si dexter humerus curatur; simulque alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter
25 humerus extendatur. Fasciis vero, si medium aut imum os fractum est, brevioribus opus est; si summum, longioribus: ut ab eo sub altera quoque ala per pectus ad scapulas porrigantur. Protinus vero bra-
30 chium, cum deligatur, sic inclinandum est, ut id, quod afficitur, ante fasciis quoque sic figuratum sit, ne postea suspensum aliter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque suspenso, ipse quoque

 hume-

c Hippocr. de Fract. T. VIII.

humerus ad latus leniter deligandus est. per quæ fit, ut minime moveatur: ideoque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent: à lacerto 5 breviores; sed sub ala brevissimæ. Sæpiusque resolvendæ sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi rigescant, & inutile brachium efficiatur. Quoties solutæ sunt, fractura manu con- 10 tinenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breviores sint.

De Brachio fracto. d 15

At, si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an utrunque comminutum sit: non quo alia in ejusmodi casu curatio sit admovenda; sed primum, ut valentius e extendatur, si utrun- 20 que os fractum est, quia necesse est minus nervos contrahi altero osse integro, eosque intendente: deinde, ut curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. nam, ubi alterum 25 integrum est, plus opis in eo, quam in fasciis ferulisque est. Deligari autem brachium debet, paulolum pollice ad pectus inclinato; siquidem is maxime brachii naturalis habitus sit: idque involutum mi- 30 tella commodissime excipitur. quæ latitudine ipsa brachio, perangustis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice suspensum est. Idque pau-

d Æginet. VI, 99. e Hippocrat. de Fractur. T. IV, 9.

paulum ſupra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto.*

Quod ſi ex ſummo cubito quid fractum
5 ſit, glutinare id vinciendo alienum eſt. fit enim brachium immobile. Ac, ſi nihil aliud quam dolori occurendum eſt, idem, qui fuit, ejus uſus eſt.

5. *De Cruribus Femoribuſque fractis.* f

10 In crure æque ad rem pertinet, alterum ſaltem os integrum manere. commune vero ei femorique eſt, quod, ubi deligatum eſt, in canalem conjiciendum eſt. Is canalis ab inferiori parte foramina habere de-
15 bet, per quæ, ſi quis humor exceſſerit, deſcendat: & à planta moram, quæ ſimul & ſuſtineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum eſt,
20 detineant. Eſſe etiam is debet, à planta, ſi crus fractum eſt, circa poplitem; ſi femur, uſque ad coxam; ſi juxta ſuperius caput femoris, ſic, ut ipſa quoque ei coxa inſit. Neque tamen ignorari oportet, ſi femur
25 fractum eſt, fieri brevius, quia nunquam in antiquum ſtatum revertitur: ſummiſque digitis poſtea cruris ejus inſiſti. ex quo multa debilitas eſt; fœdior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit.
30

6. *De Digito fracto.*

Digitum ſatis eſt ad unum g ſurculum deligari poſt inflammationem.

f Æginet. VI, 102. Hippocrates de Fractur. XXIII.
g Al. *ſurunculum.*

7. *Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitosque confractos pertinentes.*

His proprie ad singula membra pertinentibus, rursus ista communia sunt: primis diebus fames: deinde tum, cum jam increscere callum oportet, liberalius alimentum: longa à vino abstinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio est, liberale; cum ea desiit, modicum: tum etiam longior ulterioribus, è liquido cetato, membris & mollis tamen unctio. Nec protinus exercendum id membrum, sed paulatim ad antiquos usus reducendus est.

Gravius aliquanto est, cum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit; maximeque, si id musculi femoris aut humeri senserint. nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, si ossa inter se cesserunt, fere præcidi necesse est. Humerus vero quoque in periculum venit; sed facilius conservatur. Quibus periculis etiam magis id expositum, quod juxta ipsos articulos ictum est. Igitur curiosius id agendum est, & per mediam plagam musculus transversus præcidendus: sanguis vero, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his ossa in suam sedem reponenda sunt: his vero neque intendi nervos, neque ossa tractari, satis expedit. ipsique homini permittendum est, ut sic ea collocata habeat, quem-

quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum primo linamentum ex vino madens, cui rosæ paulum admodum adjectum sit: cætera eadem. Deliganda fasciis sunt, aliquanto, quam vulnus, laxioribus; scilicet laxius, quam si ea plaga non esset, quantoque facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest. [h] numero potius fasciarum id agendum est, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove sic fiet, si ossa forte recte concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circumdari fascia debebit, ut impositum medicamentum contineat. Cætera eadem, quæ supra scripsi, facienda sunt. præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest; sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est: ingerendumque subinde in eas est calidum oleum, & vinum; [i] magisque hoc. In principio fame utendum; vulnus calida aqua fovendum; frigusque omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri movendo sunt. Majorque vulneri, quam ossi cura adhibenda. ergo quotidie solvendum nutriendumque est.

Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id, si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, ante acumen ejus, si longius est, præcidendum; si brevius, limandum, & utrumque scalpro lævandum: tum ipsum recondendum est. ac, si id manus facere non potest, vulsella,

quali

[h] Al. *numeris* [i] Al. *magisque in primo fame* &c.

quali fabri utuntur, injicienda est acutæ ossis prominentis cuspidi, ab ea parte, qua sima est; ut ea parte, qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id majus est, membranulisque cingitur, sinere 5 oportet has sub medicamentis resolvi, idque os, ubi jam nudatum est, abscindere; quod maturius scilicet faciendum est. postque ea ratione & os coire, & vulnus sanescere: illud suo tempore; hoc, prout 10 se habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere evenit, ut fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant. quod hic quoque ex modo fluentis humoris col- 15 ligitur. Quo magis necessarium est, sæpius ulcus resolvere, quam nutrire: sequiturque fere, ut id os per se post aliquot dies excidat; aut, cum jam ante misera conditio vulneris sit, tamen id interdum majus diu- 20 turniusque faciat. Sæpe etiam integra cute os abrumpitur, protinusque prurigo & dolor oritur. Quare solvere, si accidit, maturius oportet, & fovere aqua, per æstatem, frigida; per hiemen, egelida: deinde ce- 25 ratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibusdam velut aculeis carnem vexat. Quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id medicus, eosque aculeos præcidere necesse habet. 30 Reliqua vero curatio in utroque hoc casu eadem est, quæ, ubi plagam ictus protinus intulit. Puro jam ulcere, cibis hic quoque utendum est carnem producentibus,

bus. Si brevius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis & lævissimi generis inter ea demitti debet, sic, ut capite paululum emineat; isque quotidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus removendus, vulnusque sanandum est. Cicatrix vero inducta fovenda aqua frigida est, in qua myrtus, hedera, aliæve similes verbenæ decocta sint: illinendumque medicamentum, quod siccet. & magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero ossa non conferbuerunt, quia sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est. possunt enim coire. Si vetustas occupavit, membrum extendendum est, ut aliquid lædatur: ossa inter se manu dividenda, ut concurrendo exasperentur, &, si quid pingue est, eradatur, totumque id quasi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nervi musculive lædantur. Tum vino fovendum est, in quo malicorium decoctum sit; imponendumque idipsum ovi albo mixtum: tertio die resolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, de quibus supra dixi, decoctæ sint. quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & post, eadem facienda, quæ supra scripsi. Solent tamen interdum adversa inter se ossa [1] confervere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit, &, si capita acutiora sunt, assidue puncturæ sentiuntur. Ob quam causam frangi rursus

1 Al. *Cohærere* vel *coalescere*.

rursus ossa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fovetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, manibus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in suam sedem: &, si parum valuit, ab ea parte, in quam os se inclinat, involutam lana regulam objicit; atque ita deligando, assuescere iterum vetustæ sedi cogit.

Nonnunquam autem recte quidem ossa conferbuerunt, superincrevit vero nimius callus; ideoque locus intumuit. Quod ubi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro; multumque aqua calida salsa fovendum; & imponendum malagma, quod digerat; adstrictiusque alligandum: oleribusque, & præterea vomitu utendum. per quæ cum carne callus quoque extenuatur: confertque aliquid de sinapi cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ revertendum est.

CAP. XI.

De Ossibus luxatis.

AC de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Moventur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modo, quæ juncta sunt, inter se dehiscunt: ut cum latum os scapularum ab humero recedit; & in brachio, radius à cubito; & in crure, tibia à sura;

à ſura; &, interdum ſaltu, calcis os à talo; quod raro tamen fit: modo articuli ſuis ſedibus excidunt. Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit, protinus is 5 locus cavus eſt, depreſſuſque digitus ſinum invenit. deinde gravis inflammatio oritur; atque in talo præcipue: ſiquidem febres quoque, & cancros, & nervorum vel diſtentiones, vel rigores, qui caput ſcapulis 10 annectunt, movere conſuevit. Quorum vitandorum cauſa, facienda eadem ſunt, quæ in oſſibus mobilibus læſis. Atque id ubi incidit, protinus his locis imponenda, quæ ſupra propoſita ſunt, ut dolor tumorque 15 per ea tollantur. Nam diducta oſſa nunquam rurſus inter ſe junguntur: & ut aliquid decoris eo loco, ſic nihil uſus admittitur.

Maxilla vero & vertebræ, omneſque ar- 20 ticuli, cum validis nervis comprehenduntur, excidunt aut vi expulſi, aut aliquo caſu nervis vel ruptis, vel infirmatis; faciliuſque in pueris & adoleſcentulis, quam in robuſtioribus. Hique elabuntur in prio- 25 rem & in poſteriorem, in interiorem & in exteriorem partem: quidam omnibus modis, quidam certis. Suntque quædam communia omnium ſigna, quædam propria cujuſque. Siquidem ſemper ea parte tumor 30 eſt, in quam os prorumpit; ea ſinus, à qua receſſit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia vero in ſingulis. quæ, ſimulatque de quoque dicam, proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur, neque in spina vertebra, neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapsa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rursum, qui nervorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. Ac, quibus in pueritia exciderunt, neque repositi sunt, minus quam cæteri crescunt: omniumque, quæ loco suo non sunt, caro emacrescit, magisque in proximo membro, quam ulteriore. utputa, si humerus loco suo non est, major in eo ipso fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro sedibus, & pro casibus, qui inciderunt, aut major aut minor usus ejus membri relinquitur: quoque in eo plus usus superest, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupavit, dum conquiescat, lacessendum non est: ubi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, si corpus tenue, si humidum est, si nervi infirmi, expeditius os reponitur; sed & multo facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent: sed id, quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem levare, succida lana ex aceto superimposita: à cibo, si valentioris articuli casus est, triduo; interdum

dum etiam quinque diebus abſtinere: bibere aquam calidam, dum ſitis finiatur: curioſiuſque hæc facere, his oſſibus motis, quæ validis pleniſque muſculis continen-
5 tur: ſi vero etiam febris acceſſit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc in-
10 frictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis; uti vino modice: jamque ad uſus quoque ſuos id membrum promovere; quia motus, ut in dolore peſtifer, ſic alias ſaluberrimus corpori eſt. Hæc communia ſunt:
15 nunc de ſingulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata. [a]

MAXILLA in priorem partem pro-
20 pellitur, ſed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipſa mentumque inclinatur: dentes paribus non reſpondent; ſed ſub his, qui ſecant, canini ſunt. At, ſi utraque,
25 totum mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur; inferioreſque dentes longius, quam ſuperiores excedunt; intentique temporum muſculi apparent. Primo quoque tempore homo in ſedili collocan-
30 dus eſt, ſic, ut miniſter à poſteriore parte caput ejus contineat, vel ſic, ut juxta parietem is ſedeat, ſubjecto inter parietem & caput ejus ſcorteo pulvino duro, eoque caput per miniſtrum urgeatur, quo ſit immobilius.

 tum

[a] Æginet. VI, 112.

tum medici digiti pollices, linteolis vel fasciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, cæteri extrinsecus admovendi sunt. ubi vehementer maxilla apprehensa est, si una parte procidit, concutiendum 5 mentum, & ad guttur adducendum est: tunc simul & caput adprehendendum, &, excitato mento, maxilla in suam sedem compellenda, & os ejus comprimendum est, sic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin 10 utraque parte prolapsa est, omnia eadem facienda; sed æqualiter retro est maxilla agenda. Reposito osse, si cum dolore oculorum & cervicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cum omnibus vero, 15 quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut sermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

20

CAP. XIII.

De Capite luxato.

CAPUT duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ dimissis super cervicem contineri, in prima parte 25 proposui. Hi processus interdum in posteriorem partem excidunt: quo fit, ut nervi sub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui possit, interdum sine voluntate se- 30 men emittat. quibus celerrime mors supervenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indiciis cognosceretur, & non putarent sibi

me

medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

CAP. XIV.

5 *De Spina luxata.* a

IDEM casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi & medulla quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per 10 duos à lateribus processus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem; & supra septum transversum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, à posteriore 15 parte vel tumor, vel sinus erit. Si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus, aut distentio nervorum sequitur, spiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resolvun-20 tur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardius, quam ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exte-25 riorem partem prolapsa, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & intus impellere: in his accipiendum est, quæ paululum excesserunt; non in his, quæ 30 toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat. id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit

a Æginet. VII. 117.

quidem propelli. Ab exteriore si quid propulsum est, plerunque iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis nervis destituta.

CAP. XV.

De Humero luxato. a

HUMERUS autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapsus est, ei junctus cubitus recedit ab latere, sursumque ad ejusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusque altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliusque in priorem partem, quam in posteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, si in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum est, satis est collocare id in sedili; & ex duobus ministris alteri imperare, ut caput lati scapularum ossis leniter reducat; alteri, ut brachium extendat: ipsum posteriore parte residentem, humerum genu sub ala ejus cogere, simulque & latum os, & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At, si vastius corpus, nervive robustiores sunt, necessaria est spatha lignea, quæ & crassitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala usque ad digitos pervenit. in qua summa capitulum est rotundum, & leniter cavum; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri possit: inque

a Æginet. VI, 114.

que ea bina foramina tribus locis ſunt, inter ſe ſpatio diſtantibus; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque ſpatha, faſcia involuta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, ſic, ut caput ejus ſummæ alæ ſubjiciatur: deinde, loris ſuis ad brachium deligatur; uno loco, paulum infra humeri caput; altero, paulum ſupra cubitum; tertio, ſupra manum. cui rei protinus intervalla tunc quoque foraminum aptata ſunt. Sic brachium deligatum ſuper ſcalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut conſiſtere homo ipſe non poſſit; ſimulque in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur: eoque fit, ut capite ligni caput humeri impulſum in ſuam ſedem, modo cum ſono, modo ſine hoc compellatur. Multas eſſe alias rationes, ſcire facile eſt uno Hippocrate lecto; ſed non alia magis uſu comprobata eſt.

At, ſi in partem priorem humerus incidit, ſupinus homo collocandus, faſciaque, aut habena, media ala circumdanda eſt, capitaque ejus poſt caput hominis miniſtro tradenda; brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat: deinde medicus, caput quidem hominis ſiniſtra debet repellere; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in ſuam ſedem compellere. faciliuſque id in hoc caſu, quam in priore revertitur. Repoſito humero, lana alæ ſubjicienda eſt; ſi in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; ſi in priore, ut tamen commodius deligetur.

tur. Tum fascia, primum sub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde per pectus ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusque ad ejusdem humeri caput tendere, sæpiusque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur, si adductus ad latus sit, & ad id quoque fascia deligetur.

Cap. XVI.

De Cupito luxato. [a]

In cubito autem tria coire ossa, humeri, & radii, & cubiti ipsius, ex his, quæ prima parte hujus voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero est, ab hoc excidit, radius, qui adjunctus est, interdum distrahitur, interdum subsistit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus potest. sed, si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neque recurvatur: si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est; interdum [b] febrem, vomitumque bilis movet: si in exteriorem, interioremve, brachium porrectum est, sed paululum in eam partem, à qua os recessit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una est (neque in cubito tantum, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa junguntur) utrunque membrum in diversas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit; tum id

a Hippocrat. de Articulis. T. XXI. & Vectar. T. IX. b Hippocrat. de Artic. T. XXII, 1.

id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapsum est, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera sunt, prout nervi valent, aut ossa huc illuc-
5 ve se dederunt. Ac modo manibus solis utendum est, modo quædam alia adhibenda.

Ergo, si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, inter-
10 dum etiam habenis adjectis, satis est: deinde rotundum aliquid, à lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad humerum impellendus est. At in aliis casibus commodissimum est eadem ratione
15 brachium extendere, quæ, fracto humero supra posita est, & tum ossa reponere.

Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantum sæpiusque id resolvendum est; multoque magis aqua cali-
20 da fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quam in ullo alio articulo, sive extra remansit, sive intus revertit, callus circumdatur, isque, si per quietem increvit, flexus
25 illius postea prohibet.

CAP. XVII.

De Manu luxata. a

MANUS quoque in omnes quatuor
30 partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorem, non inclinantur: si in alterutrum latus, manus in contrarium, id est, aut ad pollicem, aut ad minimum

a Hippocrat. de Articul. T. XXIII. Vectar. X.

mum digitum convertitur, & reponi non difficillime poteſt. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, ſic, ut prona ſit, ſi in poſteriorem partem os excidit; ſupina, ſi in priorem; ſi in interiorem exterioremve, in latus. Ubi ſatis nervi diducti ſunt, ſi uſque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum eſt. At his, quæ in priorem poſterioremve partem prolapſa ſunt, ſuperimponendum aliquid durum, idque ſupra prominens os manu urgendum eſt, per quod os vis adjecta facilius in ſuam ſedem compellit. 5 10 15

Cap. XVIII.

De Palma luxata.

IN palma quoque oſſa interdum ſuis ſedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in poſteriorem. In latus enim moveri, paribus oſſibus oppoſitis, non poſſunt. Signum id ſolum eſt, quod omnium commune eſt. tumor ab ea parte, in quam os venit: ſinus ab ea, à qua receſſit. Sed ſine intentione, digito tantummodo bene preſſum os in ſuam ſedem revertitur. 20 25

Cap. XIX.

De Digitis luxatis. 30

557, 4. AT in digitis totidem fere caſus, eademque ſigna ſunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus eſt; quod articuli breviores, & nervi

nervi minus validi ſint. Super menſam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in poſteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in
5 locum, unde lapſus eſt digitus, reſtituatur.

CAP. XX.

De Femore luxato. a

CUM de humeris dixerim; de his quo-
10 que, quæ in cruribus ſunt, videri poſſum dixiſſe: ſiquidem in hoc caſu quædam ſimilitudo eſt femori & humero, tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen ſeparatim quoque de his dicenda ſunt.
15 Femur in omnes quatuor partes promovetur: ſæpiſſime in b interiorem; deinde in exteriorem; raro admodum in priorem, aut poſteriorem. Si in interiorem partem prolapſum eſt, crus longius altero & valgius
20 eſt: extra enim pes ultimus ſpectat. Si in exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingreſſu terram non contingit, ſed planta ima; meliuſque id crus ſuperius corpus, quam in priore caſu,
25 fert, minuſque baculo eget. Si in priorem, crus plicari non poteſt, extenſumque alteri cruri ad calcem par eſt; ſed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc caſu præcipuus eſt; & maxime
30 urina ſupprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commode ingrediuntur, rectuſque eorum pes eſt. Si in poſteriorem, extendi non poteſt crus, breviuſque eſt; ubi conſiſtit, calx quoque terram non contingit.

 Magnum

a Æginet. VI, 118. b Hippocrat. de Articul. T. LV. Vectar. T. XI.

Magnum autem femori periculum eſt, ne vel difficulter reponatur, vel repoſitum rurſus excidat. Quidam ſemper iterum excidere contendunt: ſed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto ſe reſtituiſſe memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc caſu femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperiſſent, ſi id fruſtra eſſet. Sed ut hæc falſa opinio eſt; ſic illud verum: cum ibi valentiſſimi nervi muſculique ſint, ſi ſuum robur habent, vix admittere, ut reponatur: ſi non habent, repoſitum non continere.

Tentandum igitur eſt, &, ſi tenerius membrum eſt, ſatis eſt habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi: ſi validius, melius adducent, qui eaſdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fuſtium imas partes oppoſitæ moræ objecerint, ſuperioreſque ad ſe utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum ſuper ſcamnum, cui ab utraque parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, converſi, rumpere quoque, ſi quis perſeveraverit, non ſolum extendere nervos & muſculos poſſunt. Collocandus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus, ſic, ut ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt; ea etiam inferior,

ferior, à qua recessit. Nervis extensis, si in priorem partem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum; subitoque super id genu adducendum est eodem mo-
5 do, eademque de causa, qua idem in brachio fit; protinusque, si complicari femur potest, intus est.

In cæteris vero casibus, ubi ossa paulum inter se recesserunt, medicus debet
10 id, quod eminet, retro cogere; minister contra coxam propellere. Reposito osse, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, si motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rur-
15 sus erumpat. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri.

CAP. XXI.

20 *De Genu luxato.* a

GENU vero & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorem partem excidere, notissimum est. In priorem non prolabi, plerique scripserunt. potest-
25 que id vero proximum esse; cum ibidem opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse, memoriæ prodidit.
30 In his casibus intendi nervi rationibus iisdem, quas in femore retuli, possunt. Et id quidem, quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoque eo crure, recondi-

a Æginet. VI, 119.

conditur. Cætera vero manibus ſimul, tum oſſa in diverſas partes compelluntur.

Cap. XXII.

De Talo luxato.

5

Talus quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur. Ubi huic contrarius caſus, contrarium etiam ſignum eſt. At, ſi in 10 priorem partem prorumpit, à poſteriore latus nervus durus & intentus eſt; ſimulque iis pes eſt. Si in poſteriorem, calx pene conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus; prius in diverſa 15 pede & crure diductis. Et in hoc quoque caſu diutius in lectulo perſeverandum eſt; ne is talus, qui totum corpus ſuſtinet, parum confirmatis nervis, ferendo oneri cedat, rurſuſque prorumpat. Calceamentis 20 quoque humilioribus primo tempore utendum; ne vinctura talum ipſum lædat.

Cap. XXIII.

De Planta luxata.

25

Plantarum vero oſſa iiſdem modis, quibus in manibus, prodeunt; iiſdemque conduntur. Faſcia tantummodo calcem quoque debet comprehendere, ne, cum mediam plantam, imumque ejus vinciri neceſſe eſt, liber talus in medio reli- 30 ctus, materiam pleniorem recipiat, ideoque ſuppuret.

CAP. XXIV.

De Digitis luxatis. a

IN digitis nihil ultra fieri debet, quam
5 quod in his, qui ſunt in manu, poſitum
eſt. 552, 30.

CAP. XXV. a

De his, quæ cum vulnere loco moventur.

10 HÆc facienda ſunt in his caſibus, ubi ſine vulnere oſſa exciderunt: ſæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum eſt, & eo gravius, quo majus membrum eſt, quove
15 validioribus nervis aut muſculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribuſque, metus mortis eſt; ac, ſi repoſita oſſa ſunt, ſpes nulla eſt: non repoſitis tamen, nonnullum periculum eſt. Eoque major in utroque ti-
20 mor eſt, quo propius vulnus articulo eſt. Nam Hippocrates b nihil tuto reponi poſſe, præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter eſſe agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam bra-
25 chia quoque & crura repoſuerunt: &, ne cancri, diſtentioneſque nervorum orirentur (ſub quibus in ejuſmodi caſu fieri ſolet mors matura) ſanguinem ex brachio miſerunt. Verum ne digitus quidem (in quo mi-
30 nimum, ut malum, ſic etiam periculum eſt) reponi debet aut in inflammatione, aut poſtea, cum jam vetus res eſt. Si quoque, repoſito oſſe, nervi diſtenduntur, rurſus id protinus expellendum eſt.

Omne

a Æginet. VI, 116. a Æginet. V. 121, b Hipocrat, Vectar. XIX, 5.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnum ex longa fame præsidium est: deinde ex curatione eadem, quæ proposita est. Ubi ossibus fractis vulnus accessit, si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. ideo, quod excedit, abscindendum est; imponendaque super arida linamenta sunt, & medicamenta non pinguia; donec, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat. nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

FINIS.

BRE-

BREVIORA VARIORUM AUCTORUM In CELSI LIBROS SCHOLIA.

PAg. 10. l. 22. *Quid optime digeratur*] Legi potest, *sed quam id optime digeratur*. Jo. Cæsarius.

p. 10. 34. *Non eloquentia, sed remediis curari* [Hinc *Virgilius mutas* artes vocat. XII. Æneid. *Casaub.* Vide Reies Camp. Elys. jucund. Quæst. Quæst. VII. pag. 61. & seqq.

p. 11. l. 1. *Discreta*] *Discretus* legit *Cæsarius*.

p. 11. l. 25. *Nam ne uterum quidem*] Auctor noster uterum sumit pro ventre seu abdomine, ita enim lib. IV. cap. 1. *At sub corde atque pulmone, transversum ex valida membrana septum est, quod à præcordiis uterum diducit.* Martial. l. 3. Epigr. 71. Isidorus Orig. XI. cap. 1. *Uterum solæ mulieres habent in quo concipiunt, ad similitudinem cauliculi.* (Martinius *Canaliculi*, forte *cuniculi.*] *Tamen autores uterum pro utriusque sexus ventre plerumque ponunt, nec poetæ tantummodo sed & cæteri.* Doctissimus Casp. Bartholinus *Exercitatione* IX. observat Tacitum, *uterum* Navis ob cavitatem dixisse; Lactantius de Opificio Dei c. 11. *uterum* pro vesica aut simili cavo corpore posuit. Columell. XII. 4. *quod in utero dolii est.*

p. 19. l. 22. *Facilius in denso cœlo, quam in tenui; facilius hieme, quam æstate*] Quibusdam videtur hic legendum potius, *in tenui cœlo, quam in denso: & æstate, quam hieme,* propterea quod *Hippocrates* dicat *lib. I. Aphor. Ventres hieme & vere sunt calidissimi. Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda.* Et *Paulus Ægineta libro* itidem *primo cap.* 53. *Hieme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo utendum est.* Nisi eo referas quod in denso cœlo & per hiemem corpora sunt robustiora, atque ideo etiam facilius quamlibet molestiam ferant. *Cæsar.*

p. 22. l. 17. *Gravibus*] Hic gravis opponitur salubri. *Const.* Sic ipse explicat pag 24. *neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est.*

p. 25. l. 15. *Os amarum*] Modo biliosus non sit, nam πικροχόλοις adversatur inedia, Hippocrat. de Victu Acutor. Galen. Meth. Med. VIII. ergo hic Celsus indistincte. *Constant.*

p. 28. l. 15. *Somnus plenus*] Integer nec abruptus ante justum dormiendi tempus. *Constant.*

p. 36. l. 21. *Qui his opportunus est*] *Opportunus* pro *obnoxius.* Sic p. 42. l. 1. *Corpora periculis opportuna.* 81, 10. *Opportuniores injuriæ partes.* 194, 17. *Opportuniores nervos frigori reddit.* 199. 32. *Partes opportuniores vitio jam sævienti.* Casaub.

p. 42. l. 20. *Ex tempestatibus*] *Tempestas* non est proprie nomen simplex τὸ τῦ ἔτυς τεταρτομόριον, sed ὥρα, hoc est, ἡ ποιὰ κατάςασις. *Casaub.*

p. 42. l. 22. *Piana*] Prorsus legendum *plena*, hoc enim & Aphor. II. 35. ubi πάχος ἔχειν, &c. & in Prognost. unde & sequentia desumsit. *Constant.*

p. 43. l. 3. *Regionum sorte*] Pro sorte situs & positurae regionum pro climatis varietate. *Constant.*

p. 43. 16. *Corpus habilissimum*] Mediæ staturæ explicat Brodæus Miscel. l. IV. c. 19.

p. 45. l. 27. *Quam φρενῖτιν appellant*] Φρενῖτιν tum hic tum alibi apud Celsum non Phrenesis, sed Phrenitis (ut & Hermolaus Barbarus nos admonet) legendum est. Quamvis apud Martialem Juvenalemq; non Phrenitis, sed Phrenesis quoque legant. Idque tamen (ut Barbarus suspicatur) ex vulgari imperitorum consuetudine. Doctiores secundum Despauterium legunt, *Cum furor haud dubius, cum sit manifesta Phrenitis.* Cæsar.

p. 46. l. 26. *Glandulæ*] Nomen est hic partis, pro ejus morbo atque inflammatione Hippocrat. παρίσθμια i. tonsillæ ἀντιάδες, pro parte autem l. 4. c. 1. *Constant.*

p. 50. l. 20. *Sub fine*] Sub finem; sic κρίσιν i. e. judicationem videtur appellare. *Constant.*

p. 55. l. 11. *Ad viscera transierunt*] Lumbos & ilia i. χαγόνας vel κενεῶνας ut habet Hippocrates, & pro φρένας vel διάφραγμα, id est, præcordia vel septum transversum, substituit viscera non mendacio sed innovatione. *Constant.*

p. 56. l. 30. *Diutius trahere*] Sicut dicimus Galli de male sano & affecto, *il traine toûjours*, si quis in eo morbo diutius traxit. mox; *autumno qui cætera anni parte traxerint, resolvuntur.* p. 137. *ægri sub cautioribus medicis trahebantur*, & 138. *ægros Medici diutius tractos non expediverunt.* Casaub.

p. 57.

p. 57. l. 5. *Democritus*] Qui περὶ ἄπνε scripserat, ut quibusdam placet. vid. *ad Laert.* Casaub.

p. 57. l. 6. *Certas notas esse, proposuit*] Scaliger ad Manilium l. V. pag. 308. putat Celsum Democriti librum περὶ ἄπνε, quem Plinius Heraclidæ adscribit, indigitasse: verum refutat illustrissimum virum clar. Menagius in Observationibus ad Diogen. Laert. Proœm. pag. 5. Ed. Lond.

p. 57. l. 19. *Responderit*] *Respondere* Celso est ϛοχάζεσθαι, vel potius commode cedere, εὐοδεσθαι. & sic passim. *Casaub.*

p. 58. l. 26. *Terram edunt*] Id est, malacia aut pica laborant.

p. 59. l. 7. *Desidendi*] Sic honeste τὸ σχέζειν exprimit. 86, 24. 224, 33. *Casaub.*

p. 59. l. 4. *Et coxis est*] Coxas pro lumbis, ilia pro lumborum partibus mollioribus posuit. *Constant.*

p. 62. l. 20. *Lienis tumet*] *Lienis* pro lien amat dicere *Celsus. Lienes male habent.* 74, 24. & 94, 6. 176, 22. Ita Cato de R. R. Cap. 157. *Si lienes turgent. Casaub.*

p. 62. l. 31. *In pectus*] Pectus pro septo transverso posuit. *Constant.*

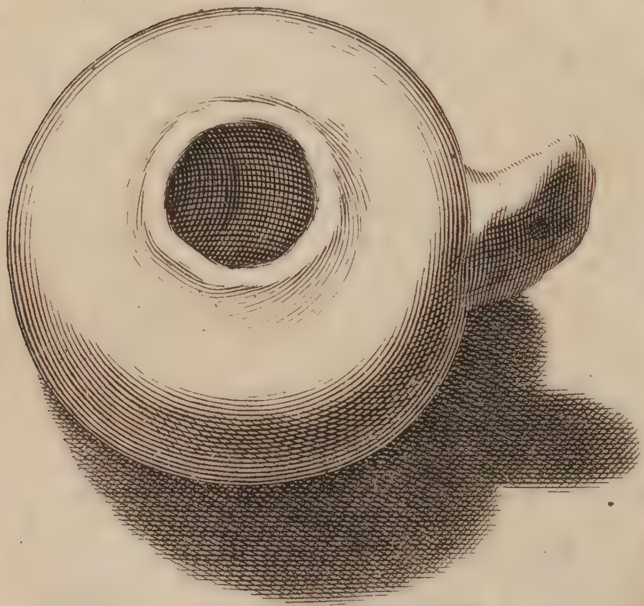
p. 76. l. 3. *Isque morbus mediocris vix sanatur*] Ita Hippocrates Section. II. Aph. 42. in quem latius inquirit Reies *Campi Elysii jucundar Quæstion.* Quæstion. LXXIX. Vide doctissimum Librum *Justi Cortnummi* de *Morbo Attonito.*

p. 80. l. 1. *Casibus*] Id est, capitis dolore, Aph. V, 68. oculorum, Aph. VI, 31. VII, 46. dysuria, Aph. V, 36. stranguria, Aph. VII, 48.

p. 82. l. 30. *Cucurbitular. vero duo genera sunt: æneum & corneum*] Quam frequens cucurbitarum, ut eas vocare amat Cælius Aurelianus, apud veteres fuerit usus norunt ii, qui in antiquis scriptoribus sæpius sese recreant; testis est Plutarchus in conviviis, qui dicit *propter usum non parum laudis id remedii genus invenisse.* Has vero in quovis corporis loco agglutinabant, defigebant, & accommodabant, uti loquitur Celsus, vel cum, vel sine ferro, seu scarificatione, quas *leves* vocat Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. Cap. 11. idque mediante aqua calida uti refert Albucasis, vel igne quas idcirco *arentes* & *siccatas* nominavit] idem Cælius Aurelianus Acut. Morb. I. cap. 11. Materiam qua constabant duplicem vocat Celsus. De corneo autem cucurbitularum

 ge-

genere vide ſis Thom. Bartholinum de unicornu c. XXXII. & pag. 322. & ſeqq. formam vero deſcribit clar. Smetius Antiquitatum Neomagens. pag. 80. hiſce verbis: *Cucurbitulæ ſunt æneæ aut figlinæ, æneæ tres, figlinæ ſeptem, formæ omnes rotundæ, fundo plano, tumido ventre, & in ſuperioris orbis acclivis centro os habent rotundum & patens, quod pollicem craſſiuſculum admittit. Ligula parva anguſto foramine iiſdem pro manubrio eſt.* Cujus è cimeliarchio, ut eo melius forma cucurbitularum appareat, effigiem hic apponi curavimus.

p. 91. l. 27. *Lecti fulcimentum*] Celſus accipit non pro fulcro lecti, ſed pro quovis fulcimento quod pedi lecti, ſive clinopodio ſubjicitur. Scaliger ad Manil. lib. 1. pag. 195.

p. 93. l. 8. *Arenæ calidæ*] De remedio calentium arenarum & arundinum Auguſtus apud Suetonium c. LXXX. & Gellius XIX, VIII. *Caſaub.*

p. 95. l. 22. *Utriculi*] Vocantur ἀσκοὶ ſive φασκοὶ πυρωτοί. *Conſt.*

p. 97. l. 20. *Infirmiſſimus, cibarius panis*] Joan. Cajus Tilebomenius in conjecturis ad Petronii fragment. Tragurian. pag. 92. tollit diſtinctionem, & legendum putat, *infirmiſſimus cibarius panis.*

p. 97. l. 28. *Surculorum valentiores*] Ἀκρόδρυα intelligit *Caſaub.*

p. 99. l. 16. *Elota quædam genera frumenti*] Eadem occurrunt infra 103, 16. 131, 9. & alibi paſſim. an hic cibus commune quid habet cum eo, quem vocamus Galli, *orge mondé?* namque non ex oryza ſolum, ſed ex quovis alio etiam frumenti genere paratur. *Caſaub.*

p. 99. l. 18. *Aqua madens panis*] Gall. *potage*, Caſaub. Hunc unum eundemque eſſe, quem Galenus (lib. I. c. 5. *de Alimentor. Facul.*) lotum, Plinius vero (XXII. c. 25.) panem aquaticum vocat, arbitratur Mercurialis *Variar. Lection. lib. VI. cap.* 17. qui videndus eſt.

p. 100. l. 4. *Aqua leviſſima pluviatilis*]. Vide ſis Brodæi Miſcell. l. IV. c. 38.

p. 101. l. 25. *Trunculique*] Suſpicor verbum *trunculi* corruptum eſſe hoc loco, & legendum eſſe *ventriculi*, idque Pſelli autoritate, apud quem legitur de ratione victus. *Inter ea quæ crudos humores generant hoc modo: Cæterorum animalium partes, ventres, inteſtina, vulvæ &c.* Et apud eundem non multo poſt; inibi, inter ea quæ nutriunt multum, *& omnium* inquit *volucrum ventres.* Non tamen me fugit eſſe doctiſſimum virum, qui priorem lectionem non improbet. Unde idem trunculos opinatur eſſe edulii genus fruſtulatim conciſis carnibus conſtans. *Cæſar.*

p. 102. l. 23. *Petiolis*] Id eſt, parvis pedibus, a Catone pedicini in L. de R. R. appellati. *Conſt.*

p. 105. l. 28. *Lactentia*] Leg. *lactaria* & in hac & in ſequenti proxime pagina. In hiſtoriis ſæpe *lactarios* invenias & dulciarios. *Caſaub.*

p. 110. l. 16. *Git.*] Μελάνθιον. ſic & 233, 24. *Caſaub.* Ita etiam explicat Marcellus de Medicam. C. XXII. pag. 341.

 p. 118.

p. 118. l. 22. *Ego autem*] Notandum hic, isthæc a Celso dici non tanquam ῥαψῳδῷ, sed potius tanquam Medico artis suæ bene gnaro ac sententiam super illis, quæ in controversiam venere, ferenti. Eandem elocutionem etiam infra videas 143, 24. 176, 1. *Casaub.*

p. 131. l. 8. *Intrita ex aqua calida*] *Ex vino*, infra 153, 13. Et est quidem elegans usus hujus voculæ *ex*, pro σὺν, vel ἐν, apud *Celsum* & *Plinium*. Noster 344, 19. *emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum*, h. e. *cum*. mox, *terra ex aceto subacta*, h. e. *in*. sic & 361, 3. *Ex aceto terunt*. Vid. *Victor. Var. Lect.* XXXII, IV. Casaub.

p. 132. l. 22. *Potio esse debet magis liberalis*] *Liberalis* pro *copiosus* & *multus* vox Celso peculiaris. *Casaub.*

p. 138. l. 25. *Duo pitacia*] Hic pittacium non pro panniculo sed corio medicamento illito, capiti aut præcordiis applicando positum rectissime observat Bynæus de Calc. Hebræor. l. 1. c. 2. ubi de pittacio multa.

143. l. 12. *Altero quoque die*] Idem est ac si *tertio quoque die* diceret. 124, 21. *cibus tertio quoque die commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat.* Casaub.

p. 148. l. 23. *Loqui aliena*] Expressio hæc est ab Hippocrate qui ἀλλοφάσσειν ait τοὺς παραφρονοῦντας. *Casaub.*

p. 151. l. 7. *Caput impleatur*] Implere caput, hic pro fovere, rigare, ἐμβρέχειν. sic lib. IV. c. 2. *Constant.*

p. 181. l. 21. *Ut ab egelidis tamen initium fiat*] Ex hoc facile colligitur, falli eos, qui egelidam pro frigido usurpant, est enim χλιαρὸς *Casaub.*

p. 182. l. 27. *Stomachus interior ad ventriculum fertur*] *Stomachus* Celso ipsa *gula*, per quam transeunt alimenta priusquam ad ventriculum veniant, qui vulgo *stomachus* appellatur. Medici vocant *œsophagum*. *Casaub.* Lactant. de Opificio Dei c. XI. *fistulam cibalem* vocat.

p. 182. l. 27. *Alt. stomachum*] Stomachus hic pro ipsa gula accipitur ut & infra l. IV. c. 5. quamvis aliquando & pro ventriculi parte inferiore stomachi utatur Celsus, ut cum ait: *Stomachus vero intestinorum præcipuum est.* Constant.

p. 195. l. 24. *e pullis*] Alii *a pullis* sed quidam libri scripti habent *apalis*: ut noster etiam quidam, satis antiquus & fidelis, qui servatur in Medicea Bibliotheca.

Cum

Cum autem videatur alterum horum, id eſt aut *apalis*, aut *mollibus* ſcholion eſſe, veriſimilius eſt Græcum ἁπαλοῖς, declarationem fuiſſe latinæ vocis *mollibus*, quæ ſequitur; quis enim unquam crederet Romanum ſcriptorem, & eum quidem purum atque elegantem in media oratione ſua Græcam vocem uſurpaſſe, &c. *Victorius Variar. Lect.* l. XXIX. c. 3. Scribonius Largus Compoſit. Medic. N. CIV. hac voce utitur: *ſecundum quæ apala ova proderunt*. Ad quem locum multa congeſſit doct. J. Rhodius, qui apud Celſum *hapalis* reſtituendum putat. Cæl. Aurelian. Acut. Morb. I, 10. Marcell. de Medic. Cap. XX.

p. 201. l. 6. *Pituitam citat*] Hoc eſt, *movet*, 211, 5. vel *trahit* ut 211, 33. loquitur. admodum familiare hoc verbum Celſo. 210, 7. *humorem citare*. 297, 6. *pus citare*. 450, 16. *ſanguinem citare*. & alibi plurimis locis. *Caſaub.* *dentem citat*, 383, 8.

p. 202. l. 8. *Aliis vero vinum*] Columella de Re Ruſtica, lib XII. cap. 32. commendat ex marrubio; cap. 33. vinum ſcylliten.

p. 202. l. 12. *Ex gingivis*] Hoc mihi ſæpe evenit. *Caſaub.* Jacobo Uſſerio hæc hæmorragia erat periodica, teſte Arnoldo Bootio Obſerv. cap. 7.

p. 207. l. 31. *Sumbruinarumque*] *Subcutiliarumque* mihi legendum videtur. Nam cujuſmodi ſint *Sumbruinæ aquæ*, nondum apud quenquam reperi ſcriptorem idoneum & probatum: de *Subcutiliis* vero *Plinius* l. 31. c. 2. quas *in Salinis calidiſſimas* eſſe dicit, & *ſuctu quodam corpora invadere, aptiſſimas ſtomacho, nervis, univerſo corpori*. Idem & de *Cutiliis l.* 2. *c.* 97. & *l.* 31. *c.* 6. quas inibi *bituminatis, aut nitroſis bibendo utiles eſſe, atque purgationibus* tradit. De *Cutiliis* item *Vitruvius* l. 8. c. 3. ubi ſcilicet de aquæductibus tractat. *Cæſar.* Adde hic quæ habet Lilius Gyraldus Dialogiſmo X. pag. 424. Tom. 2. Facis Critic.

p. 207. l. 30. *Cutiliarum Sumbruinarumque*] Male quidam *Succutiliarum*. Ald. Manut. de Quæſt. per Epiſt. Q. I. Conſule de *lacu Cutilienſi* Merulam Coſmogr. Part. II. lib. IV. Cap. XII.

p. 213. l. 13. *Trunculorum*] *Ventriculorum* vel *tyrunculorum*. Cæſar.

p. 215. l. 12. *Venterque intentus eſt*] Ita cappadox apud Plautum in Curcul. II, 1.

Nam jam quasi zona liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

p. 215. l. 17. *Exercitatione & labore*] Hoc remedium Palinurus præscribit Cappadoci (Curcul. II, 1.) *ambula, id lieni optimum est.*

p. 224. l. 18. *Frequens dejiciendi cupiditas*] Galen. προθυμία τȣ̃ ἀποπατεῖν. *Casaub.*

p. 235. l. 18. *Nuclei pini*] Omne medium nucleus erat veteribus. Celsus, quem dixi, aliquoties similiter frequentaverat: at hodie *trunculi* reperies corrupte: *Internuculi* vero sive *nuclei* germanum esse, meliorum aliquando codicum opera monstrasse sperabo. *Pontan. ad. Macrob. Saturn.* II, 14.

p. 235. l. 23. *Vitare autem oportet rutam, &c.*] Duo hic præcipit extrema cavenda Celsus, primum ne nimium exstinguentibus semen utatur medicamentis, inter quæ refertur ruta; dein ne supinus dormiat, qui situs seminis fluxum augere solet. Ettmuller de seminis retentione læsa. An autem *ruta, mentha & aliæ plantæ calidæ venerem adaugeant, hebetent, atque extinguere valeant* jucundissime inquirit Gaspar. a Reies, Quæst. XLIV. Camp. Elys. Jucund. Quæst. pag. 509.

p. 241. l. 17. *Herophilus, deductique ab eo viri*] Convenit cum Græca loquendi ratione καὶ οἱ ἀπ᾽ αὐτȣ̃. *Casaub.*

p. 244. l. 32. *Sæpius fascia circuire debet*] Galli dicimus: *faire plusieurs tours*. p. 533. l. 8. Casaub.

p. 246. l. 31. *Sordes ex gymnasio*] Γλοιὸν intelligit. *Casaub.*

p. 249. l. 3. *In uncia pondus &c.*] Multi sunt qui de ponderibus & mensuris medicis scripsere, quorum indiculus exstat apud Merklinum in Lindano Renovato. Omnium tamen, si Celsum spectamus, optimus est Joan. Rhodius, cujus dissertationem *de ponderibus & mensuris veterum Medicorum, imprimis Corn. Celsi*, edidit Th. Bartholinus Hasniæ 1672. quam huic nostræ editioni subjungere ipsa vetat crassities. Ad pleniorem vero ponderum notarum in Celso occurrentium notitiam J. Manardi epistolam, quæ est IV. lib. XVIII. adjicere consultum duximus.

J. MA-

J. MANARDUS,

J. PAULO CASTILIONO

S. D.

„ Alexandrum Capelinum, licet antea magna mihi
„ familiaritate conjunctum, tuâ etiam causa benignis-
„ sime excepi, quantumque pro tempore valui, saluti
„ hominis consului: vix enim duobus diebus apud nos
„ fuit. Ex eo poteris de mea valetudine intelligere. De
„ Celsi vero characteribus quid sentiam, breviter sub-
„ scribam. p. pondo intelligo. X vel * denarium, sep-
„ timam videlicet (ut ipsemet seipsum declarat) unciæ
„ partem. Per notas quæ sequuntur, denariorum nume-
„ rum accipio. Atque ut hæc exemplis reddantur cla-
„ riora, ubi in primo malagmate lib. v. legitur, *Æru-*
„ *ginis rasæ & thuris singulorum* p. XII. intelligo accipien-
„ dos singulorum, æruginis scilicet, & thuris binos de-
„ narios. Ceræ vero & squammæ VIII. subdit enim
„ XVIII. sicubi vero in antiquioribus exemplaribus,
„ jam diu videlicet excusis, scribuntur duo χ. ut in ma-
„ lagmate sequente ad jecur dolens, per primum intelligo
„ pondus denarii: per secundum, denariorum numerum,
„ ut accipiamus *lachrymæ balsami denarios duos & viginti,*
„ *& costi cum reliquis, quæ sequuntur, sexdecim.* Simili
„ modo in Andreæ malagmate ubi scribitur p. XXX. in-
„ telligendum pondus viginti denariorum. Idem in simi-
„ libus intelligendum, ita tamen, ut sciamus per p. non
„ semper simpliciter pondus accipiendum, sed interpre-
„ tandum pondo; hoc est, libram: ut in Mosci malag-
„ mate, ubi scribitur p. II. ego duas libras intelligo: nisi
„ forte in exemplari nota desit denarii, ut scilicet sit le-
„ gendum p. XII. tunc enim duos denarios intelligeremus.
„ Ubi vero p. IZ. octavam partem libræ: vel si χ desit,
„ octavam partem denarii: & pro triente, tertiam libræ
„ partem. Legitur & quandoque apud eundem Celsum

„ p. sextantem, ubi ego intelligo sextam libræ partem, „ binas videlicet uncias: sicut & per bessem, octo uncias. „ Hæc habui, alioqui in profitendi munere occupatus: „ quæ de ponderibus Celsi scriberem. Si quid vero adhuc „ in his desideraveris mihi per literas significato. Vale. Ex „ Ferraria, XII. Kalend. Decemb. M. D. XXXIII.

Ad cætera vero quæ in Celso occurrunt intelligenda faciunt Sorani Ephesii verba quæ subjungere idcirco voluimus Cap. XXIII. & Præfatio Plinii de Re Medica.

p. 250. l. 7. *Aut cerato*] Leg. *ut cerato*, sic enim sæpe emplastra ceratis emolliuntur ut 517, 24. nec emplastra, sed & aliud, ut *cervicem liquido cerato molliri* dicit, p. 520, 12. *Casaub.*

p. 253 l. 29. *Sub anthore Medo*] Forte legendum *Medio*; Plinius enim N. H. cap. IV. lib. XX. Medium quendam producit. Galenus adversus Erasistratæos cap. 2. (pag. 409. Tom. X. Ed. Chart.) Medium quoque citat, quo tamen loco legendum Μηδίας putat Menagius ad Diogen. Laertium pag. 129. B. qui, an idem sint, an diversi hactenus expositum non est. nos nihil certi statuere possumus, expectantes avide Medicorum historiam à viris clarissimis Menagio & Meibomio pollicitam, qui nodum hunc forte sint soluturi.

p. 260. l. 22. *Choacon emplastrum*] Legendum fortassis *chiacum*, ut apud *Georgium Vallam de cura oculi*; nisi malis *Coacon*, quod inter *Hippocratis* opera liber habeatur, qui inscribitur *de Coacis prænotionibus*, unde nomen deductum videri potest. *Cæsar.*

p. 280. l. 19. *Athenionis*] de *Athenione* quodam, sed non Medico (reor) habes in vita Maximini patris & filii apud *Julium Capitolinum*. Cæsar.

p. 286. l. 26. *pars per naturam*] Eleganter non minus quam honeste genitales partes naturam vocavit. Sic etiam Cicero de Divination. l. II. c. 70. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans, essetne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere naturam.* Sæpius Plinius aliique. Hippocrates vero ea significatione usus est verbo φύσις. Hesychius Ἐσχάραι, πυραὶ ἐπὶ ἐδάφυς ἀνθρακιαὶ, καὶ αἱ τῶν γυναικῶν φύσεις ἐξώστραι τετράγωνα. Hieron. epist. 61. *Pars corporis nostri secretior φύσις, a nobis natura dicitur.* Usurpaturque hæc vox tam de muliebribus quam virilibus partibus uti in commentario ad Carm. XXXVIII. Priap. videre est.

p. 296.

p. 296. l. 22. *Ex aqua frigida*] Videtur ex hoc loco sibi contradicere auctor, siquidem l. III. c. 9. dixit frigida inimica vulneri, uti etiam docet Hippocrates Aph. V. 20. Quin mox præcipit ipse saniem aqua calida removendam, quoniam calor naturæ prodest. Sed scitissime Celsus aquam frigidam commendat, quia sanguinis timenda in vulneribus fluxio est, transtulitque hunc locum ex Hippocr. libr. de humid. usu T. XI, 27. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κεῖνον, πλὴν ὁ κόσα αἱμοῤῥαγέειν ἐλπίς. Celsus pag. 293. *Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur.* Confirmat hoc experimentum quod refert. Doct. Caspar. Bartholinus *Exercitatione* VII. *pag.* 129. Panarol. Pentec. V. Obs. 27.

p. 305. l. 22. *In filice*] Vera lectio: *in filicis hastula.* De filice impacta corpori & arundine eadem habet *Marcellus de Medicam.* cap. XXXIV. & *Plinius* XXIV, XI. Casaub.

p. 309. l. 21. *Psylli*] Bochart. Hieroz. T. 2. l. 4. c. 19. p. 587.

p. 309. l. 21. *Psylli*] Miramur vulgo cum legimus, esse, qui venenatas bestias, & serpentes tuto tractent, & eorum venenum adimant. Desinet mirari qui *Celsi* hæc legerit. Sed & *Dio* quoque *Psyllis* aliud nihil tribuit, quam τὸ ἐκμυζᾶν. Hodie similis gens vagatur per Italiam, quæ a D. Paulo originem generis stulte refert. *Casaub.* De Psyllis vide Turneb. Advers. XVI. 6. Ettmuller. ad Schroder. p. 184.

p. 311. l. 3. *Spumet.*] Spumare hic est ζυμοῦσθαι, id est fermentari, Galen. de Atra bile. *Constant.*

p. 313. l. 7. *Cum incubant*] Bochart. Hieroz. Tom. II. l. 3. cap. XI. pag. 415.

p. 319. l. 16. *Cæno simile*] Constans hæc fere lectio est. Ronsseus in marg. habet *ovo* vel *cavo*. Ego hactenus, quamvis locum sanum non putem, nihil muto. Vir quidam doctus margini editionis Cæsarianæ hanc transpositionem inscripsit. *Id ulcus inæquale est, inestque multus humor glutinosus, cæno similis, odor, &c.*

p. 322. l. 19. *Chironium*] Χειρώνιον ἕλκος, quidam ita dictum putant, quod *Chirone* Medico indigeat. Idem & τηλέφιον dicitur à *Telepho*, qui huic vitio obnoxius fuit. *Cæsar.*

p. 323. l. 5. *Ex frigore hiberno ulcera*] hoc genus ulceris Græcis χίμετλον dicitur. *Hesychius* χίμετλον, inquit, τὸ ἐν χειμῶνι γενόμενον ἕλκος ὑπὸ ψύχους. Latinis autem *Pernio* dicitur. *Cæsar.*

p. 335. l. 2. *Exigunt*] Editio 1497, Aldina 1528. hanc servant lectionem, alii tamen è codicibus malunt *adigunt*, alii *ambiunt*, minus, ut puto, recte, neque enim *radices exigere*, aut *adigere*, aut *ambire*, apud antiquos legitur, quapropter substituo vel *agunt*, vel *exserunt*, ita enim Columella l. II. c. 10. de napis *quia non in ventrem latescunt, sed tenuem radicem deorsum agunt*, & V. 6. *ac ne radices altius agunt*, alibi *exserere radicem* dixit.

p. 336. l. 21. Φλυζάκιον] Galenus Commentario IV. in Hippocrat. de Vict. Ration. in morb. acut. ait φλυζάκιον significare φλυκταίνην, unum idemque esse pustularum genus, Celsus tamen distinguere in duo genera videtur.

p. 338. l. 33 *Sicut de pecoribus proposui*] Nullus dubito quin Auctor indigitat libros suos de *Re Rustica* quorum passim meminit Columella. An ad eos referri possit quod dicat lib. IV. c. 7. *Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur*, judicent docti.

p. 340. l. 3. *Sub authore Protarcho*] Ita infra 402, 17. *sub authore Dionysio*. Casaub.

p. 344. l. 8. *Ulcus durum*] Bochart. Hieroz. part. II. l. 6. cap. 6. pag. 827.

p. 348. l. 3. *Votumque est*] Eleganter hoc positum pro eo, quod Græci dicebant ἀγαπητὸν ἂν εἴη. *Casaub.*

p. 350. l. 12. *Lana mollis bene carpta*] Cum *lanam carpere* dicatur de muliere *nente* ξαινούσῃ, non videtur hæc interpretatio huic Celsi loco convenire, qui de *lana* potius *carminata* est intelligendus. Equidem Latine dicimus, *lanam carpere*; sed an *carptam lanam* itidem dixerint Veteres accuratiori indagatione indiget. *Casaub.*

p. 386. l. 29. *Rhus quem Syriacum vocant*] Vide sis de hac herba, Plinium lib. XXIV. cap. XI. Manardi Epistolam IV. lib. I. qua contendit voce Græca *rhos* scribendum esse. Rhodium in Lexico Scriboniano & Bodæum a Stapel in Theophrasti lib. III. cap. XVIII. Histor. Plantar.

p. 403. l. 28. Πτερύγιον *Græci appellant*] *Reduviam* vel *rediviam* vocant Latini. *Casaub.*

p. 411.

p. 411. l. 15. *Fortuna huc illucve discernit*] Lege *decernit*. Casaub.

p. 422. l. 29. Χαλάζια] Bochart. Hieroz. Part. II. l. 5. c. 9. pag 721.

p. 424. l. 7. *Ῥυάδα Græci vocant*] *Rhyada* non *Rhypada*, ut hactenus, legendum est, idque partim ratione vocabuli ad rei significationem alludentis, respondentisque, partim quod huic lectioni *Symon Genuensis* adstipulari videtur, ex sententia *Demosthenis* cujusdam, quem crebro ille citat, cujus & hæc verba citat, quibus *rhyada* ille ita describit: *Rhyas*, inquiens, est *continuus lachrymæ fluor*. Quamquam dicat idem author, qualis qualis est, apud Celsum *rhypada* legi. Quin & huic sententiæ meæ adstipulari videtur *Hermolaus Barbarus* in suis *Corollariis*. Quid quod & apud ipsum *Galenum l.* 14. *θεραπευτικῆς* legitur, ubi de oculorum vitiis agit, *ῥυάδες*que appellat, de quo hic differit *Celsus*, oculorum vitium. *Cæsar.*

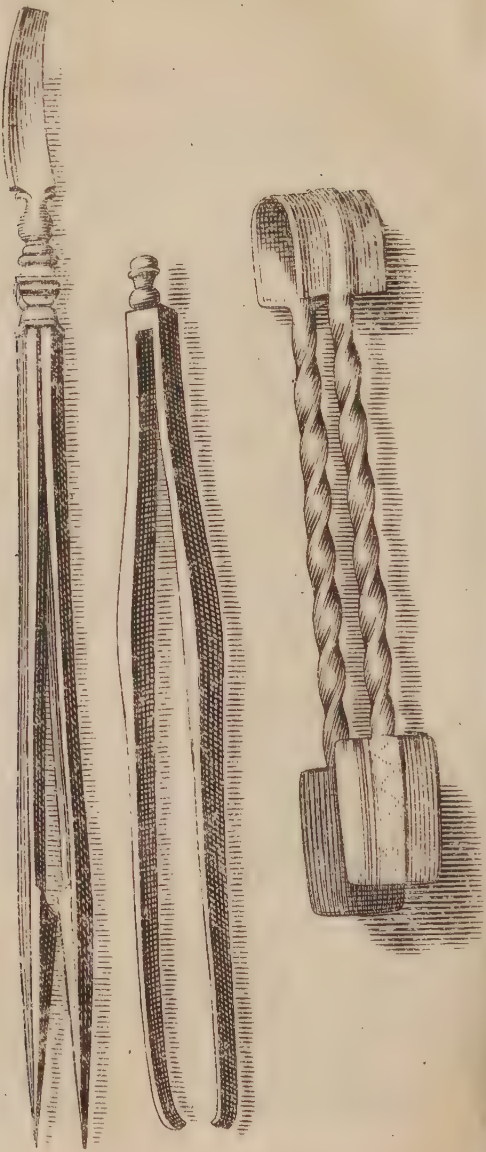
p. 455. l. 34. Quæ ἐλυτροειδὴς] Nicolaus Loënsis cum quibusdam codicibus ἐρυθροειδὴς legendum esse putat, Miscellan. l. 9. c. 7.

p. 473. l. 6. *Insibulare quoque adolescentulo*] Fibula hæc simile aliquid habet iis, quæ vocamus *Cadenats*. Mira sunt, quæ super his narrantur de Monachis Turcarum. *Casaub.*

p. 477. l. 27. *Plaga lunata*] Vide sis Th. Bartholinum de Unicornu cap. XXIII. pag. 194.

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*] *Hapsus* est lanæ particula molliter in globulum formata. *Floccum* dicit *Plin.* 30. 15. reperitur prætea hæc vox etiam apud *Caprum de verbis dubiis*, & in *Glossario Isidori*, ubi tamen *hapsum ἀντὶ τῦ hapsus* scribendum esse docetur, ipsaque vox per *vellus lanæ* explicatur. *Casaub.*

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*] Hapsus non est *πίλημα* (lanas coactas Latini dicunt & coactilia) inepte enim dixisset hapsum lanæ mollis. quod coactum molle non est, sed durum. Est vero hapsus (*παρὰ τὸ ἅπτομαι ἅψομαι*) quantum lanæ uno runcinarum contactu & factu carminatores discriminarunt. Vulgo vocant *paumées* à palma. Ergo lanæ *δράκα* & quantum vola capere possit per hapsum

sum intelligo. usus est etiam ea voce lib. IV. Cap. VI. *Constant.*

p. 488. l. 27. *Quod earum naturalia*, &c. [Ἀτρῆτες vocari quos Latini *imperforatos* dicunt, unicuique notum est; at amplissimus Gisb. Cuperus in Harpocrate pag. 28, 29. novissimæ editionis, *Harpocratianos*, ejusmodi homines vocatos fuisse eleganter ex Ptolomæo demonstrat, quem locum etiam interpretatur Rutgersius Variar. Lection. lib. III. c. XVIII. quo quid *concreti*, *consertum virginal*, *obsignata natura*, sint, exponit. de Atretis & imperforatis consule Schenkium Observation. l. IV. pag. 529. & seqq. ubi varia exempla recensentur; Patinum Epistol. Gallicar. No. 60. edit. tertiæ.

p. 489. l. 7. *Vel vulsella*] *vulsella* quæ & *volsella* dicitur, instrumentum fuit veteribus usitatissimum, quo non modo partes tenebant aut emplastra, & ossicula ex vulneribus extrahebant, sed virgines quin & viri molliores illius ope pilos, tam è barba quam supercilio evellebant; unde *acum obliquam* apud Juvenal. Sat. II. ℣. 94. volsellam interpretatur Ptolom. Flavius Conjectaneor. c. 67. vide Mercerum ad Tertullian. de Pallio pag. 768. Græcis vocatur in Philoxeni Glossario Τριχολαβίον, μαδιστήριον. harum varias figuras in tyronum gratiam adpingi curavimus.

p. 491. l. 3. *Demitti debet uncus*] Mortui fœtus extractionem, uti & instrumenta, quibus veteres medici usi sunt, describit Tertullianus; cujus verba libro de anima cap. XXV. hæc sunt. *At quin & in ipso adhuc utero infans trucidatur, necessaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. Itaque & inter arma medicorum & organum est, quo prius patescere secreta coguntur, tortili temperamento, cum annulo cultrato, quo intus membra cæduntur anxio arbitrio, cum hebete unco, quo totum facinus extrahitur violento puerperio. Est etiam æneum spiculum, quo jugulatio ipsa dirigatur, cæco latrocinio*, ἐμβρυοσφάκτην, *appellant, de infanticidii officio utique viventis infantis peremptorium.*

p. 503. l. 24. *Scoptula operta*] Lego: *lata scapularum ossa* 526, 6. 542, 35. 548, 22. Vid. p. 506, 23. & 171, 5. ubi diserte dicit ὠμοπλάτας Græcorum Latine dici *ossa scapularum.* quare ista lectio procul dubio mendosa est, cum nunquam alibi hæc vox reperiatur, *Casaub.*

p. 515

p. 515. l. 1. *Hippocrates memoriæ tradidit*] Locus eſt *L.V. Epidem.* Sed eum librum non eſſe genuinum Hippocratis fœtum exiſtimant eruditi. *Caſaub.*

p. 515. l. 5. Levia *ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt*] Vid. *Plutarchus* lib. *πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ᾽ ἀρετῇ.* & *Quintil. Inſt. Orat. L. M.C. III.* Caſaub.

p. 533. l. 24. *Alienatur*] ita infra p. 539, 7. *quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus poteſt.* Caſaub.

p. 545. l. 33. *Scorteo pulvino*] Pulvinum ſcorteum vocat Criticus *προσκεφάλαιον σκύτινον ἢ δερμάτινον, id eſt,* coriaceum. *Conſtant.*

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A.

B.

C.

Ejus

Fe-

G.

Hu-

L.

Lum-

Mé-

Na-

N.

O.

Πε-

FINIS.